Heemkundig Genootschap

Land van Rode

Zetel: Gentbrugge

Rek. 880-2732621-81 Heemkundig Genootschap Gentbrugge

Verantwoordelijke Uitgever : Roger DE VOCHT - Gentbruggekouter 15 9050 GENTBRUGGE

Driemaandelijks tijdschrift **Uitgiftekantoor Ledeberg 1**

JAARGANG 25 **Nr.** 97 **Datum** Maart 97

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP LAND van RODE

Gesticht 7 juni 1968

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Verantwoordelijke uitgever : Roger DE VOCHT

Ruildienst : Lucien DE SMET,
Zoekdienst : Giedo HAUDENHUYSE,
Redactieraad : Giedo HAUDENHUYSE en Lucien DE SMET,

Raad van Beheer :

Ere-Voorzitter	**: Gerard WAEYTENS**	**- Stichter**
Ere-Secretaris	**: Oscar VAN WITTENBERGHE**	**- Medestichter**

Voorzitter	**: Roger DE VOCHT,**	**Gentbruggekouter 15**	**9050 GENTBRUGGE**
Ondervoorzitter	**: Giedo HAUDENHUYSE**	**Vlinderstraat 7**	**9050 GENTBRUGGE**
Secretaris	**: Werner CALLEBOUT**	**Emanuel Hielstraat 48**	**9050 GENTBRUGGE**
Penningmeester	**: Dirk WAMBACK**	**Oude Brusselseweg 145**	**9050 GENTBRUGGE**
Commissaris	**: Lucien DE SMET**	**Sportstraat 83**	**9880 AALTER**

JAARLIJKSE LIDMAATSCHAPSBIJDRAGE:

Gewone leden : 300 fr.
Steunende leden : 500 fr.
Beschermleden : 1000 fr.
Buitenland : + 200 fr.
Te storten op rekening nr. 880 - 2732621 - 81
Land van Rode , Oude Brusselseweg, 145 , 9050 GENTBRUGGE

Kaft : Ruiterzegel van Radulf van Rode uit 1223. Bron : A.R.B. - zegelafgietsel nr. 17314
Ontwerp kaft : Giedo HAUDENHUYSE

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP LAND van RODE

Driemaandelijks tijdschrift Jaargang 25 nr. 97

INHOUD

WOORD VOORAF

HEEMKUNDIGE BIJDRAGEN

* De geschiedenis van de gemeente MUNTE (Deel 2 en slot) — Frans De Potter - Jan Broeckaert — 1
* Frans DE POTTER — Hugo Collumbien — 24
* Politieke en bestuurlijke geschiedenis van BALEGEM — Lucien De Smet — 36

GEDENKSTENEN en KLEINE MONUMENTEN

*MOORTSELE - OOSTERZELE - Prof. C.P. SERRURE — Lucien De Smet — 33

HISTORISCHE GEBEURTENIS

* BOMBARDEMENT van GENTBRUGGE — Willy De Scehpper — 25

VOLKSKUNDE

* STENENKNIKKERS — C. Therry — 32

MEDEDELINGEN - TENTOONSTELLINGEN

* ZO LEEFDE OVERGROOTMOEDER. . . — 42
* EX-VOTO'S in VLAANDEREN

ECHO'S UIT HET LAND van RODE

* LAND van RODE - WANDEL en FIETSPARADIJS — 40

De CURSUS GENEALOGIE gaat NIET door gezien het beperkt aantal inschrijvingen.

Bijdragen verschijnen onder de verantwoordelijkheid van de auteur.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder toestemming van de auteur.

Redactie, montage en illustratie : Redactieraad
Tekstverwerking : Werner Callebout

WOORD VOORAF

Geachte Lezer,

Het jaar 1997 is voor het Heemkundig Genootschap "LAND van RODE" in verschillende opzichten belangrijk.
Als jong secretaris, in jaren dienst wel te verstaan, van het Genootschap wens ik de eerste te zijn om deze belangrijkheden naar voor te brengen.
In de eerste plaats viert het Genootschap dit jaar de uitgave van haar HONDERDSTE TIJDSCHRIFT, namelijk het vierde nummer van dit jaar.
Tevens kunnen we ons opmaken voor het vieren van het 30-jarig bestaan van het Genootschap. Gesticht op 7 juni 1968, is 1998 ons jubileumjaar.
Dat deze 30 jaren niet steeds over rozen zijn gegaan, zal wel niemand verwonderen die in het verenigingsleven zit. Het huidig bestuur, waarvan als bestuurslid van het eerste uur enkel nog de heer Dirk WAMBACK overblijft, heeft steeds getracht met beperkte middelen een degelijk resultaat te bereiken.
Hopelijk kan de jubileumviering doorgaan in het voor het Genootschap, reeds sedert 1991, voorziene 1ste verdiep van het Kasteel de PELICHY te Gentbrugge.

Het is niet mijn bedoeling hier de geschiedenis te schrijven van het Genootschap, daar zullen andere meer bekwame personen later op terugkomen.
Het is echter wel de bedoeling een oproep te doen voor medewerkers.
Het verder bestaan van het Genootschap hangt af van vrijwilligers die zich willen inzetten voor de activiteiten van het Genootschap.
Er is **dringend** nieuw bloed nodig om de volgende dertig jaar in te gaan. Men dient werkelijk geen as te zijn in de heemkunde om je dienstig te kunnen maken in het Genootschap, er is voldoende werk voor leken in de heemkunde.

Kandidaten kunnen steeds terecht bij de voorzitter de heer DE Vocht Roger.
Telefoon 230.56.01

Heemkunde is nodig en nuttig. Het verleden maakt de toekomst !!!!!

Namens het bestuur,

Werner CALLEBOUT,
secretaris

Lid van de Unie
van de Uitgevers van
de Periodieke Pers

HEEMKUNDIGE BIJDRAGE

GESCHIEDENIS

VAN

DE GEMEENTEN

DER

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN,

DOOR

Frans de Potter en Jan Broeckaert.

Eerste reeks. — Arrondissement Gent.

VIJFDE DEEL.

Merelbeke, Merendre, Moerbeke, Moortzele, Munte, Nazareth, Nevele.

MUNTE.

GENT,

DRUKKERIJ C. ANNOOT-BRAECKMAN, KOORNMARKT.

—

1864-1870.

VERVOLG

Andere voorname leenen te Munte waren :

De *Motte*, liggende ten oosten van den Neeren-Haandaard, bij de straat van de Biest naar de kerk. Dit leen hing van den heer van Rode af(1), en bestond in de XVIe eeuw uit eene behuisde en omwalde motte, met brug, singels, boomgaard, enz., ter grootte van een half bunder twee en twintig roeden ; voorts uit « sekeren heerelycken rentbouck, inhoudende diversche hoen- « deren- ende penninckrenten, ende mette appendicien ende « heerelycke vermoghen, soo van thiende en penninck als « andersints, te Munte en Landskouter, ende noch neghen en « tachtigh roeden lants met een vijverken daer inne gheleghen, « gheheeten het cleyn Walleken, » en verscheidene partijen land en meersch, van welke wij noemen : het *Klein* of *Lievijne Walleken*, de *Oude Hof*, ook de *Meierij van Munte* geheeten, de *Vondelmanstede*, aan het Hekken ter Hasselt, enz.

De voormelde renterol was in drie deelen gesplitst. Het eerste deel, welks eigenaar recht had eenen meier aan te stellen, bestrekte zich op tien bunder land, en beliep jaarlijks tot 9 schellingen 4 deniers parisis, in penningrente, en tot drie en dertig hoenderen en half. — Het tweede deel, waartoe insgelijks een meier behoorde, werd geheven op ongeveer zeventien bunder land, te Munte, en bedroeg jaarlijks 4 ponden 7 schellingen parisis, vier ganzen, twee halsters haver en twee hinnen; voorts te Landskouter, 26 schellingen parisis, vier ganzen, twee halsters haver en twee hinnen. — Eindelijk het derde deel, gelicht op gronden te Munte, was het derde van de *Ransrente*, waarover verder gehandeld wordt.

De verschillige deelen dezer rente, welke ten jare 1558 toebehoorden aan Lieven Damast, zoon van Pieter, namelijk het eerste, bij koop van de weduwe en weezen van Jan d'Hamere, en het tweede, benevens het derde van het overige deel, bij erfenis van zijne moeder Jacoba van der Moeren,

---

(1) Volgens de afschriften uit de heerlijke renteboeken van de Motte, uit het voormelde Hs.

dochter van Philip, werden opvolgenlijk het eigendom van Maria Damast, dochter van Lieven, gehuwd met Willem van den Bossche; later, door erfenis, van Joanna van den Bossche, dochter van laatstgenoemden (1626), echtgenoote van Lucas de Steur, die de verschillige deelen der rent, benevens de *Motte* en medegaande landen ten jare 1654 verkocht aan Christiaan t'Serwouters, wiens zoon Karel-Robrecht t'Serwouters, heer van Tollenare en Ter Lakt, er in 1732 eigenaar van was (1).

Het *Upperhof*, zoo genaamd in de heerlijke renteboeken van het jaar 1568 (2), bestond, volgens het landboek van 1654 in eene behuisde en bewalde motte, met singels en neerhof, was 354 roeden groot, en gelegen op de Biest, in het begin en ter linkerzijde van de naar de kerk leidende straat. Wij vinden dit goed en de twee navolgende leenrenten in het midden der XVIe eeuw gedeeltelijk vereenigd alsvolgt : 1° De *Ransrente*, nadien de *Budsinrente* genaamd, gehouden van den heer van Rode, op omtrent elf bunder land, bosch

---

(1) « Jor Christiaens t'Serwouters by coope in t'jaer 1654 van Lucas de Steur als bedienelyck man over Janneken van den Bossche, filia Guillaume syne huysvrouwe, haer toegekomen by den overlyden van haere moeder Maria Damast int' jaer 1626, haudt een leen binnen Munte, ghenaempt de Mote, groot twee dachwant, oost de strate, suyt de meyerey van Munte, noort Jan Kellens, aen welcken leene toebehoort dry en dertich hoendere, acht schellingen neghen deniers parisis tsiaers, eenen meyer die t'recht heeft, etc. » (*Afschrift uit het Leenboek van Schelderode, Bottelare en Munte.* — Voormeld Hs.).

Erfbrief van de Motte ten voordeele van Jor Christiaen t'Serwouters, 29 Augusti 1654. (*Handschrift als voren*).

(2) « Jor Guillaume de Grave by mangelynghe van Govaert Weytens causa uxoris als hoirs van Loy van Meulenberch over Govaert van Meulenberch, uyt syne behuysde hofstede aen de Biest gheleghen, groot een daghwant, west de voornoemde Biest, noort Gillis de Durpere, zuyt jonckvrauw Marguerite van der Moere metten walle ende haer upperhof. Een hoen en v deniers parisis t'sjaers. »

(*Copie uit het heerlijke Renteboek van de Motte.* — Hs alsvoren).

en meersch, te Munte, met recht van eenen meier en een jaarlijksch inkomen van 8 deniers parisis, behoorde in 1558, voor een derde deel, aan Lieven Damast, zoon van Pieter, uit hoofde van zijn moeder Jacoba van der Moeren, zooals hiervoren gezegd is; de twee andere deelen waren op gemeld tijdstip het eigendom van Jacob Budsin, bij erfenis van Geeraardina van der Zickelen, zijne moeder, vrouwe van Karel Budsin; en vóor haar, haren vader Jacob van der Zikelen, ridder, heer van Nazareth, uit hoofde van zijne echtgenoote Jacoba Rijm, dochter van Boudewijn en van Jutta van Munte. Na Jacob Budsin, kwamen die twee derde deelen aan Margareta Budsin, echtgenoote van Hendrik Anchemant, heer van Poezele, en hun zoon Jacob Anchemant, heer der voormelde plaats, die de twee deelen der rent verkocht aan Pieter de Potter, na wiens overlijden, ten jare 1715, zij het eigendom werden van zijnen broeder Jan, schepene der Keure van Gent. Ten sterfhuize van dezes dochter, Maria de Potter, werden deze deelen der rent, alsmede *het Goed ten Doorent*, te Munte, en de *Rent van Buggenhout*(1), door Frans-Paschaas de Potter, gehuwd met Maria-Joanna Goethals, aangekaveld, na wiens overlijden, in 1759, het goed geërfd werd door Jan-Frans de Potter (2).

En 2° *De rente van Buggenhout*, ook leen van den heer van Rode, bedroeg 6 mud koorn, 6 ½ mud haver en 15 pond parisis, in het jaar; zij werd gelicht op gronden te Schelderode, Makegem, Melsen, Bottelare, Munte, Gontrode en Lemberge, behoorde in de eerste helft der XVe eeuw aan Boudewijn Rijm, en in 1487 aan Geeraardina van der Zickelen. Nadien kwam zij, gelijk de *Ransrente*, aan de Anchemant's, van welke Jacob-August Anchemant,

---

(1) « ....Eene behuysde hofstede met de schueren, stallinghen ende voordere edificiën, boomen ende cattheylen daer op staende, mitsgaeders de landen, bosschen ende meerschen..., groot int gheheele twee en veertich bunderen ... ghenaemt *het goet ten Doorent*.... »

(*Not. Act.*, n^r 257, bl. 295. — Raad van Vlaanderen).

(2) *Not. Act.*, n^r 132, bl. 699.

heer van Ronsele, haar ten jare 1711 aan Jan-Willem van den Bossche, advocaat in den Raad van Vlaanderen, voor de som van 2200 gulden verkocht (1).

Het *Upperhof* was in 1654 bewoond door Ferdinand Anchemant, heer van Broodsende; de geheele bezitting der erfgenamen van Jacoba Budsin had in 1654 eene waarde van 180 pond 17 schellingen 1 denier parisis.

Over *Hans Betsgoed*, hetwelk Sanderus op de landkaart des graafschaps van Aalst, in zijne *Flandria Illustrata*, onder deze benaming heeft aangeduid, hebben wij geene belangrijke bijzonderheden ontmoet (2). Jan Bette, ridder, heer van Lede, Angrelles, enz., in 1600 gehuwd met Joanna de Berghes, dochter van Ferry de Glimes, baron van Grimbergen en heer van Buggenhout, en van Anna Sterck, vrouw van Bucquoy, enz., was afkomstig van Simoen Bette, ridder, die leefde in 1382, en van Catharina Rijm.

Het *Goed ter Hasselt* bevond zich in de wijk van dien naam, ten noorden der Hasseltstraat, die van Moortzele naar Daalkenhekke leidde, ten zuiden aan het *leen van Sicleers*, ten westen aan Jan Dams-stede, op den hoek der genoemde straat, en den oosten aan de Paalecken. Het landboek van Munte van 1643 geeft het op als « de behuysde stede, daer Anthonius « van Yedeghem te wonen placht; » zij was 147 roeden groot en het eigendom van Ernst baron van Riviere, bezitter van het kasteel ter Zinkt.

Onder de leenen vinden wij nog in 1643 de volgende groote pachthoven:

---

(1) *Not. act. van Jacob Coussens*, 1706-1711, bl. 559. (Raad van Vlaand.)

(2) « Item de kinderen van Jr Jan Bets, over jonckvrouw Margaretha van der Moeren, haerlieder grootvrauwe, over Claeys van der Moeren ende te voren van Jan van Denne, van 89 roeden lants, etc., (1568). »

(*Uit het heerl. Renteboek van de Motte.* — Hs. alsvoren).

Het *Goed ter Heide*, bij Bottelare, omsingeld en omwald, en van eene aanzienlijke uitgestrekheid. Een deel er van werd ten jare 1643 gepacht door Jan en Mathijs Onghenae, en behoorde toen aan Jacob en Bertolf de Paix, en medegerechtigden.

De *Meierijstede*, eigendom der familie Van den Eechoute, heeren van Pumbeke, op gemeld tijdstip, was 254 roeden groot, en in de XVIIe eeuw onbehuisd.

Het *Hof ten Ruspoele*, het eigendom van Jan van Liebeke, en 275 roeden groot.

De *Lankbeenstede*, groot 204 roeden, en de *Stede ten Steendamme*, groot 198 roeden, beiden aan Jan Weytens; de *Strepe*, in 1643 aan Jan Ponts; de *Joren Fransstede*, beneden den Bekerikkouter, groot 657 roeden, in 1643 onbehuisd; de *Vondelmanstege*, ten zuidoosten van den Ruspoel, op het Vondelken, bij Scheldewindeke, 386 roeden groot, had, onder andere, tot bezitters W. d'Hamere, vóor, en Lucas van Brandenburch in 1643.

Eindelijk vinden wij nog melding gemaakt van *Keteleerstede*, een half bunder groot, te Biest; de *Blarestede*, de *Cortekensstede*, van 350 roeden, dicht bij Bottelare; bij 't Hekken; de *Stede ten Daalken*, 218 roeden, op ter Hasselt, bij Moortzele; de *Hoendermansstede*, van 119 roeden, op Hasseltkouter, bij Moortzele, in 1643 onbehuisd; *Clays van Munte-stede*, op den hoek van den Groenweg en van de straat van Ruspoel naar Scheldewindeke, enz.

Na de ruiling der gronden, die aan de St.-Pietersabdij behoorden, tegen de heerlijkheid van Zeevergem, die het eigendom was van den heer van Rode, had voormeld sticht, na verloop van tijd, weer andere bezittingen verkregen, namelijk in 1240 en in 1336, op laatstgemeld tijdstip van zekere Elisabeth Lichtvoet. Weer had de abdij die gronden in leen gegeven, zelfs aan leden des heerenfamilie van Munte, zooals blijkt uit het leenboek der abdij van het jaar 1375, alwaar staat: « *Gillis van Munte, Gheerards* zone, den oestgavel van Ruspoel te II deniers tsiaers, « te hulike VI deniers; ter doet XII deniers.

« Die aelmoessene van Sente Pieters qver *Gillisse, Gheerards*
« sone van Munte, IV waghen caes jarlix afgecocht. »

De akte van den hier bedoelden verkoop meldt, dat het waren :
« alle die cazen, die de vornomde cloester van Sente Pieters
« Gillisse vors. jarlix sculdich was ende hy was houdende
« van minen heere den abdt..... als in leene, ende hier of so
« kende hem Gillis met sinen voocht vorseyt van al tal betaelt
« ende wel vernoucht, in deser manieren naer volghende :
« dat Gillis van Munte vornomt ende Boudin zijn zone tharre
« beede live lanc duerende zullen hebben, heffen ende
« behouden alle die thiende, die den vornomden cloestre toe-
« behoerende es binnen der prochyen van Munte, ende de
« langst levende van hem beeden jaerlix gheven een pond
« groeter tornoyze, der aelmoessenen vors. telken Sente Marien
« Lichtmesse. — Ende stappants alsoe zaen alse Gillis ende
« Boudin beede zullen sijn comen van live ter doet, dan zal de
« vornomde tiende zuver ende vrij weder comen der aelmoesse-
« nen vors(1). »

De tienden van Munte werden, voor het grootste gedeelte, door den abt van St.-Pieters gelicht. Ten jare 1248 werd tusschen den prelaat van dit sticht en den pastoor van Munte eene overeenkomst nopens de novale tiende gesloten. In eene kloosterrekening der XIVe eeuw lezen wij, dat *Boudewijn van Munte* de abdijtiende gepacht had voor eene som van 12 pond 's jaars; in 1543 bedroeg ze reeds 72 pond parisis. Ten tijde van Van Gestel waren er niet min dan vijftien tiendeheffers, namelijk : 1° de aalmoezenij van St.-Pieters; 2° de pastoor van Munte; 3° Ernest van de Riviere (*de eighenthiende*), in 1552 aan Willem van Waalwijk, keizerlijk raadslid; 4° de kerk van Munte (*de lamptenthiende*); 5° Jan Bale (*'t vossenthiendeke*), in 1457 aan Isabella Hoorinex, en in 1552 aan Joost Blanckaert; 6° de kerk van Scheldewindeke (*St. Christoffelthiende*); 7° de pastoor van Schel-

(1) *Charters van St.-Pietersabdij.* (Prov. Arch.)

dewindeke; 8° de kerk van Balegem; 9° de pastoor van Balegem; 10° de kerk van Moortzele; 11° de pastoor van Moortzele, allen een deel der *Leenhautere thiende*; 12° de kerk van Baaigem (*Onser Vrouwen thiende*); 13° het hof te Baaigem, dicht bij de de kerk; 14° Lieven d'Hamere, zoon van Joost, in 1552; en 15° Jan van Eeckhaute.

Burgemeesters van Munte(1).

Geeraard Weytens	1722
Joost van Loo	1739
Antoon Haesebeyt	1731, 1754
Constant de Mulder.	1785
A.-F. De Moor	1826
J.-B. van den Bemden	1827
Baziel de Vreeze.	1830
J. van Gansberghe	18..
R. Haesebeyt.	18..
Jozef Lateur	1865

III.

Geschiedenis. — Er zijn, gelukkig voor de bevolking van Munte, maar weinig geschiedkundige feiten, te dezer plaatse voorgevallen, aan te boeken; dit is hoofdzakelijk te danken aan de afgezonderde ligging dezer gemeente, en aan de omstandigheid dat zij, uit hoofde van haren heuvelachtigen bodem, weinig tot het nederslaan van groote legerkorpsen geschikt was. Er valt evenwel schier niet aan te twijfelen, of gedurende de middeleeuwen zal het heerlijk kasteel van Munte meermaals

(1) De lijst der baljuws, die ook Schelderode en Bottelare bedienden, zal in de monographie van eerstgenoemde gemeente medegedeeld worden.

het lot ondergaan hebben van zoovele anderen in de nabijheid der stad Gent, die door de eene of andere oorlogende partij grootendeels vernietigd of afgebroken werden. Tijdens den oorlog tusschen Spanje en het met Holland verbondene Frankrijk, omtrent het midden der XVII° eeuw, werd Munte door de vreemde soldaten geheel verwoest. In 1644, namelijk, werd de kerk van al hare kostbaarheden beroofd, en was de nood in de gemeente zoo groot, dat de kerk gedurende drie jaren hare renten en tienden niet innen kon, daar alles door de soldaten vernietigd geworden was. Het is te onderstellen dat de tempel toen gedurende zekeren tijd gesloten bleef, aangezien hij nog in 1646 van alles ontbloot was, in 1651 de distels en doornen op het kerkhof groeiden, en gansch de omtrek verwoest lag. Waar vroeger vruchten werden gekweekt, graasde dan enkel vee.

In 1649, gedurende den oorlog tusschen den aartshertog Leopold en den koning van Frankrijk, werd de oude pastorij met het daarin aanwezige kerkarchief door de Franschen aan de vlammen overgeleverd. Omtrent eene halve eeuw nadien, bepaaldelijk in het jaar 1696, werd het dorp nogmaals door de Franschen, die te Sinte-Maria-Oudenhove onder bevel van Villeroy gelegerd waren, bedreigd. De ingezetenen vonden het ditmaal geraadzaam al de kerksieraden in veilligheid te stellen, ten einde deze aan de roof- of vernielingszucht des vreemdelings te onttrekken (1).

In den Patriottentijd werd ook te Munte een vrijwilligerskorps ingericht, dat samengesteld was uit eenen kapitein, met name Jacob van Bockstaele, eenen luitenant, eenen sergeant, twee korporaals, eenen banierdrager, vaandrig, trommelaar, fijfelaar en ontvanger, en 57 wachten. Men treft hunne namen aan

---

(1) « Item betaelt over het vluchten van alle de kercke ornamenten, als wanneer Villeroy gecampeerd lagh tot Sinte Marien Audenhove, met het haelen van voorn. ornamenten, vi. sch gr. »

(*Kerkrekening van* 1696)

op de 54e en 55e bladzijde van 't *Register der Broederschap van 't H. Kruis*, dat in het kerkarchief bewaard wordt. De Patriotten hadden gaarne den heer Jacob-Frans-Adriaan van den Bemden, toenmalig bewoner des kasteels van Munte, aân hun hoofd gezien, althans hem onder hunne aanhangers geteld, en zij meenden dit niet beter te kunnen verkrijgen dan door eene bestorming van het kasteel..... Houten kanonnen werden er zelfs vóor geplant.

Het is te onderstellen dat de Muntenaren hun doel bereikt hebben, daar een eventijdig handschrift ons met de volgende daarop betrek hebbende gebeurtenis bekend maakt: « ... Aelst, « den 3 Septembre 1790 : Heden is alhier solemnelyk gewyd « het schoon vaendel, opgedraegen door d'heer Jacobus Fran- « ciscus Adriaenus van den Bemden, heere van Raesselaere, « aen het corps volontaire dezer parochie, het welcke ten mee- « deren deele bestaet uit jongmans, iverachtige Vaderlanders en « eerelyk van gedrag; 's morgens om negen ueren is het zelve « corps, voorgegaen door den eerwaerden heer pastoor ende « hunnen capityn, opgetrocken met hunne teekenen van eere « en slaende trommel naer het casteel van den voornoemden « heere, ende hebben aldaer om hunne dankzegginge te betoo- « nen eene salve uyt de mousquetterye gegeven (1). »

Het vrijwilligerskorps trok den 12 Juli van laatstgemeld jaar naar Gent, om er op de Vrijdagsmarkt den eed van getrouwheid aan de Staten te zweren.

De laatste gebeurtenis, die voor de gemeente eene algemene ramp geacht werd, was het sluiten der kerk door de Fransche republikanen, gedurende den « besloten tijd ». De pastoor hielp zijne parochianen nogtans zooveel, als de vervolging der vijanden van God en godsdienst het hem veroorloofden.

---

(1) *Voormeld Hs.*

IV.

Kerk van Munte. — De kerk dezer gemeente, toegewijd aan den heiligen Bonifaas, bisschop van Mentz, wordt voor de eerste maal genoemd in eene charter van den jare 1129, waarbij Burchard, bisschop van Kamerijk, haar aan de St.-Pietersabdij van Gent overgeeft (1).

Dit bezitrecht werd ten jare 1187 door paus Urbaan III bekrachtigd.

De oude kerk van Munte is in eene der schilderachtigste plaatsen van het land van Aalst gelegen, op eene tamelijk groote hoogte, aan den boord van eenen rijk belommerden hollen weg, en omringd van een schoon kerkhof, hetwelk door eenen met boomen beplanten Kalvarieberg beheerscht wordt. Daar er slechts weinige huizen in de nabijheid des tempels oprijzen, en deze er als in het gebladerte verscholen is, bekomt de plaats er een gansch eigenaardig karakter door, en voelt de Christen er zich tot ingetogenheid en gebed geneigd.

---

(1) « In nomine sanctae et individuae Trinitatis Burchardus Dei gratia Cameracensium episcopus tam futuris quam presentibus inperpetuum. Congrua pastoralis officii sollicitudine commonemus ut in elemosinarum nostrarum exhibitione ex scriptura que ait « scite cui des et erit gratia in bonis tuismultum discreti inueniamus ». Igitur reuerendi fratris nostri Ernulfi de Sancto Petro Gandensi abbatis religiosae petitioni, assensu ecclesiae uestrae condescendimus, et altare de Monthei. quod est dimidium ecclesie, liberum et sine persona, salvis nostris et ministrorum nostrorum debitis, prefatae Sancti Petri Gandensis, aecclesiae cui preest, concedimus. Ut autem traditio ista aecclesia inuiolata permaneat, conseruatoribus pace asssignata, in preuaricatores quoad resipuerint. maledictionem extendimus et subsignato canonico testimonio, apposita sublimaginatione nostra huius decreti nostri paginam confirmamus..... Actum anno incarnati verbi MCXXIX... ... »

(*Charterboek van St.-Pieters*, nr XI, 93).

De bouw der kerk is zeer oud. Daar deze ten jare 1862 in vervallen toestand was, en de kerkraad gaarne eenen nieuwen tempel bekomen hadde, zoo werd er de uitoefening van den goddelijken dienst gestaakt, die intusschentijd in eene tot kapel ingerichte kamer der pastorij verricht werd. De provinciale commissie der gedenkbouwen, na een nauwkeurig onderzoek van den bouw der oude kerk, oordeelde evenwel dat deze te herstellen, en voor de godsdienstoefening geschikt te maken was, door eenige deelen van den bouw in denzelfden stijl te vergrooten; aldus zou aan het verlangen der gemeente en tevens aan de wenschelijkheid om een door zijne oudheid zeer merkwaardig gebouw te bewaren, voldaan geworden zijn.

De slechte toestand der kerk kwam, inderdaad, minder voort uit verval, dan wel uit gebrek van de noodige herstelling. De muren en de toren waren nog zeer stevig, en moesten slechts behoorlijk gesteund worden; de klok, scheen ook te zwaar te zijn voor den toren, en bracht schokkingen te weeg, die de ingezetenen verontrustten. Wat er van zij, er werd op eene andere plaats eene nieuwe kerk opgericht, doch onder uitdrukkelijk verbod van de oude geheel af te breken.

Dit merkwaardig middeleeuwsch monument is zeer onregelmatig, met breek- of bloksteen (moëllons), en witten hardsteen gebouwd; het is verscheidenmaal veranderd geworden, het binnenste, onder andere, ten jare 1785. De kerk had aanvankelijk maar eenen beuk. Het koor eindigt vierkant.

Aan de buitenzijde is de gevel, ter hoogte van de arcaturen der spitsboogvensters, doorsneden van kranslijsten, die deze met elkaar verbinden. Onder de vensters loopt een band.

Voortijds was het koor verlicht door een spitsboogvenster, dat gestopt geworden is. In den zuidmuur, waaraan geene verandering is toegebracht, en die tot den oorspronkelijken bouw, mogelijk tot de XIe eeuw, behoort, bemerkt men drie kleine spitsboogvensters met schuinten, verschillig van breedte. Aan den buitenkant bemerkt men in dezen muur het spoor van twee

rondbogige deuren, ook ongelijk van hoogte, en heden toegemetst.

De puntgevel had een spitsboogvenster zonder afgesneden schraagkant, boven de ingangdeur met volronden boog.

De toren rees in het midden op, en rustte op vier rechte voeten; hij is aan de basis vierkant en daarboven achthoekig; zijne spits is met schaliën gedekt. Hij wordt verlicht door vier vensters van spitsbogigen vorm.

Het geheele van den bouw, namelijk, de beuk en het koor, behooren voor het grootste deel tot den stijl van het begin der XVIe eeuw, hoewel de oorspronkelijke bouwingen veel ouder zijn.

Het houten gewelf, dat met figuren beschilderd was, werd ten jare 1785 bepleisterd. Er waren ook geschilderde glasvensters, en deze werden omtrent het einde der vorige eeuw, « omdat ze de kerk zoo duister maakten » vernietigd..... Vóor de vermindering der kerk, die thans maar tot den toren reikt, bedroeg hare lengte 25 meters 70 centimeters; de breedte is gelijk gebleven, namelijk 6 meters 70 centimeters; de zijbeuk is 11 meters lang, en 4 meters 85 centimeters breed. De dikte der kolommen beloopt tot 70, die van den muur tot 95 centimeters.

Boven de pilaren van het hoogaltaar prijken nog de wapenen der familiën van Riviere(1) en Anchemant(2). De kapel of het koor van O. L. Vrouw, nevens den beuk, werd ten jare 1615 gebouwd en datzelfde jaar gewijd door den pastoordeken van Merelbeke. Te oordeelen naar den bouwtrant zou men wanen, dat dit gedeelte tot de XVIe eeuw opklimt. « Die kapelle of choor, » zoo lezen wij in een aanteekeningsregister der vorige eeuw, behoorende tot het kerkarchief, « is eertijds gesloten geweest met eene deur, en « men was van intentie van denzelven te trecken zoo lang

(1) *D'argent à trois fleurs de lys d'azur.*
(2) *D'azur à trois rocs d'échiquier d'or.*

« als de kercke, maer de troebele tijden hebben het ten « halven doen opsluijten gelijck het nu nogh is ». Deze breede zijbeuk wordt verlicht door drie vensters met kruiskozijnen, van drie lichtvakken, waaronder een gestopt; aan de buitenzijde is hij geschoord door drie .met dubbelen uitsprong, en een band van witten hardsteen loopt beneden den muur ter hoogte van 1 meter. Deze zijbeuk is in baksteen gebouwd, en in twee balkruimten verdeeld, welker pilaren door eenen deksteen met dubbelen afgesneden schraagkant ondersteund zijn.

Op het kerkhof, dat te dezer plaatse blijft, treft men overblijfselen aan van eenen gebeeldhouwden kruisweg. De sacristij der oude kerk werd herbouwd in 1629.

De oude kerk zal, na behoorlijk hersteld te zijn, benuttigd worden tot zondagsschool of congregatiezaal.

De nieuwe is, behalve eenige wijzigingen, gebouwd naar het plan van De Perre-Montigny, te Gent, en was in 1867 voltooid; zij is in Romaanschen stijl, en bevat drie beuken, samengesteld uit vijf balkruimten, die door zes vensters verlicht zijn. In het koor, dat rond eindigt, zijn twee vensters. Boven het punt, waar de pilaarbogen van den beuk zich vereenigen, rijst een in den muur gewerkte pijler, die zich met de gewelfribben verbindt; boven iederen pilaarboog, in den middelbeuk, is eene dubbele nis, bestemd om de beelden der voornaamste apostelen van het land te ontvangen.

Het benedendeel van den voorgevel is, ter hoogte van 1 meter 15 centimeters, bekleed met witten hardsteen; boven de ingangdeur is eene rosace van gelijken steen, verdeeld in acht lichtvakken; de gevel heeft ook twee nissen.

De rondbogige vensters hebben drie lichtvakken en zijn voorzien van schuinten. De toren, die boven de ingangdeur oprijst, is vierkant, en aan de hoeken versierd met ingewerkte pijlers van witten hardsteen; de spits is met schaliën gedekt.

De nieuwe kerk bezit drie altaren, toegewijd aan den

heiligen Bonifaas, O. L. Vrouw, en Sint Jozef. De schoone eikenhouten communiebank, « *gift van M. Jan-Baptiste van Gansberghe, schatmeester dezer kerk* », dagteekent van 1867, en werd gebeeldhouwd door Hauman, van Gent, aan welken kunstenaar ook de vervaardiging van eenen nieuwen eikenhouten predikstoel, in den stijl des kerkgebouws, is opgedragen. De biechtstoel, zonder kunstwaarde, is van 1772, en kostte 23 pond.

Men treft in de kerk een zeer oud beeld aan van de H. Appolonia, in eikenhout, en geschilderd. De doopvont der oude kerk verdient bewaard te worden; zij is in blauwen hardsteen, en behoort tot de XVe eeuw. Eenigszins geschonden, zal zij door de zorgen van den heer pastoor hersteld, en in den nieuwen tempel herplaatst worden.

Uit de oude kerkrekeningen blijkt, dat er in het jaar 1641 een beeld van den kerkpatroon werd vervaardigd, en dat de schilderij op het hoogaltaar dagteekent van 1734. Dit doek, benevens dat, welk in het O.-L.-Vrouwekoor hangt, verdient echter geene plaats in de nieuwe kerk, en verving eene andere schilderij, die ten jare 1703 eene groote herstelling of herdoeking ondergaan had (1). Hetzelfde jaar kocht de kerk ook een gesneden Christusbeeld in hout, dat 5 pond 10 schellingen kostte (2).

De oude kerkrekeningen maken ons bekend met eenige gebruiken, die verdienen aangestipt te worden. In 1672 bestond hier nog de gewoonte, op de voornaamste feestdagen den communicanten wijn te geven (3). Op verscheidene feest-

---

(1) « Item betaelt aen den heer pastoor de somme van twee schellinghen grooten over de leveringhe van twee oude slapelaken, geëmployeert door den schilder tot reparatie van de schilderye deser kerke..... »
(*Kerkrekening van* 1703).

(2) « Item betaelt aen Arnout Coppens, beeltsnijder, de somme van vijf pont en thien schellingen grooten, dat over de leveringhe van eenen gesneden Christus aen dese-kercke. » (*Idem*).

(3) « Item noch betaelt aen Olivier van der Cruysen, over leverynghe van vier potten wijn, ten dienste van den communicanten van Munte, ten advenante van 1 schell. 4 gr. elcken pot, comt ter somme van 5 sch. 8 gr. »
(*Idem van* 1672).

dagen, namelijk op Ste.-Appoloniadag, den derden Mei, den vijfden Juni (feest van den kerkpatroon), den Zondag na H.-Kruisverheffing, St.-Andriesdag en Passiezondag, werd de pastoor in zijne bediening geholpen door paters, wier getal tot vier beliep op Ste-Appoloniadag, op welken naar de kerk eene wijdvermaarde begankenis plaats had. Op Passiezondag ging eene processie uit met de reliquieën van het H. Kruis, aan de kerk ten jare 1718 door den Paus geschonken; dien dag werden den vreemden predikant 8 schellingen betaald. Behalve deze, en de ommegangen op de Kruis- en St.-Marcusdagen, ging er nog eene processie uit den 3 Mei, op St.-Bonifaasdag en kermiszondag. Elke godsdienstige stoet werd opgeluisterd door speellieden, trommelaars, fluitspelers en pijpers (1).

De broederschap van het H. Kruis werd opgericht in 1627, door Jacob Boonen, aartsbisschop van Mechelen, en werd in 1790 door Jacob van den Bemden, bezitter van de oudheerlijke goederen van Munte en koning van het schermersgilde te Gent, met een kostelijk vaandel vereerd (2). De pastoor Arnout Goosen stelde de zaterdagsche, en Albert Rooman de vrijdagsche mis in, de laatste ter eere van het H. Kruis.

De pastorij stond ter begeving van den abt van St.-Pieters te Gent, nadien van den aartsbisschop van Mechelen, die deze

---

(1) « Item betaelt speellieden, vaendragers, trommelaers, fluyters, mitsgrs. zangers ende pypers, die de ommegangen quamen vereeren, 8 s. gr. »

« Item noch betaelt aen twee speellieden ende eenen tamboerijn, die den ommeganck verheerden, bij consent van den heer pastoor op de kerckewijdynghe, te weten over de jaeren 1672 ende 1673, tsaemen ter somme van 4 sch. 6 gr » (Idem van 1672.)

(2) « D'heer Jacques van den Bemde, koninck van het gulden der schermers tot Gendt, aen wie het casteel ende pachthof met noch seer considerabel goederen binnen dese parochie toebehooren, heeft vereert een kostelyck vendel, verciert met het H Cruys ende inscriptie *in hoc signo vinces*, van den anderen kant : *Broederschap van 't H Cruys tot Munte, Lande van Aelst* 1790, ende van boven de waepen van mynheer Van den Bemde, met O. L. V. Hemelvaert. »

(*Register van 't Broederschap van 't H. Kruis.* — Kerkarchief.)

plaats, waaraan groote voordeelen gehecht waren, gewoonlijk aan een zeer geleerd priester of aan eenen *primus* der Hoogeschool van Leuven opdroeg. Nopens de inkomsten van den pastoor vinden wij in een tot het kerkarchief behoorend *Handboekje* het volgende aangeduid :

« .... Item soo heeft den pastoor van Munte geheel de « vleeschthiende van lammeren, viggenen ende gansen.

« .... Item profiteert den pastoor van de kercke eenen gulden « voor het haelen van de heilige Olie. Item eenen gulden « voor het wijden van de Lichtmis keirsen.

« Item dry pont groote voor het tracteren van de paters « op de aflaeten (*van het H. Kruis*), te weten op den derden « Meydach, vollen aflaet; op den 5 Juny, patroonsdagh van « de kercke, en op den Zondag naer H. Kruysverheffing, « als wanneer de kerkwydinge geviert wordt, ende op St.-An- « driesdag, ende op den dag van de H. Apolonia, vier paters, « ende op den Passiezondag oock aflaet van het H. Kruys.... ende « 's Woensdags in de goede weke van te helpen biecht hooren. »

De koster ontving jaarlijks van den pastoor 5 pond groote, sedert het jaar 1680, wanneer de abdij van St.-Pieters de haar in Munte tockomende tiende aan den pastoor afstond. Er rees bij den aanvang der XVIIIe eeuw over deze vergelding een proces op in den Raad van Vlaanderen, welke in 1700, ter gunste van den koster J.-B. Piens en zijne nakomers, de competentie op 5 pond groote bepaalde.

De pastoors van Munte schijnen tot in 1642 geene hun eigene woonst gehad te hebben, immers Jan-Baptist de Lannoy, heer van Loire schonk in gemeld jaar eene kleine plaats of plein, dicht aan de kerk, om er eene pastorij op te bouwen, voor eenen stuiver 's jaars en op voorwaarde, eene jaarlijksche misse te zijner gedachtenis te lezen (1) De pastoor Pieter

(1) « Den onderschreven kenne midts desen gejont en uyt liberale gifte gegeven te hebben in der eeuwigheyt aen de kercke van Munte eene plaetse ofte pleyn liggende bij de kerckmuer, noort de *vierschaere*, strekende buyten

Wienberch, die de kerk ten jare 1460 bediende, bewoonde een kasteelken op Ter Biest, als blijkt uit het denombrement van het land van Rode op gemeld tijdstip neergelegd, en waarin men leest : « .... *Pierre Wienberch, en son lieu et manoir en Munte ter Bies.* » De oude pastorij was belast met heerlijke renten, namelijk aan Budsin (later De Potter), vijf meukens rogge en haver (Gaversche maat) ; aan den markies van Rode, drie kapoenen en vijf hennen, en nog vier stuivers in penningrent aan den koster en de armen van Munte.

Ten jare 1783 werd door pastoor, baljuw en schepenen van Munte den Keizer een vertoog toegestuurd, waarin gemeld werd dat al de gebouwen en landen van de oude pastorij, bij gebrek van aflossing, waren verbeurd verklaard, behalve de drie vijfden hunner inkomsten, die den pastoor gelaten waren; en dat de overledene herder een hem toebehoorend gebouw en een stuk lands, ter grootte van 229 roeden, gezamenlijk geschat ter waarde van 2100 Brabantsche gulden, verkocht had om er eene pastorij op te bouwen, onder beding, zijne ziel in eenen jaarlijkschen dienst indachtig te zijn. Zij vroegen, dien koop onder gemelde voorwaarden te mogen sluiten, hetgeen door Jozef II bij brieve van 29 October 1783 werd toegestaan (1). — De tegenwoordige pastorij werd ten jare 1858 met een verdiep vermeerderd.

De kerk van Munte bezat vroeger twee klokken, welke ten jare 1637 vernieuwd werden (2). De groote klok, wegende

---

de haege, voor eenen stuyver 's jaers, en met obligatie dat alle jaeren eeuwiglyk ende erfelijk sal gedaen worden eene misse tot het welvaeren van hun huysgesin van mijnheer ende vrauwe van Loore ende mijnheer van Bercke, en dat om aldaer te maecken ende stellen een huys tot dienste van de kercke ende pastor den 20 Juny 1642 »

(*Get.*) Jan-Bap. de Lannoy.

(*Kerkarchief*).

(1) Oorspronkelijk stuk op perkament, met 's Keizers handteeken, en zijn goed bewaard wapen in rooden was. (*Kerkarchief*).

(2) « Item betaelt aen M. Nicolaes Chebatteu, clockgieter, over de leveringhe van de clocken van Munte, de somme van 22 p. 13 sch. 4 gr. »

(*Kerkrekening* van 1637).

650 1/2 pond, werd zeven jaren later te St.-Gooriks-Oudenhove door Nicolaas de Lespryne hergoten (1); de kleine, die 497 pond woog, werd hergoten in 1716, door den pastoor-deken van Oordegem gewijd en opgedragen aan het H. Kruis.

De tegenwoordige klok dagteekent van het jaar 1852; zij is versierd met de beelden der twaalf apostelen en des kerkpatroons, en draagt het volgende opschrift :

IN HONOREM DEI OPTIMI MARINI ET SUB PRAESIDUS BEATAE MARIAE VIRGINIS ET SANCTI BONIFACII, ECCLESIAE DE MUNTE PATRONI. PASTORE C. J. A. BEAUCARNE. ME REFUDERUNT LOVANII SEVERINUS VAN AERSCHODT ET FELIX VAN ESPEN, ANNO DOMINI MDCCCLII.

Wij repten hooger van den *Kalvarieberg* van Munte. Deze plaats, vroeger de *Galgenberg*, werd tot dit gebruik geschonken door den graaf van Nieuport, die zich enkel het hout, op en rondom den berg wassende, voorbehield. Wij hebben in het kerkarchief niet kunnen ontdekken op welk tijdstip die Kalvarieberg werd opgericht, zoodat dit in de XVIe of minstens in de eerste helft der XVIIe eeuw moet geweest zijn. Ten jare 1641 stond het kruis er reeds, en werden er twee nieuwe kruisen voor de moordenaars, alsook de twee beelden van Maria en St.-Jan geplaatst. Volgens het Landboek van 1643 bestond de plaats in « eenen ommewalden berch, « groot 58 roeden, paelende zuyd en west de Kerkevelden « ende noort het kerkhof ». Men plantte er in 1644 linden op, welke er ten jare 1783 nog stonden, en tot buitengewoon dikke, prachtige boomen waren gegroeid. De gekruiste Christus, die de bidplaats nog versiert, is eene gift, ten jare

(1) « Item betaelt aen Gillis de Wever voor te gaen naer St Gooricx den XIIII Augusty 1644, als de groote clocke aldaer ergoten wiert, XII gr.
« Item betaelt aen d'heeren Jaques ende Lieven van Larebeke in Ghendt, bij transporte van M. Nicolas de Lespryne, clockgieter, over het ergieten en verswaringhe van de meeste clocke, de somme van een hondert en een gulden 12 stuvers. » (*Kerkrekening van 1644*).

1738 door Abraham van den Bemden gedaan. Dit beeld, uit hout gesneden, is vervaardigd door J. Cnudde, van Gent(1)

De Fransche Republikeinen stelden dien berg, onder den naam van *geweed*, meermaals te koop, doch niemand wilde er geld op bieden. Nadien is hij verhuurd geworden, en alzoo langzamerhand in andere handen geraakt(2). Deze Kalvarieberg is zeker een der schoonste, welke in deze gewesten aangetroffen worden; het ware wenschelijk dat hij door de zorg der groote grondeigenaren in deze gemeente van eene doelmatiger bidplaats, in den trant der oude kerk, voorzien en schoon onderhouden wierde.

Aan de linkerzijde der groote poort van het kasteel, zicht gevende op de Nieuwstraat, bestond tot omtrent het jaar 1835 eene fraaie bidplaats, gansch overlommerd door eenen schoonen ouden eik, en te dier plaatse door de vroegere bezitters van het kasteel opgericht. Bij die kapel — zoo de volksoverlevering luidt — was door de Hollandsche soldaten van het leger der Bondgenooten, gedurende hun verblijf alhier of in de naburige gemeenten, een schat verborgen. Langen tijd werden er, uit dien hoofde, gedurende den nacht opdelvingen gedaan door ingezetenen van Munte, die in den waan verkeerden aldaar een fortuin te zullen vinden.

De pastoor Rijkaard Servius, die van 1630 tot 1645 de kerk van Munte bediende, kocht eenen stal voor de som

---

(1) « Den heer Pastoor ende Baillu der prochie van Munte certifieren voor waerachtig dat wylent d'heer Abraham van den Bemden, filius Abraham, heeft beloft te jonnen ende gheven eenen Christus met het cruyce ende t'gonne hy eenighe maenden voor zyn doodt heeft doen maecken. Ons t'oorconden desen 18 Maerte 1738. Albertus Rooman, pastoor van Munte; Motte, baillu.

« Gemaeckt by den onderschreven beelthouder eenen ghesneden Christus van lindenhout, levens groote, . .. t'saemen 11 p. 6 s. 9 gr. »

J. Cnudde.

(*Voormeld Hs.*)

(2) Aanteekening op het register van het H. Kruis. (*Kerkarchief*).

van 15 pond, om er eene school op te richten, welke omtrent het jaar 1790 bij de kerk werd verplaatst. Het gebouw werd door de giften van eenige ingezetenen tot stand gebracht.

In het kerkarchief zijn geene stuks meer van vóor de XVIIe eeuw. Wij vinden er, onder andere, een register getiteld : *Annotationes varia quas ex plurimis fragmentis multum in archivis pastoratus de Munte dispersis collegi, et fidelissime pro ut inveni et scio in sequentibus docebo*, verzameld door den pastoor J.-B. Baten, in 1785; kerkrekening van de XVIIe en XVIIIe, en tiendeboeken van de XVIe en de XVIIe eeuw; registers der broederschappen van het H. Kruis en van de Gedurige Aanbidding; processtukken, enz.

De oudste grafzerken, die in de oorspronkelijke kerk lagen, zijn onleesbaar geworden. Wij hebben de twee volgende overgeschreven uit eenen bundel grafschriften, verzameld door den priester Wemaere, van Gent, omtrent het jaar 1790, en den heere G. VAN HOOREBEKE toebehoorende; beide worden ook in een handschrift der XVIIe eeuw, berustende in de Bibliotheek van Burgondië, te Brussel, aangetroffen :

Hier licht begraven Jan van Munte, mijn-heeren van Vlaenderen panetier was, die starf A° 1367 ende Beatricx mijnsheeren Hendricx dochter van der Cameren. die starf 1347.

Hier licht begraven Godevaert van Munte, die starf A° 1408 ende Cathelijne van der Gracht, sijn wijf, die starf A° 1409.

Op eenen blauwarduinen zerk, overdekt door een witmarmeren blad, leest men :

Sepulture van m'her Frans Dionisius van den Bemden, f^s Abraham, overleden 7 decembre 1743. audt 33 jaeren ende jonckvr. Catharina Morel, f^a Carel, syne huysvr. overleden den (13 january 1771), t'saemen geprocreert hebbende Jacobus Franciscus. Bidt voor de zielen.

Pastoors van Munte.

Daniele, prbr. de Munte	1230
Pieter Wienberch	1460
Arnout Goosen	1472
Joost Torre	15...
Marten d'Hamere	1532
Joost de Beer	1540
Jan van den Bossche	1595
Anselm Beeckaert	1605
Joost Lekeburne.	1615
Rijkaart Servius	1630
Gilles de Clercq	1645
Hieronymus Vermunt	1669
Boudewijn van Witvelt	1678
Cornelis van Gestel (1)	1685
Jan Pauwels	1688
J.-B. Polyn	1691
Albrecht Rooman	1725
Jan-Frans de Rouck	1766
Jan-Baptist Baten	1785
B. Verbraecken	1827
C.-J.-A. Beaucarne.	1849
J.-F.-J. van der Donckt	1856

V.

Wegens de Rederijkkamer, die in de vorige eeuw te Munte bestond, is ons niets anders bekend, dan dat zij in 1761 te Gent niet min dan 700 *argumenten* liet drukken, om bij hare voorstellingen benuttigd te worden. Het genootschap droeg den titel van *Boeren van Munte.*

(1) De verdienstelijke geschiedschrijver.

VI.

Verdienstelijk man, te Munte geboren. — *Pieter d'Hamere*, gewoonlijk *Hamers*, en in het Latijn *Petrus Hamerius* geheeten, werd te Munte in het jaar 1570 geboren, en behoorde waarschijnlijk tot de familie d'Hamere, die nog op het einde der XVIe eeuw uitgestrekte goederen te Munte bezat, en waarvan wij een lid, Pieter d'Hamere, als pastoor van Munte aangeteekend hebben. *Pieter d'Hamere* wijdde zich aan het geestelijke leven toe, trad in de orde der Jezuïeten, en verbleef langen tijd te IJperen, waar hij den 24 Juli 1640 in den Heer ontsliep.

Hij maakte zich bekend als godgeleerde en als kanselredenaar, onderwees de humaniteiten en de H. Schrift, en schreef de volgende Latijnsche werken :

I. *Quadriga Pietatis, Tractatus quatuor continens ut sequens pagina declarat. Opera cuiusdam Patris e societate Jesu. Ipris, ex typographia Francisci Belleti, M. DC. X.* — Een boek in-12°, van 231 bladzijden, dat te Keulen in 1616 en 1664 herdrukt werd.

II. *Quadraginta Conciones in Adventum de Annuntiatione Virginis Matris et Verbo Incarnato auctore Petro Hamerio soc. Jesu Presbytero. Subjicitur tergeminus Index, Concionatoribus percommodus. Antverpiae ex officina Plantiniana, apud Balthasarem Moretum, et Viduam Joannis Moreti, et J°. Meursium*, 1628. — Een boek in-4° van 556 bladzijden, zonder de opdracht en de tafels.

III. *Menologium Sanctorum*. In-folio.

IV. *Conciones de S. P. N. Ignatio per ejus octavam.*

Bij dwaling zeggen Aug. en Al. de Backer, in de *Bibliothèque des Écrivains de la Compagnie de Jésus*, dat Pieter d'Hamere te Bergen, en De Smet, in zijne *Description de la ville et du comté d'Alost*, dat hij te Aalst geboren is.

Na al de heemkundige bijdragen die we in ons tijdschrift reeds brachten over de gemeenten van het Land van Rode, vonden we het nuttig de figuur van Frans DE POTTER uitgebreid naar voor te brengen.

Frans DE POTTER

Frans De Potter, die in Gent werd geboren op 4 januari 1834, is voor veel mensen een totaal onbekende. Enkel bij de Gentenaars die geïnteresseerd zijn in het verleden van hun geboortestad is hij een begrip. Zijn onafgewerkt boek "Gent, van den oudsten tijd tot heden. Een geschiedkundige beschrijving der Stad", in acht delen met meer dan 4600 bladzijden, vormt nog altijd een graag geraadpleegd referentiewerk voor de Gentse heemkundigen. Met zijn vriend, Jan Broeckaert, schreef hij 46 boekdelen over "De geschiedenis van de Gemeenten van Oost-Vlaanderen", en dit is nog maar een deel van zijn meer dan 200 publicaties.

Als volkskind genoot hij alleen maar lager onderwijs. De Franse taal leerde hij op de avondschool in het Pakhuis. Hij werkte zichzelf op tot een van onze beste geschiedkundigen. **Frans De Potter** was tevens een van onze bekendste jounalisten.

In 1856 werd hij medewerker van "De Beurzencourant". Toen dit blad in 1871 overging in "Het Fondsenblad" werd hij er hoofdredacteur van. Hij gaf "De Flamingant" uit, stichtte "De Vlaamse Wacht" en was medeoprichter van "Het Belfort". Bovendien werkte hij nog mee aan tal van andere tijdschriften.

Hij was nauw betrokken bij de oprichting van het "Davidsfonds", waarvan hij gedurende 26 jaar de secretaris was. Toch was **Frans De Potter** aanvankelijk lid van het "Willemsfonds", maar hij keerde er zich van af, toen de anticlericale tendens er voor hem te sterk werd. Hij was eveneens medeoprichter van het "Van Crombrugghe's Genootschap".

In 1886 werd hij secretaris van de "Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde".

Frans De Potter, van wie werd gezegd "dat hij de documenten rook, zoals een speurhond het wild" werd om zijn verdiensten op geschiedkundig vlak, in 1877 benoemd tot hulparchivaris van de Staat in Gent. Het jaar nadien waren er verkiezingen, die werden gewonnen door de partij en die niet deze was waartoe **De Potter** behoorde. Het resultaat bleef niet lang op zich wachten: **Frans De Potter** werd afgezet"wegens onbekwaamheid" !

Frans De Potter stierf in 1904 en werd begraven op het Campo Santo in Sint Amandsberg.

(Uit : "De Ghendtsche Chronycke" van Radio 2 Oost-Vlaanderen, naar Hugo Collumbien, Sint-Amandsberg)

Ter gelegenheid van een samenkomst van de oud- leerlingen van de Sint Antoniusschool in de Van Houttestraat te Gentbrugge, maakte
*de heer **Willy DE SCHEPPER** in samenwerking met de*
*journaliste **Tania DE MULDER**, van Het Laatste Nieuws,*
een prachtige brochure, van meer dan 60 bladzijden, over het

BOMBARDEMENT VAN GENTBRUGGE op 05 september 1943.

Deze brochure bevat foto's, documenten, interviews en getuigenissen van slachtoffers en hulpverleners van die tijd.
Het Genootschap kreeg de toelating van de heer De Schepper om delen van de brochure te publiceren in haar tijdschrift, waarvoor onze dank.

BOMBARDEMENT VAN GENTBRUGGE

PERSOONLIJKE HERINNERINGEN 5 september 1943
door de heer Willy DE SCHEPPER (was toen 10 jaar oud)

Het was een prachtige zondagmorgen veel zon en een hemelsblauwe lucht, toen wij uit de kapel kwamen na de Mis van 8.30. Er stonden heel wat kerkgangers nog wat samen te praten op het toegangspleintje naar de kapel, tot wij een enorme groep vliegtuigen op geringe hoogte hoorden en zagen naderen. De mensen poogden de naderende vliegtuigen te tellen ... 40,41,42, tot plotseling bij afgrijselijk fluitende tonen de eerste bommen neerkwamen en dat in de onmiddellijke omgeving met zware ontploffingen alom en direct een intense duisternis, zwarter dan de nacht.
Ik herinner mij roepen en huilen. Ik denk dat de mensen zich overal poogden te beschermen. Maar hoe ?
Ikzelf ben, ik weet niet hoe en

waarom, op de speelplaats van de school terechtgekomen, links van de kapel, en heb mij blijkbaar tegen de muur van de kapel gedrukt.
Daar heb ik stenen van puin over mij gekregen waarbij ik een open wonde had aan het hoofd en de vingers van mijn linkerhand verbrijzeld waren (waarschijnlijk heb ik met mijn handen mijn hoofd pogen te beschermen).
Even plots als het begonnen was (na seconden, minuten ?) was het geraas en gedonder en gekraak voorbij. Het was nog steeds inktzwart.
Een enorme stinkende, bijtende stofwolk moest nog neervallen en wegtrekken.
Hoe ik in de Van Houttestraat ben geraakt, weet ik niet, wie mij misschien geholpen heeft evenmin.
Ik weet nog dat ik de omgeving niet meer herkende, overal ingestorte huizen en puin tot midden de straat waar men over moest kruipen, ik vond mijn huis niet meer terug, wij woonden nochtans schuinover de kapel in nr. 59
Buiten de kapel welke nog recht stond waren alle huizen en het kloostergebouw van de Broeders Maristen ingestort tot in de Oude Brusselseweg.
Mijn moeder heeft mij dan teruggevonden tussen puin en andere ronddolende burgers.
's Namiddags ben ik in de St.-Jozefskliniek verzorgd en daar enkele dagen moeten blijven tot ik kon opgenomen worden bij de Zusters in Eke.
Gezien onze woning was vernield, was mijn moeder met mijn jongere broer Jacques dakloos. Zij heeft dan onderdak gekregen bij de familie De Grieve (de ouders van Gerard en Jozef) in de kerkstraat. Zij is daar enkele weken verbleven. Mijn vader was reeds het jaar voor de luchtaanval in 43 opgeëist naar Duitsland als schrijnwerker.

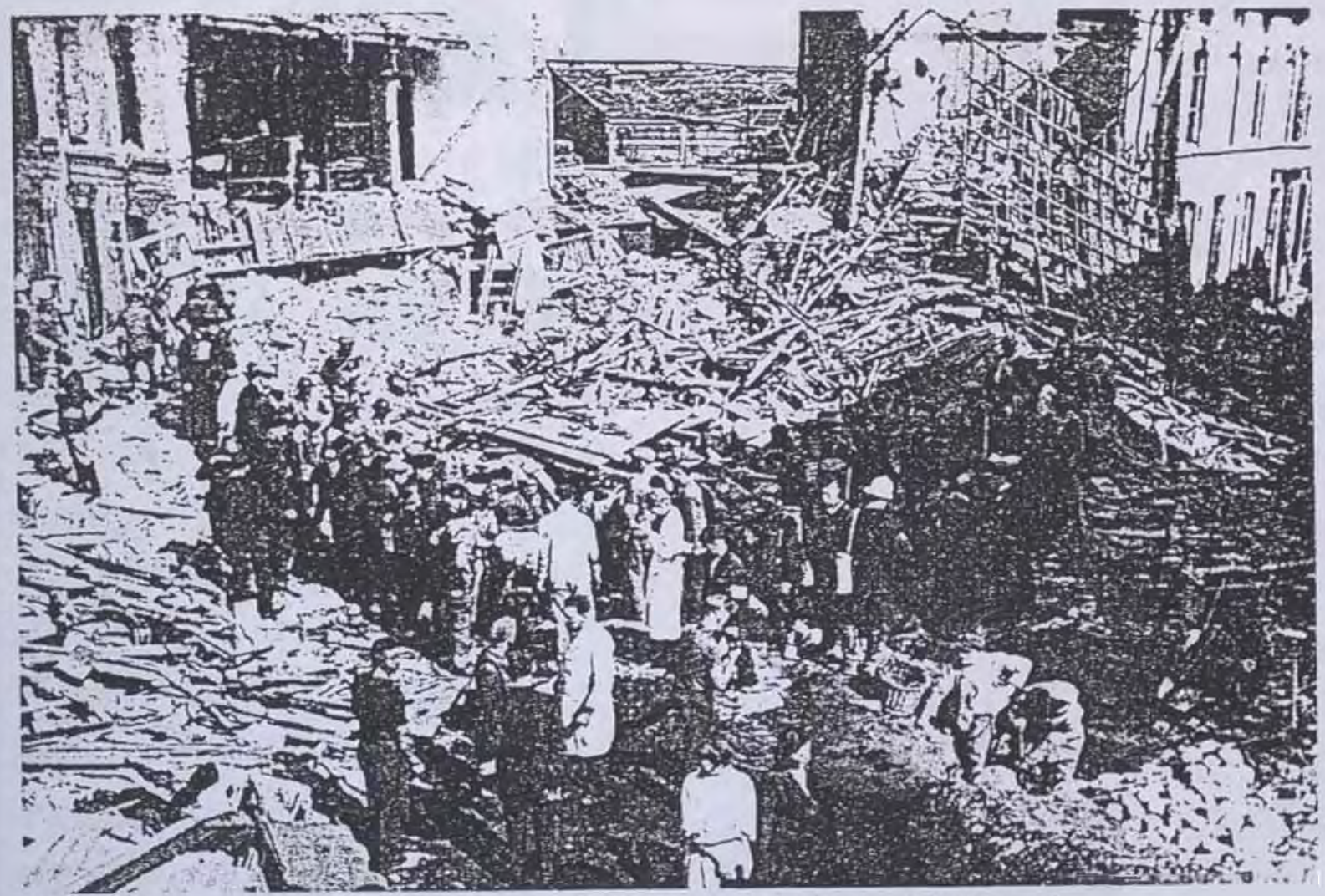

Hoek Van Houttestraat - Oude Brusselseweg - In deze wijk vielen 35 slachtoffers van de luchtaanval.

Enkele dagen na het bombardement heb ik van mijn moeder vernomen dat mijn vriendje Pieter (Pietje) Van Damme samen met zijn ouders en zijn grootvader niet levend van onder hun huis zijn gekomen (zij woonden schuin over ons naast het koosterhuis van de Broeders Maristen). Ik vernam ook dat een van de Broeders van de school dood was (dit was Broeder Arbon,19 j.) Ook Anna uit de groentenwinkel met veel mensen in de winkel waren dod).
En zoveel anderen, vrienden, bekenden, meestal vrouwen, kinderen en oude mannen. In totaal waren er bij dit bombardement 111 doden, waarvan 35 in onze wijk.

Het was een verwarde en droevige tijd en ik was de drie maanden dat ik in Eke verbleef erg ongelukkig. Intussen woonde mijn moeder op de Oude Brusselseweg nr. 46 en kon ik terug naar huis komen.
Mijn moeder was naar het politiebureau van de 5de wijk geweest en teruggekomen met een verklaring omtrent de verwoeste woning en mijn verwondingen. Zij was hiermede naar de Deutsche Werbestelle op de Kromme Wal getrokken per 12 oktober 43 en na veel gepalaver aan een bewijs geraakt waardoor mijn vader voor enkele dagen naar huis zou mogen komen.
Ik heb deze documenten teruggevonden tussen de papieren van mijn ouders.
In januari '44 is mijn vader 6 dagen thuis geweest (zeer vermagerd en weinig spraakzaam). Dit kan ik mij nog sterk herinneren.
Latere jaren hebben wij vernomen dat twee makkers van mijn vader in het Arbeitslager voor zijn terugkeer hadden moeten instaan. Zoniet werden zij gestraft. Dit waren eveneens Gentbruggenaars Emiel Schellinck en Maurice Backx, toevallig twee voetballers van Racing Gent.
In april en mei '44 is dan Merelbeke zwaar gebombardeerd. IK herinner mij levendig hoe wij bij luchtalarm (het afschuwelijk gehuil van de sirenes) in de kelder onder de trap vluchtten en ons tegen elkaar drukten, doodsbang luisterend : zij zijn daar - is het voor hier - ze zijn over, en het fluiten van neervallende bommen en de enorme inslagen (waar ? zo dichtbij) en het vreselijke krijsen van ijzer op ijzer, het voortdurend aanvliegen van nieuwe golven bommenwerpers en opnieuw het suizen en inslaan van bommen, het afgrijselijk bonkende, oorverdovend lawaai, onophoudelijk, onverdraaglijk.... en dan plotseling een ongelooflijke stilte. Het aarzelend uit de kelder kruipen, het hoofd buiten de voordeur en dan bevend van schrik en emotie de straat op. Buren die elkaar bezien : we zijn er nog, waar zou het geweest zijn ? Het was toch dichtbij ? MERELBEKE... en dan verder boven de huizen een vuurgloed, het moet verschrikkelijk geweest zijn.
We gaan de nacht in. Niemand slaapt, velen lopen doelloos rond.
Wanneer eindigt dit ? Eindigt het ooit ?
Ik herinner mij onze kelder : kussens op de grond, dekens bij de hand, emmers water, hamer en beitel, doeken voor indien nodig, nat gemaakt om voor de mond te houden, tegen het stof. En indien voorhanden, klontjes suiker. En de sfeer in de kelder : soms bij kaarslicht, als elektriciteit was uitgevallen, een stilte zoals nooit meer meegemaakt, niemand durfde luidop te spreken, alsof dit zou helpen. Angst, ongelooflijk.
En fluisterend werd gebeden, gebeden, gebeden zoals nooit voordien, zoals nooit nadien.
Wees gegroet, Maria .... en 's anderendaags zaten de kerken vol, BOM-vol.

Ter nagedachtenis aan vrienden, bekenden en onbekenden, die een wrede, nutteloze dood zijn gestorven bij het bombardement van GENTBRUGGE 5 SEPTEMBER 1943 en aan alle burgerslachtoffers van alle beschietingen en bombardementen, waar en wanneer ook ter wereld.

Willy DE SCHEPPER

STADSBESTUUR VAN GENT

BRANDWEER
ACADEMIESTRAAT, 6

HULPVERLEENINGSVERSLAG

Nr 145/43/Br/Ai/25.

Bijlagen :

Telefoon :
Hulp : 5 2 000
Bureelen : 3 2 4 1

Rapport nopens BOMBARDEMENT

te GENT D.J.A. op zondag 5 September 1943.

1. Naam en ligging.

Ligging : Van Houttestraat 55 en 57 -67-69-51 tot hoek Oude Brusselsche weg :- Oude Brusselsche weg: 29 tot en met 29 - 37 & 45 - 7 tot 13. Wijk. 16e

Naam en voornamen van den gebruiker :
Beroep van den gebruiker :
Aard van het gebruik :
} VERSCHEIDENE HUIZEN.

2. Tijd.

De plaatselijke brandweer werd opgeroepen te : 10u 11' door L...kantoonberg telefoon 276.

De plaatselijke brandweer kwam aan te : 10u 14'

Het werk was geeindigd te : 13u 40' op 6/9/43.

3. Afgelegde afstand door de plaatselijke brandweer: 3,000 meters.

4. Beschadigde voorwerpen.

Plaats :
Aard der beschadigde voorwerpen :
} huizen ingestort door bominslag en gansch verniold.

5. Toestand bij de aankomst der eerste hulpverleening en getroffen maatregelen.

Bevelvoerende overste Kdt.Galasse - daarna Korp...chiels.- Verscheidene huizen in de Van Houttestraat en Oude Brusselschewg waren totaal ingestort door bominslag.Een begin van brand was ontstaan in de puinen van het vernield huis hoek Oude Brusselschewg en Van Houttestraat,en werd aangevallen met een lijn van 45 mm.die met tusschenpoozen werkte gedurende ongeveer 1 uur.De brandweermannen geholpen door burgers en L.B.manschappen werkten aan het zoeken van de nog bedolven gekwetsten en verongelukten slachtoffers.De motorpomp 12 werdaan een,met water volgeloopen trechter,van spltreffer opgestald van 12u 30' tot 13u 15' en eventueel de lijken uit te halen.Om 12u 50' van kommandopost Brandweer(Kommandopost L.B.16e wijk)werd de Hoofdkazerne verwittigd Adjt.Biebuyck naar de Van Houttestraat te sturen met de manschappen van Post Voorhaven
7 voor versterking.Gedurende de opruimingen werden uit de puinen 5 gekwetsten en 7 lijken gehaald. Rond 21u. werd op bevel van de Kommando L.B. het werk stopgezet om op 8.9.43 terug aan te vangen 8.9.43.- Bevelvoerende overste Adjt.Biebuyck: Manschappen en materiaal van brandweerpost D.2.S. (Pargo 2 en motorpomp 12.)Rond 13u.personeel afgelost door manschappen van Post Voorhaven
9 (Pargo 1 + motorpomp 7.). 4 slachtoffers werden nog gevonden.
7.9.43.- Bevelvoerende overste O/Lt.De Reuck: Manschappen en materiaal van brandweerpost D.2.S. (Pargo 2 + motorpomp 12).Rond 13u.personeel afgelost door manschappen van Post Voorhaven (Pargo 1 + motorpomp 7.).Op den Oude Brusselschewg 11 werd rond 8u het lijk van den gemande
2 Duz door den opruimingsdienst gevonden.Naar verklaring ter plaatse werd gistren 6.9.43 rond 21u 45' een lijk gevonden in de Van Houttestraat.Bij mijn aankomst ben ik met mijn ploeg naar de Vredestraat gegaan.Rond 12u.op bevel van Ing.Storrer en Kdt.Goeguyt der L.B.zijn en in de sector Van Houttestraat meer halen.Het werk werd uitgevoerd door de ophomende ploeg met materiaal.
8/9/43.- Bevelvoerende overste Adjt.Lighwel - Manschappen en materiaal van post D.2.S.(Pargo + motorp.12)De werken werden dadelijk vroeg aan door het meerhalen van achtergevels der huizen n°5-6-7 op de Oude Brusselschweg.(Aanwijzingen van den H.Schepen Vande Sompele op Kommandopost L.B.op 7/9/43 en persoonlijk bezicht ter plaatse.)
Namiddagploeg Post Voorhaven (Pargo 1 + motorp.7)Om 12u 40' telefonisch bevel ontvangen van Ing.Storrer dat de brandweer zijn post mocht vervoegen.

STADSBESTUUR VAN GENT
BRANDWEER
Academiestraat, 6

HULPVERLEENINGSVERSLAG

Nr. 145/43/Br/RG/IG
Bijlagen :
Telefoon : Hulp : 52 000
Bureelen : 53241

Rapport nopens Bominslag
te Gent op Zondag 5 september 1943

1. Naam en ligging :
Ligging : Van Houttestraat 55 en 57-67-69-52 tot hoek Oude Brusselscheweg Wijk : 16e
Oude Brusselscheweg 25 tot en met 29 - 37 à 45 - 7 tot 13.
Naam en voornamen van den gebruiker :)
Beroep van den gebruiker :) VERSCHEIDENE WOONHUIZEN
Aard van het gebruik :)

2. Tijd.
De plaatselijke brandweer werd opgeroepen te : 10u 11' door L.B Kantienberg telefoon 276
De plaatselijke brandweer kwam aan te : 10u 14'
Het werk was beeindigd te : 13u 40' op 8/9/43

3. Afgelegde afstand door de plaatselijke brandweer : 3.000 meters

4. Beschadigde voorwerpen.
Plaats :)
Aard der beschadigde voorwerpen :) huizen ingestort door bominslag en gansch vernield

5. Toestand bij de aankomst der eerste hulpverleening en getroffen maatregelen.
Bevelvoerende overste Kdt. Galasse - daarna Korp. Michiels. - Verscheidene huizen in de Van Houttestraat en Oude Brusselscheweg waren totaal ingestort door de bominslag. Een begin van brand was ontstaan in de puinen van het vernield huis hoek Oude Brusselscheweg en Van Houttestraat, en werd aangevallen met een lijn van 45 mm. die met tusschenpoozen werkte gedurende ongeveer 1 uur. De brandweermannen geholpen door de burgers en L.B. manschappen werkten aan het zoeken van de nog bedolven gekwetsten en verongelukte slachtoffers. De motorpomp 12 werd aan een, met water volgeloopen trechter, van voltreffer opgesteld van 12u30 tot 13u15 om eventueel de lijken uit te halen. Om 12u50 van kommandopost Brandweer (Kommandopost L.S. 16e wijk) werd de Hoofdkazerne verwittigd Adjt. Biebuyck naar de Van Houttestraat te sturen met de manschappen van Post Voorhaven voor versterking. Gedurende de opruimingen werden uit de puinen 8 gekwetsten en 7 lijken gehaald. Rond 21u werd op bevel van de kommando L.B. het werk stopgezet om op 6.9.43 terug aan te vangen.
6.9.43 - Bevelvoerende overste Adjt. Biebuyck : manschappen en materiaal van brandweer post D.2.S (Fargo 2 en motorpomp 12) Rond 13u personeel afgelost door manschappen van Post Voorhaven (Fargo 1 en motorpomp 7) - 9 slachtoffers werden nog gevonden.
7.9.43 - Bevelvoerende overste O/Lt De Reuck : manschappen en materiaal van brandweer D.2.S (Fargo 2 en motorpomp 12). Rond 13u personeel afgelost door manschappen van Post Voorhaven (Fargo 1 en motorpomp 7). Op de Oude Brusselscheweg 13 werd rond 8u het lijk van den genaamde Dua door den opruimingsdienst gevonden. Naar verklaring ter plaatse werd gisteren 6.9.43 rond 21u45 een lijk gevonden in de Van Houttestraat. Bij aankomst ben ik met mijn ploeg naar de Vredestraat gegaan. Rond 12u op bevel van Ing. Storrer en Kdt. Cocquyt der L.B. muren in de sector Van Houttestraat neer halen. Het werk werd uitgevoerd door de opkomende ploeg met materiaal.
8.9.43 - Bevelvoerende overste Adjt. Biebuyck - Manschappen en materiaal van post D.2.S. (fargo 2 en motorpomp 12). De werken werden alhier voortgezet door het neerhalen van achtergevels der huizen nr 5-6-7 op de Oude Brusselscheweg. Op aanwijzingen van den H. Schepen Vande Sompele op Kommandopost L.S. op 7/9/43 en persoonlijk nazicht ter plaatse. Namiddagploeg Post Voorhaven (Fargo 1 en motorpomp 7) Om 13u40 telefonisch bevel ontvangen van Ing. Storrer dat de brandweer zijn post mocht vervoegen.
(afschrift van fotocopie overhandigd door Hr.G.Verheggen).

STENENKNIKKERS

Lodewijk LIEVEVROUW besteed in zijn werk "Spelen mijner jeugd" uitgebreid aandacht aan het marbelspel.

Hij beschrijft niet alleen het spel (putje kroes, negenputje, putje rollen, enz....) maar geeft ook een verklarende lijst van de gebruikte speeltermen.

Geen jongeling bleef stilstaan bij het feit van hoe zijn marbel tot stand was gekomen. Welke industrie en welke zware arbeid hier achter zat.

Deze bijdrage is dan ook een waardevolle aanvulling bij het geciteerde werk dat in 1952 verscheen in een uitgave van de "Bond der Oostvlaamse Folkloristen".

KALKHOUDEND GESTEENTE

Twee groepen mensen waren nodig om stenen knikkers te maken : marmer - mijnwerkers en de molenaars. Laat ons de eerste even begeleiden naar zijn werk.

's Morgens vroeg verliet hij zijn meestal schamel onderdak en vertrok naar zijn "staloch". Dit is een smalle mijnschacht die hij door hard werken uitgegraven had. Zijn kleren vertoonden scheuren en gaten en een grote kap bedekte zijn hoofd. Aangekomen op zijn werk, plaatste hij enkele ladders waardoor hij kon afdalen in de diepte. Hij werkte horizontaal liggend. Alleen bepaalde lagen calciet werden gezocht. Hij hakte blokken steen uit, en bracht ze in manden, meestal gedragen op het hoofd, naar buiten. Alle familieleden hielpen hierbij mee.

De blokken steen werden in een nabijgelegen hut ondergebracht. Men legde de nog natte steen op houten blokken waar ze werden gekapt, eerst in grotere, daarna in steeds kleinere blokjes. De mijnwerkers moesten veel produceren want de knikker - molenaar was niet gekend voor z'n goede betaling. Wanneer, na vele dagen, duizenden van die kleine blokjes van eenzelfde soort klaar waren, werden ze geteld en in manden naar de steenmolen gebracht.

De steenmolen zelf was lelijk, maar de ligging meestal prachtig. Stromend water deed het waterrad draaien en gekraak en gekletter kwam uit het molenhuis.

De mijnwerker betrad het vochtige donkere interieur omzichtig. Hij herkende wel de grote maalstenen waartussen voortdurend water stroomde om enerzijds de warmte ontwikkeling tegen te gaan en anderzijds het overtollig gruis weg te spoelen.

De molenaar legde het grote wiel stil. Hij krikte het op en verwijderde de knikkers uit de concentrische groeven. Daarna vulde hij ze opnieuw met steenbrokjes van de mijnwerker.

Hij wierp er zand tussen en startte toen wederom het grote wiel. In die tijd duurde het rondma-

ken nog 6 à 8 uur. Na het rollen selecteerde hij de stenen en goot er een verfstof over. Hij stopte ze in een speciale ton om te polieren en enkele uren later kwamen glanzende knikkers tevoorschijn.

Deze knikkerindustrie werd in de Sonnebergerstreek beoefend sinds de 30 jarige oorlog. Hij bereikte zijn eerste hoogtepunt rond 1740. Toen kwamen emigranten uit Salzburg om de techniek te perfectioneren. Een 2de hoogtepunt werd midden de 19de eeuw bereikt, toen de Duitse export geweldig steeg. Speciaal in de streek van Mengersgereuth (20 alleen reeds in de Effelden vallei) werd in die tijd mijn na mijn, molen na molen in gebruik genomen. Toen in de 1890'er jaren de speelgoedindustrie opbloeide gingen veel mijnwerkers in deze nieuwe industrietak werken. De omstandigheden waren er veel gezonder.

Vanaf dan moesten de molenaars hun voorraden halen uit Sachsendorf en Veilsdorf of Spittelstein en Blumenrod nabij Coburg. Wanneer de concurrentie van glazen, porseleinen of knikkers in klei echter te groot werd, verdwenen ook de molens één na één. Slechts drie van die molens zijn overgebleven (tekst geschreven in 1927), één boven en één onder Grumpenstad en één bij Truckental.

Een ander artikel uit een Duitse krant verhaalt de belevenissen van een van de laatste marmer hakkers in Duitsland ; Mr. Hermann Niller.

Mr. Niller werd in 1899 geboren en leefde in Spittelstein, bij Coburg.

Dit is één van de steden die stenen leverde aan de molens van Thuringen na 1870 zoals voorheen vermeld. Daarom is het interessant de twee methodes van malen te vergelijken gedurende de twee periodes en in de twee gebieden.

Het nu volgende artikel behelst grotendeels de belevenissen van Mr. Niller zelf, in een vroeg deel van de 20ste eeuw.

Opgelet : calciet en marmer zijn dezelfde steen.

Met de eeuwwisseling hadden de 80 tot 100 marmerhakkers het goed druk. Later, na de introductie van klei voor de knikkerindustrie werden de meesten van hen, ook Mr. Niller, steenhouwers. Gedurende de periode waarin hij dit artikel schreef (1965) ging Mr. Niller met zijn marmerhouwers gereedschap naar musea en tentoonstellingen om zijn oud ambacht te demonstreren.

Op 16-jarige leeftijd nam Mr. Niller zijn vaders winkel over. Marmer mijnen bevonden zich meestal op een diepte van iets meer dan drie yards. Meestal in de openlucht. Na het verwijderen van het marmer, werden de putten gevuld en gebruikt voor de landbouw.

Op droge dagen werd de ruwe steen voorzichtig uitgehakt. Tot op regenachtige winterdagen werd ze bewaard in lokale hutjes. Een reden voor het opslaan in hutten was de steen te vrijwaren van vorst. Zelfs een lichte vorst kon, wanneer het kapwerk begon, de steen doen schilferen en afbreken. Elke blok was een vierkant van 40 à 50 cm en woog ± 100 pond. Deze werden eerst in blokken gekapt ter grootte van bakstenen en werden op hun beurt geplaatst op een

groot aambeeld nabij een venster. Een enorm steen deed dienst als steun voor het aambeeld en een kleinere steen of houtblok diende als stoel voor de hakker.
De gebruikte kaphamer was gemaakt van sterk staal met aan de ene kant een scherpe snee en aan de andere kant een bot deel. Met het botte gedeelte kapte men de marmerblok, die men daarvoor in de hand hield, eerst in twee of drie kleinere blokken.
Deze kleine blokjes werden met een raakvlak tegen het aambeeld gehouden en met de scherpe kant van de hamer tot de juiste afmetingen gekapt. Daarna werden ze geteld en verpakt per duizend.
Dit zware werk werd heel slecht betaald. Voor 40.000 à 50.000 stenen per week kreeg de kapper 12 tot 15 mark. Daarvan moest nog 15 % afgetrokken worden voor de onkosten, verzekeringen, enz. ...
De steenhouwers bleven dit werk echter verder doen uit trots voor hun beroep. De gebruikte methode om de knikkers te polieren was de polierton. Deze had de vorm van een gewone ton met de opening in de buik. Beide uiteinden van de ton waren verbonden met een draaiende as, zodat de stenen door elkaar geschud werden.
Hierdoor (door de voortdurende wrijving) werden de stenen warm zodat het toegevoegde kleur in de stenen gebrand werd. Zo werden de knikkers blijvend rood, blauw, groen, geel of zwart. De knikkers werden soms per 5.000 verpakt om verscheept te worden heel vaak naar Amerika of andere plaatsen. De concurrentie met knikkers in klei en de toenemende industrialisering maakten het echter steeds moeilijker.
Door het geringe loon schakelden meer en meer steenkappers over op ander soortgelijk werk zoals steenhakken voor mozaïek vloeren.
Alle stenen knikkers die ik vond waren klein, van 1 tot 1,8 inches diameter, tot minimum 0,5 inch. Ik vind ze nogal saai van uitzicht gaande van flets geel of olijfgroen over bruinachtig, rozig tot grijs.
Dit komt waarschijnlijk door de ouderdom. Eens waren ze prachtig rood of geel, nu is hun kleur echter afgetrokken of zover verdwenen dat ze haast niet meer te zien is.
Soms kun je deze soort bijna niet onderscheiden van oude knikkers in klei. Het grootste verschil is echter dat de stenen knikkers zachter aanvoelen omdat ze afgeschuurd werden. Ze vertonen ook minder putjes in het oppervlak omdat ze uit harder materiaal bestaan. Ze voelen ook een ietsje kouder aan dan kleiknikkers. Ook hebben sommigen een klein vlak plakje aan het oppervlak door een niet perfecte slijpwijze. Wees niet verrast als je er eveneens een minder gekleurde ringvorm op aantreft. Dit is typisch voor sommige van de eerste stenen knikkers.

Met dank aan "Hobby Time" en de heer C. Therry.

MOORTSELE OOSTERZELE

Op de hoek van de Vijverstraat met het St.-Antoniusplein staat een beeldbepalend dorpshuis. Het is een in de 18e eeuw gebouwde woning dat in de 19e eeuw verbouwd werd tot notarishuis.

Foto: Lucien De Smet

De koperenplaat op de gevel verhaald dat in deze woning **Professor C.P. SERRURE - Taalkundige** heeft gewoond.

Hier woonde
Prof. C.P. SERRURE
Taalkundige
(1805 - 1872)

.Door de zorgen van de plaatselijke Heemkring van Moortsele werd deze gedenkplaat op 9 maart 1980 ingehuldigd.

Na zijn middelbare school in het Atheneum te Antwerpen, was hij een zestal maanden werkzaam als klerk bij J.F. Willems.
In 1826 begon hijk zijn universitaire studies te Leuven.
Hij promoveerde in de rechten.
In 1832 werd hij archivaris en daarna conservator van het Provinciaal Archief van Oost-Vlaanderen. In 1836 werd hij hoogleraar in de geschiedenis van België en van de middeleeuwen. Van 1854 tot 1857 was hij rector in de Nederlandsetaal en letterkunde te Gent. Hij was de eerste professor welke na 1830 met succes de leergang "Nederlands" aan de Gentse Universiteit doceerde.
Naast talrijke publicaties gaf hij ondermeer ook een groot aantal Middelnederlandse geschriften uit.

Omwille van politieke moeilijkheden en oneinigheden met de mede professoren, werd hij uit zijn functie van rector ontheven.
Van dan af trok hij zich uit het openbaar leven terug en was hij dikwijls te moortsele te zien.

Samen met Ph. Blommaert en Fr. De Vos gaf hij in 1830 " Nederlandse Letteroefeningen", het eerste Vlaamse tijdschrift uit. In 1834 stichtte hij "de Maetschappy de Vlaemsche Bibliophilen". Hij bezat een prachtige bibliotheek met een rijke verzameling manuscripten, o.a. van Hadewijch, Ruusbroec en Hein van Aken.
Deze rijke verzameling is nu eigendom van de Universiteitsbibliotheek te Gent.
Zijn verzameling munten bleef familiebezit.

In 1980 werd door de Heemkring Moortsele een wandelpad geopend dat naar deze vooraanstaande inwoner van Moortsele genoemd werd.
Het pad begint aan de kerk en brengt u langs de volgende merkwaardige monumenten : de Watermolen nabij het voormalige Hof ter Lo, de "Stede ter Hulst", de Halsbreker en Sudetenland, het Kasteel Verschaffelt, Hof ter Rattepade en het Hof van Caelbergen. Op uw weg gaat u langs een aantal bunkers, overblijfsels uit W.O. II.
Een wandeling die wij als Heemkring u tenzeerste willen aanbevelen.

Lucien DE SMET

Bronnen : Het Serrurepad, Heemkring Moortsele
A. De Ceuleneer in Biogr. Nat. 1914 - 1920
Annuaire de l'Academie Royale de Belgique 1942
G. De Keulenaer Nat. Biogr. Woordenboek II 1966
Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen 5 Blz. 211
GAO Burgelijkestand, Overlijdens 1872

Constant Philip SERRURE

Deze historicus, numismaticus en filoloog werd te Antwerpen geboren op 22.2.1805.
Hij was de zoon van Petrus Franciscus Serrure en Joanna Petronilla Van Der Schriek.
Constant was gehuwd met Mathilde Joanne Van Damme.

Op 6.4.1872 overleed te Moortsele op de leeftijd van 67 jaar, gewezen hoogleraar Constantinus Philippus SERRURE.

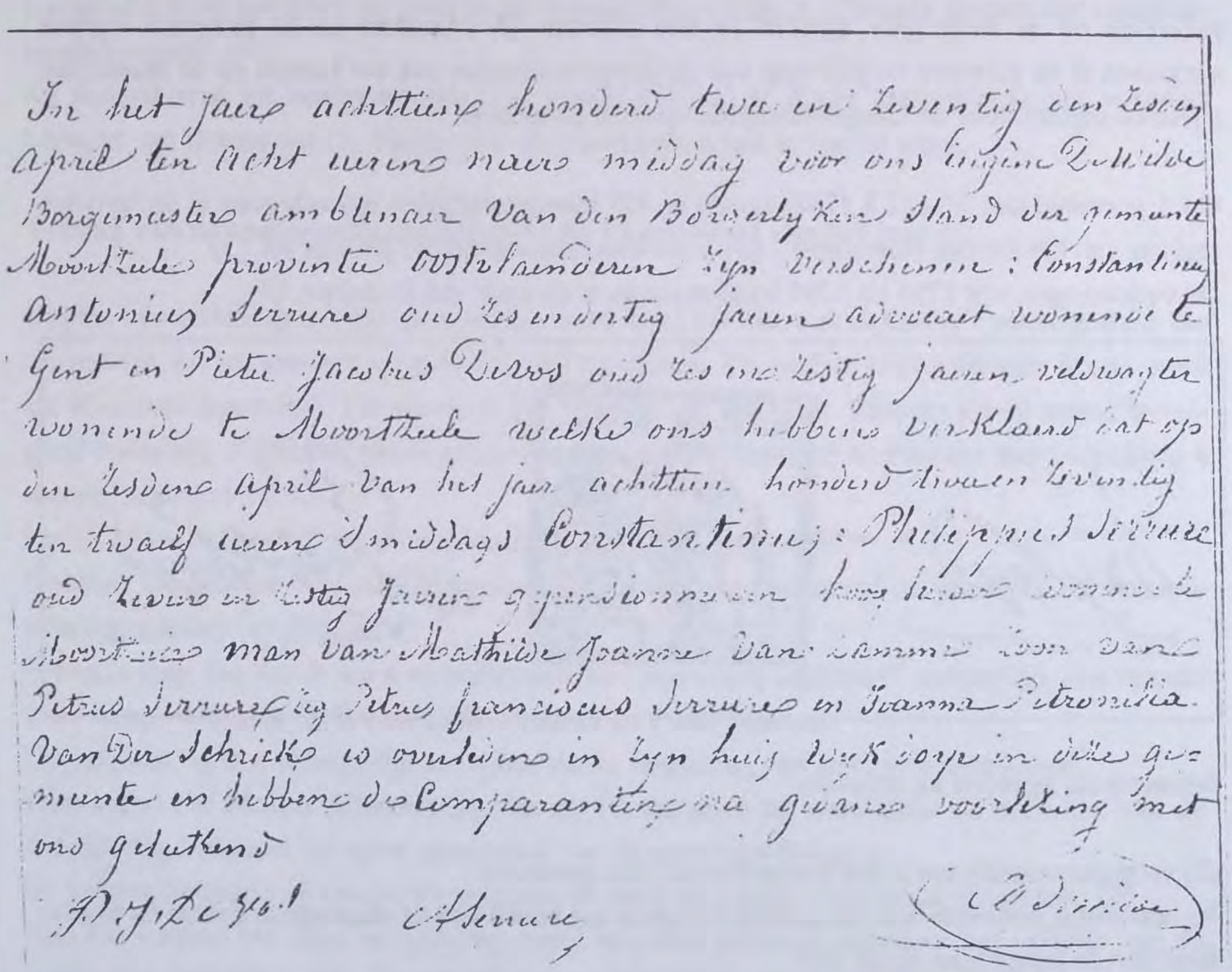

In het jaar achttien honderd twee en zeventig den zesden april ten acht uren naar middag voor ons Eugène Zetteide Burgemeester ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente Moortzele provincie Oostvlaanderen zijn verschenen: Constantinus Antonius Serrure oud zes en dertig jaren advocaat wonende te Gent en Petri Jacobus Zeros oud zes en zestig jaren veldwachter wonende te Moortzele welke ons hebben verklaard dat op den zesden april van het jaar achttien honderd twaalf zeventig ten twaalf uren 's middags Constantinus Philippus Serrure oud zeven en zestig jaren gepensioneerd hoog leraar wonende te Moortzele man van Mathilde Joanne Van Damme zoon van Petrus Serrure zij Petrus Franciscus Serrure en Joanna Petronilla Van Der Schrieck is overleden in zijn huis zijnde op die gemeente en hebben de comparanten na gedane voorlezing met ons getekend

P. J. Zeros C. Serrure Zetteide

Acte van overlijden : GAO burgelijkestand overlijdens 1872.

BIJDRAGE TOT DE POLITIEKE en BESTUURLIJKE GESCHIEDENIS van BALEGEM

Ancien Régime en de Franse tijd.

De militaire bezetting maakte op 1 oktober 1795 plaats voor eenvolledige aanhechting bij Frankrijk. De oude heerlijke en Juridische instellingen werden afgeschaft.
Door de nieuwe grondwet werden de gemeenten met een bevolking van minder dan 5000 inwoners samengevoegd tot een kantongemeente. Balegem maakte samen met 18 gemeenten deel uit van de kantongemeente Oosterzele. (1)

het kantonbestuur was samengesteld uit een president, een commissaris van het Directoire, een secretaris en de municipale agenten en hun adjoints. De president en de secretaris werden verkozen in de primaire vergadering van de kiesgerechtigden van het kanton en de municipale agent en adjoint door de kiesgerechtigden van hun gemeente.

Op 1 germinal jaar VI (21.3.1798) waren er 427 kiesgerechtigden ingeschreven in de "civielen register van het kanton Oosterzele". (2) Voor Balegem waren dat 25 mensen. (3)
De verkiezingen van 1798 en 1799 hadden plaats in de kerk van Bottelare. (4)

Municipale agenten en adjoints.

Zij vertegenwoordigden in het kantonbestuur hun gemeente.
In hun eigen gemeente was de municipale agent het hoofd van de plaatselijke politie en ambtenaar van de burgerlijke stand. (5)

Niet alle beambten vervulden hun taak met de nodige burgerzin. Sommigen bleken onbekwaam anderen weigerden het ambt te aanvaarden. Zo verliepen de verkiezingen niet altijd in een serene sfeer.

Dominique Schaalwaarde, geneesheer te Oosterzele, werd op 8.4.1797 verkozen tot president. Wegens zijn nalatigheid in de uitvoering van de wetten werd hij op 29.12.1797 afgezet. (6)
De Directoire besloot tevens de municipale agenten van Balegem, Bottelare, Gijzenzele, Melle, Munte, Oosterzele en Semmerzake eveneens af te zetten. (7)

Verkiezingen te Balegem.

Op 14 germinal 6e jaar van de republiek werden de stemgerechtigden van Balegem opgeroepen om een nieuwe municipale agent en adjoint te verkiezen.
Verkiezingen te Balegem bleken toen al voor de nodige opschudding te zorgen.
Twee dagen na de verkiezing legden Carolus De Moor en P. Van Herpe klacht neer bij de kantonale president.
Leonardus Van Aelbrouck inwoner van de gemeente Velzeke had zonder ophouden de bijeenkomst verstoord en zich met de kiesverrichtingen bemoeid "tot zoverre dat hij op de bureeltafel heeft getreden en verscheyde keusbillietten ende in d'brande gegaen der rechthebbende borgers". (8)
Zij tussenkomst en bemoeienissen zou uiteindelijk na de derde kiesronde in het voordeel beslecht van Dominicus De Mulder die als municipale agent benoemd werd.

Verslag van de communale vergadering op 14 germinal van het jaar 6.

Om tot de verkiezing te kunnen overgaan werd eerst het "*bureau definitief*" samengesteld, die uiteindelijk de communale vergadering zal voorzitten. De oudste rechthebbende kiezer werd als president aangeduid. Dit waren J. De Staercke en Jan Bapt. Platteau als de eerste opvolgend ouderling. Zij namen plaats achter het bureau. De jongste P.A. Platteau werd voorlopig e secretaris aangesteld.
Het "*bureau definitief*" werd na stemming als volgt samengesteld :
Dominic De Mulder behaalde de meeste stemmen en werd benoemd tot president der communale vergadering van Balegem.
Joannus Bap. De Raedt werd na verkiezing als "*secretaris definitief*" aangesteld. Het tweetal werd aangevuld door G. Schoup, J.B. Platteau en Pieter Stevens.
De vergadering kon uiteindelijk overgaan tot de verkiezing van een agent municipale.
Dominicus De Mulder behaalde 11 van de 18 stemmen en werd door de president van de vergadering benoemd tot agent municipaal van de gemeente Balegem.
G. Schoup behaalde 10 van de 19 stemmen en werd als adjoint municipaal aangesteld. (9)
Aan het verslag van deze vergadering werd een nota gevoegd waardoor het verloop van de verkiezing duidelijk werd. Hieruit blijkt dat uiteindelijk drie stemronden nodig waren om de municipale agent met meerderheid van stemmen aan te duiden.

- Er waren twintig van de 25 stemgerechtigden aanwezig.

In de eerste stemronde behaalden :

Francies Van Pevernaeyge	7 stemmen
Dominicus De Mulder	6 stemmen
Jan Bapt. Piens	6 stemmen
J.B. Platteau	1 stem

De stemgerechtigden besloten tot een herverkiezing over te gaan.
In deze stemronde behaalde :

Dominicus De Mulder	9 stemmen
J.B. Piens	6 stemmen
Francies Van Pevernaeyge	3 stemmen

In de derde stemronde behaalde :

Dominicus de Mulder	11 stemmen
J.B. Piens	7 stemmen

Door de staatsgreep van 9.11.1799 kwam Napoleon aan de macht en kreeg Frankrijk een nieuwe grondwet. Door de wet van 17.2.1800 kreeg elke gemeente een eigen bestuur en werden de kantongemeenten afgeschaft en elke gemeente werd zelfstandig.
Alle gezagdragers werden benoemd en niet meer verkozen zodat in feite alle gemeentebestuurders gewillige uitvoerders moesten zijn van de departements- of van het centraal bestuur zodat het weinig meer was dan een adviesorgaan. De Raad mocht slechts eenmaal per jaar zitting houden gedurende een periode van 14 dagen en kon in buitengewone vergadering worden bijeengeroepen door de Prefect.
In gemeenten minder dan 5000 inwoners mocht de Prefect de Marie, adjoint du marie en le conseil communal benoemen. (11)
Op 24.5.1800 benoemde de Prefect de Marie en adjoint du marie van 88 gemeenten op 27 mei van 117 gemeenten op 238 mei van 64 gemeenten. Na consultatie van de maries benoemde hij de raadsleden. (12)
Op 11.2.1806 werd De Backer als marie van de gemeente Balegem benoemd. C. Vander Heyden, D. De Mulder, J. Thery en J.B. Sommer werden benoemd als lid van de conseil municipal in vervanging van J.B. De Raedt, J.B. Marlier en Philippe Baeyens. (RAG 2151/29)
In 1810 werd J.B. De Corte, landbouwer benoemd in de raad ter vervanging van Jean Baptiste Sommer (RAG 2141/15)

Lijst door de burgemeester J.B. De Backer opgesteld van mogelijke kandidaten die volgens hem als gemeenteraadslid in aanmerking komen. (RAG 2205/6)

NAAM	Leeftijd	Beroep	Benoemd
1. De Mulder Dominique	72	Landbouwer	11.2.1806
2. Vander Heyden Charles François	52	Landbouwer	11.2.1806
3. Thery Jean	46	Landbouwer	11.2.1806
4. De Vos Jean Baptiste	48		
5. Schollaert Pierre Antoine	56		
6. Van Herpe Pierre	58		
7. Van Hecke Pierre	45		
8. Van den Bulke Constantin	56		
9. Bale Egide	61		
10. Sommer Jean B.	30	Chirurgijn	11.2.1806

Lucien DE SMET

Bronnen :

(1) Jozef De Cocker. Geschiedenis van Melsen 1988
RAG Scheldedepartement 4542/1
(2) Idem. RAG Scheldedepartement 3244/58
(3) RAG Scheldedepartement 3244/58
(4) J.D.C. Scheldedepartement 3167/32
(5) J.D.C. Geschiedenis van Melsen 1988
(6) J.D.C. Scheldepartement 2041/35
(7) Idem
(8) RAG Scheldedepartement 3244/58
(9) Idem
(10) Idem
(11) J.D.C. Geschiedenis van Melsen 1988
(12) J.D.C. Scheldepartement 5216 en volgende

Land van Rode: wandel- en fietsparadijs

Sinds juni 1996 bestaat in onze regio een uniek intergemeentelijk samenwerkingsverband, het Land van Rode. Vijf gemeenten - Gavere, Melle, Merelbeke, Oosterzele en Sint-Lievens-Houtem - verbinden er zich toe om tot 2000 samen te werken op het vlak van cultuur, animatie en toerisme. In 1996 werden reeds vier intergemeentelijke fietsroutes uitgestippeld en dit jaar staat een heuse kunstenaarsroute op het programma. De Beiaard maakte een stand van zaken op en peilde naar de toeristische werking in de respectievelijke gemeenten.

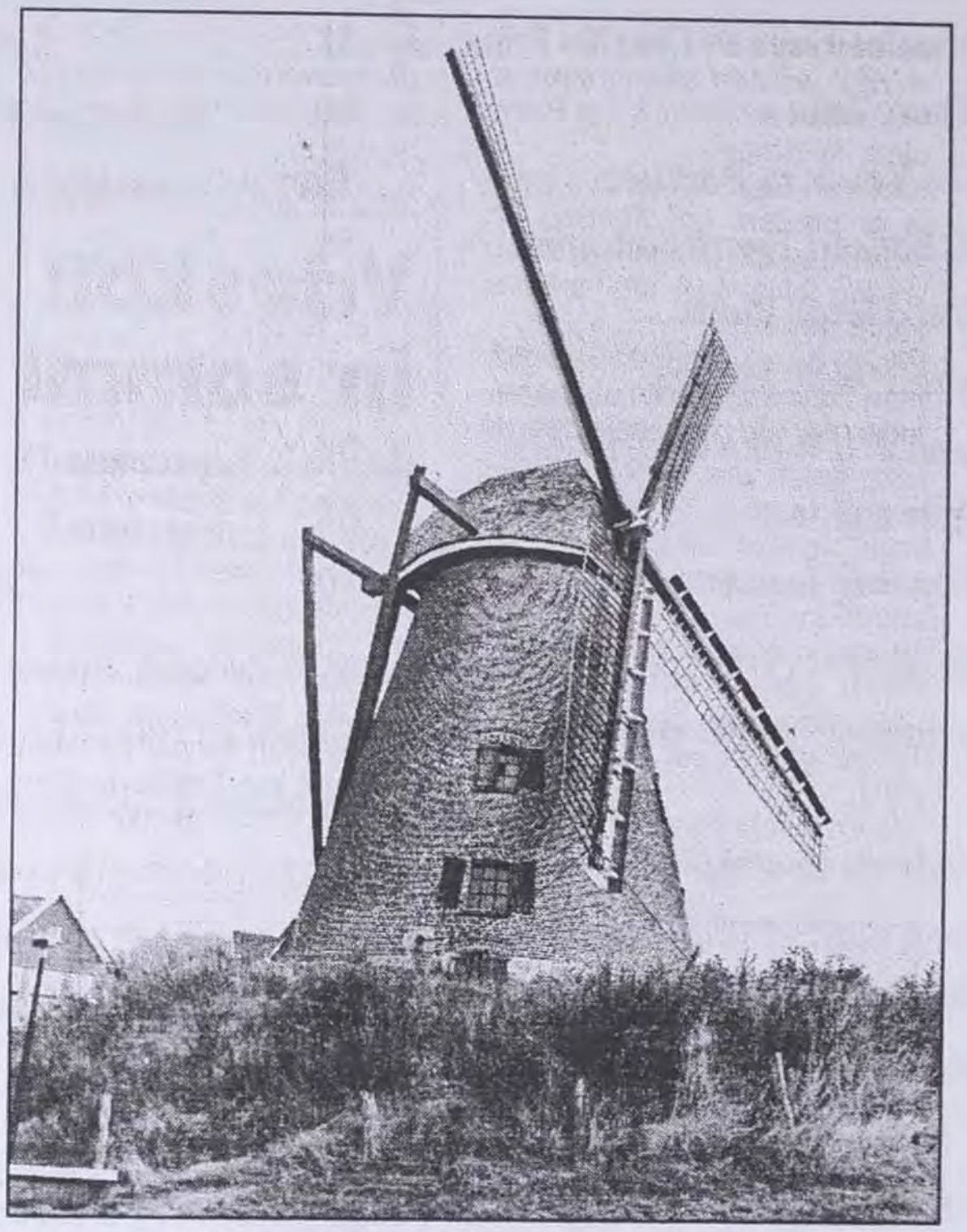

Guillotinemolen te Balegem

Het Land van Rode

Toen in Oosterzele een inventaris werd opgemaakt van het culturele landschap ontstond de idee om ook de situatie in de buurgemeenten van nabij te bekijken. Bedoeling was samen te gaan werken om het cultureel leven in de regio te stimuleren. De keuze van Oosterzele om met Gavere, Melle, Merelbeke en Sint-Lievens-Houtem scheep te gaan, was niet toevallig. Oosterzele heeft met zijn natuurschoon, drie windmolens en een artisanale jeneverstokerij enkele mooie troeven, maar dit aanbod is onvoldoende om toeristen een hele dag binnen de gemeentegrenzen te houden. De overige vier gemeenten kampen met hetzelfde probleem. Het samenwerkingsverband Land van Rode wil dus het eendagstoerisme in deze gemeenten promoten. Behalve op het vlak van toerisme werken de gemeenten ook samen op het gebied van plastische kunsten, woord, muziek, zang, Europa en intergemeentelijke vieringen.

Sint-Lievens-Houtem

Sint-Lievens-Houtem aan de voet van de Baleiheuvel tussen het Land van Rode en het Land van Aalst beschikt over vier wandelpaden: het Cotthempad, de Champetterwandeling in Letterhoutem, de Spooklindewandeling in Bavegem en de Natuurwandeling in Zonnegem-Vlierzele. Het toerisme staat er nog in de kinderschoenen; de toeristische dienst is er een onderdeel van de Cultuurdienst en beperkt zich tot het opsturen van folders. Evenementen zijn de halfjaarlijkse markt, de folkloristische Bachusstoet en de Driekoningenloop.

Melle

De bloemengemeente Melle beschikt over mooie wandelmogelijkheden in de beschermde Gondebeekvallei. Dit jaar krijgt immers het Gondepad - dat twintig jaar oud is - een vernieuwd parcours. Melle beschikt over een Gemeentelijk Museum, geschraagd door de plaatselijke heemkundige vereniging De Gonde. Toeristische folders zijn voorlopig nog niet voorhanden en sinds korte tijd neemt de dienst cultuur ook toerisme voor haar rekening.

De onlangs gerestaureerde molen in Schelderode

Gavere

Gavere en Sint-Lievens-Houtem behoren strikt historisch en geografisch gezien niet bij het Land van Rode. Toch participeren zij in het intergemeentelijk samenwerkingsverband. Net zoals de andere gemeenten is Gavere een typische wandel- en fietsgemeente. Vooral de afgesneden meanders, de Scheldeborden en de schilderachtige dorpskernen zijn geliefd bij toeristen. De wandel- en fietsmogelijkheden zijn gebundeld in twee handige brochures 'Voettochten door Gavere' en 'Fietsroutes vanuit Gavere'. In 1985 werd de VVV 't Gaverland opgericht. De VVV functioneert voorbeeldig en zet de talrijke wandelroutes in de deelgemeenten in de verf. In de gerestaureerde 'Kaaihoeve' aan de oude Schelde, net over de grens met Zwalm heeft de provincie een natuureducatief centrum. Voor actieve streeksexploratie in ecologisch perspectief kan men daar terecht. Tenslotte is er mogelijkheid tot hoevetoerisme in Dikkelvenne op de Tichelhoeve.

Oosterzele

Oosterzele, dat zijn landelijk karakter grotendeels bewaard heeft, beschikt over een rijk molenpatrimonium. De graanstokerij Van Damme en de steengroeven in Balegem zijn bovendien tot buiten de gemeentegrenzen bekend. Sinds het midden van de jaren '80 is een VVV actief die via folders toeristen naar de gemeente probeert te lokken. De VVV werkt uitsluitend met vrijwilligers en heeft een beperkt budget. De vier fiets- en vier wandelroutes in de gemeente worden frequent bezocht door allerhande groepen en de VVV stelt een gids ter beschikking. De VVV slaagde er ook in de eigenaar van de steengroeve te overtuigen zijn terrein open te stellen voor toeristen.

Merelbeke

Op het gebied van natuurschoon is er in Merelbeke het Liedemeerspark op de wijk Flora, de beschermde Scheldevallei en een aantal goed bewaard gebleven bossen in het zuiden van de gemeente. Ook de Sint-Elooikapel aan de oude Scheldearm en de Schelderodemolen zijn publiekstrekkers op de Open Monumentendag. In de lente van '97 wordt de Schelderoute, een fietsroute doorheen de Scheldevallei officieel ingereden en de gemeente zal een vijftiental fietsen kopen om te verhuren aan toeristen. Op de landelijke wijk Makkegem is er de kinderboerderij 't Bakkershof, waar toeristen eveneens aan plattelandstoerisme kunnen doen. Het toeristisch beleid staat in Merelbeke nog in de kinderschoenen. Een Gesco-personeelslid van de bibliotheek zal binnenkort 10 uur per week vrij maken voor toerisme. Dit jaar komt er bovendien een toeristische infobalie en worden er kleurenfolders over het Liedemeerspark, de Scheldevallei, de kerktoren van Schelderode en het orgel van Melsen gedrukt. De wandeltochten in Merelbeke kennen steeds een groot succes en vooral Munte is bij vele stedelingen geliefd als wandelgemeente op zondagmiddag.

De toekomst

De toeristische diensten in het Land van Rode worden stilaan uitgebouwd. Verblijfsmogelijkheden zijn voorlopig nog schaars en vooral wandelaars en fietsers bezoeken de gemeenten. De middelen die de gemeenten vrijmaken voor toerisme zijn in vergelijking met de rest van Zuid-Oost-Vlaanderen beperkt. Maar het intergemeentelijk samenwerkingsproject is alleszins een stap in de goede richting. Hopelijk wordt het na de gemeenteraadsverkiezingen van 2000 ondubbelzinnig verdergezet. PD

Heemkundig Genootschap

Land van Rode

Zetel: Gentbrugge

Rek. 880-2732621-81 Heemkundig Genootschap Gentbrugge

Verantwoordelijke Uitgever : Roger DE VOCHT - Gentbruggekouter 15 9050 GENTBRUGGE

Driemaandelijks tijdschrift Uitgiftekantoor Ledeberg I

JAARGANG 25 Nr. 98 Datum Juni 1997

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP LAND van RODE

Gesticht 7 juni 1968

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Verantwoordelijke uitgever : Roger DE VOCHT

Ruildienst : Lucien DE SMET
Zoekdienst : Lucien DE SMET
Redactieraad : Lucien DE SMET en Werner CALLEBOUT

RAAD van BEHEER :

Ere- Voorzitter : Gerard WAEYTENS - Stichter
Ere-Secretaris : Oscar VAN WITTENBERGHE - Medestichter

Voorzitter	**: Roger DE VOCHT**	**Gentbruggekouter 15**	**9050 GENTBRUGGE**
Secretaris	**: Werner CALLEBOUT**	**Emanuel Hielstraat 48**	**9050 GENTBRUGGE**
Penningmeester	**: Dirk WAMBACK**	**Oude Brusselsesteenweg 145**	**9050 GENTBRUGGE**
Commissaris	**: Lucien DE SMET**	**Sportstraat 83**	**9880 AALTER**

JAARLIJKSE LIDMAATSCHAPSBIJDRAGE:

Gewone leden : 300 fr.
Steunende leden : 500 fr.
Beschermleden : 1000 fr.
Buitenland : + 200 fr.
Te storten op rekening nr. 880 - 2732621 - 81
Land van Rode , Oude Brusselseweg, 145 , 9050 GENTBRUGGE

Kaft : Ruiterzegel van Radulf van Rode uit 1223. Bron : A.R.B. - zegelafgietsel nr. 17314
Ontwerp kaft : Giedo HAUDENHUYSE

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP
LAND van RODE

Driemaandelijks tijdschrift Jaargang 25 nr. 98

I N H O U D

WOORD VOORAF

HEEMKUNDIGE BIJDRAGEN

* De geschiedenis van de gemeente LETTERHOUTEM (Deel 2 en slot) 1
Frans De Potter - Jan Broeckaert
* Jan BROECKAERT 10
* Geschiedenis van de parochie BALEGEM Lucien De Smet 11

A R C H I V A L I A

* OOSTERZELE consent nopens presenteren van het wijwater. Lucien De Smet 25

HISTORISCHE GEBEURTENIS

* BOMBARDEMENT van GENTBRUGGE (Deel 2) Willy De Schepper 31

VOLKSKUNDE

* Geneeskundig gesticht SINT JOZEF te GENTBRUGGE 30

ECHO'S UIT HET LAND van RODE

* Jan DE WINNE - kunstenaar - Verlaat kasteeltje. P. Duportail 35

BOEKEN

* 200 Jaar Plantentuin te GENT 36
* Cultureel geheugen van OOST-VLAANDEREN

Bijdragen verschijnen onder de verantwoordelijkheid van de auteur.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder toestemming van de auteur.

Redactie, montage en illustratie : Redactieraad
Tekstverwerking : Werner Callebout

WOORD VOORAF

Geachte Lezer,

Het 100ste nummer van ons tijdschrift is reeds in voorbereiding. Wij besloten om voor deze gelegenheid een bijzondere inspanning te leveren door aan onze leden een themanummer aan te bieden.
De hoge drukkosten lieten ons niet toe de afgelopen jaren nog een jaarboek uit te geven. In de toekomst hopen we met een themanummer deze leemte in te vullen.
Het eerste nummer van ons tijdschrift verscheen op 1 april 1973. Wie toen dacht dat dit een aprilgrap was, van onze toenmalige voorzitter Gerard Waeytens, had het dus duidelijk mis.
De heren Gerard Waeytens, Walter Patoor en Richard Van Damme schreven meer dan 50 nummers vol, over wat zij wisten te verzamelen over hun gemeente Gentbrugge.
Tevens mogen we onze voormalige secretaris Oscar Van Wittenberghe niet vergeten voor zijn talrijke artikelen, het vele typwerk, verzamelen en verdelen van het tijdschrift.
In naam van al onze lezers past het hen hiervoor van harte te danken.

Het eerste themanummer, die het nummer 100 van ons tijdschrift zal vervangen, gaat, hoe kan het anders, over de **HEREN en VROUWEN van RODE voor 1400.**
Het wordt een bundeling van de oorspronkelijk verschenen werken met betrekking tot de Heren en Vrouwen van het Land van Rode, die reeds in diverse tijdschriften gepubliceerd werden. Een aantal kringen gaven reeds de toestemming hun bijdragen met betrekking tot de Heren van Rode over te nemen.
Wij doen echter een oproep aan onze lezers en vrienden van diverse kringen om bijdragen die ons niet zouden bekend zijn mee te delen of als het kan ter beschikking te stellen.
Volgende bijdragen zijn ons reeds bekend :

J. Noterdaeme	De Ridders van Roden in de eerste helft van de 13e eeuw.
	Jan van Rode, heer van Ingelmunster
	De Ridders van Roden en Jacob de Coster Van Maerlant.
	De Ridders van Roden en de Wolhandel.
	De Ridders van Roden en hun bezittingen in Vlaanderen.
E. Warlop	De Heren van Rode in de 12e en 13e eeuw.
	De Vlaamse Adel voor 1300 (met betrekking tot de Ridders van Rode)
J. De Cocker	De Heren en Vrouwen van het Land van Rode 1331-1462

Wie ons kan helpen kan terecht bij:
Lucien DE SMET, Sportstraat 83 9880 AALTER Tel. 09/374.31.27

Namens het bestuur

Lucien DE SMET

Lid van de Unie
van de Uitgevers van
de Periodieke Pers

GESCHIEDENIS

VAN

DE GEMEENTEN

DER

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN

DOOR

Frans de Potter en Jan Broeckaert.

VIJFDE REEKS. — DERDE DEEL.

Idegem, Idergem, Impe, Kerksken, Lede, Loenwergem, Letterhoutem, Lieferingen, Meerbeke, Meldert, Mere, Moerbeke, Moorsel, Neder-Boelare, Neder-Hasselt.

LETTERHOUTEM.

GENT,
DRUKKERIJ VAN A. SIFFER.

Door een fout bij de redactie werd het tweede deel van de gemeente LETTERHOUTEM niet gepubliceerd.
Het eerste deel verscheen in tijdschrift 95, met deze wensen we onze fout goed te maken.
Volgende gemeenten of deelgemeenten komen nog aanbod : Bottelare, Melsen, Melle, Gontrode , Beerlegem en als laatste Vlierzele.

St-Lievens-Houtem hebben wij gezien dat de voogdij over dit dorp ten gemelden jare door den heer van Berlegem, met toestemming van den heer van Rode, aan genoemd klooster werd afgestaan. De verkoopprijs dezer voogdij en van het leengoed te Letterhoutem werd door den abt van St.-Andries, te Brugge, en door den heer van Maldegem, scheidsrechterlijk bepaald op de som van 390 pond Vlaamsch, boven 10 pond, ten behoeve van de vrouw des verkoopers, *pro suis jocalibus*, met dien verstande, evenwel, dat in gemelde som niet begrepen.

---

legitime habitum fuisse ubicumque et quandocumque requisiti fuerimus profiteri. Promisimus etiam nomine donationis proper nuptias, dotis, vel usufructus, vel quocumque alterius rei nomine, nichil juris in permissis in posterum reclamare, et dictam ecclesiam de dictis bonis, secundum legem patrie, investire, et de eisdem legitime garandire. Item recognoscimus quod nos tenemur eidem ecclesie in centum et septuaginta quinque libris Flandrensium, nobis a dicta ecclesie de propria sorte sua, in parata et numerata pecunia, benigne mutuatis, quarum medietatem in augusto, qui erit anno Domini M° CC° quinquagesimo tercio ; reliquam dimidietatem in augusto illum sequente, promisimus nos solituros eidem ecclesie. Promittentes etiam quod si dicta ecclesia incurreret custus et expensas faceret, pro recuperatione pecunie antedicte, quod de dictis dampnis, custibus, et expensis dicte ecclesie satisfaciemus. De quibus etiam denariis sic solvendis, dominum Sygerum de Parvo Houthem, militem, Impinum de Palude, Egydium Vulpem, Sygerum Preconem, Rasonem de Herenthoute, Balduinum Advocatum, Walterum de Bursbeke, liberos Willelmi Scabini, Nicholaum de Crappenneke, Egydium de Veteri Prato, Johannem de Palude, filium Loen, plegios constituimus memorate ; et Balduinus de Roden omnia bona sua presentia et futura eidem ecclesie obligavit. Et hec omnia et singula promisimus et recognovimus coram decano christianitatis de Houthem, cui hujusmodi recognitio a curia Cameracensi fuit commissa. Consentientes quod si contra promissa, vel aliquorum promissorum, per nos, vel per alios, veniremus, quod officialis Cameracensis et ipse decanus nos possent ad desistendum compellere, et sentenciam excommunicationis in nos promulgare, in quacumque dyochesi nos contingat commorari. In cujus rei testimonium presentes litteras sigillorum nostrorum munimine dicte ecclesie contulimus roboratas. Datum anno Domini M° CC° quinquagesimo secundo, feria tertia ante assumptionem beate Virginis. »

(*Cartulaire de St.-Bavon*, bl. 162. — A. VAN LOKEREN, *Hist. de l'abbaye de St. Bavon*, 215.)

waren de waarde eener visscherij en die van verscheidene laten (1).

Van de St.-Pietersabdij hing af de heerlijkheid *ter Burcht*, bestaande uit eene hofstede, land en bosch ter grootte van 3 bunder. Verscheidene heerlijkheden in Vlaanderen droegen denzelfden naam; wij kunnen nopens de hier bedoelde enkel aanstippen dat ze ten jare 1783 in veiling werd gesteld. Noch verkooper noch kooper zijn ons met name bekend.

In de XIIIe en XIVe eeuw voerde de familie van Steelant, uit het geslacht der schouten van Assenede, hier insgelijks heerlijk gezag uit. In onze geschiedenis dezer laatste gemeente, onder andere, noemden wij, naar de getuigenis van het genealogisch werk *Bruges et le Franc* (I, 118), als heer van Letterhoutem Jan van Steelant, die in den echt trad met Geeraardine van Gistel, vrouw van Hansbeke, wier zoon de heerlijkheid dezes dorps en die te Letterhoutem insgelijks in zijn bezit kreeg. Zou Rijkaard van Steelant, gehuwd geweest met Yolente van Kortrijk, het heerlijke leen nadien, op zijne beurt, hebben geërfd en was het misschien uit dezen hoofde dat de vrouw van Melle met den baljuw van St.-Baafs in moeilijkheden kwam? Bepalen wij ons met te zeggen dat de vermoedelijk hier bedoelde heerlijkheid, bekend onder den naam van den *Vrijen Eigendomme*, zich tevens uitstrekte op het grondgebied van Vlierzele en Bavegem, zonder dat wij er toe geraakt zijn te weten aan wie zij in de laatste eeuwen toebehoorde.

De registers en papieren der voormalige vierschaar van Letterhoutem berusten te Gent in het Staatsarchief. Ten gemeentehuize alhier berusten de doopregisters van 1608-1619, 1663-1733, 1742-1791; de huwelijksacten en de sterfboeken

(1) *Cartulaire de St.-Bavon*, bl. 267.

van 1663-1722 en 1742-1791, terwijl de er ontbrekende aanteekeningen van de gedoopten van 1733 tot 1742 bewaard worden te St.-Lievens-Houtem.

Baljuws van Letterhoutem.

Christoffel van Roden	1393
. . . . .	
Hendrik van der Paerdemaerckt. . .	....
Joos van Briele	1617
. . . . .	
Lieven van der Eecken	1647
Joos van der Eecken	1654
Pieter Roegiers	1656
Lieven de Lather	1672
Jan de Bleeckere	1676
Jan de Vos	1692
Jacob de Moor	1707
Adriaan van Aelbrouk .	1707 (tot 1750)
Jacob de Moor	1758
Frans van Iddeghem	1769
Frans de Cock	1784

Burgemeesters van Letterhoutem.

Joos van den Bruele	1627
. . . . .	
Joos de Clercq	1654
Adriaan Mente	1661
Pieter van der Eecken.	1663
Adriaan Mielen	1668
Joos de Vos	1672
Jacob de Moor	1692

Jan de Vos	1690, 1722
Adriaan Eloot	1724
Jacob de Moor	1733
Joos Schoup	1747
Jan Veeckman	1750
Felix de Vos	1758
Frans van Caekebeke	1761
Felix de Vos.	(*tot*) 1792
Jacob de Moor	1795
Const. Eloot	1801
Fr. van Hamme.	1803
J.-B. de Windt.	1808
J.-B. de Moor	1820
C.-L. Verbruggen.	1828
D. Mabilde	1836
P.-Fr. de Landsheer	1855
L Schoup	1885

III.

Geschiedenis. — Een zoo afgezonderd dorp als Letterhoutem zal met den veelvraat, welken men oorlog noemt, niet veel hebben af te rekenen gehad. Toch is ons bekend dat op het laatste der XVIIe eeuw, toen Vlaanderen, ten gevolge der herhaalde invallen van Lodewijk XIV, schier het armste land van Europa geworden was, de inwoners om niet min dan 94.700 gulden schade leden, terwijl de gemeente bovendien in 1694 eene krijgsbelasting van 2.397 gulden, onder bedreiging van « militaire executie », had op te brengen.

Ook te Letterhoutem werd de kerk in 1798, op bevel der Fransche republiek, gesloten en toegezegeld. Dit gebeurde na-

dat de pastoor zich in het openbaar had verklaard tegen den eed, dien men den priesters afeischte, zoo zij hunne bediening wilden blijven voortzetten. Wegens deze weigering tot de ballingschap veroordeeld, werd hij den 24 Februari des gemelden jaars in het dorp aangehouden en naar het Rasphuis van Gent gevoerd, vanwaar hij later naar Rochefort gestuurd en verder voor het eiland Rhé werd ingescheept. Hij verbleef aldaar tot den 20 Februari 1800 en overleed als pastoor van Letterhoutem den 6 Januari 1806.

IV.

Kerk. — De in 1845 afgebrokene kerk dezer parochie, toegewijd aan het H. Kruis, behoorde, zoo het schijnt, tot de oudste van het bisdom. Zij was 19 meters lang en 12 meters breed en had, gelijk de meeste middeleeuwsche kerken, den vorm van een Latijnsch kruis, waarvan het bovendeel, of het koor, in 1780 vernieuwd was geworden.

Er wordt van deze bidplaats melding gemaakt in eene acte van den jare 1140, waarbij Simoen, bisschop van Doornik, de altaarrechten van *Holthem*, zooals men toen voor Letterhoutem schreef, en welke de graaf van Vlaanderen, Dirk van den Elzas, in zijne handen had afgestaan, aan de St -Pietersabdij gaf (1).

---

(1) « In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen. Ego Symon Dei gratia Tornacensium et Noviomensium Episcopus tam presentibus quam futuris ecclesiae filiis in perpetuum. Pastorem ecclesiasticum maxima uti decet sollertia ut officii sui virtutem attendat, et quod aestimatione hominum dicitur per boni operis testimonium pandat. Etenim quem admodum dignitatis prerogativa caeteris preeminet; ita ut benignitatis excellentia coeteris prosit debet operam dare et servorum Dei iustis postulationibus celeres effectus prestare. Quocirca, fili Sigere in christo plurimum dilecte abbas sancti Petri Blandiniensis, altare de Holthem, quod venerabilis comes Flandrensis Theodoricus hactenus

Uit hoofde dezer begiftiging bezat de abt dezes kloosters hier het patronaat tot op het laatste der verledene eeuw.

De tegenwoordige kerk, gebouwd naar de plans van den bouwkundige Migom, te Gent, werd begonnen in de maand Juni 1845. Den 13 Juni 1846 werd zij door den deken van Aalst voorloopig ingezegend en den 8 Juni 1857 door Mgr. Delebecque, bisschop van Gent, plechtig ingewijd. Een blauwe steen in den rechter zijmuur herinnert de oprichting dezer kerk als volgt :

> DOOR DEN YVER VAN DEN EERW HEER. DELFORTRIE, PASTOOR, DEN BORGEMEESTER D. MABILDE EN MEDEWERKING DER PAROCHIANEN, IS DEZE KERK TEN JAERE M. D. CCCXLV GEMAEKT DOOR J. MIGOM, BOUWKUNDIGEN.

De toren was evenwel eerst voltrokken in 1859. Het geheele gebouw, oorspronkelijk geraamd op fr. 34.922.64, kostte fr. 52.000.

De zijaltaren zijn toegewijd aan O. L. Vrouw en aan de H. Barbara.

Behalve de communiebank, in 1875 vervaardigd door DELESTRÉE, van Geeraardsbergen, en den kruisweg, geschilderd

---

possiderat, et in manum nostrum libere werpivit, tibi tuisque successoribus et aecclesiae tuae a laica manu prorsus emancipatum canonice contradimus, et ut deinceps aecclesiastico iure et absque persona et personali successione possideatis, sanccimus. Sane nobis nostrisque ministris pro eodem altari respondebitis et synodalia persolvetis. Ne igitur ullo unquam tempore ausu temerario haec nostra datio a quoquam peturbetur anctoritate Dei et nostri ministerii inhibemus et perturbatorem huius elemosinae excommunicamus, et ut firmior haec pagina habeatur, sigillo nostro eam roboramus et testium sub assignatione munimus. S. Symonis episcopi... Actum anno ab incarnatione domini M CXL° conc, I° indictione III°, epacta nulla. »

(A. VAN LOKEREN, *Chartes et documents de l'abbaye de St.-Pierre*, I, 139.)

door den Aalstenaar MEGANCK, zijn er in deze kerk geene meldenswaardige kunstvoorwerpen. Het orgel komt uit de werkhuizen van de gebroeders Vereecken, van Gijzegem.

De H. Cornelius, patroon dezer kerk, is hier vanouds in groote vereering.

Op de klok leest men :

IK BEN GEGOTEN DOOR D'INWOONERS VAN LETTERHOUTEM, TEN JAERE 1821.
J. B. DE MOOR, BURGEMEESTER,
J. FR. NEYT, PASTOOR, PETER,
C. FR. DE VOS, METER,
C. J. WIERINCK, KLOKGIETER TOT OVERMEIRE.

Volgens eene aanteekening in het overigens onbeduidend kerkarchief duidde een kleine marmeren steen in de oude kerk de begraafplaats aan van eenen « Spaanschen ridder, gesneuveld bij het beleg van Schellebelle in de XIVe eeuw » (!)... Eene spoor, bij de afbraak dezes gebouws in den grond gevonden, zou dien ridder hebben toebehoord. Het is te bejammeren dat het opschrift van bedoelden steen niet is afgeschreven geworden.

Naar de getuigenis van C. VAN GESTEL werd de parochie van Letterhoutem te zijnen tijde bediend door den pastoor van St.-Lievens-Houtem, die uit dezen hoofde 56 pond Vlaamsch trok.

In den voorgevel der pastorij, gebouwd ten jare 1780, bemerkt men een door eenen mijter bekroond wapenschild, met de kenspreuk : *Pour bien ex bella pax*, vermoedelijk het wapen van den toenmaligen prelaat der St.-Pietersabdij.

PASTOORS VAN LETTERHOUTEM.

Pieter van den Berghe	1417
. . . . .	
Joost de Causmakere . . .	1488-1515
Lieven van der Muelene	1589
Pieter Mallans	1660
Theobald Mallans	1677
Pieter-Jozef Hertssens	1781
P. Andries	1807
J.-F. van der Meersch	1817
J.-Fr. Neyt	1820
J. Philips.	1831
J. Delfortrie	1843
J. de Decker.	1858
Hip. de Herde	1878
Joz. de Baets	1880
G.-H. de Ridder.	1881

Na Frans De Potter dienen we ook Jan BROECKAERT voor te stellen de man die naast De Potter zoveel wist te vertellen over onze gemeenten.

Jan BROECKAERT (1837-1911)

Jan Broeckaert werd geboren te Wetteren op 13 februari 1837 en overleed te Dendermonde op 9 februari 1911.
In 1850 werd de 13-jarige Broeckaert als klerk aangenomen bij zaakwaarnemer Maximiliaan Luyckx te Wetteren.
De eerste pennevruchten van Jan Broeckaert, uit het jaar 1854, waren enkele gedichten, geen hoogvliegers, maar gedurfde pogingen van een jonge man die enkel lager onderwijs genoten had.

Na negen jaar kantoorklerk te zijn geweest bij Luyckx wordt Jan Broeckaert in 1859 benoemd tot ontvanger-secretaris van het Bureel van Weldadigheid te Wetteren. Nog in dat zelfde jaar krijgt Luyckx zijn benoeming als gemeentesecretaris te Wetteren. Jan Broeckaert zal hem als hulpsecretaris vergezellen. Meteen snoof hij dagelijks de geur van oude archieven. Tijdens een periode van vijf jaar verzamelde Broeckaert voldoende materaal om de "Geschiedenis van Wetteren" gevolgd van een "Historische schets der omliggende Gemeenten" te kunnen samenstellen.
Toen in 1862 het boek verscheen, was Jan Broeckaert nauwelijks 25 jaar oud. In deze periode en allicht dank zij het verschijnen van dit boek kwam hij in aanraking met zijn latere vriend Frans De Potter.
Samen met De Potter steekt Broeckaert definitief van wal met het uitgeven van de " Geschiedenis der Gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen". Het eerste deel komt van de pers en omvat de geschiedenis van zeven gemeenten, bevat 370 bladzijden en kost 2 fr.
In 1888 werd Broeckaert tot griffier aan de rechtbank van Eerste Aanleg te Dendermonde benoemd. Meteen moet het gezin Broeckaert - Ternest met hun ACHT kinderen naar Dendermonde verhuizen. Vanaf zijn op pensioenstelling in 1907 tot zijn dood in 1911 verschenen van hem nog meer dan 30 studies als zelfstandig boek of bijdragen in een belangrijk letterkundig of historisch tijdschrift.
(Overgenomen uit het jaarboek Heemkundige Kring HEEMSCHUT - Lede 1996 nr. 23)

Enkele werken :
Bundel Rederijkers-gedichten der XIVe eeuw 1893
Bastaardwoordenboek 1895
Bibliografie van den Vlaamschen taalstrijd (1904-1914)
Geschiedenis van de Belgischen boerenstand 1880
Dendermondsedrukpers (1890-1910) 4 dln.
Graf- en gedenkschriften der Stad Dendermonde 1900
Het collegium Musicum van Dendermonde 1900
Cartularium van het Begijnhof van Dendermonde 1902

Lit.: J. Broeckaert, zijn leven en zijn werk (1940)

Bijdrage tot de geschiedenis van de parochie Balegem (Lucien De Smet)

Martinus van Tours Patroon van de parochie

Over het leven van de heilige beschikken wij over een hagiografie geschreven door een tijdgenoot van Martinus , Sulpieus Severus.(1)

Martinus werd omstreeks 316 te Sabaria geboren. Het was een pannonische vestiging in het tegenwoordige Hongaarse Szombathely op de grens van Stiermarken en Hongarije.

Zijn ouders waren van Italiaanse afkomst. Zijn vader was een Romeins officier.
Martinus bracht zijn jeugd door te Pavia in Italie en was 15 toen hij aan zijn militaire loopbaan begon. Hij nam dienst bij de ruiterij van de keizerlijke garde en kwam zo in de provincie Gallië terecht, doordat hij te Amiens gelegerd werd.
Martinus voelde er niet veel voor om als militair in het voetspoor van zijn vader te treden. Toen hij 18, was liet hij zich dopen en verliet daarna het leger. Hij ging te Poitier bisschop Hilarius opzoeken, voorwie hij een grote bewondering had. Martinus diende er zijn kerk door theologische studies.
Hilarius probeerde zijn leerling aan hem te binden door hem het diakenschap voor te stellen. Deemoedig als hij was weigerde Martinus en aanvaardde een lagere functie die van exorcist.

In 361 stichtte hij in Ligugé nabij Poitier zijn eerste monnikengemeenschap.
Het was een plaats van afzondering, maar ook een centrum van apostolisch leven.
De"broeders" kwamen er enerzijds samen om te bidden, maar trokken er anderzijds ook op uit om te gaan prediken, zieken verzorgen en onderricht te geven.

Eenmaal keerde hij naar huis terug in een poging zijn ouders te bekeren. Hij slaagde er enkel in zijn moeder te dopen.

Rond 371-372 was de bisschopszetel te Tours vacant. Door de bevolking werd hij in de functie van bischop aangesteld. Zij monarchale levenswijze gaf hij niet op en stichtte te Marmoutier een klooster dat een der machtigste van Frankrijk werd.

In tegenstelling tot het statig en weelderige leven van zijn tijdsgenoten leefde Martinus een alles behalve rijkelijk bestaan.

Zijn tussenkomst in de kerkelijke en wereldlijke politiek van die tijd, werd hem niet indank afgenomen. Zo poogde hij herhaaldelijke malen het hof te Trier te overhalen een mildere houding aan te nemen ten opzichte van de Priscilianen. Hij stootte hiermee op het verzet van zijn Spaanse collega's en van de clerus uit zijn eigen diocees.

Uiteindelijk trok hij zich terug in zijn eigen diocees al predikend en besturend. Zo is hij dan ook gestorven in 397 na zijn bezoek te Candes op 8 november . Zowel de monniken van Ligugé als die van Marmoutier wilden het stoffelijk overschot van Martinus. Tijdens de nacht brachten de inwoners van Tours het lichaam van Martinus ongezien naar buiten en voerden het per boot op de Loire naar Tours, waar hij op 11 november begraven werd.

Patroon van het Frankenland.

Clovis I riep Martinus uit tot patroon van het Frankenland. Zijn mantel, cappa, werd door de Frankische koningen aangewend als legervaan, zonder de welke zij niet te velde trokken. De mantel werd de rijksreliek die zorgvuldig werd bewaard in een daartoe speciaal opgericht gebouw waarin de cultus dienst gehouden werd. Vanaf dat moment werd Tours een echt bedevaartsoord.

Het doopsel van Martinus

logo van het eerste parochieblad Balegem

De legende van de mantel

" Op zekere dag, toen hij al niets meer bezat dan zijn wapens en zijn simpele wapenrok, kwam hij bij de poort van de stad Amiens een naakte arme tegen. Het was midden in de winter, die abnormaal streng was, zo streng dat velen van de bittere kou waren omgekomen. De bedelaar smeekte de voorbijgangers zich over hem te ontfermen; maar zij gingen allen de ongelukkige voorbij. De Godsman begreep, dat, nu de anderen geen ontferming betoonden, die arme voor hem was weggelegd. Maar wat kon hij doen? Hij had niets dan de mantel waarin hij gekleed was; de rest had hij al voor soortgelijk hulpbetoon verbruikt. Hij greep daarom het zwaard dat hij droeg, deelde zijn mantel doormidden en gaf het ene stuk aan de arme; wat overschoot trok hij weer aan. Onderwijl waren er tussen de omstanders enigen, die lachten, omdat hij er met zijn afgescheurde mantel mismaakt uitzag. Maar velen, gezonder van geest, zuchten diep, dat zij iets dergelijks niet hadden gedaan, hoewel zij, welgestelder, de arme hadden kunnen kleden zonder zichzelf uit te kleden. Maar de volgende nacht, toen hij in slaap verzonken lag, zag hij Christus, bekleed met het stuk mantel, waarin hij de arme had gehuld. Hij kreeg het bevel het zijne te erkennen. Toen hoorde hij Jezus met heldere stem zeggen tot de menigte om hem heen staande engelen: " Martinus, die nog maar catechumeen is, heeft mij met dit kleed bedekt ". Zijn eigen woorden indachtig, vroeger door hem gesproken: " In zovere gij dit aan een van deze mijn geringsten broeders hebt gedaan, hebt gij het Mij gedaan", heeft de Heer erkend, dat in de arme hijzelf gekleed was; en om het getuigenis van dit goede werk te bevestigen heeft hij zich verwaardigd, zich te vertonen in het kleed dat de arme had gekregen Na dit visioen heeft de heilige man zich niet in roem der mensen verhovaardigd, maar in zijn werk Gods goedheid erkennend heeft hij zich, twee en twintig jaar oud laten dopen."

(naar het verhaal van Sulpicius Severus. Merk op dat volgens dit verhaalMartinus nagenoeg niets bezat toen hij de arme aan de stadspoort ontmoete, laat staan dat hij te paard was. De afbeeldingen te paard komen in geengeval overeen met het oude verhaal. L. De Smet Duivelskapel te Balegem)

Het St. -Maartenlicht

Op de avond van 11 november liepen de kinderen met hun dansende lichtjes langs de huizen. Het was mogelijk dat zij hem zouden ontmoeten, die geheimzinnige ruiter met wijde mantel, gezeten op zijn wit paard. De liederen die zij zongen waren zeer oud.
De nadruk van dit gebeuren lag toen op het bedelen . Wat zij ontvingen aan vruchten of koek, was een welgekomen aanvulling op het karige rantsoen dat zij thuis kregen.

Het lopen met lampjes heeft intussen een ander karakter gekregen. Het bedelen is geen noodzaak meer, het licht dat elk kind draagt krijgt de volle aandacht.
Van dagen te voren werd gelepeld aan de voederbiet of de koolraap. Mooie sterfiguren en maskers worden erin uitgesneden. Het lichtje binnenin maakt die harde knol ineens doorschijnend zodat je er steeds maar naar opkijkt.

Wanneer het dan op 11 november waaierig en regenachtig is, beleefdt men het St.Maartensfeest op zijn best. Het kost je dan alle moeite om het kleine lichtje binnenin brandend te houden.

De christelijke betekenis van het St. Maartenslicht.

Het St. Maartensfeest situeert zich in het kerkelijk jaar tussen het feest van van Johannes de Doper en Kerstmis.
Bij het begin van de zomer klinkt de roep van Johannes de Doper" Verander uw gezindheid, het rijk der hemelen is nabij." Daarop volgt de Michaelstijd, de strijd met de draak.
Wij wilden zoveel maar er bleek zoveel tegenstand te zijn.
Bij nader inzien blijkt het dat het noodzakelijk is eerst in het eigen hart te kijken vooraleer de wil er is recht te kunnen zette wat fout was.
En dat begin is zo teer en kwetsbaar als een vlammetje dat gaat flakkeren bij het eerste zuchtje wind.

Dat licht van St.-Maarten probeert men 3 weken lang brandend te houden tot op de eerste zondag van de advent als de eerste kaars wordt aangestoken.
Elke zondag wordt dat licht sterker totdat het met Kerstmis als een wijd warm lichtkleed is, waarin het kerstekind kan ontvangen worden.

Folklore

Het zetten van "stalkaarsen" was tot de jaren '50 nog een boeiend spel . De kinderen op onze parochie plaatsten de uitgeholde rapen op diverse afgelegen plaatsen met de bedoeling de voorbijganger schrik op het lijf te jagen.
De ware betekenis van het St. Maartenslicht was hen onbekend.

De stichting van de parochie

De oeroude parochie Badelinga kent zijn ontstaan in de Karolingische tijd (750-900). Deze kleine Merovingische nederzetting situeert zich aan de samenvloeiing van de Dorpsbeek met de Molenbeek.
De vondst van keramiek uit de 7e eeuw op een begraafplaats op de Kattenberg ondersteunt dit vermoeden.

Binnen deze kleine Merovingische vicus vonden de eerste zendelingen een vruchtbare akker. In navolging van hun grote koning Clovis, kozen hier de eerste christenen Martinus als patroon voor hun bidplaats. Deze bidplaats werd vermoedelijk gebouwd in de villae of in het woonhuis van de grondbezitter.
Deze kleine gemeenschap groeide uit tot een parochie met eigen grondgebied en een zeker onafhankelijk bestuur.

Steunend op het patronaatsrecht vermoeden wij dat de parochie in de 11e eeuw door de heer geschonken werd aan het H.-Kruiskapittel van Kamerijk.
Het kapittel werd gesticht in 1070 door Ellebout den Roode die het met goeden begiftigde.

De vroegste vermelding van de parochie gaat terug tot 1229 waar in een charter voor het eerst sprake is van Arnulphus presbyter de Baldegem.
Godfried van Winthi en de abt van Ename verzoenden zich in 1229 in de kerk van Oosterzele nopens een geschil van novale tienden. Als getuigen traden op Balduinus presbyter de Winti en Arnulphus presbyter de Badelgem.

In de tweede helft van de zelfde eeuw is andermaal sprake van de parochie Badelghem .
In 1281 werden de goederen geschat die de St. Pieters abdij te Balegem bezat op 5 censitaires Summa VII sol.

Het patronaat van de parochie

Vanaf de vijfde eeuw behoorde gans Vlaanderen tot aan de Scheldemonding bij het bisdom Kamerijk. Op einde van de XI e eeuw werd het eigendomsrecht aan de leken ontzegd. Enkel bisschoppen, geestelijke communiteiten, abdijen en kapittels hadden het recht om parochiekerken in eigendom te bezitten.
Het concilie van Clermont verbood altaren als geschenk te ontvangen zonder de tussenkomst van de bisschop. Paus Urbanus II verbood de geestelijken een ambt uit lekenhanden te ontvangen.

Door haar tienden heffer, het H. Kruiskapittel, was de parochie van bij haar ontstaan aan de H. Martinus toegewijd. Het patronaatsrecht hield ondermeer in dat het H. Kruiskapittel de eigenaars waren van de kerk en haar vermogen. Dat zij tevens bevoegd waren om een geestelijke aan de bisschop voor te dragen om als pastoor te worden aangesteld.

De parochiekerk

De voormalige St. Martinuskerk

Afbeeldingen van deze kerk zijn ons niet bekend. Zij bezat wel een toren geheel vervaardigd uit Balegemse steen. De voormalige kerk leek bijzonder goed op de voormalige kerk van Vosselare.

Zoals bij de meeste parochiekerken uit die tijd had zij heel wat moeite om de materiële toestand op peil te houden. Doch was de kerk er over het algemeen beter aan toe dan vele andere kerkgebouwen. Een duidelijk bewijs hiervan is , dat er in vele dekanale verslagen niet over gerept wordt.
In 1599 schrijft de deken dat het dak behoorlijk gerestaureerd is, maar dat het in 1595 herbouwde koor nog geen ramen heeft.
Een fraaier uitzicht krijgt de kerk in 1605 wanneer ze volledig gekalkt werd. Omwille van een in 1671 in gang zijnde proces (een proces tussen de baron van het Land van Rode enerzijds en Adriaan de Waele en Foucqet Dominic, meester steenhouwers te Balegem anderzijds) , werden tween meester steenhouwers verplicht de nodige stenen te kappen en te leveren om 2 ramen in de beuk van de kerk te plaatsen. Zij dienden ook een schandpaal te leveren voor Bottelare. Dit alles omdat zij zonder vergunning van de baron stenen hadden ontgonnen.

Het duurt tot 1684 vooraleer wij nog iets te horen krijgen: de kerk is onvoldoende met schaliën bedekt. Het volgende jaar bleek alles in orde te zijn.
Een gans ander geluid horen wij in 1718; de kerk lijkt meer op een schuur dan op een tempel Gods en is te klein voor de groeiende gemeenschap; men vreest zelfs voor instortingen.

In 1722 is reeds één en ander hersteld en de deken vindt dat de kerk in een "duldbare " staat verkeert.
Twee jaar later geeft de deken nochtans toe dat de kerk er erbarmelijk uitziet. Men blijft niet bij de pakken zitten en door de vrijgevigheid van de pastoor en van de parochie wordt het jaar daarna een zoldering in het schip van de kerk geplaatst en wordt het dak van het koor volledig dicht gedekt met schaliën.

In 1737 wordt melding gemaakt van een behoorlijke bevloering. Bij het afsluiten van de rekening in 1764 bleek dat de kerk 14 ponden schulden had. De twee laatste jaren had men materialen aangekocht om de beuk te verlengen. Volgens de deken was zo iets noodzakelijk omwille van het groeiend aantal communicanten dat reeds 1500 bedroeg.
De geringe inkomsten van de kerk lieten het niet toe de kerk nog verder te vergroten.
Met de steun van de parochianen en de hoop om van het kapittel nog eens 300 gulden los te krijgen ging na 3 jaar de wens uiteindelijk in vervulling.

Uiteindelijk vertoonde het grondplan van de kerk een rechthoekig schip van 22m lang op 17 m breed, een halfcirkelvormige abscis met een straal van 5m. De toren bevond zich aanvankelijk boven de toegangspoort, maar bij de vergroting werd de kerk 13m langer. Dit had tot gevolg dat de toren op ongeveer 1/3 op de totale lengte van de kerk kwam te staan.

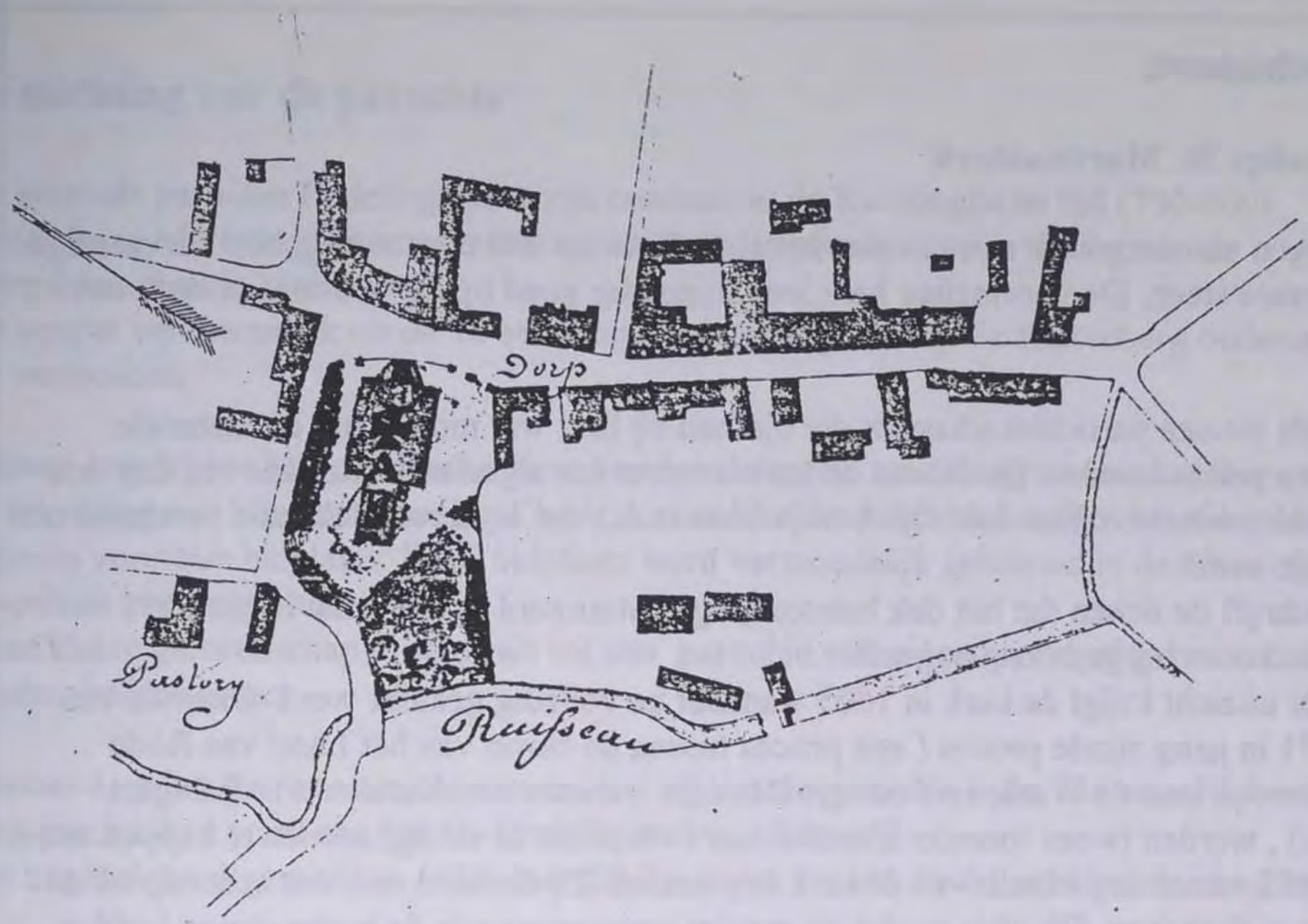

Verklaring der Teekenen.

A De Kerk.

B Ingank der Kerk

Wegen naer den ingank der Kerk

Gras op den Kerkhof.

C Eene hagie beplant met boomen, deel maekende van de oppervlakte des Kerkhofs groote saemen 30 aren 20 centiaren.

" Plan der kerk, kerkhof en Dorp der gemeente Baelegem, arrondissement Gent, Oostvlaanderen opgemaeken ter plaets door de ondergetekenden P.F. Aarnewal géometer te Ste. Lievens Hautem, den 11 February 1856 "

February 1856.

Baclegem — Dorpstraat.

Een nieuwe kerk

St. Martinuskerk Balegem (foto L. De Smet)

De gemeenteraad van 16.12.1843 keurt op vraag van de kerkfabriek de aanvraag goed om een uurwerk in de toren te plaatsen. De werken werden in 1845 uitgevoerd het waren dan ook de laatste werken die aan de voormalige kerk van Balegem werden uitgevoerd.

Op 5 maart 1859 werd aan de koninklijke commissie der gedenkstukken de vraag gesteld of de parochiekerk van Balegem mocht herbouwd worden.
Architect E. de Perre-Montigny kreeg opdracht een ontwerp voor een nieuwe kerk op te maken.

Onder het voorzitterschap van burgemeester Van Der Heyden keurde de gemeenteraad , in augustus 1860, de plannen goed om de oude kerk af te breken en om op dezelfde plaats een nieuwe kerk te bouwen. De werkzaamheden werden nog het zelfde jaar aangevat.

De werken werden aanbesteed en aan Alexander Maes uit Dendermonde toevertrouwd. De totale kostprijs werd geraamd op 65800 Fr. De werken werden betoelaagd voor elk een derde door de staat, provincie en de gemeente. In afwachting dat de nieuwe kerk klaar was werd in de tuin van de pastorij een voorlopige houten kerk gebouwd.

In augustus 1861, toen de werken reeds goed gevorderd waren, kwam de aannemer onverwacht te overlijden. Het gemeentebestuur besloot de resterende werkzaamheden te laten uitvoeren door diverse ambachtslieden uit het dorp.
Petrus Caeyman, hoefsmid en Hilarius De Smet maakten ondermeer de deur van de kerk. Van Doorselaar vergulde de haan en de wereldbol.
Op 17 september 1866 kwam bisschop Henrico Bracq de nieuwe kerk inzegenen.
De toren werd later afgewerkt. Deze werken werden toevertrouwd aan Libert Mertens en kwam met de opdracht klaar in 1868.

Beschrijving van de kerk

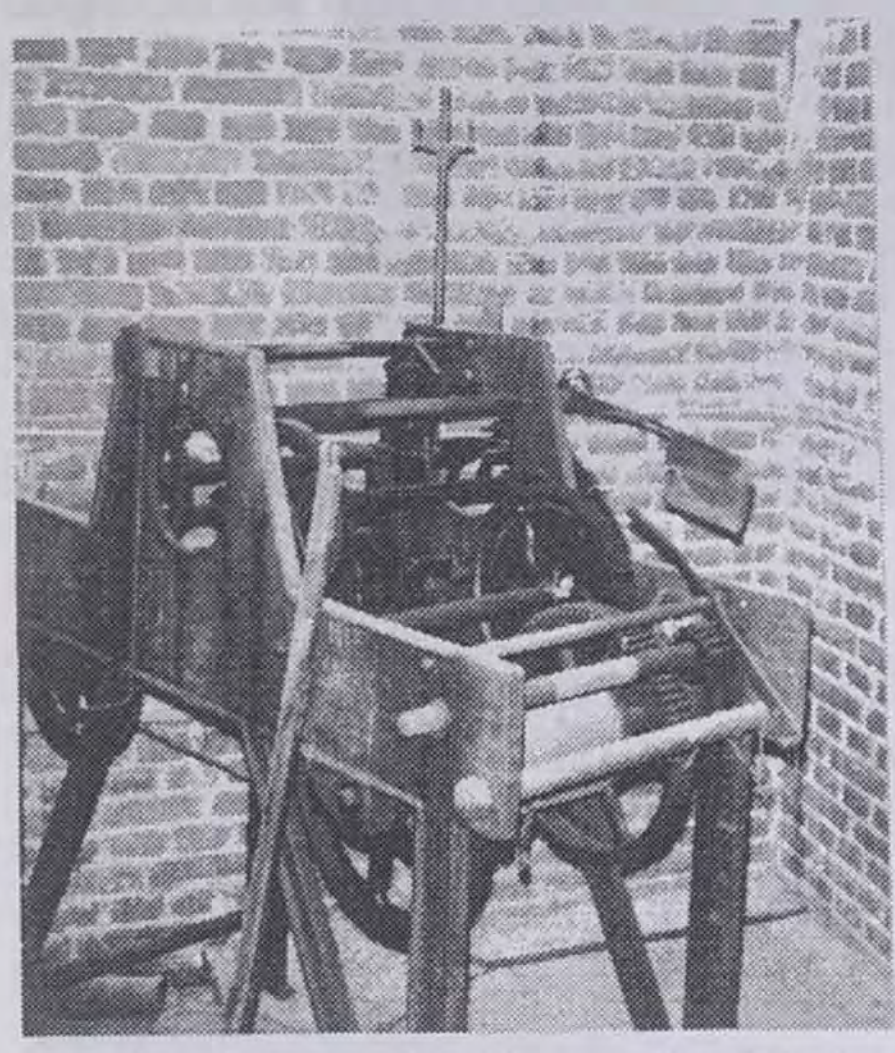
uurwerkmechanisme uit de 19e eeuw (foto L.De Smet)

De parochiekerk van Balegem is een typische plattelandskerk uit het midden van de XIX eeuw en dat wat zowel de plattegrond als de bouwstijl betreft.
De kerk heeft drie beuken met een schip van zes traveeën onder een leien zadeldak.
De beuken zijn van elkaar gescheiden door 12 zuilvormige pijlers. Zes vensters in elke zijbeuk zorgen voor het nodige licht. Zij werden uitgevoerd in gekleurd of gebrandschilderde stukjes glas in lood.
In het westen bevindt zich het koor, van een travee geflankeerd door twee ondiepe zijkoren.
Links en rechts van het koor is een sacristie aangebouwd. Deze links werd in 1974 als winterkapel ingericht.

De kerk bezit een vierkante toren met ingesnoerde spits in het verlengde van het uitspringende centrale voorgevelrisaliet met portaal. Hoge rondbooglichten met geometrische traceerwerk, in de oostgevel, verrijkt met geprofileerde hardstenen omlijstingen. Een rechthoekige omlijste poort, onder een gebogen fronton met kruisbekroning en gesteund door console, geeft toegang tot de kerk.
Rechts via het portaal vind men de toegang tot de toren. Via de eerste verdieping komt men op het doksaal, waarachter zich het lokaal van de klokkenluider bevindt. Op de tweede verdieping bevindt zich het torenuurwerk en hangt de St.-Martinusklok.
Links van het portaal bevindt zich de doopkapel die door middel van een smeedijzer hek van de rest van de kerk afgesloten is. Rechts van het portaal is een bergruimte waar het processiemateriaal bewaard wordt.
De kerk met sobere rode baksteen heeft qua architectuur een neoclassicistischestijl inslag. De onderbouw is in witte zandsteen en zware zandstenen op de hoeken sieren de gevel. Binnenin zijn de muren bepleisterd. Het tonvormig gewelf van het schip steunt op composietzuilen en gordels scheidbogen versierd met spiegels. De zijbeuken hebben pilasterordonaties en een pseudo-kruisribgewelf. De vloer bestaat uit zwart marmer uit Doornik .

Verfraaiing van de kerk

postkaart uitgave De Backer Balegem

In 1883 belastte het gemeentebestuur bouwkundige A. Rossaert met het maken van een bestek om de kerk binnenin te schilderen. Het voorstel werd op 29.5.1884 goedgekeurd. De gebruikte verf diende te bestaan uit beste Hollandse ceruis of loodwit en ruwe lijnolie. De plinten van het koor in de middenbeuk en de zijbeuken werden in bruinrood in stenen geschilderd. De opstaande muren van de kerk waren roze effen van kleur. De vouten hemel werd in het blauw uitgevoerd.
Deze werken werden in 1892 uitgevoerd door R. Goethals uit Gent.

Op vraag van pastoor Coppens werd in 1933 Theo Goethals uit Gent verzocht een ontwerp op te maken om de kerk van Balegem te herschilderen.
Deze werken omvatten: Het opfrissen en het bijwerken van de bestaande versieringen zonder deze te wijzigen. Met de goedkeuring van het bisdom konden deze werkzaamheden aanvatten op 26.06.1933 De kosten werden geraamd op 20.000 fr. De meubelen werden opgepoetst en gecireerd. De kruisweg werd gereinigd, vensterramen en plinten geschilderd. De versieringen in olieverf werden hersteld en met een laag was bedekt. Op 10 juli 1933 werden op bevel van de gouverneur de werken stil gelegd. Hij begreep dat het priesterkoor herschilderd zou worden waardoor de zinnebeelden figuren als de vier evangelisten, het lamgods (de pelikaan) verloren zouden gaan. Na de persoonlijke tussenkomst van de pastoor konden de werken op 24.7.1933 verder gezet worden.
Zo bleek volgens het relaas van de pastoor dat kwaadwilligen de werken onnodig wilden vertragen. Hierover lezen wij het volgende: *" Opfrissing der kerk Baelegem 26 jun tot 4 nov. door Mr. Gothals van Gent voor de som van 25000 fr.*
Mr. Goethals heeft schoon werk geleverd Onze kerk aller schoonst gemaakt Glorie aan God! lof aan mr. Goethals. Aan deze opfrissing hebben meegewerkt mr. Goethals, Leon Thischard, Alert Wijngaert... Frans Mabilde koster Balegem, het gezin De Canck.

Deze werken werden gedaan zonder ongelukken. Spijtig dat die persoon die den pastoor zeer veel dank verschuldigd is een stok in 't wiel stak. 't geen mislukte .Ondank is de grote ondeugd in Balegem"
In 1955 werden onder leiding van architect Adrien Bressers belangrijke renovatie werken uitgevoerd. Na aanbesteding werden deze toevertrouwd aan M. Batteauw uit Oudenaarde. Binnen werd het pleisterwerk hersteld en waar nodig vernieuwd. De muren werden behandeld met vochtwerende produkten. Rond de toren werd de kroonlijst vernieuwd en de planken vloeren in de toren vervangen. Deze werken waren in 1958 beëindigd.

Vanaf dan had pastoor De Schoumes de zorg om het herschilderen van zijn kerk. Wekelijks werden hiervoor geldinzamelingen gehouden met het "mandje", aangevuld met vrijwillige giften ten huize opgehaald. De werken werden in 1960 aanbesteed op 28.8. van het zelfde jaar.
Ditmaal gingen de versieringen in het priesterkoor verloren. Dank zij de inspraak van de parochianen werden de heiligenbeelden behouden en dat in hun oorspronkelijke staat .

Het interieur

Het priesterkoor

Het hoofdaltaar werd in 1890 door Mattele uit Kortrijk vervaardigd op tekening van de heer A. Vossaert uit Oudenaarde. Stijl neo classicisme. Het eikenhouten altaar werd door Goethals uit Gent geschilderd.
Aan beide zeiden zijn er twee beschilderde panelen die de H. Adrianus, de H.Anna, de H.Barbara en de H. Rochus voorstellen. In de altaarvoet steek een paneel dat het Lam Gods voorstelt. Het altaar werd op 3.11.1907 ingezegend door EH Christiaens.
De aankoop was mogelijk dank zij het legaat van Celestinus Verleysen.

hoofdaltaar foto L. De Smet

Boven het hoofdaltaar hangt het schilderij dat de H. Martinus voorstelt.
Het werd in 1892 bij Remigus Goethals te Gent aangekocht voor de prijs van 225 fr.
Het doek stelt de legende van de mantel voor. Martinus staat er te paard afgebeeld bij de poort van de stad Amiens. Hij deelt zijn mantel met de bedelaar.

Links en rechts van het schilderij staan de beelden van de H. Petrus en de H.Paulus in een nis. Zij werden er geplaatst in 1923.

In het koor bevindt zich het koorgestoelte dat voorbehouden is aan burgerlijke en geestelijke hoogwaardigheids bekleders.
De 4 zilveren processielantaarns werden in 1898 aangekocht.
Het zilveren processiekruis werd in 1879 aangekocht. De Godslamp en de grote kroonluchter werden in 1890 aangekocht bij Geeraard Mesure uit Gent.
Het koorklokje weegt 7 kg en werd in 1836 te Zottegem aangekocht.

Ter gelegenheid van de liturgische vernieuwing werd een nieuw altaar in het koor geplaatst.
De panelen vooraan zijn afkomstig uit de communiebank
De communiebank is vervaardigd uit eikenhout en in 1900 aangekocht.
Links van het altaar staat de relikhouder van de H. Jozef . De reikhouder werd geschilderd door Honoré Berny uit Zottegem.
Vooraan in het koor staan de beelden van het H. Hart van Maria en Jezus.

Zij werden door de beeldhouwer Pauwels D'Hondt uit Gent vervaardigd en door de heer Goethals in 1890 geschilderd. De open kapel die er oorspronkelijk bij hoorde werd weggenomen.

De twee zijaltaren.

Links staat het altaar van Onze Lieve Vrouw dat in de paastijd tot " hof van olijven" ingericht wordt.
Het eiken altaar werd net als het hoofdaltaar in 1890 door Mattele uit Kortrijk vervaardigd.
De tekening van A. Vossaert diende als voorbeeld.
In 1892 werd boven het altaar het beeld van Onze Lieve Vrouw geplaatst.

Verder staat nog in dit klein priesterkoor het beeld van O.L.Vrouw van Lourdes.
met vooraan een kaarsenhouder uit 1739.
Rechts bevindt zich het altaar van de H. Jozef . Net als de hoger genoemde altaren vervaardigd in 1890 door Mattele uit Kortrijk.
Het beeld van de H. Jozef werd in 1879 aangekocht.

De prediktstoel

Deze werd aangekocht in 1884 tegen de som van 5000 fr. bij Matthias Zens uit Gent.
De stoel wordt gedragen door het beeld van de goede herder met het verdwaalde schaap op de rug. Twee mooi uitgesneden trappen geven toegang tot het gestoelte. Op de vier hoeken staan de beelden van de vier evangelisten. De hemel draagt het monogram van de H. Geest.
Drie van de vier zijpannelen zijn met een tafereel versierd, waarvan het linkse paneel de patroonheilige van de parochie voorstelt.

Het kerkorgel

Reeds in de oude kerk van Balegem was er een orgel aanwezig.
Het huidige orgel werd in 1879 gebouwd door de familie Delmotte uit Doornik.
De inhuldiging had plaats op 16.06.1879.
Het werd een eerste maal hersteld in 1909 en een tweede maal door Georges Delmotte in 1973.

Het instrument :

1. disspositie
   G.O. Montre 8, Gamba 8, Flute harmonique, Bourdon 16, Bordon 8, Prestant 4, Trompette, Fourniture 3 r. , Clairion 4.
   Rec. Trompet 8, Voix humaine, Flute traversière, Voix Céleste, Gamba, Bourdon 8, Octavin 2, Basson 8,
   Ped. Violoncelle 8, Soubasse 16.
   manuaalomvang: C-g'''
   pedaalomvang : C-d'
2. Pijpwerk
   Clairon, Voix humaine en Trompette (G.O.) zijn nieuw.
3. Speelbak : vrijstaand tussen prospect en balustrade.
4. Blaasbalg: magazijnbalg (origineel)
5. Windladen: origineel

De orgelkast is zeer diep en ongewijzigd . Het front beantwoordt aan een klassieke stijl.

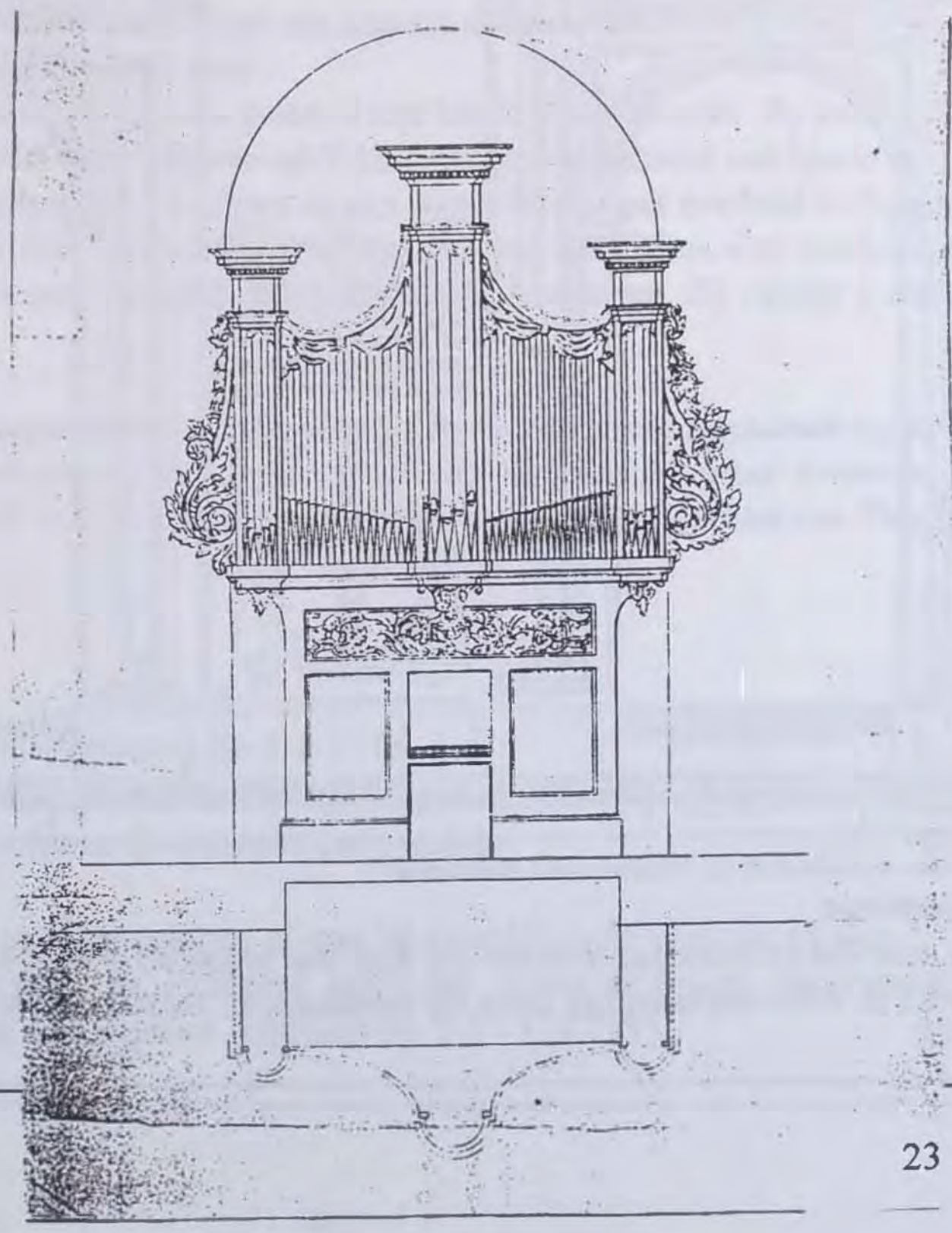

Schets van het orgel door Delmotte

Biechtstoelen

In de kerk bevinden zich twee biechtstoelen in eikenhout uit de 18e eeuw.
De panelen zijn vlak zonder enig decoratief element. De kop van de bichtstoel, een ornament in Rococostijl. De ene is afgewerkt met een medaillon voorzien van de schelp, de andere met een het Godsfiguur.Beide biechtstoelen zijn afkomstig uit de voormalige kerk .

De andere twee biechtstoelen werden in 1884 ontworpen door A. Vossaert uit Oudenaarde . Na goedkeuring van het ontwerp, door de gemeenteraad van 15.11.1884 werden zij toen in 1888 voor de prijs van 200 fr in de kerk geplaatst. In de beide zijbeuken staat het gestoelte voor de leden van de kerkraad links en dat voor de armen rechts. In de lessenaars bemerkt u de penninggleuven langs waar de bijdragen konden gedeponeerd worden.

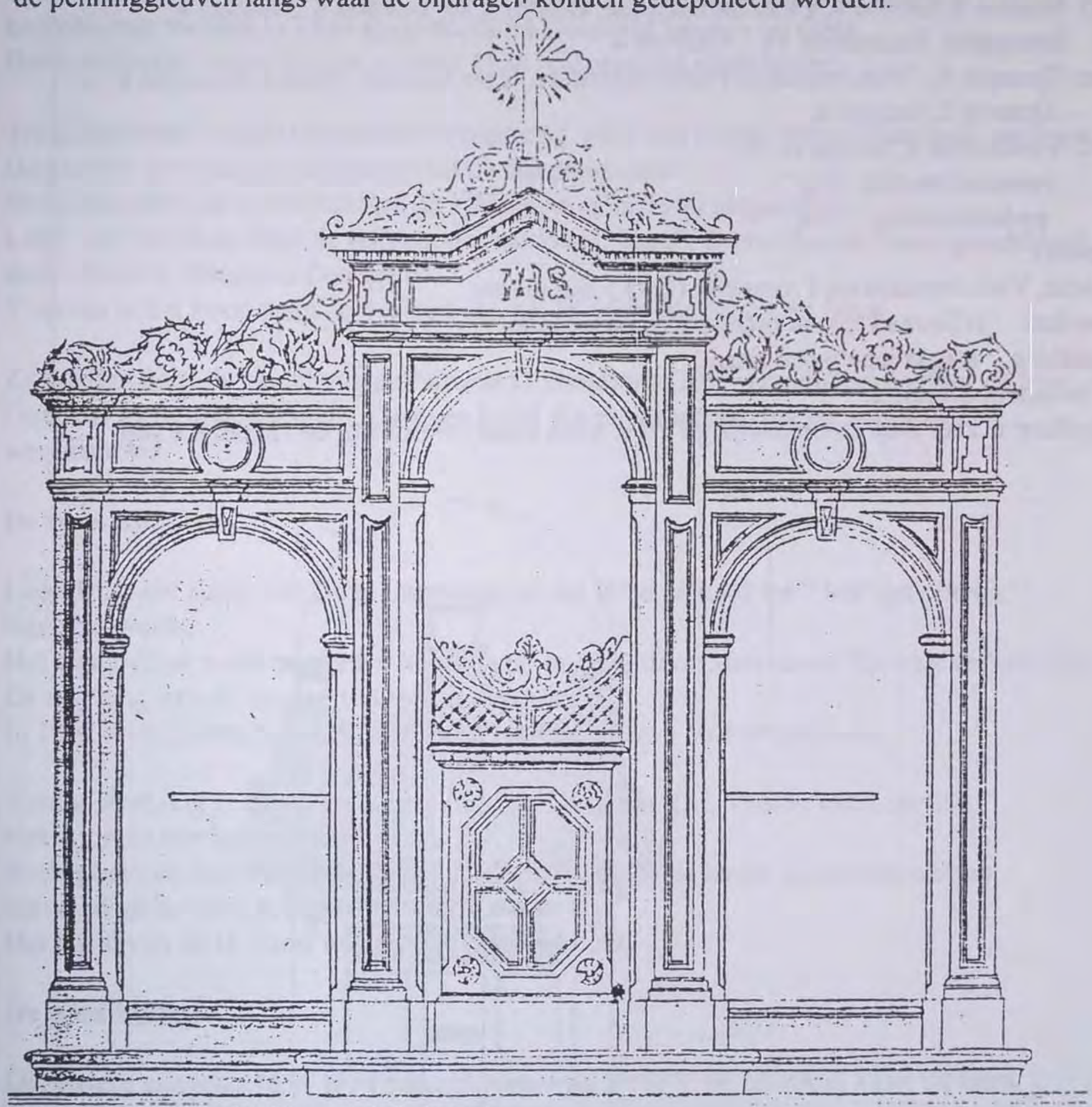

Schets van de bichtstoel A. Vossaert uit Oudenaarde

De doopvont

Het is een vlakke arduinen pilaster dat met een koperen deksel kan afgesloten worden. Hij werd in 1934 vervaardigd door de steenkapper Jean Boury uit Balegem.

Oosterzele
consent nopens het presenteren van het wijwater

Het "werpen" van gewijd water bij de aanvang van een plechtige eucharistieviering is een oudgebruik dat stilaan in onbruik is geraakt.
Het was tevens een traditie dat bij wijze van erkentelijkheid en eerbetoon aan de vooraanstaande kerkelijke- en wereldlijke gezagsdragers het gewijd water eerst werd aangeboden.
Niet zelden waren hierover de hoog oplopende discussies tussen de pastoor en de plaatselijke heer wanneer niet alles volgens het protocol verliep.
Zo lazen wij in het jaarboek van De Oost-Oudburg over het toebrengen van een kaakslag in de kerk van Heusden (1625) en de frustratie van sommige edelen bij het overhandigen van het gewijdwater.(1)

Het document, waarvan ons destijds een copy bezorgd werd door De heer de Wilde uit Oosterzele, citeert een geschil tussen de pastoor Guiliemus Jacobs en de weduwe van de markies van Rode in 1768.

Over welke personen is hier in dit document sprake ?

Weduwe de markies van Rode

Bij de verdeling van het Land van Rode, na de dood van *Lopo Rodriguez De Evora Y Vega* in 1690, kwam de tittel van markies toe aan *Jan Jozef Lopez..*
Jan Jozef Lopez Rodriguez de Evora Y Vega was gehuwd met Marie Emer Blondel. Zij hadden 5 kinderen waaronder *Emmanuel Jozef lopez* geboren op 7.12.1700 en was gehuwd met Marie Joséphine de Joigny de Pamele. Zij hadden 2 dochters en een zoon . Emmanuel overleed te Gent op 22.12.1756. Zijn zoon *Emmanuel Jozef Antone* werd te Gent geboren in 1737 en is er overleden op 10.1.1766. Hij huwde op 13.4.1758 met Isabella Catherine Rosalie Maelcamp. Zij hadden 2 zonen en een dochter. (2)

Het is duidelijk dat de weduwe van de markies waarover in dit document sprake is , betrekking heeft op Isabelle Catherine Rosalie Maelcamp en haar minderjarige zoon *Carolus Josephus Antonius*, geboren in 1759 en overleden op 30.10.1813. Carolus Josephus Antonius was gehuwd met Thérèse Ghislaine De Draeck.

Jacobi Pastoor in Oosterzele

Guilielmus Jacobs werd te Brussel geboren op 8.6.1716.
In december 1740 werd hij priester gewijd en een tijd lang was hij kapelaan te Velzeke.
Op 24.11. 1753 werd hij als pastoor te Oosterzele aangesteld.

In 1767 bekloeg de deken zich over de pastoor al zou hij onvoldoende vlijt aan de dag leggen bij het vervullen van zijn plichten. Achteraf blijkt dat , aldus de deken , de priester het uitstekend deed op zijn parochie. De pastoor overleed op 3.11.1787.(3)

Wat de deken bedoelt met "onvoldoende vlijt en het verzuim van zijn plicht" werd niet gepresideerd maar zou weleens verband kunnen hebben met het al dan niet aanbieden van het gewijdwater waarover in het document sprake is. Het jaartal 1767 lijkt mij hier geen toeval ; jaar waarin de weduwe van de markies in deze zaak ook nog contacten legt met de aartsbisschop te Brussel.

Het document (4)

Een aantal woorden waren ons niet duidelijk wie helpt ons ?

Alsoo den geere pastoor der prochie van oosterzele lande ende marquisaet van rodes opden 19 sbre 1767 opde afvraege vanden geauthoriserende balillu herman present getuigen alsdan gedaen naar juste vande copie van deselve mandaet voor antwoorde gegeven geeft; dat hij niet refugeert ande edele vrouwe douaire marquise de rodes als representerende haren overleden man ende desselfs achtergelaeten minder jaerigen soone te presenteren het gewyt waeter comende bijwoonen der goddelijke diensten ind prochieaele kerke van het zelve oosterzele naerdien hij sal becomen hebben de permisse van zijn exelentie den aertsbisschop van mechelen mitgers dat hij naer alderheyligendadh alsdan anstaende zoude hebben gevacheert naer de stadt brussel en met die accasie van zijn excelentie..... nodige permissie hebben trachten tebecomen sonder dat den selve heere pastoor daer tsedert heeft tolerentie wytende .... zal den zelve geauthoriseerde baillu ten versaeke vanden ondersch als gemachtight over de zelve vrouwe marquise de rodes andermael present getuygen tranporteren ten huise vande heer pastoor van oosterzele ende naer just vande copie van die mandaedt daerop ende opde gemelde voorgaende afvraege paertementie ende .....
den onderschreven copie gehad hebbende van het voorstaende mandaet verclaert met het onderteken dezer brengt te wesen ande vrouwe dounaere marquise de rode in qulityt als bij het selve mandaet vermelt zullen tallentijden als zij har willen begeven in de parochiale kerke van oosterzele de goddelijke diensten soo ten geginnen als ten eindigen van de selve voor het werpen van het gewyt water te zullen ande voor der waerheid hebben deze ondertekend

25 july 1768 jacobi pastoor
in oosterzele

Lucien De Smet

Bronnen

1 De Oost-Oudburg jaarboek 1996 Erik Schepens blz 55-69 Aan wie de eer ? Een kaakslag in de kerk van Heusden (1625)
2 Het Land Van Aalst jaargang IX nr 5 Frans de Sutter De Heren van Scheldewindeke. Balegem en Moortsele in de 18e eeuw.
3 Bijdrage tot de Geschiedenis van de sint Gangulfusparochie te Oosterzele 1980 Frank-Marcel Braeckman
4 Copy ons terbeschikking gesteld door ir. De Wilde Oosterzele prive archief

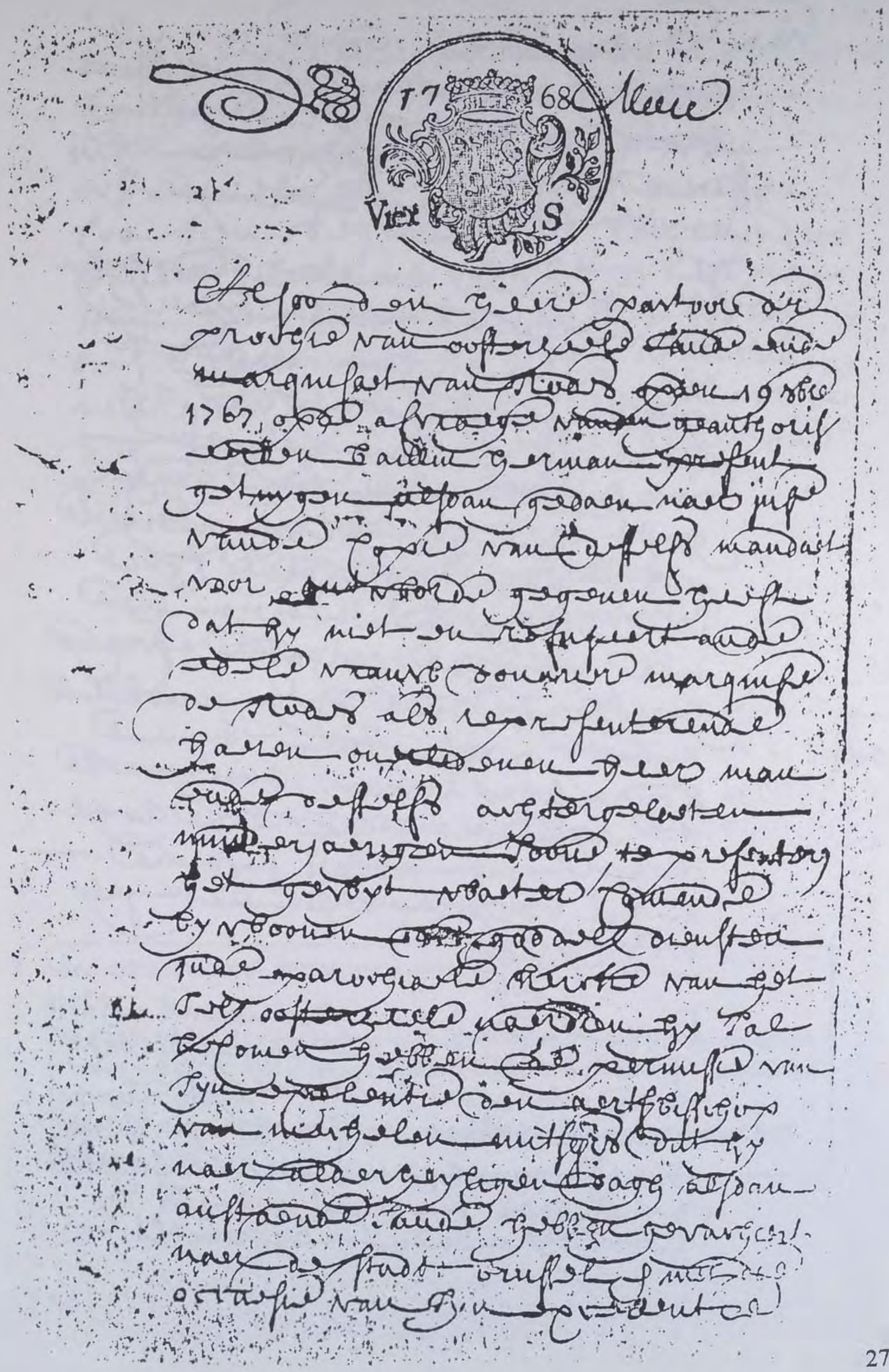

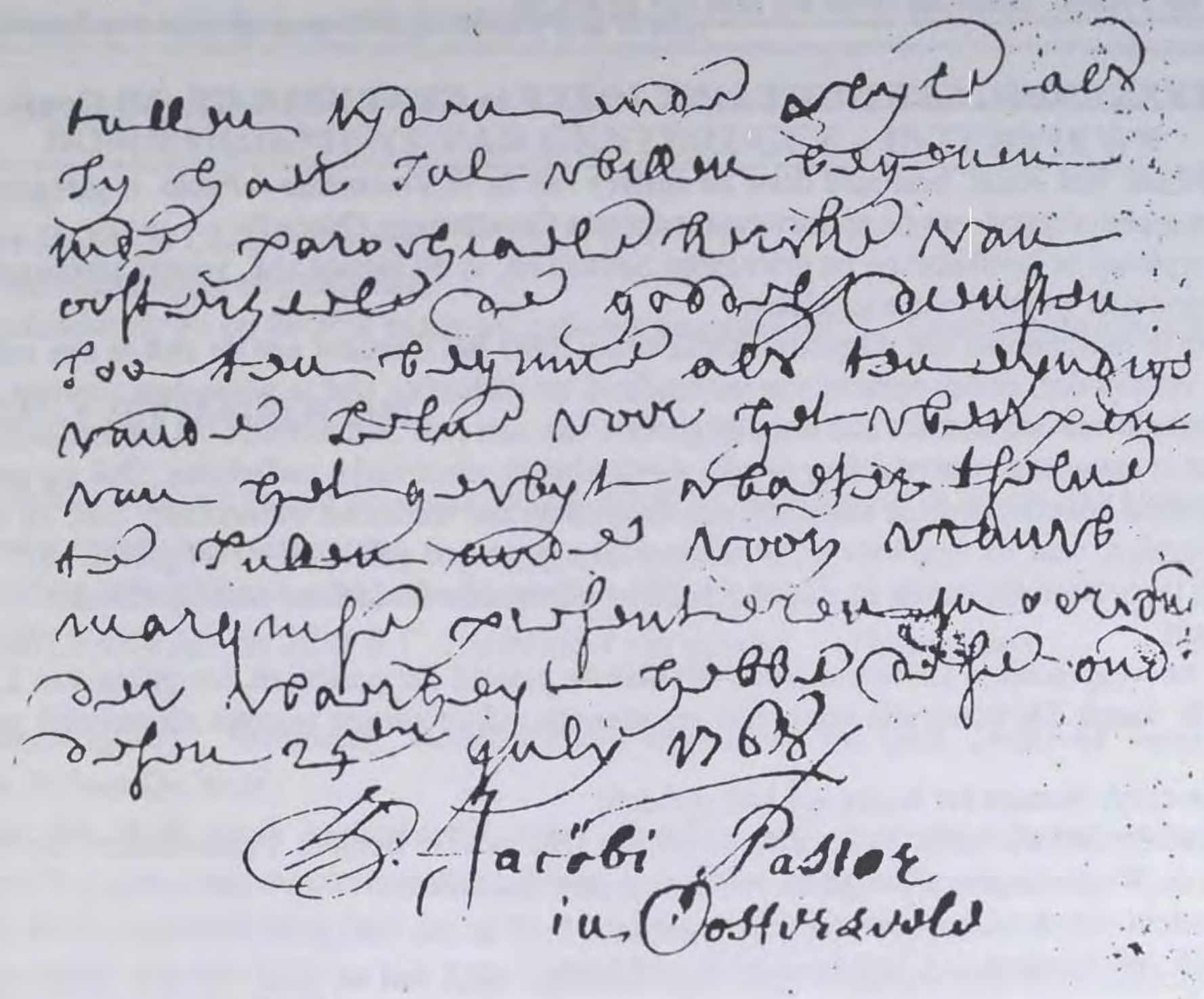

Een spreekwoord, een waar woord.

Een hart onder de riem steken, wil zeggen iemand moed geven, om in een zaak te volharden. Het is ontleend van de krijgers, die een riem of gordel om hun middel droegen.

Men zegt daarvoor dikwijls, doch **verkeerdelijk** : Een riem onder het hart steken

Tekst en prentje overgenomen van een oud referentiekaartje uitgegeven, in het Nederlands en Frans, door de directie van het gesticht.

GENEESKUNDIG GESTICHT SINT JOZEF te GENDBRUGGE (bij Gent).

Het gesticht Sint Jozef, bestuurd door de zusters van de H.Vincentius-à-Paulo, is gelegen op enige stappen afstand van de spoorwegstandplaats Gendbrugge (Noord).
Men verpleegt er heelkundige en inwendige ziekten en, in dit laatste vak, vooral zenuwziekten. Krankzinnigen worden niet toegelaten.
Gelegen te midden van een uitgestrekten lusttuin, biedt het Gesticht aan de zieken een aangenaam verblijf dat, onder opzicht van gezondheid en verlusting niet te wenschen overlaat.
Het Gesticht vervult immers alle hoedanigheden van een *echt Sanatorium*. Al het hedendaags comfort is aanwezig: waterleiding op alle verdiepingen, electrische verlichting. Ook op gebied van therapie beantwoordt de instelling aan de eischen der medische wetenschap, daar zij ruime operatiezalen, naar de nieuwste wetenschappelijke gegevens gebouwd en toegerust, een clinisch laboratorium, baden en douche, medico-electrische toestellen, eene apotheek, enz.,bezit.
Ruime en welgeschikte kamers worden ten dienste gesteld der patiënten, ten prijsje van 2,50 tot 10 fr. daags. De honoraria voor heel- en geneeskundige zorgen worden afzonderlijk gerekend.
Een geestelijk bestuurder is aan het huis gehecht.
De medicale dienst is uitgevoerd door de heeren Doctors De Beck & Vanderlinden. De heer Dr Vande Weghe is insgelijks gelast met den dienst der zieken.
Het gesticht ontvangt ook niet zieke kostgangers.
Voor alle inlichtingen zich bevragen bij de Directie.

De Overste van het Gesticht

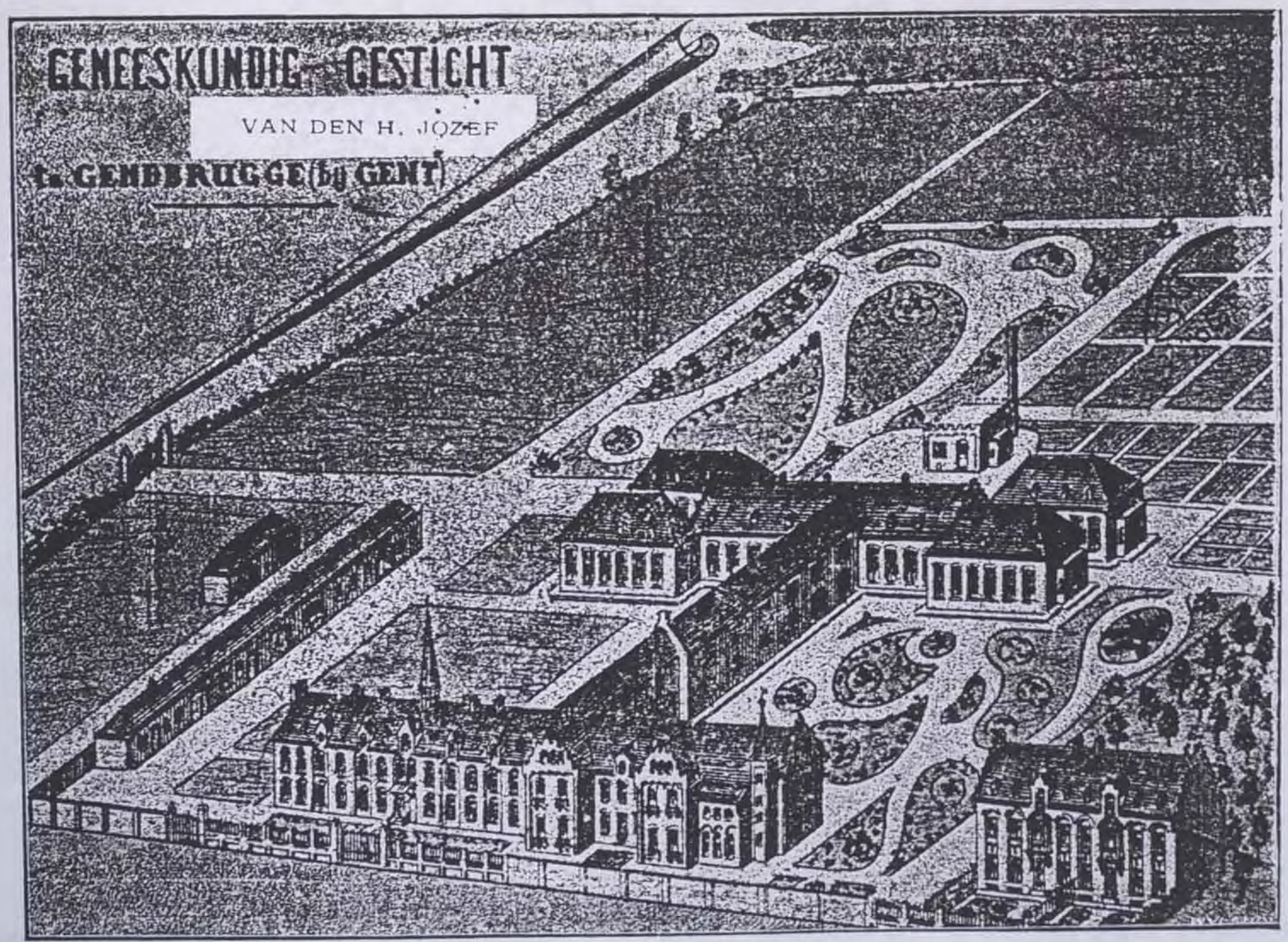

INSTITUT ST-JOSEPH A GENDBRUGGE-LEZ-GAND.

Tweede deel betreffende BOMBARDEMENT van GENTBRUGGE op 5 september 1943 uit de brochure van de heer DE SCHEPPER Willy.

BOMBARDEMENT VAN GENTBRUGGE - INTERVIEWS

De heer H. DE WULF, Wemmel
(luchtvaartdeskundige en journalist)
geeft gefundeerde en op feitelijk materiaal gebaseerde gegevens (8e Amerikaanse Luchtleger)

ZONDAG 5 SEPTEMBER 1943

In de vroege ochtend stegen 63 Amerikaanse MARAUDERS type B 26 op. De Marauder is een tweemotorige bommenwerper.
- op ANDREWS FIELD het 322e Bomb group (4 squadrons) : 31 toestellen
- op EARLS COLNE het 323e B.C. (eveneens 4 squadrons) : 32 toestellen

Hun target (doel) : verbinding Merelbeke-vormingsstation en Gent Zeehaven vernietigen, volgens de heer De Wulf.
De heer De Wulf sprak herhaaldelijk over "Gent-Heirnis" over de Schelde en bedoelde hiermede het spoorwegemplacement langs Heirnislaan naar Station Gent-Oost.
Uit hun latere rapporten leest men dat zij 93,5 ton bommen hebben gegooid.
Alle toestellen van het 322e en het 323e zijn naar hun basis teruggekeerd, 38 waren licht tot zwaar beschadigd. Zij hadden 4 gewonden. Eén toestel is nog gecrasht bij de landing.

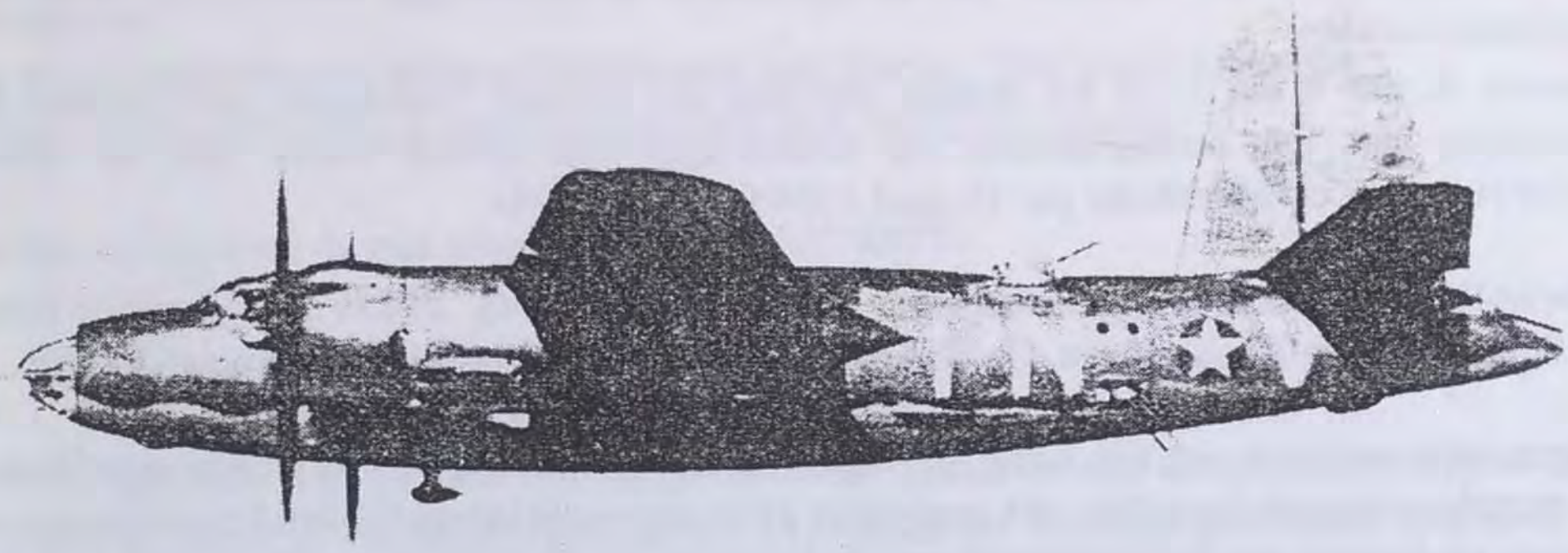

Tweemotorige bommenwerper : de Amerikaanse Marauder B.26-toestel van de 322e en 323e B.G.
(Foto overhandigd door Dhr. G. Verheggen)

Uit een tweede telefonisch gesprek met de heer De Wulf verwijzend naar de getuigenis van de heer Vanlaeke (zie verder).
Formaties Amerikaanse bommenwerpers vlogen in '43 bij klaarlichte dag (geen bewolking of nevel) in groepen van 12 toestellen en vormden zo een vliegende vesting (ieder Marauder met 4 mitrailleuses) om zich te beschermen tegen aanvallen van Duitse jagers.

Anderzijds vlogen zij in kurktrekkersbeweging zijnde niet bestendig op dezelfde hoogte als bescherming tegen luchtafweergeschut, gezien het instellen van luchtdoelartillerie (22 mm. en andere) 10 seconden duurde na mededeling door de observator omtrent de hoogte van het doelwit, deze tijd werd door de gezamenlijke bommenwerpers in formatie gebruikt om te dalen en te stijgen. Zij vlogen 300 km. per uur.
De bommenrichter zat in de neus van het toestel. Bij het naderen van hun doel vlogen zij op dezelfde hoogte naast elkaar in formatie.
De bommenrichter van het eerste toestel gaf het algemene bevel : BOMMEN LOS ...

Wanneer men de snelheid in acht neemt en de gebeurlijke grondnevel is het begrijpelijk dat een afwijking van enkele honderden meter "normaal" is te noemen, daarbij was in '43 de technische apparatuur voor het richten nog bijlange niet op punt gesteld.
Wat betreft "Gent-Heirnis" blijft de heer De Wulf formeel. Hij vindt dit punt duidelijk terug uit de gegevens van de Bomb Command.
Het bestaan van een munitietrein te Gentbrugge op 4 september 1943 is volgens hem zeker mogelijk. Er reden immers dagelijks munitietreinen en anderen naar Frankrijk. Maar hij twijfelt zeer sterk of dat hiervoor 2 Bomb groups zouden zijn ingezet.
Tegen treinen werden immers jachtbommenwerpers ingezet welke sneller en wendbaarder waren.
Mijn besluit uit de zeer interessante gegevens van de heer De Wulf en uit de getuigenis van de heer Vanlaeke is dat het "waarom" van de luchtaanval op Gentbrugge waarschijnlijk nooit zal achterhaald worden.
Wanneer ik per 4 juli 1996 het bezoek ontvang van de heer Verheggen groeit echter de overtuiging dat het bombardement op Gentbrugge een geheel vormt met de latere bombardementen op Merelbeke per 10 april 1994 en 10 mei 1944.

De heer Willy VANLAEKE, Oostakker,
was 9 jaar, woonde Rinskopflaan, Gentbrugge (langs spoorweg Station Gentbrugge-Noord)

Volgens vele verhalen van zijn vader bevriend met de O/stationschef van Gentbrugge-Noord zou er zich op zaterdagnamiddag 04 september 1943 een munitietrein hebben bevonden op een zijspoor ter hoogte van de Puntfabriek aan de overweg van de Kerkstraat. De stationschef van Gentbrugge-Noord zou Merelbeke om een locomotief hebben verzocht (?) teneinde de trein te verwijderen uit het dicht bevolkte Gentbrugge en St. Amandsberg.
De ondergrondse van het reseau zou op de hoogte zijn geweest van de aanwezigheid van de munitietrein en zou dit naar Londen hebben geseind.
Het gevolg zou het bombardement zijn geweest op 5 september 1943. De trein was echter op zondagochtend reeds vertrokken.
De afstand van de spooroverweg Kerkstraat en Van Houttestraat is in vogelvlucht 200 meter.
Idem Gentbrugge-Center (Vredestraat, Van der Meulenstraat)

Persoonlijke bedenkingen

Uit de getuigenis van de heer Vanlaeke is een lijn te trekken met de eerste verklaring van de heer De Wulf waar deze herhaaldelijk spreekt over "Gent-Heirnis" over de Schelde. Dit is in de directe omgeving van de Puntfabriek waar op 4 september '43 de munitietrein zou hebben gestaan.

Hiertegenover staat de omstandige uitleg van de heer De Wulf waarbij deze het bombarderen met 2 Bomb groups van een munitietrein in twijfel trekt en terugkomt op "Gent-Heirnis" richting Gent-Oost.

De heer G.VERHEGGEN

Auteur van "de bombardementen van Merelbeke" samen met de heer J.P. Marchal.

De heer Verheggen is enorm gedocumenteerd, heeft massa's opzoekingswerk verricht. Hij heeft autoriteiten op gebied van oorlogsgeschiedenis en luchtvaart aangeschreven in USA, Canada, Engeland en Duitsland en hierdoor veel respons gekregen. Hij heeft anderzijds tientallen gespecialiseerde werken geraadpleegd. Verder heeft hij heel wat contacten gelegd met mensen van bij ons, met getuigenissen, foto's en documenten. Uit zijn getuigenis bij ons gesprek onthou ik vooral zijn overtuiging dat Merelbekevormingsstation en stelplaats, ateliers, enz. per 5 september 1943 het doel was van het bombardement. Hij staaft ten andere zijn visie met fotocopies van het logboek van de 3rd Bombardment Wing (8th U.S.A.A.F.).

Hieruit blijkt dat 72 B 26 MARAUDERS "Mission nr. 48" de Marshalling Yards van Merelbeke moeten aanvallen :

36 bommenwerpers van de 322 B.G. en eveneens 36 van de 323 B.G. Zij stijgen op van ANDREWS FIELD (Great Salding, Essex) en EARL COLNE (Essex). Slechts 67 bereiken de target. Vijf toestellen stegen om allerlei mechanische redenen niet op of moesten met pech terugkeren.

De 67 bommenwerpers hebben 374 bommen van 250 kg. (500 pond) gegooid.

Vijf toestellen B 26 waren tijdens de operatie door de FLAK geraakt.

In zijn verslag over de raid schrijft Lt. Col. W.SCHOTT:

result of bombing : 322 rd. group : POOR (zwak)
323 rd. group : GOOD (goed)

Uit de gegevens van de heer Verheggen over de aanval boven de gemeenten Gentbrugge, Ledeberg, Melle en Merelbeke noteren we 111 doden en 79 zwaar gewonden. Hij heeft ook belangrijke gegevens van de heer Gustaaf Nerinckx, hulpbaanmeester in het vormingsstation Merelbeke, waarin sprake van de luchtaanval uit N.O.-richting en waarbij het luchtafweergeschut op het emplacement in actie kwam. Er waren 33 treffers o.a. op de koer van het atelier met vernieling van 4 locomotieven en alle sporen, in de stelplaats waren 11 locomotieven vernield, verder waren veel sporen en wissels buiten dienst. Dit gebeurde volgens de heer Nerinckx op 5 september '43 in de voormiddag. (Informatie in bezit van J.P. Marchal).

De lijkstoet op weg naar het kerkhof van Gentbrugge. (Foto J. Verbiest)

De heer Verheggen kent de heer De Wulf uit Wemmel als een autoriteit op luchtvaartgebied en meent de gegevens van de heer De Wulf niet te mogen tegenspreken, doch hecht hij geen geloof aan de mening van de Heer De Wulf waar deze als doel "Gent-Heirnis" aangeeft en hij blijft bij zijn stelling : Merelbeke, als tweede belangrijkste spoorwegknooppunt in België van uitzonderlijk belang voor de Duitse transport naar Pas de Calais en de Nord in Frankrijk. Het ligt voor de hand vlgs. de heer Verheggen dat de geallieerden volgens het "Transportation Plan" van Air Chief Marshal Arthur TEDDER, Merelbeke als een der belangrijkste doelwitten in Europa moest aanzien worden.

Bijkomende gegevens :

- Het MARAUDER vliegtuig was onbetrouwbaar bij opstijgen en landen, werd daarom ook de WIDOWMAKER genoemd.
- FLAK is zelden geplaatst geweest in België, is reeds vroeg in '43, meestal, ingezet ter verdediging van de Duitse steden. Meestal wordt 20 mm. bedoeld, geplaatst rond stations en dergelijke, ook op treinstellen. Dit wordt bevestigd door getuigenissen omtrent het "Lager" te Gentbrugge en in het verslag van de heer Nerinckx betreffende Merelbeke.

(wordt vervolgd)

«Afscheid van mijn paradijs valt zwaar»

SCHELDERODE — «Dit sfeervolle «klein kasteeltje» is ongetwijfeld mijn levenswerk», zegt de 77-jarige kunstschilder Jan De Winne zachtjes. «Dertig jaar lang heb ik er onafgebroken aan gewerkt.» De kunstenaar moet nu om gezondheidsredenen zijn renaissance-huis in de landelijke wijk Makkegem in Schelderode verlaten.

Schilder moet verhuizen

«Vroeger stond hier een oude boerderij die dienst deed als café», begint Jan zijn verhaal. «Maar toen ik in de jaren '60 arriveerde, was deze helemaal vervallen. Alleen de eeuwenoude balken en het jaargetal 1687 heb ik in mijn *aards paradijs* verwerkt.»

«Het huis heb ik helemaal zelf gebouwd», kijkt Jan terug. «Zowel de funderingen, het metsel-, het smeed- als het houtwerk bracht ik eigenhandig aan. En het beeldhouwwerk in witte en blauwe steen kapte ik ook.»

Antiquiteiten

«Mijn kasteeltje zit vol met antiquiteiten», legt Jan uit. «In de trap is een authentiek romaans kruis ingemetst. De sierlijke renaissance-schouw in de woonkamer komt uit een Ardens kasteel. En de Griekse zuilen op de binnenkoer haalde ik van het oud justitiepaleis in Brussel.»

«Sommige bezoekers vallen achterover als ze de collectie zien», lacht Jan. «Maar voor mij is dit normaal, want heel mijn leven staat in het teken van de antiek en de kunst. Zo zijn mijn vensters zeker driehonderd jaar oud.»

«Ik heb hier altijd heel graag gewoond», bekent Jan. «Want de ongerepte natuur rond het huis werkte inspirerend voor mijn schilderijen. Vroeger zag ik vanuit mijn atelier de boeren met hun ossen de grond ploegen.»

«Toen ik volop aan mijn huis werkte, deed ik een opvallende vondst», herinnert Jan zich nog. «Een eeuwenoude waterput bleek net voor het huis te liggen. Ik restaureerde de put en smeedde er ijzerwerk rond.»

«Een koper is er voorlopig nog niet. «Maar hopelijk begrijpt mijn opvolger welke ziel ik erin gelegd heb», zucht Jan.

PATRICK DUPORTAIL

Het Laatste Nieuws
11 maart 97

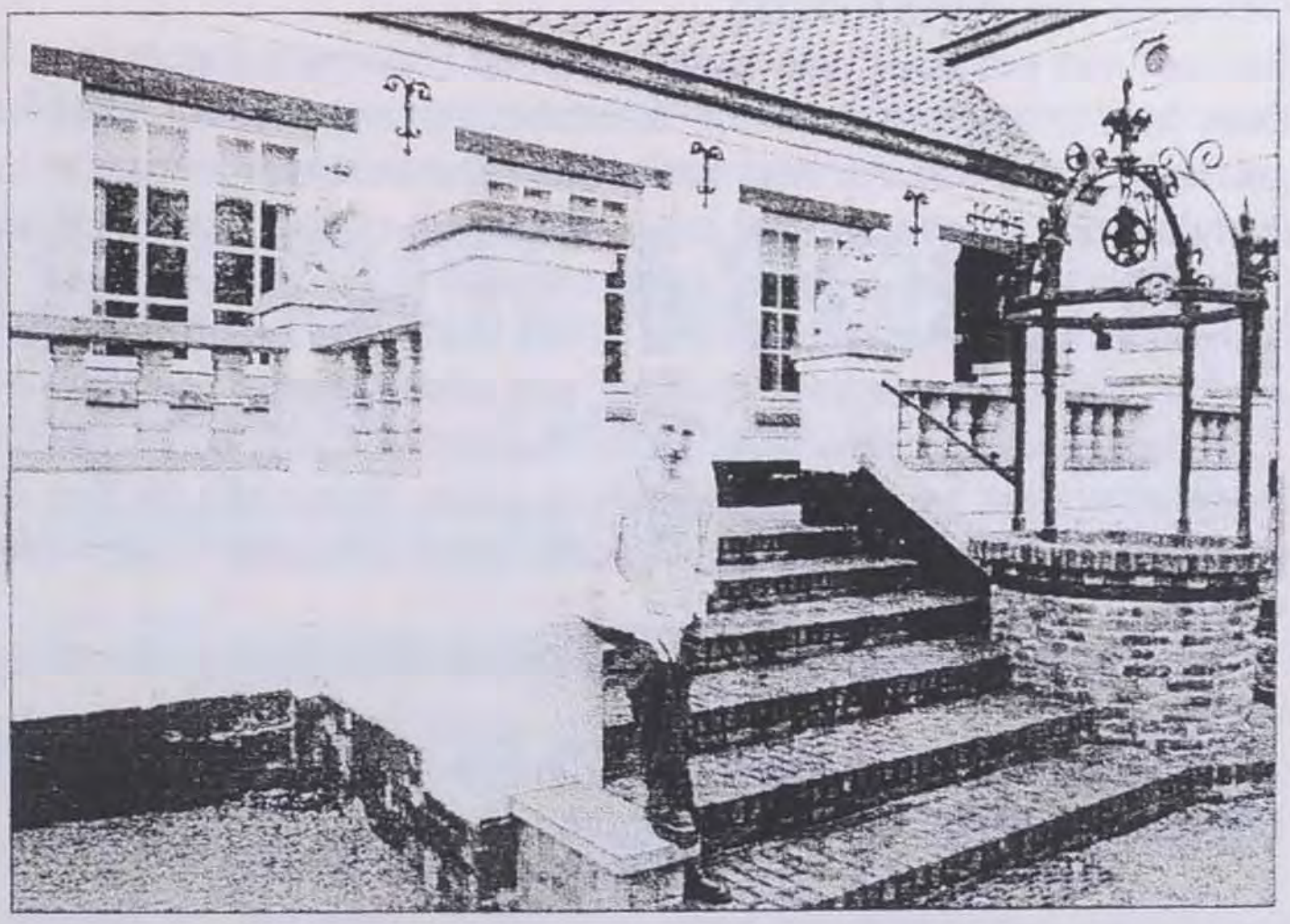

Jan De Winne: «Dit huis dat het «klein kasteeltje» wordt genoemd, is mijn levenswerk». HPI

Heemkundig Genootschap

Land van Rode

Zetel: Gentbrugge

Rek. 880-2732621-81 Heemkundig Genootschap Gentbrugge

Verantwoordelijke Uitgever : Roger DE VOCHT - Gentbruggekouter 15 9050 GENTBRUGGE

Driemaandelijks tijdschrift Uitgiftekantoor Ledeberg 1

JAARGANG 25 Nr. 99 Datum September 1997

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP LAND van RODE

Gesticht 7 juni 1968

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Verantwoordelijke uitgever : Roger DE VOCHT

Ruildienst : Lucien DE SMET
Zoekdienst : Lucien DE SMET
Redactieraad : Lucien DE SMET en Werner CALLEBOUT

RAAD van BEHEER :

Ere- Voorzitter : Gerard WAEYTENS - Stichter
Ere-Secretaris : Oscar VAN WITTENBERGHE - Medestichter

Voorzitter	**: Roger DE VOCHT**	**Gentbruggekouter 15**	**9050 GENTBRUGGE**
Secretaris	**: Werner CALLEBOUT**	**Emanuel Hielstraat 48**	**9050 GENTBRUGGE**
Penningmeester	**: Dirk WAMBACK**	**Oude Brusselsesteenweg 145**	**9050 GENTBRUGGE**
Commissaris	**: Lucien DE SMET**	**Sportstraat 83**	**9880 AALTER**

JAARLIJKSE LIDMAATSCHAPSBIJDRAGE:

Gewone leden : 300 fr.
Steunende leden : 500 fr.
Beschermleden : 1000 fr.
Buitenland : + 200 fr.
Te storten op rekening nr. 880 - 2732621 - 81
Land van Rode , Oude Brusselseweg, 145 , 9050 GENTBRUGGE

Kaft : Ruiterzegel van Radulf van Rode uit 1223. Bron : A.R.B. - zegelafgietsel nr. 17314
Ontwerp kaft : Giedo HAUDENHUYSE

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP LAND van RODE

Driemaandelijks tijdschrift Jaargang 25 nr. 99

I N H O U D

WOORD VOORAF

HEEMKUNDIGE BIJDRAGEN

* De geschiedenis van de gemeente BOTTELARE — Frans De Potter - Jan Broeckaert — 1
* Frankische nederzetting te MERELBEKE — K.G. Van Acker — 15
* Geschiedenis van de parochie BALEGEM — Lucien De Smet — 23
* Romaans doopvont in kerk van MOORTSELE — 32

A R C H I V A L I A

* OOSTERZELE consent nopens presenteren van het wijwater. — Lucien De Smet — 14

HISTORISCHE GEBEURTENIS

* BOMBARDEMENT van GENTBRUGGE (Deel 3) — Prof. S. Evrard — 18
* Onthulling Gedenksteen "Tineken van Heule" 1967 — 22

ECHO'S UIT HET LAND van RODE

* Het Koninklijk Paleis te Gentbrugge — 31
* Bezoek aan RIJSEL — Roger De Vocht — 34

BOEKEN - TENTOONSTELLINGEN - MEDEDELINGEN

* Gietijzeren grafkruisen. — 35
* De vrouw achter de schermen en op de barricade.
* Mededelingen — 36

Bijdragen verschijnen onder de verantwoordelijkheid van de auteur.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder toestemming van de auteur.

Redactie, montage en illustratie : Redactieraad
Tekstverwerking : Werner Callebout

VOORWOORD

Beste Heemvrienden,

Volgend jaar bestaat onze Heemkring 30 jaar. Wat de eerste drie heemvrienden nl. WAEYTENS Gerard, VAN WITTENBERGHE Oscar en DE KEZEL Gustaaf, beslisten ten huize van Gustaaf, zal niemand hebben kunnen geloven dat de toen gestichte heemkring het dertig jaar zou volhouden.
Veel is in die dertig jaar gebeurd en toch na veel palaveren heeft uw heemkring eindelijk een vast lokaal in het vooruitzicht. Het Kasteel de PELICHY, meer bepaalt de eerste verdieping is bijna volledig afgewerkt. Dat tevens het Verbond voor Heemkundige Kringen van Oost-Vlaanderen een lokaal kreeg toegewezen op de eerste verdieping kan enkel de heemkunde van het Land van Rode ten goede komen.
Voor de opening van de nieuwe locatie zullen we tijdig alle leden uitnodigen.
Niet alleen het 30-jarig bestaan ligt in het verschiet, doch ook de 100ste editie van ons tijdschrift is in volle voorbereiding. Deze 100ste editie zal ons traditioneel jaarboek vervangen, doch dit vernam U reeds in ons vorig tijdschrift.

Het in orde brengen van ons volwaardig lokaal en het 100ste nummer van ons tijdschrift, vragen van uw bestuur veel werk en vooral inzet. **Wij kunnen hulp, inzet en medewerking ten volle gebruiken.**
Met deze doen we nogmaals een oproep naar onze leden en lezers om medewerking, om het heemkundig patrimonium van het Land van Rode de volgende 30 jaar mede te helpen behouden en verder uit te bouwen.
Het volstaat een seintje te geven naar uw voorzitter die U, ondanks zijn ziekte, dagelijks kunt bereiken tussen 08.00 en 09.00 uur op het nummer 230.56.01.

Hartelijke dank aan allen die onze oproep willen en kunnen beantwoorden. Tevens dank aan al onze leden voor het vertrouwen gedurende het dertigjarig bestaan van het Heemkundig Genootschap "Land van Rode" "Gentbrugge".

Uw voorzitter

Roger DE VOCHT

Lid van de Unie
van de Uitgevers van
de Periodieke Pers

GESCHIEDENIS

VAN

DE GEMEENTEN

DER

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN,

DOOR

Frans de Poller en Jan Broeckaert.

Eerste reeks. — Arrondissement Gent.

EERSTE DEEL.

Aalter, Afsnee, Asper, Astene, Baaigem, Bachte-Maria-Leerne, Balegem, Bellem, Bottelare, St-Denijs-Westrem, Destelbergen, Desteldonk.

BOTTELARE.

GENT,

DRUKKERIJ C. ANNOOT-BRAECKMAN, KOORNMARKT.

—

1864-1870.

telt. Volgens de in 1846 officiëel opgemaakte tienjarige statistiek waren de landerijen er toen verdeeld als volgt : met tarwe waren bezaaid 17 hectaren 77 aren; met masteluin, 15 hect. 12 ar.; met rogge, 78 hect. 75 ar.; met gerst, 5 hect. 61 ar.; met haver, 17 hect. 24 ar.; met boekweit, 1 hect. 42 ar.; met koolzaad 2 hect. 94 ar.; met vlas, 6 hect. 21 ar.; met aardappelen, 55 hect. 15 ar.; met klaver, 26 hect. 82 ar.; met andere gewassen, 7 hect. 55 ar.; er waren 2 hect. 81 ar. weide en meersch; 7 hect. 99 ar. tuin; en 17 hect. 52 ar. bosch. Het getal dieren beliep tot 56 paarden en veulens, 1 ezel, 206 koppen hoornvee, 25 kalveren, 5 woldieren, 270 verkens, 48 geiten; en ter vette, 15 koppen hoornvee, 5 kalveren 42 verkens. Er waren 57 dienstknechten en 26 meiden. Het loon der eerstgenoemden beliep tot 65 centimen, en dat der vrouwlijke bedienden tot 56 centimen daags, boven de voeding.

De waarde der landen bedroeg, in 1850, 2,800 franken, en in 1846, 4,000 franken de hectare; de pacht, 90 franken in 1850, en 120 franken in 1846, insgelijks per hectare.

Het gemeentebestuur van Bottelare vroeg den 10 Mei 1808 aan de regeering, om eene wekelijksche markt, den dinsdag, alsmede eene jaarmarkt op den derden Sinksendag te mogen inrichten. Bij deze gelegenheid verzocht het de toelating om een stuks gronds te mogen nemen van het kerkhof, dat tienmaal te groot was voor de bevolking van Bottelare, en daarmede de dorpsplaats te vergrooten en te verfraaien. Deze beide markten werden slechts onder de Nederlandsche regeering, den 12 November 1826, toegestaan, en zijn sedert vier jaren heringericht.

Ter uitzondering van het *Kasteel* of *Hof ter Burcht*, waarvan in het tweede hoofdstuk breedvoeriger zal gewag gemaakt worden, was hier in de voorgaande eeuw maar één lustgoed, dat volgenderwijze in eene aankondiging tot verkoop opgegeven werd : Een schoon ende wel gesitueert pachthof ende stokerye, « alsmede een schoon ende commodieus huys van Plaisance « daermede gaende, zoo al tzelve met de edificien van huizinge, « schuren, stallingen, stokerye ende mouterye, fruyt ende

« andere boomen, kanten ende haegen, gestaen ende gelegen is « binnen de voorzeyde van Bottelaere.... Tsaemen groot met « den hof, boomgaerd ende medegaende landen, twee bunders, « twee dagwand 88 roeden (1)..... »

Nóg tegenwoordig is hier maar één lustgoed, namelijk dat, toebehoord hebbende aan wijlen den heer Jan de Volder, grondeigenaar te Gent, en weldoener van Bottelare. Het bleef ongeveer zestig jaren onbewoond.

Bottelare bezat in de XVIIIe eeuw eene kostschool.

Het gemeentearchief is zeer arm. Wij hebben er slechts aangetroffen een *Metingeboeck van de generale metinge van de prochie van Bottelare, Lande van Rodes, soo bosschen, landen, meerschen, vyvers ende andersints, anno* 1672, alsmede een *Landboek* van de XVIIIe eeuw.

De registers van geboorten, huwelijken en sterfgevallen vangen aan met het jaar 1640; het oudste, met eenige aanteekeningen voorzien van 1625, draagt het volgende opschrift : « In desen « register staen oock gheschreven alle de kinderen die ghedoopt « sijn en oock alle die ghetraut sijn en oock overleden sijn in de « prochien van Lemberghe en Gontrode tsedert den tweeden « Octobris XVIe vijf ende veertich, als geheel den Hollandschen « legher metten Franschen quam over de vijf runen (?) »

Te Gent, in het provinciaal archief, worden gemeenterekeningen bewaard van 1682 tot 1792, benevens twee plans, in de vorige eeuw opgemaakt, en voorstellende, het eene, eene hofstede bij de kerk, het andere den bode, en het beluik van het Karmelietenklooster, waarover wij verder handelen zullen.

Bottelare bezit geen bijzonder gemeentewapen. Den 25 Maart 1816 verzocht het gemeentebestuur aan de regeering om het oudwapen des lands van Rode als zoodanig te mogen invoeren. Deze vraag werd van de hand gewezen.

De groote kermis dezer gemeente wordt gevierd op het Sinksenfeest; de kleine, of nakermis, op Halfoogst.

---

(1) *Gazette van Gend*, 19 September 1768.

II.

Heerlijkheid. — De gemeente Bottelare maakte, met Schelderode,-en meer andere omliggende gemeenten, deel van de heerlijkheid van Rodes, over welke wij in onze geschiedenis van Schelderode, als hoofdplaats dezes gewestes, breedvoeriger zullen handelen. De bezitter dezer heerlijkheid oefende in de bovengenoemde dorpen hoog, middelbaar en laag gerecht uit, en had er het recht van tijdelijke banning. Te Bottelare was eene vierschaar met zeven schepenen, welke ten jare 1767 gehouden werd « ten huyze van Joannes Benedictus Meuleman, gehucht Steenberge, plaetse ordinaire van « de vierschaere (1). » Deze schepenen kenden van erven en onterven, herstelling der wegen, waterloopen en afsluitingen, en boeten tot 3 schellingen. Andere misdrijven werden berecht door de vierschaar te Schelderode, tot welke ook Munte behoorde. De heer van Rodes had recht van boeten tot 60, 20 en 10 pond, en tot 60 schellingen en daaronder.

Ten jare 1460 was er bij de kerk van Bottelare eene motte in leen uitgegeven, waar de heer van Rodes het recht had eenen molen te plaatsen, onder beding, dat, als dit door hem of eenen zijner opvolgers gedaan werd, de leenman het verlaten zoude en door den heer laten genieten.

Tot de leenen, die van de heerlijkheid afhingen, behoorde de *heerlijkheid ter Burcht*, groot ongeveer achttien bunder, die ten jare 1364 toebehoorde aan Jan de Gruutere, « die men heet van Bottelaer (2). » Deze Jan de Gruutere was, vermoedelijk, dezelfde die in 1428 de heerlijkheid van Haverie,

---

(1) *Gazette van Gend*, van 16 Maart 1767.

(2) *Jaarregister van Gent*. — Jan de Gruutere bewoonde een huis in de Donkersteeg, ten jare 1364.

te Ertvelde, aan Jan van de Kethulle verkocht, en neef van Gijzelbrecht de Gruutere, gehuwd met Odine Uutenhove en nadien met Avezoete Rijm, dien wij in het jaar 1580 als bezitter van *Ter Burcht* aangeteekend vinden. Gijzelbrecht bewoonde het destijds niet, maar gaf het in pacht aan zekeren Jan van Damme, voor de som van zeven schellingen zes deniers groote per bunder, voor zijn eigen gebruik houdende den paardenstal, het duifhuis en eene plaats in de schuur, ter berging van een gedeelte der Lembergsche tiende, waarvan het overige deel den pachter van Ter Burcht toekwam (1).

Deze heerlijkheid behoorde in 1460 aan Colaart Cabelliau, en in den aanvang der XVII° eeuw aan Yolende Snellaert, vrouw van Coquerye, na wier overlijden wij als bezitter aangeboekt vinden Antoon de Loyere, heer van Coquerye, Kapelle, Biezelinge enz. Na dezen behoorde Ter Burcht bij koop aan Domien de Mey, gehuwd met Maria Backe, dochter van Kwinten, en na hem aan hunnen zoon Willem en hunne dochter Maria-Magdalena de Mey, welke laatste in huwelijk getreden was met Frans Delvael. Frans Delvael liet de heerlijke bezitting achter aan zijnen broeder Jan-Aloïes, die er den 25 Januari 1687 het denombrement van deed overleggen. Zijn zoon, Jan Aloïes-Robert Delvael, stelde er den 2 September 1754 Engelbert Leirens, en den 4 Januari 1760 Jan-Frans van der Heyden

---

(1) « Kenlic etc. dat Jan van Damme heeft ghenomen teenen loyalen pachte ende zekere voorwaerden jeghen Ghiselbrechte den Grutere sijn goed metter stede gheleghen in de prochie van Bottelaer ende daer omtrent, dat men heet *ter Borgh*, eenen zekeren termijn van ix jaren langh durende, deen jaer naer dander eenpaerlic achtervolghende elk bunre van den lande, omme vii s. vi d. groten tsjaers.... Voert sal deze vors. pachtere hebben de tiende van Lemberghen van ix scoeven de iiii scoeven, in al der selver manieren dat Jan de Jonghe de twee scoeve hevet jaerliex ende Ghiselbrecht behoudt temwaerts al den termijn duere de paerte ende den horsstal thenden woenhuse ende eene stede in de seure sinen scoef in te legghene ende daertoe sijn duufhuus.... Den x dach van Sporkele int jaer LXXX. »
(*Jaarregister van Gent*, 1380-1381, bl. 17 v°. — Stedel. Archief van Gent.)

tot griffier aan. Na laatstgenoemden heer vinden wij als bezitters in de denombrementen opgenoemd :

Maximiliaan-Willem Delvael, gehuwd met Robertina-Scholastica van der Meere; voorts hunnen zoon Pieter-Augustijn Delvael, poorter van Gent, hoofdschepene van Dendermonde, overleden den 8 Maart 1773; in 1774, hunnen zoon Karel-Leopold Delvael.

Deze heerlijkheid, van welke negentien achterleenen afhingen, gelegen te Bottelare, Munte, Oosterzele, Moortzele en Bavegem, en waarvan het *leen ter Heiden* het voornaamste was, had eenen baljuw en eene schepenenbank, om recht te doen, en eenen meier, die de erfenissen en onterfenissen deed.

De andere heerlijke rechten en baten staan in het hieronder volgende denombrement breedvoerig uitgedrukt (1).

---

(1) « Wy Anthoine de Loyere, heere van Cocquerye, Baudimont, La Haye, Capelle, Bieselinge, ende burchgrave van St. Philibert etc., als erfachtich oor van vrouwe Yolente Snellaerts, vrauwe van Coquerye etc., kende ende lydende dat ic haudende ben drye leenen ghehauden van Mher Symoen Rodrigue de Vora, erfachtich heere ende baron van den lande ende barronnie van Roden, waeraf deerste gheleghen is binnen Botelare, ende is ghenaempt *'t hof ter Burcht*, ende is ghehauden van den hove van Schelderode, ende is groot ontrent xix bunderen luttel min ofte meer, onder landt, vyvers ende bosschen ; item ten zelven leene behoort elf aelsteren coorens, dry coppen ellef aelsters evene, dry coppen rotsche mate, dry en twintich cappoenen, eenen halven ende twee hoenders, dry ponden vi s. iiii gr. par. in penninckrente tsiaers; item noch op zeven bunderen lants den zesten schoof, ende dien is men schuldich te bringhen in 't voors. hof ter Burcht, aleer zy haer goed voeren ; item noch op zeven dachwant lants twaelfste vat; item noch een bundere 't vierde vat, item men haut van den voors. leene veertich bunderen erfve, gheleghen in de voors. prochie van Botelare, Moortseele ende Munte, dies syn de zeven bunderen dry dachwant ende vyfventzeventich roeden helftwinninghe, ter welcke voorn. xl bunderen erfve behoort eenen meyere, ende vermach erfven ende onterfven met de laeten, ende de voors. laeten zyn ghehauden ten zitdaeghe huerl. rente te comen betalen op de boete van ij sch. p., ende als dese voorn. veertich bunderen verwandelen by coope, zoo is men schuldich den xen penninck van dat ghelt, ende dobbel rente ter doot.

« Item noch heeft dit voornoemde leen neghentien achterleenen, die ghehauden zyn van desen hove ter Burcht, staende alle teenen vullen relieve van x h. p. ende xx sch. p. van camerlinckgelt ofte de beste vrome van dryen, ende als die verwandelen den xen pennink van dat se gelden,

Het hof ter Burcht, door SANDERUS en VAN GESTEL bij misgreep onder Oosterzele aangeteekend, bestond uit eene schoone motte, met wallen en singelen, eene prachtige dreef, en den *Burchtvijver* « commende metten suythende aen de dreve ende met « den noortoostende aen den heerwegh. »

Een ander heerlijk goed in Bottelare, *Ten Driesche* genaamd, was eene vrijheerlijkheid « gehouden van God en de Zon, » zoo de overoude bepaling luidde, had eenen meier, om te erven en te onterven, en werd gemeenlijk met de heerlijkheid van *Ter Burcht* verkocht. De op dit goed gehuisveste laten genoten het voorrecht, hun vee kosteloos op den Driesch te mogen laten grazen (1).

---

relief ende camerlinckgelt alsvooren, tot welcken voors hove ter Burcht vermach eenen bailliu, welcken bailliu vermach te dinghen met zynen mannen in thof ter Burcht, ter vierschaere gheeostumeert met de roede, ende ele recht te doene, zoo verre de voors. heerlichede aencleeft, den zelven bailliu vermach mannen te leenen aen den hoochbailliu van den lande van Rodes, consent vraghen die zy hem leenen moet, naer costume, ghemerckt dat syn heuverheer is. Ende dese voors. achthien achterleenen zyn gheleghen binnen de prochie van Botelaere, Moortzeele, Lemberghe, Munte, Bayghem. ende in Munckswalmen. Item. t ij leen is gheleghen binnen Braembaveghem, enz..... staende dese drye leenen ter trauwen, enz. 11 April 1629. »

(Oorspronkelijk stuk op perkament, in ons bezit.)

(1) « Een leen ende heerlychede ghenaempt *Ten Driesche* in *Bottelaere*, wesende vry eyghen goedt gehouden van Godt ende de Zonne, ten welcken eygendomme ende heerlyckede behoort eenen meyer, die erfven ende onterfven magh met de laeten, ende soo wanneer de gronden, danof ghehouden, verkocht worden, soo is men aen den heere schuldigh den x pennynk van dat tghelt; voorts vermagh tol, vont, ende boete tot 5 pond par. ende daeronder, welcke laeten vermoghen haerlieder beesten te laeten gersen op den voorseyden Driesch in Bottelaere, ende niemand anders, op boete, en indien daer andere beesten quamen, vermagh den meyer die te schatten met sulcken sallaris ende boete, als hem de laeten wysen sullen. Welcke voors. heerlychede ende vryen eygendomme nergens van eenighe leenhoven en is verheffende ofte bekent staet, soo men presumeert, mits men niet en bevint eenige *œuvers de loix* ooyt te syn gedaen dan alleenlyck dat in materie van vercoopinghe deselve heerl^e. is gaende met de heerl^t. van *Ter Burght*, soo bevonden wort by eenen coopbrief der voorseyde twee heerlycheden, ghepasseert voor bailliu, burgemeester, mannen van leene ende schepenen der heerlyckede ende leenhove van Schelderode ende Botte-

Bottelare maakte met Schelderode, Munte en Makegem ééne vierschaar uit. De *baljuws* van Bottelare waren dus dezelfde, die gemelde plaatsen bedienden. Wij zullen de lijst in onze monographie van Schelderode, als zetel der heerlijkheid van Rode, mededeelen.

De abdij van St.-Pieters, te Gent, lichtte te Bottelare, evenals te Melle, Merelbeke en Lemberge, eene heerlijke rent, waarvoor een meier was aangesteld, die recht had om erfenissen en onterfenissen te doen, te boeten tot twee schellingen parisis, sterfen wandelkoop te innen, enz. Het voormelde sticht had er ook de tiende, welke in 1790 verpacht werd voor de som van ongeveer 150 pond.

Burgemeesters van Bottelare.

Olivier van der Cruyssen	1682
Jan Hoste	1683
Geeraard van Poucke	1685
Jan Vossaert.	1688
Jan Steurbaut	1690
Jan de Ruyver	171[illegible]
Jacob de Jaeghere	1720
Jan van Poucke.	1728
Geeraard van Poucke	1745
Jacob Weesepoel	1751
Pieter Schollaert	1752
Pieter Ryckaert.	1754
Geeraard Piens	1758
Jan de Donckere	1760
Jozef-Ferdinand Piens.	1761
J.-B. Goedertier.	1765, 1774

laere, voor bailliu ende leenmannen van den leenhove van Oosterzeele, ende voor bailliu ende schepenen der heerlychede ende vierschaere van Schelderode, Baeleghem ende Moortzeele, in daten 15 December 1637. »

(Oorspronkelijk stuk op perkament, in ons bezit.)

Jan-Frans Meirschaut	1765, 1775
Frans Bekaert	1750, 1766
Jan-Frans van der Meerschaut	1776
Jan de Vreese	1777
J.-B. Goedertier	1782
Jan-Frans de Geyter	1785
Jan-Pieter Schepens	1788
Jan Criel	1789
Jan-Baptist Piens	1805
P.-Ant. Haesebeyt	1808
Ferdinand de Saegher	1809
Pieter-Ignaas de Backer	1815
H. van der Heyden.	1816
K.-J. de Saegher	1854
Emanuël-August de Saegher	1867

III.

Geschiedenis. — Er zijn in deze gemeente maar weinig historische gebeurtenissen voorgevallen. De eerste, waarvan de kronieken melding maken, klimt niet hooger dan tot 1580 op. Den 26 Mei van dit jaar kwamen Gentsche soldaten, die te Wetteren gelegerd hadden, gedurende den nacht naar Bottelare en de omliggende gemeenten, de landlieden, die in den waan verkeerden dat het Malcontenten waren, eenen zoo grooten schrik op het lijf jagende, dat zij in wanorde naar Gent kwamen gevlucht, hun vee in de koornvelden drijvende.

Al de veldvruchten waren vertrappeld of afgeëten, zonder dat de eigenaren zich tegen iets verzetten dorsten; en toen de soldaten waren afgetrokken, kwamen de te huis gebleven ingezetenen, en roofden van de akkers wat er nog gaaf en ongeschonden was overgebleven (1).

(1) De Kempenare, *Vlaemsche Kronijk*, 257.

Omtrent het midden der XVIIe eeuw, toen de Franschen, met de Hollanders vereenigd, in deze gewesten vielen en tegen Spanje den oorlog voerden, had Bottelare, als al de dorpen van den omtrek, veel van den overmoed des vreemdelings uit te staan. Evenwel blijkt het toen nog gelukkiger te zijn geweest dan de plaatsen der nabuurschap, aangezien wij door het oudste doopsregister weten, dat de geboorten, huwelijken en sterfgevallen van Gontrode en Lemberge sedert den 2 October 1645 alhier werden aangeboekt : een bewijs, dat op die plaatsen de kerk door den vijand gesloten of ontoegankelijk gemaakt was (1).

Eenige jaren later, toen Engeland, de Duitsche vorsten, Holland en Spanje in bondgenootschap tegen de overweldigingszucht van Lodewijk XIV optraden, had Bottelare in 1682 een goed deel der oorlogskosten te dekken, door het logeeren en voeden van soldaten, zoo te paard als te voet, enz. (2). Dit

---

(1) « In desen register s'aen oock gheschreven alle de kinderen die ghedoopt sijn en oock alle die ghetraut sijn, en oock overleden zijn in de prochiën van Lemberghe en Gontrode tsedert den tweeden Octobris XVI^c vijf ende, veertich als gheheel den Hollandschen legher metten Franschen quam over den vijf.... »

(2) « Item betaelt aen Jan Vossaert, tavernier tot Bottelaere, over tgonne tsijnen huyse verteert by de soldaeten i p. viii s. gr.

« Item betaelt aen de wed. Olivier van der Cruyssen over 't gonne sy heeft verschoten aen partijen soldaeten by ordonnantie van Burghemeester i p. xvi s. gr.

« Item betaelt aen de weduwe Olivier van der Cruyssen over d'haudenisse van den colonel met zijne officieren ende knechten die alhier heeft ghelogiert gheweest binnen deser prochie met sijn regement, benevens de prochie van Schelderode ii p. gr.

« Item betaelt aen Jan Vernieuwen over d'haudenisse van drye ruyters van hetselve regiment x s. gr.

« Item betaelt aen d'heer Guill. de Meyer over d'haudenisse van thien ruyters, i p xiii s. iv gr.

« Item ghelijcken betaelt aen Gheert van Poucke over ghelijcke haudenisse van thien ruyters i p. xiii s. iv gr.

« Item betaelt aen Joos Schepens over d'haudenisse van dry ruyters x sch. gr

« Item .... aen Anthone Schockaert over ... drije ruyters x sch. gr.

« Item » Adr. Goedertier » vier » xiii s. iv gr.

duurde met enkele tusschenpoozen voort tot 1690. In 1684 had een deel van het Fransche leger zijn kamp opgeslagen te Gavere, alwaar door Bottelare en aanpalende dorpen haver en hooi, vleesch en brood moest geleverd worden. Ten einde door de troepen niet uitgeplunderd te worden, onderhield de gemeente eene bevrijdingswacht, en deed zij eene gifte in geld aan den plaatscommandant te Gent, die, volgens de zeden van dien tijd, zich dergelijke omkooping liet welgevallen (1). Omtrent dien tijd, namelijk bij de beschieting der stad Oudenaarde, moest Bottelare zijn aandeel leveren voor het heropbouwen van zestien huizen, door de Franschen uit weerwraak in brand gestoken (2).

Tijdens het beleg van Gent door de Franschen, in 1708, was de krijgsoverste Dompré met zijne soldaten te Bottelare gekampeerd.

Het laatste historische feit dagteekent van den jare 1790 : er werd toen in deze gemeente een vrijwilligerskorps van Patriotten tot stand gebracht, dat den 12 Juli te Gent, op de Vrijdagsmarkt, den eed aan de nieuwe orde van zaken zwoer.

« Item .... aen Gillis de Mueldere over ... drije » x s. gr.
« Item » Jan Hoste » twee » vi s. viii gr.
« Item » Jan Burbaut » » » vi s. viii gr.
« Item » Jan Vossaert over d'haudenisse van eenen majoor met des ruyters ende knechten i p. vi s. viii gr.

(*Gemeenterekeningen* 1682. — Prov Archief).

(1) « Item betaelt aen Jan de Ryvere, in huwelijk hebbende de weduwe Ollivier Vereruyssen, over thairinghen thaeren huyze ghedaen by diverscheе partijen soldaten, d'haudenisse vande sauvegarde ghedurende teampement van Gaevre, mitsgaeders leveringhe van hoey . . . xi p. xvi s. v gr. »

(*Gemeenterekeningen* van 1684. — Prov. Arch.)

« Item betaelt aen d'heer Guilleyn Daby, over soo veele by hem verschoten aen den quaertiermeester-generael, anden grand prevost ende aen den major de plasse tot Ghendt, voor courtoisie . . . . . i p xii s. »

(*Idem*)

(2) « Alvooren brenght den rendant voor betaelinghe de somme van 24 guldens, deel van eene meerdere somme van 52 guldens 1 stuyver, aen dese prochie ten comptoire van den commys van Weldene ghevalideert, in consideratie van de represaillie ghedaen by de Fransche troepen int bombarderen van de stadt van Audenaerde met het branden van sesthien huysen, weleke somme hy rendant ande gheinteresseerde verbrande sal goet doen...

(*Idem*)

(wordt vervolgd)

Oosterzele

Consent nopens het precenteren van het wijwater

In ons vorig nummer vroegen wij de medewerking van onze leden om de ontbrekende woorden uit tekst aan te vullen . Wij danken ons voormalig bestuurslid Jozef De Cocker om zijn medewerking.

Het document wordt aldus gelezen:

1768

alsoo den heere pastoor der prochie van oosterzeele land ende marquisaet van rodes op den 19 septembre 1767 op de afvraege van den geauthoris eerden bailliu herman present getuygen alsdan gedaen naer juse van de copie van desselfs mandaet voo antworde gegeven heeft dat hij niet en refugeert ande edele vrauw douariere marquise de rodes als representerende haeren overleden heere man ende desselfs achtergelaeten minderjaerigen soone te presenteren het gewijt waeter comende bijwoonen der goddell(ijke) diensten in de prochiaele kerke van het selve oosterzeele waervan hij sal becomen hebben de permissie van sijn exellentie den aertsbisschop van mechelen mitsgaders dat hij naer alderheyligen dagh alsdan anstaende saude hebben gevacheert naer de stadt brussel en met die occaesie van zijn excellentie de vereist en noodige permissie saude hebben trachten te becomen sonder dat den selven heere pastoor daer tsedert heeft tolerentie uyten ende expliceren sal den selven geauthoriseerden bailliu ten versoecke vande onderschreven als gemachtigt over de zelfe vrauw marquise de rodes sich andermael present getuygen transporteren ten huyse vanden geseg heer pastoor van oosterzeele ende naer juse vande copie van dit mandaet daerop ende op de gemelde voorgaende afvraege pertinentie ende cathegoricken antwoorde versoucken omme onderschreven vrauwe pricipaelle te verclaeren daer ende so het behoort met relas informa aldus versocht desen ..... july 1768

Den onderschreven communicatie gehadt hebbende van het voorenstaende mandaet verclaert met het onderteckenen deser beryt te wesen ande vrauwe dounaere marquise de rode in qualiteyt als bij het selve mandaet vermelt tallen tijden ende wyle als sy haer sal willen begeven inde parochiale kerke van oosterzeele de goddelijke diensten soo ten beginne als ten eyndige vande selve voor het werpen van het geweyt waeter tselve te sullen ande voornoemde vrauwe marquise presenteren ... der waerheyt hebbe dese ond(erteekent) desen 25e juli 1768

jacobi pastor in oosterzele

FRANKISCHE NEDERZETTING TE MERELBEKE. EEN PROBLEEMSTELLING.

Door de Heer K.G. Van Acker

In een afzonderlijk verschenen brochure heb ik onlangs aangetoond dat te Merelbeke verscheidene Frankische nederzettingen te releveren zijn.

Ik noemde: HUEKELGEM (Huc=hoogte + heim=woning) gelegen op "den Hooghen Sallaberg", waar ook de zaal zich bevond (Sali=zaal), COTTEM (Cotta=bouwsel + heim) waar nu het kasteel staat van mevrouw H. De Cock, ULFERE, nu Resselaar (Uf=naam? + Laar=open plaats in bos).

HUKKELGEM (Huc + heim) nu tijdelijk gemeentehuis en het WASSENKASTEEL (Wase=modder) op de hoek Bergstraat en Fraterstraat. Daar moet ongetwijfeld aan toegevoegd: DIJSEGEM (Dijs=naam? + heim) waar alleen nog de Dijsegemwegel aan herinnert, in de 18e eeuw buitenverblijf der Jezuïeten, de AVENSKOUTER (Avens=naam? + kouter) waarvan het hof zich bevond in de nog bestaande open ruimte Van Goethemstraat nr. 47.

De ligging van de acht genoemde lokaliteiten, overgebracht op de kaart van Merelbeke van 1782, toont aan dat zij zich bevonden ten oosten van een lijngevormd door de Gaversesteenweg en een gedeelte van de Hundelgemsesteenweg ten noorden van de Plataan.

Anders gezegd: zij bevonden zich ergens onder de hoogtelijn van 10 m. Elke nederzetting lag steeds op een hoogte die zich in het landschap aftekende, en bij elke lag haar eigen kouter op een glooiend terrein.

In tegenstelling daarmede bevonden zich nog twee oude hoven beneden die hoogtelijn, zelfs lager dan 9 m. Dit zijn de **Stede ter Hagen** en het **Verlorenbroodhof**.

Beide lagen in of bij het Schelde-alluvium, de Stede ter Hagen op een donk van 8,30 m., het Verlorenbroodhof op een glooiing van 9 tot 6 m. Beide waren steeds onderhevig aan overstromingen. Toch was het bij de Stede ter Hagen dat de benediktijnermonniken in de 7e/8e eeuw de kerk bouwden. Het is bekend dat de kerken gebouwd werden nabij de belangrijke Germaanse nederzettingen zoals die bestonden toen de monniken hun missietochten ondernamen.

Dit zou dus bewijzen dat de Stede ter Hagen een Frankische nederzetting was ?

De hoger gemaakte vaststelling dat de Franken hun nederzettingen realiseerden op hoogten boven de 10 m. roept twijfels op. Het is immers niet ondenkbaar dat de Franken in deze beide gevallen reeds van vroeger bestaande hoven hebben overgenomen. Men weet dat voor de Romeinse tijd het waterpeil in onze rivieren aanzienlijk lager was en dat plaatsen die nadien regelmatig aan watersnood leden toen nog droog lagen. Het is daarom niet uitgesloten dat reeds in de préhistorische tijd in het vruchtbare Schelde-alluvium zich landbouwers gevestigd hebben.

Denken wij maar aan het nabij gelegen goed Olfne in Melle-Vogelhoek, Zwaanhoeklos nr. 7: ook dit hof lag beneden de 10 m. Hoogtelijn. (Zie A. De Baets, Bijdragen tot de geschiedenis

van Melle. Melle, 1996, blz. 13 en 78). Het hof heeft haar préhistorische naam behouden hoewel het zonder twijfel ook door de Franken moet zijn overgenomen.
Bovenstaande beschouwing over de Stede ter Hagen en het Verlorenbroodhof zijn niets meer dan een probleemstelling. Misschien dat vergelijkend onderzoek in andere gemeenten hierin klaarheid kan brengen.

Legenda bij de kaart

Basis: de samengestelde kaart in Landtboeck van .... Merelbeke, 1782, uitgegeven door de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, samensteller Vervust André, Melle 1996, 2 bdn.

1. Huekelgem, nu hofstede Thienpont aan de Hoorndriesstraat
1bis De Zaal, hofstede A. Verhaegen,aan de Hoogstraat nr. 5.
2. Cottem, nu Kasteel van Mevrouw de Cock.
3. Uflere, Ufflar, nu Resselaar.
4. Dijsegem, tijdelijk Jezuïetenverblijf, nu verdwenen
5. Hukkelgem, nu tijdelijk gemeentehuis.
6. Wassenkasteel, onlangs verkaveld: Pater Damiaanstraat.
7. Avenskouter-hof, Van Goethemstraat nr. 7
8. Stede ter Hagen.
9. Verlorenbroodhof.

EEN SPREEKWOORD, EEN WAAR WOORD

Een goede huishouder moet zorgen voor vijf B's.

Die vijf B's zijn: **B**ROOD, **B**OTER, **B**IER, **B**RAND en **B**EURS.
Er wordt soms gewaagd van maar vier B's, doch voegt daarbij, dat er, om aan de vier B's te kunnen voldoen, een vijfde B nodig is. De beurs met geld is zo klaarblijkelijk nodig, dat men meende, ze niet in het spreekwoord onvermeld te kunnen laten.
Soms wordt de vijfde B in plaats van beurs, een BED.
Er zijn zeker nog meerdere B's te vinden waarvoor een goed huishouder moet zorgen.

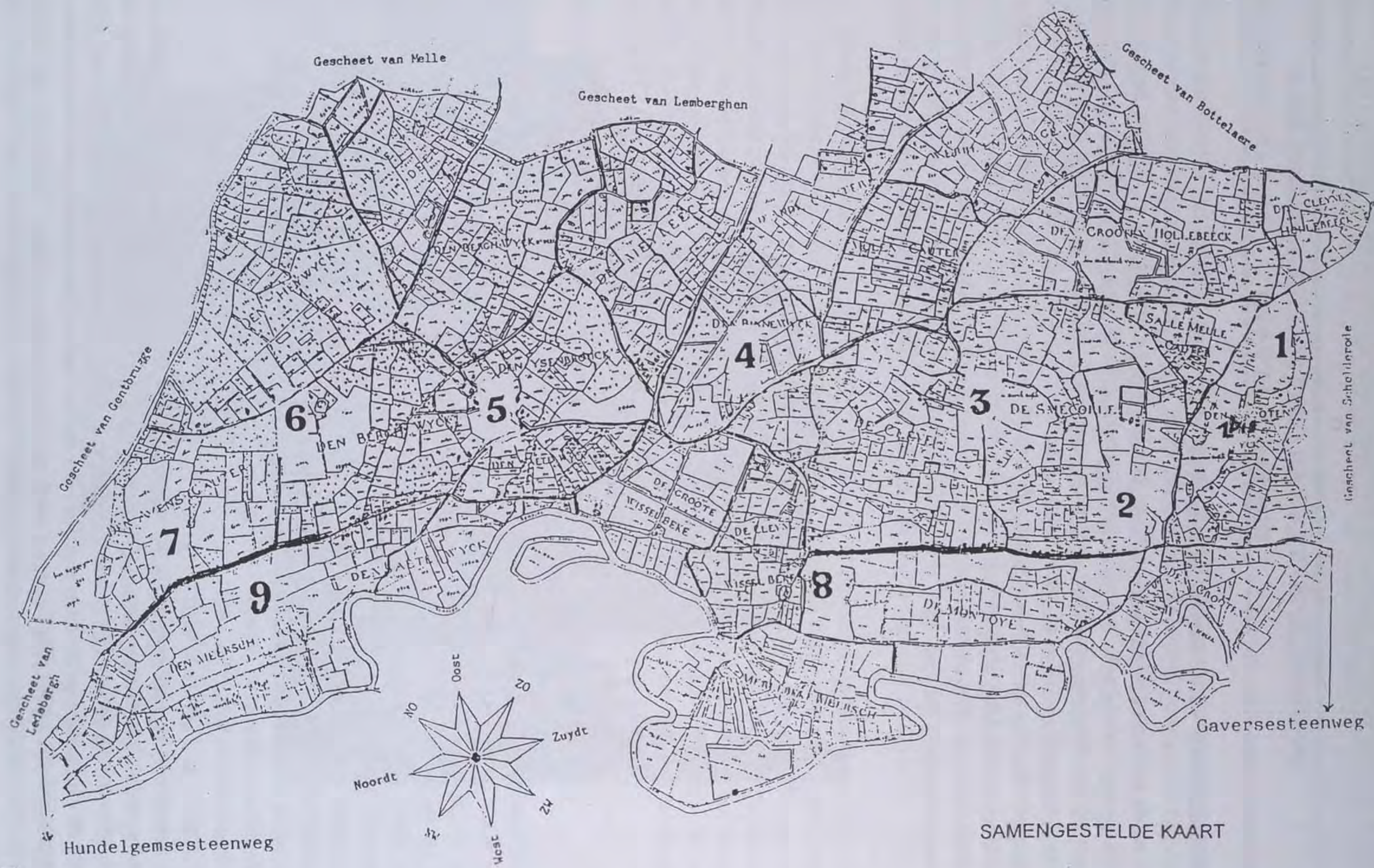

SAMENGESTELDE KAART

Als DERDE deel betreffende BOMBARDEMENTEN van GENTBRUGGE en MERELBEKE zijn we zo vrij te putten uit het belangrijk werk van Prof. S. EVRARD.

BOMBARDEMENTEN VAN GENTBRUGGE en MERELBEKE
door Prof. S. EVRARD

MERELBEKE - Herinneringen aan 1944

Nu reeds een halve eeuw geleden brak de hel los over Merelbeke. En ongelooflijk hoe scherp sommige zaken van toen ons nog voor ogen staan, even duidelijk als de oorlogsgebeurtenissen van Mei '40. Misschien omdat het ons allen als jonge mensen diep trof en in het toen nog frisse geheugen sterk ingeprent bleef.
Eigenlijk waren er drie bombardementen :
- zondagvoormiddag 5 september '43
- maandagnacht 10 april '44
- woensdagnacht 10 mei '44

De aanval van 10 april was veruit de moorddadigste. Die is ons dan ook sterkst bijgebleven. Zelf aan de (spoorweg-) Arsenaal-Gentbrugge wonend en er dus van nabij betrokken, heb ik echter ook nog de getuigenis van verscheidene andere personen ingewonnen die het te Merelbeke en aanpalende gemeenten aan den lijve ondervonden of in have en goed meemaakten.
Uiteraard heeft het boekje helemaal niets met letterkunde te maken. Het is als een bescheiden doch waarachtig document te beschouwen. We wilden ermede vooral, na reeds zoveel jaren

stilte er omtrent, toch eens herinneren aan onze talrijke burgerslachtoffers. En helpen beklemtonen dat oorlog steeds zinloos is, en niets oplost, integendeel, dat hij steeds fataal uitvalt voor de kleinen ("quand les grands se font la guerre, ce sont les petits qui meurent") en dat oorlog ook steeds oorlogsmisdaad inhoudt, van welke kant het ook moge komen.

MERELBEKE STATION

Dat Merelbeke-Station (gedeeltelijk ook op het grondgebied Melle en Gentbrugge liggend) als tweede grootste vormingsstation van België, in de tweede Wereldoorlog (waarin het luchtwapen een zoveel grotere rol ging spelen dan in WO I) wel eens een zeer gevaarlijke omgeving zou worden lag misschien wel in de lijn der verwachtingen. De bevolking heeft zich dit blijkbaar niet, of onvoldoende gerealiseerd, laattijdig, of té laat. Blijkbaar nog niet na de eerste aanval van 5 september '43, maar pas ten volle na de catastrofe van 10 april '44: toen kon het ook maar moelijk anders, gezien de meeste huizen der omgeving vernield of onbewoonbaar geworden waren. Toen zagen de meeste overlevenden zich wel genoodzaakt elders onderdak te gaan zoeken, bij familie of ergens op de buiten, of uit schrik tenminste toch de nachten buiten de gevaarlijke doelwitzone te gaan doorbrengen (Dit legt dan ook uit waarom het slachtoffersaantal van het derde bombardement, 10 mei '44, lager was dan 10 april)

Het is natuurlijk pas achteraf, na de oorlog, dat men over de juiste toedracht en gang van zaken meer te weten gekomen is. Zo blijkt er in het geallieerde kamp o.a. door ene zekere David Zuckerman een zgn. "Transportation-Plan" te zijn opgesteld geworden. Dit om door het vernietigen van een tachtigtal belangrijke spoorwegstations in Noord-West Europa, de aanvoer van Duitse versterkingen bij de (toen nakende) invasie van Normandië te beletten (een invasie die de Duitsers steeds Noordelijker - ter hoogte van het Nauw van Kales - blijken te hebben verwacht). Een belangrijk rangeerstation voor goederen als Merelbeke zal dus wel op de lijst van het Plan Zuckerman hebben gestaan (Cfr. R.Bailey : De luchtoorlog in Europa).

5 SEPTEMBER '43

Grafzerk van Broeder Arbon. (Foto C. De Schepper)

Het eerste bombardement greep dus plaats bij klare dag, op zondagvoormiddag 5 september '43, het moet bij 10 uur geweest zijn, doch het duurde slechts kort. De mensen werden erdoor verrast, ik herinner mij nog goed dat we op straat stonden te kijken en erover verwonderd waren dat de opduikende vliegtuigen zo (betrekkelijk) laag vlogen. Zo laag in alle geval dat we vrij duidelijk alles konden onderscheiden. We realiseerden ons pas wat er gaande was, toen we de eerste projectielen zagen lossen. Er heeft discussie geweest, of het luchtalarm wel op tijd is gegeven geweest, voor

zover ik me herinner bliezen de sirenes pas toen de eerste bommen reeds vielen. Nu was het ook wel zo dat in laatste oorlogsjaren (43-44) zo dikwijls alarm voorkwam (meestal dan wegens naar Duitsland overvliegende formatie's) dat de bevolking er niet veel aandacht aan schonk. Op sommige dagen zou men ook bijna niets anders moeten doen hebben dan over en weer lopen naar openbare schuilkelders. Zo kon er bv., vooral naar het einde van de oorlog toe, in het spoorweg-Arsenaal van Gentbrugge bijna niet meer gewerkt worden. Het personeel kwam telkens (grotendeels op klompen) doorheen de straat, op weg naar het open veld, en waren soms nog niet helemaal terug aan de werkplaats of er werd al weer alarm geblazen.

Dat anderzijds soms pas laattijdig - of te laat - de sirenen loeiden, kan ook gelegen hebben aan het feit dat het een klassieke methode geworden was, door plotse koersveranderingen van de aanvallende vliegtuigen de luchtalarminstallaties te misleiden (zodat dan reeds meer dan eens reeds bommen op een stad vielen vooraleer goed en wel alarm was kunnen gegeven worden).

Pas na de oorlog hebben we vernomen dat het die 5e september om Amerikanen ging die in het Engelse Essex gestationeerd lagen. Wel een honderdtal vliegtuigen zouden erbij betrokken geweest zijn. Het bombardement was waarschijnlijk vooral bedoeld voor het goederenstation van Merelbeke, de herstellingswerkplaats "Arsenaal" te Gentbrugge-Zuid, en het zgn. Houtlager bij het station van Gentbrugge-Noord.

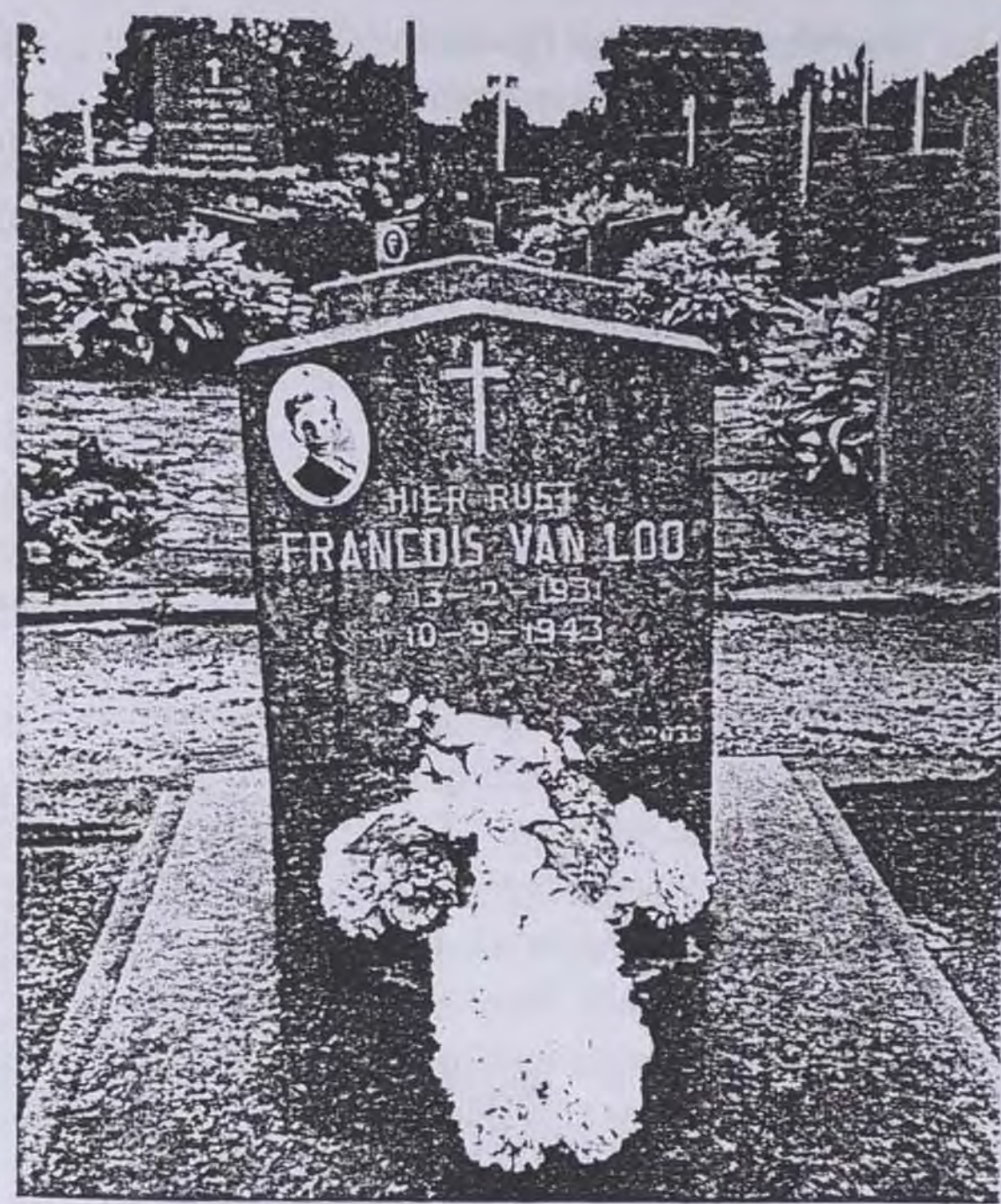

Grafzerk van François Van Loo (12 j.) de dood kent geen leeftijd.

In de kapel van St.-Antonius was de hoogmis juist beëindigd, de mensen kwamen buiten en daar zijn dan in de Louis Van Houttestraat heel wat slachtoffers gevallen. In de Vogelhoekstraat en Nachtegaalstraat vielen bommen, zowel als in de Jozef Vervaenestraat, Walstraat en Vredestraat. Die zondagvoormiddag waren er over de honderd doden en honderden gekwetsten, waarvan een tachtigtal zwaar. Ik herinner me dat er 's namiddags door koortsig zoekende vrijwilligers een meisje van onder het puin in de Van Houttestraat werd gehaald, het verbrande kind schreide niet, maar huilde als een dier. Zoiets vergeet men nooit meer.

De buurt van de Gentbrugse St.-Antoniusparochie was zwaar getroffen, de kapel zelf en het huis van de Broeder Maristen lag grotendeels in puin, een paar schoolklassen plat, verscheidene huizen (ook aan de Oude Brusselseweg o.a.) volledig in puin. Maar het ergst was uiteraard het verlies aan mensenlevens. De parochie telde 35 slachtoffers, waaronder verscheidene kinderen en een (nog heel jonge) broeder.

Op donderdag 9 september had de gezamenlijke uitvaart, voor ongeveer de helft der slachtoffers, plaats in de Gentse St.-Baafskathedraal, waar een rouwkapel aan de hoofdingang was opgericht. Omtrent 10u30 kwamen uit drie richtingen (Bijloke, Militair Hospitaal, St.-Jozefskliniek) twintig lijkwagens en een grote in het zwart beklede vrachtwagen (38 kisten bevonden zich op de lijkwagen) waaronder heel wat door paarden getrokken open platte karren, 7 lijken

werden door de vrachtauto vervoerd. Elf kisten werden dan naar het hoogkoor binnengedragen, de 34 andere bleven bij de ingang op het St.-Baafsplein opgesteld. Na een plechtige concelebratiemis werden absouten gezongen door Mgr. Coppieters. Behalve het luiden van de klokken had men alweer sirenegeloei van luchtalarm te horen gekregen.
Om 11u45 zette de indrukwekkende stoet van 21 dodenwagens zich in beweging, voorafgegaan van bloemendragende "kulders" (weesjongens), schoolkinderen, stadspersoneel, etc.;

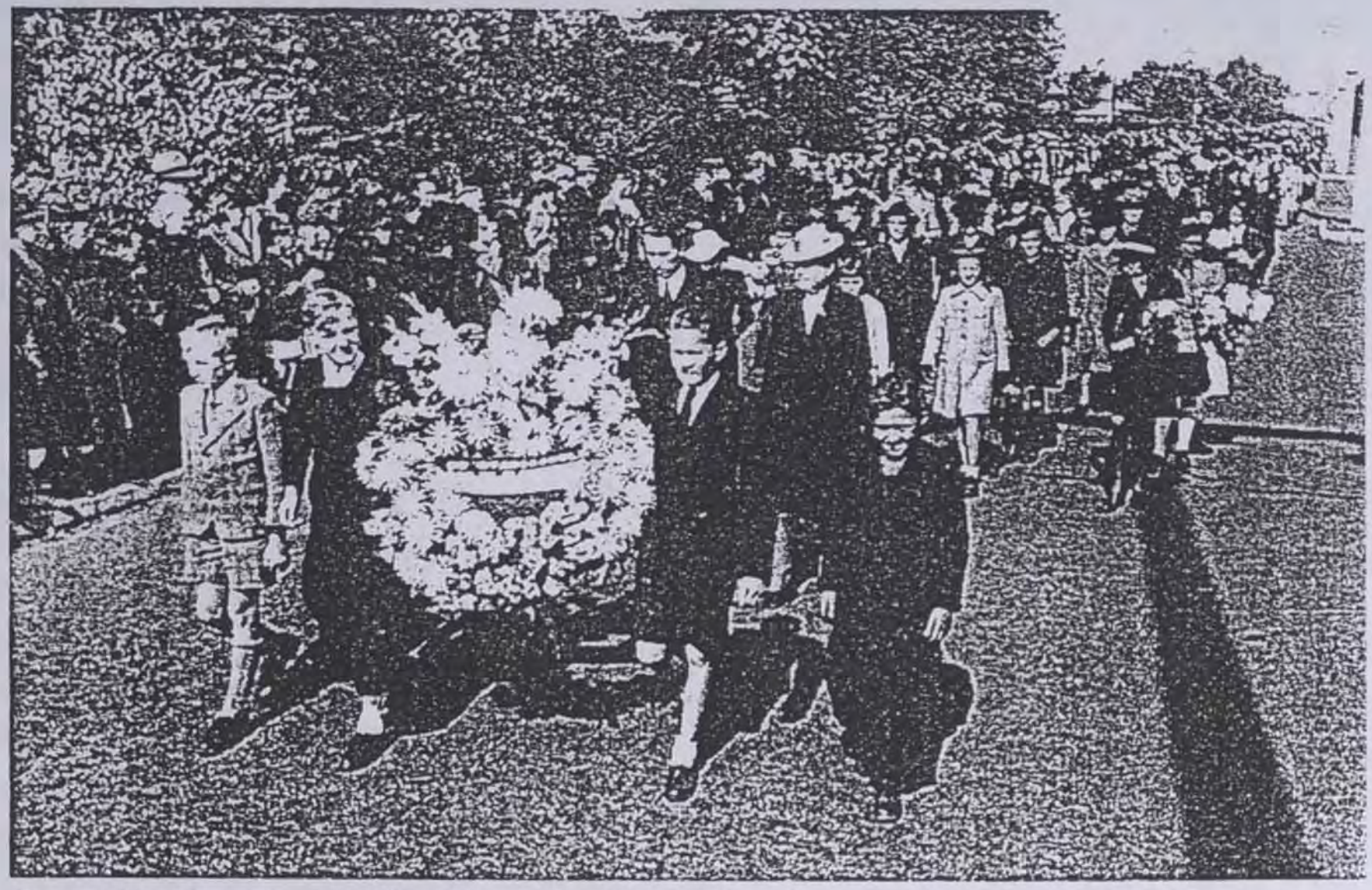

Gezamenlijke uitvaart der slachtoffers op 8 september 1943. Beeld van de ingetogen massa langs de Frère Orbanlaan naar het kerkhof van Gentbrugge. (Foto J. Verbiest)

naast gouverneur en burgemeester was ook schepen Cnudde aanwezig. Na eerst Limburgstraat, Vlaanderenstraat, Graaf van Vlaanderenplein, Frère Orbanlaan, St.-Lievensbrug; Eggermontstraat te hebben gevolgd, splitste de rouwstoet zich aan het Vooruitgangsplein (kerkplein van Ledeberg). Het eerste en grootste deel trok dan over de Langestraat, Driesstraat, Molenstraat, Frederic Burvenichstraat en Gestichtstraat naar het Gentbrugse kerkhof (Center). Het tweede deel (slechts enkele wagens omvattend) bereikte langs Kerkstraat, Botermarkt en Hundelgemsesteenweg de Ledebergse begraafplaats. Op het kerkhof van Gentbrugge sprak de Gentse burgemeester, te Ledeberg schepen De Wilde.
De plechtigheden duurden tot in de namiddag. In de plaatselijke dagbladen van diezelfde donderdag (zoals De Gentenaar en De Landwacht) stond dat er "vermoedelijk 105 doden" waren en dat er nog 38 personen levend van onder het puin waren gehaald.
Er werd ook een eerste alfabetische lijst van slachtoffers gepubliceerd, waarvan de eerste Broeder Albon (Frans Van Hulle) was en de laatste "een onbekende vrouw".
Ten slotte werd vermeld dat de Oberfeldkommandant van Gent (die onder het Belfort zetelde) honderdduizend frank schonk voor de geteisterden. 's Vrijdag verscheen er nog een aanvullende slachtofferslijst, waarin o.a. "Onbekende vrouw, ongeveer 50 jaar (niet te herkennen)".

(wordt vervolgd)

24 SEPTEMBER 1967 - ACADEMISCHE ZITTING
TER GELEGENHEID VAN DE ONTHULLING VAN
DE EMIEL HULLEBROECK - GEDENKSTEEN
" TINEKEN VAN HEULE „

De inhuldiging van de gedenksteen (hoek Braemkasteelstraat en Emiel Verhaerenlaan) door Burgemeester VERHAEST(rechts) en de Voorzitter VAB Jozef Van Overstraeten, met in het midden het bevallige Tineke. (zie artikel in ons tijdschrift nr. 92)

Bijdrage tot de geschiedenis van de parochie Balegem

(vervolg nr 98 van het tijdschrift)

De kruisweg

De kruisweg is een beeldengroep in twaalf statiën. Op 27.08.1865 werd de kruisweg ingezegend . De kruisweg kwam er dankzij de gift van een priester uit Balegem: EH Baeyens.

Gedenksteen

Na de eerste wereldoorlog werd ter nagedachtenis van de militaire en burgerlijke slachtoffers in 1919 achteraan de kerk een gedenksteen geplaatst. De steen werd vervaardigd door de firma P. De Clerq Nevejaens uit Gent.

De klok

De luidklok is een geschenk van broeder recollet Joannes Carolus Verstraten. In 1836 schonk hij 3174,6 fr aan de kerk van Balegem waarmee de kosten voor het gieten van een nieuwe klok gedekt werden.
De klok werd gegoten door Andreas Ludovicus van Aerschot Van Der Gheijn uit Leuven. In 1836 werd zij gewijd en in het doopregister van de parochie ingeschreven onder de naam " Seraphinus Franciscus Martinus". Peter en meter waren , de toenmalige burgemeester Guillemus Van der Heyden en diens zuster Johanna Maria.
Begin februari 1838 werd de klokkenluider geïnstalleerd zodat wij kunnen aannemen dat kort nadien de nieuwe klok voor het eerst werd geluid.

Vaandels

Het vaandel van St. Franciscus	1874
O.L.-Vrouw	1872
H. Martinus	1900
St. Agnes	1907

Heilige vaten en zilverwerk

Remonstrants	1879	2 tinnen schenkborden
Processiekruis	1879	1 tinnen bord
Ciborie	1890	2 tinnen ampullen
Gotische kelk	1811	
Miskelk	1935	
Miskelk	1953	

De pilaarheiligen

De beelden getuigen elk voor zichzelf van de volks devotie op de parochie.

Wij hebben ze in drie groepen ingedeeld:
1. Broederschappen
2. Beschermheiligen
3. Patroonheilige

1. De broederschappen

We kunnen de broederschappen in de nieuwe tijd het best omschrijven als een louter godsdienstige vereniging die instaat voor alle katholieke gelovigen, ongeacht hun professionele of maatschappelijke hoedanigheid. Zij is toegewijd aan de Heilige Drievuldigheid of aan één van de Goddelijke personen, aan Onze Lieve Vrouw, aan een bepaalde heilige, een sacrament, een relikwie, een christelijk mysterie, een kerkelijke feestdag of een bepaald godvruchtig werk.

Zij dient bovendien canoniek ingesteld te zijn in een kerk, een kapel of openbaar bedehuis waarbij men zowel het eigen zielenheil als de bevordering van de publieke eredienst op het oog heeft.
De verering van de personen of de andere hoedanigheid waaraan ze is toegewijd komt gewoonlijk slechts op de tweede plaats.

Een aantal stonden enkel open voor mannen. Andere verplichten hun leden bij de intrede een bepaalde geldsom af te staan, waardoor minder gegoeden niet in aanmerking kwamen. In andere conferieen speelde de waardigheid een niet te onderschatten rol.
In een broederschap als die van het H. sacrament, die het Allerheiligste in processies vergezelde, zal Jan met de pet wel niet de vooraanstaande figuur zijn geweest.

De canonieke instelling van de broederschap gebeurde in regel door de bisschop, die ook visitatie recht had, de statuten goedkeurde en zijn placet uitsprak voor alle, zelfs pauselijke bullen.

Broederschappen met betrekking tot God

Broederschap van het H. Sacrament.

De grote bloei van de Sacraments broederschappen dateert voornamelijk uit de 15e en 16e eeuw. Onder impuls van het Concilie van Trente zouden ook vele 17e eeuws bisschoppen bijzondere belangstelling hebben gehad voor de Sacramenten devotie.
Het broederschap was een keurkorps van gegoede en vooraanstaande burgers uit het dorp. Van hen werd verwacht dat zij het Heilig Sacrament met de allerhoogste waardigheid zouden begeleiden.
Sinds wanneer zij te Balegem werd opgericht is ons niet bekend .
Tijdens het octaaf van het Allerheiligste sacrament, was er om 8 uur 's avonds lof en op zondag trok de sacramenten processie uit. (1869)

Op de feestdag van de H. Martinus namen de leden van de conferie plaats in het priesterkoor. Die dag was het sacrament uitgestald en kwamen de leden elk hun uur bidden. De uren werden in het kerkportaal uitgehangen (1945)

Op Witte Donderdag werd het sacrament naar het hofje gedragen. (het altaar van Onze Lieve Vrouw werd daartoe ingericht) De leden werden uitgenodigd het Allerheiligste met brandende flambeeuwen te vergezellen.(1936).Tijdens heel wat plechtigheden was de aanwezigheid van de leden vereist, Het belangrijkste waren de processies waar ze naast de paviljoen dragers en flambeeuw dragers het H. sacrament vergezelden. (1958)

De leden waren uitsluitend mannen van goede afkomst waarop niet ontbraken: de leden van de kerkfabriek, gemeentelijke overheden en de plaatselijke onderwijzers.
Met het verdwijnen van de processies verdween ook de conferie.

De gelovige zielen

Reeds van bij het begin van de 14e eeuw bestonden er genootschappen of gebedsverenigingen waarvan het de bedoeling was te bidden tot lafenis van de zielen der afgestorvene.
In de 19e eeuw was het op de parochie geen echte organisatie daar alle leden van de parochie er deel van uit maakten. Om de diensten te bekostigen werden er jaarlijkse omhalingen gedaan in de kerk. Op Allerheiligen werd een solemelemis gecelebreerd.
In 1868 was er een eerste H. mis om 6 uur voor de gelovige zielen. Om 6 uur sermoen en om 9 uur solemele dienst. Men recommandeert de schaal der gelovige zielen. Op die dag was er een
volle aflaat te verdienen door hen die de kerk bezochten.

De rozenkrans.

Elke eerste zondag van de maand was er voor de leden een volle aflaat te verdienen (1869)
In 1913 werd het opnieuw plechtig ingericht door EH Dominicus Pril .

Het Apostolaat des Gebeds was een communie bond die op 11.11.1922 werd opgericht en op 23.08.1936 een nieuwe start kreeg door pater Verheyle. Er waren toen 660 leden.

Broederschap met betrekking tot Onze-Lieve-Vrouw

De devotie tot Onze-Lieve-Vrouw is een zeer oude Vlaamse traditie.
In 1869 werd de H. olie in processie plechtig ingehaald. De pastoor nodigde de parochianen uit tot een bijzondere devotie aan Onze-Lieve-Vrouw. Het beeld van Onze-Lieve-Vrouw met een nieuwe mantel kleed en voile werd toen meegedragen. De dragers werden verzocht hun beste processie kleren aan te trekken. Op O.L.V.-ontvangenis was er generale communie voor de congreganisten.
Tijdens de maand mei van 1872 werden in alle kerkelijke diensten omhalingen georganiseerd voor de aankoop van een schone nieuwe standaard van Onze-Lieve-Vrouw .
Op sacramentsdag van hetzelfde jaar werd tussen de vespers en het lof met de standaard en met beelden in processie door de straten van het dorp rond gegaan.

In 1892 werd voor het altaar van Onze-Lieve-Vrouw een Mariabeeld aangekocht.

Op 8.12.1899 feestdag van O.L.V.-ontvangenis werd de nieuw geklede Lieve-Vrouw ingezegend. Het kleed was een geschenk van Bertha Thienpont, echtgenote van Basilius Wallez.
De mantel werd geschonken door de "Lieve-Vrouw- meiden, de congreganisten en enige weldoeners van de parochie.
Op 15.08.1940 werd een goud geborduurd kleed aangekocht bij de zusters van het Crombeen te Gent. Het geld hiervoor werd tijdens de meimaand collectie ingezameld.
De parochie bezit eveneens een relikwie van Onze-Lieve-Vrouw (1935)

Broederschappen met betrekking tot andere heiligen

H. Jozef

De devotie tot de H. Jozef te Balegem gaat terug tot het midden van de 17e eeuw
In 1665 werd een broederschap ingesteld waarvan een aantal belangrijke personaliteiten als Karel Philip de Rodoan lid waren.
In 1722 ontving de parochie van paus Innocentius VIII de relikwie van de H. Jozef.
"ad perpetuam Dei gloram (tot blijvende eer van God) Wij bevelen de verering van de H. Relikwie van St. Jozef aan vanaf de 1e vespers tot de avond van het feest van St. Jozef en dit alle jaren. Wij verlenen een volle aflaat na een berouwvolle kwijtschelding van zonden door God aan alle broeders en zusters, na biecht en communie. Wij bevelen gebed tot God aan op voorspraak van St. Jozef. Gegeven te Rome bij de H. Maria De Meerdere onder het zegel van vis. 25.09.1722."

Op verzoek van Petrus Franciscus Magerman pastoor te Balegem werd het broederschap van de H. Jozef volgens het canoniek recht opnieuw ingericht.
Het stond open voor zowel mannen als vrouwen. De leden konden aflaten verdienen op de volgende feestdagen: de besnijdenis, O.L.H. Hemelvaart, de feestdag van de H. Martinus en op de zondag voor het feest van de Aartsengel Michael.
De leden hadden tot taak goede werken te doen: armen te ondersteunen, vijanden met elkaar te verzoenen, mensen op de goede weg te brengen en hen Gods geboden aan te leren. Voor elk van deze goede daden waren 60 dagen aflaat te verdienen.

In de kerk beschikten zij over een eigen gebedsruimte, waar op de vermelde feestdagen kon gebeden worden vanaf de eerste vespers tot zonsondergang. Zij deden dit tot verering van onze moeder de H. Kerk, de eenheid onder de christenen en de uitroeiing van de ketters.

Op de eerste dag van het lidmaatschap ging men berouwvol biechten. Tijdens de eucharistie ontving men de H. communie en werd de naam van Jezus devoot aanroepen.

Alle leden waren aanwezig in de processies en op de uitvaart van hun overleden medebroeders die zij vergezelden tot aan het graf.

Bij de bouw van de nieuwe kerk werd het altaar rechts aan de H. Jozef toegewijd.

In 1872 werd hij als tweede patroon van de parochie gevierd.
Tot midden de 19e eeuw werd de feestdag van de heilige met enige luister gevierd.
Er was de vroegmis om 6.30 en de hoogmis om 8.30 u met in de namiddag het lof. Vaak gebeurde het dat een gastpredikant werd uitgenodigd zoals in 1867 het geval was met EH Van Den Bossche, directeur van het "gesticht" te Zottegem. In 1892 werd een nieuw beeld van de heilige boven het altaar geplaatst.
De conferie bleef bestaan tot begin 1900. Op 10 juni stapten de leden mee op in de processie bij de inhuldiging van de nieuwe St. Martinus standaard.

Toen in 1852 de zusters van het Crombeen zich te Balegem vestigden hadden zij De Heilige Jozef als patroon. Zo was het in 1930 gebruikelijk dat de gelovigen op de feestdag van de H. Jozef een volle aflaat konden verdienen. Tijdens de maand maart werd na de mis viering de litanie van de H. Jozef gebeden.
Na de tweede wereldoorlog nam de devotie tot de heilige sterk af. Vermelden wij toch nog dat bij de oprichting van de chiro in 1953 De H. Jozef tot patroon werd gekozen. Met de relikwie van de heilige werd gezegend tegen dromen en hoofdpijn op 19 maart van datzelfde jaar.

Het Genootschap van Franciscus-Xaverius

Het was een genootschap uitsluitend voor mannen dat door bisschop Bracq in 1873 te Balegem opgericht.
Hiermee beoogde de bisschop een dam te kunnen opwerpen tegen de zedeloosheid, de godsdienstige onwetendheid en de losbandigheid bij de arbeidersklasse;
Volgens de bisschop waren dat de oorzaken van de grote ellende waarin de arbeidersklasse van toen verzeild was geraakt.
Wij kunnen hier spreken van een pre-syndicale organisatie die zich vooral tot de arbeiders richtte.
Bij de oprichting had het zijn eigen vaandel en dat bij elke publieke optocht werd mee-gedragen. Het stond symbool voor de anti-socialistische beweging uit die tijd.
In 1874 wed door pater Van Der Stappen het beeld van de heilige plechtig ingezegend.
De "Ciezen",zo werden zij ook al eens genoemd, kenden in ons bisdom een ongelooflijk succes Tijdens de processies waren de leden herkenbaar aan de medaille die zij bij die gelegenheid droegen. In 1874 had de grote processie naar Bottelare plaats .De leden van het genootschap werden uitgenodigd hun medaille op te spelden en met hun vaandel mee op te stappen in de processie.

In 1909 werd het genootschap opnieuw opgericht door EH Bergmans.
Uit de parochie lieten zich 134 mannen inschrijven. Theofiel De Noytte werd hun voorzitter.
De andere bestuursleden waren G. Boone pastoor, Norbert Van Durme advocaat en Theofiel Ancieau onderpastoor. Raadsleden waren Vital Van De Sype en Richard Verhaegen.
In 1913 werd ter gelegenheid van het 40 jarig bestaan een retraite gepredikt.
Met de relikwie van de heilige werd gezegend op 3.12.

Het genootschap van de H. Franciscus Salis

Het werd eveneens door Bisschop Bracq in het leven geroepen. Dit genootschap werd quasi verplicht door de bisschop .De gelovigen van de parochie werden door een band van gebed en aalmoes rond hun herder verenigd in een strijd tot het behoud van het geloof. Onder zijn

episcopaat zal de katholiek niet alleen geen slechte kranten lezen, geen toneelopvoeringen bijwonen en onkerkelijke verenigingen vluchten. Vanaf 1879 zal ten gevolge van de schoolstrijd de katholiek zijn kinderen naar de katholieke school sturen.
Iedere gelovige diende minstens 60c. te betalen en dagelijks de vereiste gebeden te bidden o.a. het schietgebed: " H. Franciscus van Sales bid voor ons".

In 1868 ging de schaal rond in de kerk en werd er in de parochie rondgegaan om zich te laten inschrijven " *dit alles volgens bevel van zijn hoogweerdigen bisschop*". In 1870 werden de parochianen als volgt aangesproken: " *men recommandeert de parochianen van met de zelfde ijver en liefde hun gifte te willen geven om de noodwendigheden van ons bisdom te voorzien gelijk den bisschop aan al zijn diocesanen dit verzoekt*".
Dit genootschap kende een kort bestaan en had hoofdzakelijk tot doel het nodige kapitaal bij elkaar te brengen ter ondersteuning van het onderwijs.

Conferie St. Pieterspenning

De Conferie werd te Gent op 23.10.1859 door de leden van het Vincentiusgenootschap opgericht. Het werk bestond in alle parochies van ons bisdom. Nagenoeg alle leden van de parochie waren ingeschreven . Het lidgeld werd door de pastoor ten huize afgehaald en was bestemd voor de Paus. De leden verbonden er zich toe dagelijks een Onze Vader, een Weesgegroet en het "symbolum des geloofs" te bidden. Drie keer in het jaar konden de leden onder de gewone voorwaarden een volle aflaat verdienen.

De Johannes Berchmanszonen

Johannes Berchmans is een Vlaamse heilige. Hij werd te Diest geboren op 12.03.1599 was Jezuïet te Antwerpen en stierf te Rome op 13.08.1621.
Hij werd door Leo XIII heilig verklaard. Jan Berchmans werd de patroon van de studerende jeugd, en vanzelfsprekend patroon van de Vlaamse jeugd.
In 1898 werd te Balegem het genootschap dat zijn naam draagt ingesteld.

Op 11.11.1909 werd het broederschap door E.P. Berchmans opnieuw plechtig ingesteld . Er lieten zich 155 jonge mannen inschrijven. Hun voorzitter was Norbert Van Durme en bestuurder werd de onderpastoor EH Theofiel Ancieau. De pastoor sprak bij deze gelegenheid de volgende wens uit:"*mochten deze genootschappen bloeien en strekken tot glorie van God en zijn H. Kerk tot zaligheid der zielen en bekeuring der zondaars en tot geluk van het Balegemse volk*".
De uiteindelijke bedoeling van deze organisatie was de jeugd te beschermen een dam te werpen tegen het gezelschapsleven dat zich buiten de clericale controle ontwikkelde.
In 1913 vierden zij hun 15-jarig bestaan Op 26.11 werd met de relikwie gezegend ter bescherming van de jeugd.

Het H. Agnes-genootschap

Het werd in 1910 gesticht als vrouwelijke tegenpool van het St. Berchmans-genootschap. Hun standaard is bewaard gebleven. Het beeld dat in 1910 door De Beule uit Gent vervaardigd werd is niet meer in de kerk aanwezig. De leden van de congregatie kwamen na het lof regelmatig samen . Dit was onder meer zo nog het geval in 1952. In de kerk wordt een relikwie bewaard en waar mee gezegend werd op 21 januari..

2. De beschermheiligen

De devotie tot deze heiligen gaat vaak ver terug in de geschiedenis. Zij werden aanroepen op ogenblikken dat de nood het hoogst was en de wanhoop nabij.
Hun hoop en vertrouwen putten de parochianen uit hun volksgeloof. Hierbij werden zij vaak geholpen door de donderpreken van de pastoor die niet zelden het onheil, dat zijn parochianen overkwam, toeschreef aan het losbandig en ongelovig leven.

De H. Nicolaas Tolentun

Het beeld werd in 1907 aangekocht.
Nicolaas Tolentun is een pestheilige die aanroepen wordt tegen de bekoringen en handelingen des duivels.
Gewijd brood werd te eten gegeven aan het vee dat aan de ziekte leed of bedreigd werd door de pest. In de kerk is ook een relikwie waarmee op 10 september werd gezegend
De heilige was een kloosterling die de strenge regel van de orde van de H. Augustinus aankleefde.

De H. Adrianus

Adrianus was in Vlaanderen een zeer populaire heilige en daarbij ook nog een pestheilige. Het beeld werd aangekocht in 1866 . Op zijn feestdag, 8.september, wordt hij door de volks mens aanroepen tegen allerlei menselijke zieken waaronder cholera. Op die dag werd ook gezegend met de relikwie van de heilige. Uit onderzoek blijkt dat onze parochie vrij goed gespaard bleef van dergelijke epidemieën .

De H. Godelieve

Het beeld werd in 1907 aangekocht.
Het is een Vlaamse heilige die de marteldood stierf in 1070 te Gistel.
De heilige werd aanroepen tegen keelpijn en oogziekten. Met haar relikwie werd gezegend op 6 juni.

De H. Colleta

Colleta is een Frans-Vlaamse heilige. Zij werd op 13.01.1381 te Corbie in Frankrijk geboren en overleed te Gent in 1477.
Haar verdienste was de redding van honderd doodgeboren kinderen tot leven te hebben geroepen om hen te laten dopen.

Zij wordt vooral aanroepen door de aanstaande moeders.

Wanneer het beeld in de kerk werd geplaatst is niet duidelijk. Mogelijks verwijst dit naar de periode waarin Delebecque bisschop van Gent was (1838-1864).
Midden van vorige eeuw kende Vlaanderen een groot kindersterfte. Het verontrustte de bisschop dat zoveel kinderen werden begraven vooraleer zij gedoopt waren. Zo stuurde hij in 1856 richtlijnen rond waar in detail de methodes werden uiteengezet die dienden toegepast te worden om een pasgeborene kost wat kost te dopen.

De H. Antonius van Padua

Het beeld dateert uit 1873 en de heilige wordt aanroepen om het terug vinden van verloren voorwerpen. Antonius werd te Lissabon geboren en was minderbroeder waaraan het kind Jezus verscheen. Hij overleed in 1231. Op 13 juni werd met de relikwie van de heilige gezegend.

H. Rita
De heilige wordt aanroepen in hopeloze situaties.
Het beeld werd in 1945 aan de kerk geschonken door Raymond Op De Cam om tegemoet te komen aan een belofte die gedaan werd door zijn zwaar zieke vrouw.

3 Patroonheiligen

De H. Barbara
Het beeld werd in 1907 aangekocht en met haar relikwie werd gezegend op 4 december.
De devotie tot deze heilige gaat terug tot de 10e eeuw toen haar relieken naar de St. Baafsabdij overgebracht werden. De legende verhaalt dat door toedoen van haar vader zij de marteldood stierf waarna hij zelf door hemels vuur stierf.
Zij is de patrones van de mijnwerkers.

De H. Anna
Wanneer het beeld in de kerk werd geplaatst is niet bekend, maar men vermoed ook ergens aan het begin van deze eeuw. De moeder van Onze-Lieve-Vrouw kent een bijzondere verering in de kerk van Bottelare .
Zij is de patrones van menig ambachtsman, onder meer van de kleermaker, borduurders en naaisters. Ten tijde dat Vlaanderen zich redde door het kantwerk en spelden makers werd zij door de beoefenaars van dit beroep plechtig gevierd.

Het beeld in de kerk van Balegem verwijst onder meer naar het midden van de 19e eeuw toen hier op de gemeente het kantwerken druk werd beoefend . Met haar relikwie werd gezegend op 26 juli en op Pinksteren

De H. G.G. Majella
Hij is de patroonheilige van de missiezendelingen

Majella is een Italiaanse heilige geboren op 23.04.1720 en overleed te Lucano op 16.10.1755
Hij was leken broeder bij de redemptoristen en werd in 1904 heilig verklaard.

«We hopen toch op een gesigneerd bedankkaartje van de Koningin»

GENTBRUGGE

Toen Erwin De Rijcke als schilder in het Koninklijk Paleis in Laken aan de slag was, groeide zijn liefde voor het koningshuis. «Ik heb Boudewijn in jeansbroek gezien», herinnert hij zich. Maar niet alleen Boudewijn dragen hij en zijn vrouw Maria Vermeire diep in het hart. «Koningin Paola is zeer vriendelijk en bindt zich niet strikt aan het protocol.

Maria (52) moet zo'n tien jaar oud geweest zijn toen de verzamelwoede toesloeg. «Ik verzamelde toen al artikels uit boeken en tijdschriften. Pas later begon ik foto's te sparen.» Veel later trouwde ze met Erwin en raakte de verzameling in het slop. Erwin, schilder van beroep, werd in 1980 plots door zijn Gentse werkgever naar het Koninklijk Paleis gestuurd. «Ik geloofde hem niet toen hij het vertelde», weet Maria nog. Ze was zelfs een beetje jaloers. «Tijdens het schilderwerk kwam Fabiola bijna iedere dag kijken. Ook Paola kwam regelmatig kijken. Ze was erg vriendelijk», vertelt Erwin.

Erwin geeft grif toe dat hij in het paleis vanalles geprobeerd heeft om van deze unieke gelegenheid gebruik te maken binnen te glippen waar dat niet mocht. «Helaas, de veiligheidsmaatregelen waren overweldigend. Met het excuus *Ik zoek het toilet»* kwam ik niet ver, grapt Erwin.

Het koppel schrijft ook brieven naar Albert en Paola. Fier tonen ze de correspondentie met het vorstenhuis. «We kregen een kaartje van Paola als bedankje voor onze wensen op haar vijftigste verjaardag. Toen was ze nog prinses. Onze grootste wens is een gesigneerd bedankkaartje te krijgen in haar functie van koningin.»

Misschien leest de vorstin deze oproep ? — RSG

Het Laatste Nieuws

Maria en Erwin poseren trots tussen hun uitgebreide fotocollectie. *Foto Mix*

WIE KAN ONS HELPEN ????

- De wijk **MOSKOU** te Gentbrugge is over bekend en velen weten dat de naam afkomstig is van rond de jaren 1815. De periode na de Slag van Waterloo zouden op deze plaats Kozakken gelegerd geweest zijn.
We hadden echter graag meer geweten over het verblijf van deze Kozakken.

- Tevens te Gentbrugge kennen we de STEENBEKESTRAAT, wie kan ons vertellen van waar de naam STEENBEKE afkomstig is ?

Steeds welkom bij : Voorzitter Roger De Vocht 230.56.01 of Secretaris Werner Callebout 230.34.58

Uniek projekt op stapel

Romaanse doopvont uit de muur van de kerk van Moortsele gehaald

De gerecupereerde romaanse doopvont van Soignies.

Brokstuk van de oude doopvont in de muur van de kerk van Moortsele.

Vorig jaar maakte de "romaanse architectuurgids" van De Beiaard voor het eerst melding van de brokstukken van - naar we vermoeden - de oude Romaanse doopvont in de muur van de kerk van Moortsele. Omdat sommige specialisten hieraan nog twijfelen lanceert het weekblad De Beiaard samen met Marnixring Sotteghem het project om deze brokstukken door archeologen uit de muur te laten halen en deze doopvont terug samen te stellen. In dit verband bestaat immers een niet onbelangrijk precedent, want twee jaar terug vond (met succes) een analoge operatie plaats te Soignies.
We bekijken de vonst te Soignies (Zillik) van dichtbij, en polsten omtrent dit idee alle betrokken partijen.

De Doopvont van Moortsele

Mogelijks staat op de voormalige doopvont van de kerk van Moortsele, die in de 13e eeuw onderaan in de muur van het vroeg-gotische zuidertransept van de kerk werd ingemetseld, eenzelfde thematiek afgebeeld. Aangezien de vont in verscheidene stukken was gebroken zitten deze over de muur verspreid. In de gleuven van de bas-reliëfs, met het leeuwenmotief, steken nog de restanten van de eeuwenoude kalklagen. Door de vermoedelijke verhoging van het niveau van het kerkhof in de loop der eeuwen is het niet uitgesloten dat nog een aantal stukken zich in de plint onder het maaiveld bevinden .

Betekenis

Een verklaring voor de vraag waarom zowel te Soignies als te Moortsele de gebroken doopvont in de muur werd gemetseld ligt voor de hand. Een doopvont was en bleef een gewijd stuk. Zelfs indien het geen enkele functie meer had en door een nieuw exemplaar was vervangen, mocht de vont volgens de kerkelijke onderrichtingen niet worden vernietigd. Daarom werden de brokstukken bij de eerstvolgende verbouwingswerken in de muur van de kerk verwerkt.

DE BEIAARD
22/8/97

Herman Franceus van Marnixring Sotteghem.

De doopvont van Moortsele weldra uit de muur gehaald ?

De Beiaard lanceert in samenwerking met Marnixring Sotteghem het idee om de brokstukken van de doopvont van Moortsele - wat voor Zuid-Oost-Vlaanderen een unieke vondst is - uit de muur te halen en deze te reconstrueren. Daartoe werden de voorbije weken alle betrokken partijen gepolst. De reacties waren unaniem positief.
Pastoor De Baere van Moortsele, toonde zich dadelijk bereid om aan het initiatief mee te werken. "Ik ben sinds vele jaren sterk in cultuur geïnteresseerd, en dit zou inderdaad een belangrijke meerwaarde betekenen", aldus de pastoor.
De Marnixring Sottegehem, die de Zuid-Oostvlaamse architectuurgids in boekvorm uitgeeft, schaarde zich onmiddellijk achter het initiatief waarbij verantwoordelijke Herman Franceus het idee opperde dat de Marnixring bereid is om de onkosten voor de vervanging van de weg te kappen Balegemse zandsteen voor zijn rekening te nemen. Een enthousiaste provinciaal gedeputeerde voor Cultuur Jean-Pierre Van Der Meiren gaf mondeling zijn instemming om voor het wegkappen van de steen en het vrijmaken van de funderingen - op zoek naar verdere brokstukken van deze doopvont in de grond - de archeologen van de provincie ter beschikking te stellen. Aangezien de kerk van Moortsele als monument geklasseerd is, dient ook de afdeling Monumenten en Landschappen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap zijn instemming te geven. Diensthoofd Hedwig Van Den Bossche gaat principieel akkoord, en vorige week ging archeoloog Dirk Van Eenooghe - die momenteel aan het werk is in de kerk van Sint-Lievens-Houtem - de situatie ter plaatse bekijken. Als voorwaarde zou worden gesteld dat voor de vervanging van de steen geen nieuwe maar gerecupereerde Balegemse zandsteen zou worden gebruikt.
De komende weken zal U over dit unieke initiatief vanzelfsprekend meer vernemen in De Beiaard.

KENNISMAKING MET RIJSEL (Lille)

Het Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen bracht op 27 september met 74 leden een uitzonderlijk bezoek aan Rijsel.
In de voormiddag werd een bezoek gebracht aan de "Archives Départementales du Nord". Daar werd door de conservator uitleg gegeven over de werking en structuur van de archieven dienst. De dienst werd reeds opgericht onder de Franse Revolutie en hangt sedert 1986 af van "Le conseil Général du Nord".
Het archief bestaat uit meer dan 40.000 meter (40 km.) archiefrekken en meer dan 45.000 artikels zijn geklasseerd en geregistreerd. Men bezit er de alle documenten vanaf Louis XIV tot op heden, met honderden kadasterplannen en duizenden documenten om de geschiedenis van het Noorden te laten ontdekken. Men kan er kennis maken met een 17 meter lange dodenrol.
Jaarlijks komen meer dan 20.000 lezers die er meer dan 60.000 werkuren besteden aan opzoekingen in de 55.000 ter hunner beschikking liggende stukken.
Tevens is er een belangrijke videotheek en richt de dienst zelf tentoonstellingen in zowel in binnen- als in buitenland, de schoolbezoeken aan het archief worden er zeer gewaardeerd.
Voorwaar dank aan het verbond die onze deze dienst leerde kennen !!

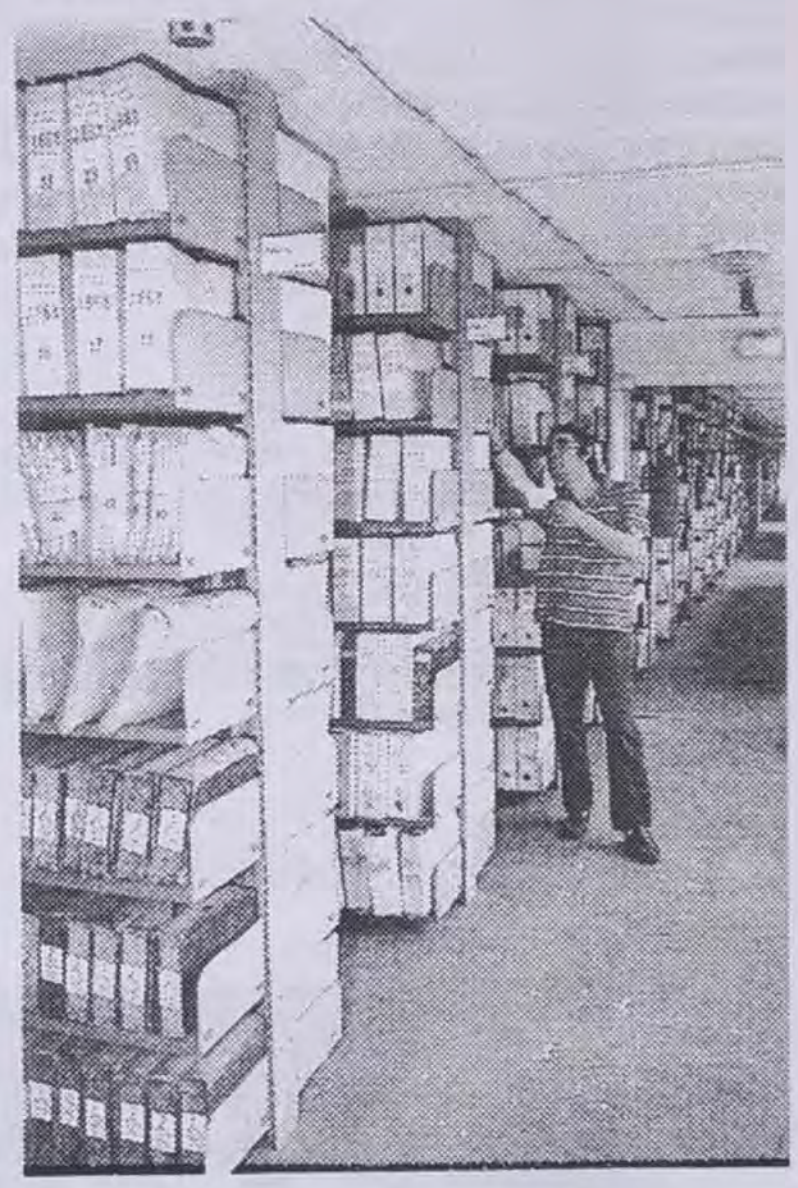

Voor inlichtingen :
Conseil Général du Nord - Service de Presse
Hotel du Département
2, rue Jacquemars Giélée 59047 LILLE Cedex
of
Archives Départementales du Nord
22, rue St-Bernard 59000 LILLE
Tel 03.20.93.87.17
Openingsuren : ma tot do 09.00 - 12.00/13.00 - 17.30
vrij 09.00 - 12.00/13.00 - 16.30
za 09.00 - 12.00

Rond de middag werd met de twee bussen , na een kleine rondrit, de verplaatsing gemaakt naar het centrum van de stad, waar in een heel democratisch en goed restaurant werd gegeten.
In de namiddag kon men naar keuze of een geleide stadswandeling maken of zelf op verkenning gaan.
Zeker het bezoeken waard is het "Palais des Beaux-Arts" dat opnieuw voor het publiek werd opengesteld, na restauratie, op 8 juni 1997. Het tweede museum van Frankrijk na het Louvre.

Niet enkel het modern gebouw, doch ook de europese collecties, met een schat aan Vlaamse meesters, in vier zalen, met werken van Rubens en tijdgenoten zijn absoluut een bezoek waard. Een enkele bemerking, de kunstwerken komen niet steeds tot hun recht daar ze boven een en met iets te weinig orde zijn opgehangen. Maar de kennismaking met Renoir, Manet, Sisley, Boudin, Rodin, Toulouse-Lautrec, Leger, Picasso, Claus, en zoveel anderen is merkwaardig.

RIJSEL is een bezoek meer dan waard en ligt toch maar op 1 uur rijden van Gent.

Roger De Vocht

Heemkundig Genootschap

Land Van Rode

Zetel: Gentbrugge

Provincie Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

Themanummer: De Heren en Vrouwen Van Rode

Verantwoordelijke Uigever: Roger De Vocht - Gentbruggekouter iu 9050 Gentbrugge

Driemaandelijks tijdschrift **Uitgiftekantoor: Ledeberg 1**

Jaargang 25 Nr 100 **Datum: december 1997**

EDITORIAAL

Beste Heemvrienden,

Dit themanummer vervangt ons gekend jaarboek dat wegens te hoge drukkosten niet meer van de pers kon komen. Hoe konden we beter onze dertigste verjaardag vieren door voor deze gelegenheid een bijdrage te maken rond de Heren en Vrouwen van Rode. Zij speelden in die tijd een niet onbelangrijke rol in het economische leven van Vlaanderen en hadden de dietse schrijver Jacopb van Maerlant in dienst.

Een dankwoord aan de bestuursleden die dit themaboek hielpen verwezenlijken, tevens een bijzonder dank aan onze ere-secretaris Oscar Van Wittenberghe voor lezen en herlezen van de teksten.

De teksten werden integraal overgenomen zoals ze voorkomen in hun oorspronkelijke vorm. Aldus zijn herhalingen van diverse facetten met betrekking op deze Heren en Vrouwen van het Land van Rode niet uitgesloten.

Bij het bij elkaar zanten van de artikels, met betrekking op de Heren van Roden, groeide bij ons de spontane waardering voor het werk van E.H. J. NOTERDAEME.

Ik hoop dan ook dat U verder lid zult blijven en reken erop dat U met bijgevoegd overschrijvingsformulier uw lidmaatschapsbijdrage zult hernieuwen. Zoals de vorige jaren werd de bijdrage op 300 frank behouden. Leden die ons wensen te steunen, in onze werking, mogen steeds een hoger bedrag overmaken.

Namens het Heemkundig Genootschap "Land van Rode"

Roger DE VOCHT
Voorzitter

R. DE VOCHT Voorzitter

Lid van de Unie
van de Uitgevers van
de Periodieke Pers

INHOUD

3	HET LAND VAN RODE	G. WAEYTENS
10	WAT IS HET LAND VAN RODE JURIDISCH ?	VAN HILLE
12	DE HEREN EN VROUWEN VAN HET LAND VAN RODE 1331 - 1462	Jozef DE COCKER
24	DE RIDDER VAN RODEN EN JACOB DE COSTER VAN MAERLANT	E.H. J. NOTERDAEME
89	JAN VAN RODEN, HEER VAN INGELMUNSTER	E.H. J. NOTERDAEME
117	DE RIDDER VAN RODEN IN DE EERSTE HELFT VAN DE 13DE EEUW IN HET BRUGS AMBACHT	E.H. J. NOTERDAEME
153	RIDDERS VAN RODEN EN DE WOLHANDEL	E.H. J. NOTERDAEME
162	DE RIDDERS VAN RODEN EN HUN BEZITTINGEN IN VLAANDEREN	E.H. J. NOTERDAEME (+)
175	E.H. J. NOTERDAEME	Lucien DE SMET
178	DE HEREN VAN RODE IN DE 12e EN 13e EEUW	Dr. E. WALROP
187	HEREN VAN RODE FAMILIEVERWANTSCHAP UIT DE VLAAMSE ADEL VOOR 1300	Dr. E. WALROP

HET LAND VAN RODE

Een natuurlijke begrenzing aangeven voor het land van Rode is onmogelijk. Weliswaar zouden wij de Opperschelde in het westen en de Neerschelde in het noordoosten als dusdanig kunnen in aanmerking nemen, maar in het oosten en in het zuiden is een natuurlijke grens niet aan te wijzen.

Tussen de twee delen van de Schelde strekt zich een licht golvende streek uit die voorbij de kom van Melle de eerste zachte glooiingen vertoont en verderop in het zuiden de aanloop vormt naar de heuvelachtige Vlaamse Ardennen. Naar Gent toe is de bodem vanaf Merelbeke en Melle omzeggens volmaakt vlak en sluit aan bij de eertijds laaggelegen drassige gronden waar Leie en Schelde samenvloeien en waar de stad Gent ontstond.

Op een oppervlakte van nagenoeg 120 km², waarvan de grootste doorsnede (N-Z) ongeveer 15 km. bedraagt, ligt het hoogste punt te Munte : 50 m.

Van Gent uit waaieren enkele oude wegen doorheen deze streek in zuidelijke richting. Aan de St.- Lievenspoort begint de Hundelgemse steenweg die over Merelbeke, langs Bottelare en Munte over Baaigem en Munkzwalm naar Nederbrakel voert. Te Merelbeke staat hij in verbinding met een weg die de rechter Scheldeoever stroomopwaarts volgt over Schelderode en Melsen naar Gavere en Oudenaarde.

De Brusselse steenweg vertrekt bij de Keizerbrug en loopt in Zuidoostelijke richting naar Aalst. Deze steenweg vervangt sedert het begin der 18de eeuw, de Hallebaan en Oude Brusselseweg. Een aftakking te Kwatrecht volgt de loop der Schelde en leidt over Wetteren naar Dendermonde. En andere aftakking bij het centrum van Melle vormt de steenweg op Geraardsbergen, over Gontrode, Oosterzele en Zottegem.

Oorspronkelijk vertrok deze laatste weg te Ledeberg van de Hundelgemse steenweg af langs de Gontrodestraat naar Gontrode. Toen echter naar het einde toe van de vorige eeuw, de aanleg van het rangeerstation te Melle deze weg kwam verdringen werd hij op de Brusselse steenweg aangesloten.

Alles schijnt erop te wijzen dat wij in het Scheldedal de oudste nederzettingen moeten zoeken: stroomopwaarts Schelderode en Melsen, stroomafwaarts Melle. De gemeenten in het hoger gelegen middengedeelte blijken eerder van Frankische oorsprong: Bottelare, Munte, Beerlegem, Gontrode, Gijzenzele, Oosterzele, Scheldewindeke, Balegem,

Bavegem, Letterhoutem. Deze namen zijn alleszins Frankisch en staan ten dele in verband met de beginnende ontginning van de bossen, hetgeen niet uitsluit dat sommige op nog oudere woonkernen zouden kunnen teruggaan.

Oudheidkundige vondsten zijn te vermelden voor Melle, waar benevens een paaldorp ook voorwerpen uit het Nieuw Steentijdperk (neolithicum), uit de Hallstatt periode (ijzertijd), en uit de Romeinse tijd gevonden werden, vroeger bestonden daar ook tumuli. Voorwerpen uit de Romeinse tijd werden eveneens opgegraven te Merelbeke en te Vlierzele. Een Frankisch graf werd te Scheldewindeke gevonden.

Met welk recht kan men over een "Land van Rode" spreken, wanneer het geen natuurlijke streek vertegenwoordigt ?

Blijkbaar moet de oorsprong gezocht worden in de oude juridische indeling van onze gewesten die tot stand kwam tijdens de middeleeuwen toen het leenstelsel gans het maatschappelijk en politiek leven beheerste en een administratieve structuur uitgebouwd werd die stand hield tot de Franse Revolutie grondig met het Oud Regime afrekende.

Een opsomming van de gemeenten die tot het Land van Rode behoorden kan men vinden in een register van leengoederen uit het jaar 1400 (fonds Aalst, nr. 3090), evenals in een voor echt verklaarde kopie uit 1700 van een leenboek uit 1405 (fonds Aalst nr. 1512), beide in het Rijksarchief te Gent.

Daarin worden volgende 17 gemeenten vermeld :

Balegem	Bavegem	Beerlegem
Bottelare	Gentbrugge	Gijzenzele
Gontrode	Landskouter	Letterhoutem
Melle	Melsen	Moortsele
Munte	Oosterzele	Schelderode
Scheldewindeke	Vlierzele	

LAND VAN RODE

Hoe deze gemeenten of parochies samengevoegd werden tot een gebied onder de rechtsmacht van de heer van Rode, kan, afgezien van bepaalde leemten die nog op een oplossing wachten, in zekere mate uit oude documenten afgeleid worden vanaf ongeveer 1200. Merken wij hierbij op dat de genoemde parochies daarom niet allen in dezelfde verhouding tot de heer stonden.

De eigenlijke vorming van onze dorpen als kleine woonkernen is van veel vroegere datum. Op deze landelijke levensgemeenschappen werd, met een eenvoudig kerkgebouw, tevens een godsdienstig middelpunt geënt. In dat opzicht betekent de stichting van de St.-Pieters- en St.-Baafsabdijen te Gent rond 630 een belangrijk beginpunt van waaruit de kerstening van het Gentse werd doorgevoerd. Als grondbezitters oefenden deze abdijen bovendien bepaalde heerlijke rechten uit.

Onze dorpen vormden toen nog geen bestuurlijke lichamen. Het Frankische rijk was in pagi of gouwen verdeeld sedert de Karolingische periode (9de eeuw). Het latere Land van Rode lag aldus in de pagus Brabantensis, d.i. de Brabantse gouw, die de streek tussen Schelde en Dender omvatte en aan de pagus Gandensis grensde.

Aan het hoofd van de pagus of gouw staat de graaf, hij is oorspronkelijk een ambtenaar die de koning vertegenwoordigt, als dusdanig het hoofd van het burgerlijk gezag en van de militaire macht, en tevens voorzitter van de rechtbank. Naast hem staat een beheerder van de koninklijke domeinen ; ondergeschikt aan hem is zijn plaatsvervanger, de vicarius, verder nog de centenarius (een soort politieofficier). Plaatselijk wordt het gezag nog uitgeoefend door leenmannen of vazallen van de koning of de graaf, eventueel door de abdij. Zo kennen wij de Heren van Melle, van Scheldewindeke, van Schelderode.....

Van verstrekkende betekenis voor de verdere geschiedenis der Lage Landen was het verdrag van Verdun 843. Daardoor werd de Schelde de grens tussen het Rijk van Karel de Kale (Frankrijk) en het Rijk van Lotharius. Toen Lotharingen bij Duitsland gevoegd werd in 870 kwam de Brabantse pagus, waartoe het Land van Rode behoorde, bij het Duitse Rijk.

Tijdens de 9de en de 10de eeuw geraakte de koninklijke macht in verval. Daarvan maakten de graven van Vlaanderen gebruik om hun macht uit te breiden naar het zuiden zodat op een bepaald ogenblik hun gebied tot aan de Canche reikte. In 1056 slaagde Boudewijn II erin de investituur over het Land van Aalst (en andere gebieden) van de Duitse keizer te bekomen en voegde aldus Rijks Vlaanderen bij zijn gebied. Vanaf dat ogenblik is de streek tussen Schelde en Dender, waarin het latere Land van Rode ligt, afhankelijk van de graaf van Vlaanderen.

Omstreeks 1100 ging de graaf van Vlaanderen de organisatie van zijn gebied uitbouwen tot een model voor die tijd. De indeling in kasselrijen, d.w.z. militaire en tevens bestuurlijke en rechterlijke omschrijvingen, vond haar voltooiing. Aan het hoofd van een kasselrij stond een burggraaf met bestuurlijke, rechterlijke en militaire bevoegdheid. Gans Vlaanderen omvatte een twintigtal kasselrijen en bovendien acht graafschappen, een dezer laatste was het land van Aalst.

Een der vroegste documenten betreffende het land van Rode (1126) vermeld de ruil tussen Radolf, Heer van Rode, en Ferrand van Portugal, graaf van Vlaanderen. Radolf stond daarbij zijn bezittingen te Merelbeke en te Niepkerke (Nieppe in het huidige Frans Vlaanderen) af aan de graaf in ruil voor de grafelijke rechten over de volgende dorpen : Bottelare, Gentbrugge, Gontrode, Landskouter, Melle, Melsen, Munte, die hij sindsdien rechtstreeks van de graaf in leen hield. Zijn oorspronkelijk gebied dat zich tot dan toe uitstrekte over Balegem, Moortsele, Oosterzele, Schelderode en Scheldewindeke werd dus aanzienlijk uitgebreid. Bovendien was de Heer van Rode voogd van Bavegem, Gijzenzele en Vlierzele, die aan de St.-Baafsabdij behoorden, en over Letterhoutem (St.-Pieterabdij).

Zonder in te gaan op de stamlijsten en de opvolging, die in de hiernavolgende monografieën behandeld worden, dient toch vermeld dat tijdens de eerste helft van de 14de eeuw het Land van Rode aan Robrecht van Kassel kwam, de tweede zoon van Robrecht van Bethune, en broer van Lodewijk van Nevers.

Wanneer Johanna, dochter van Robrecht van Kassel, met de hertog van Bar huwde ontving zij Rode als bruidsschat (einde 14de eeuw).
Door huwelijk van Yolanda van Bar, kleindochter van Johanna, met Lodewijk van Luxemburg, kwam Rode aan laatstgenoemde huis, rond het midden van de 15de eeuw.

In 1565 werd Rode tot baronie verheven, zodat de heren voortaan de titel van baron konden voeren. Wederom door huwelijk ging Rode in de eerste helft van de 16de eeuw over op François de Bourbon, verwant met de Franse koning. Zijn kleinzoon werd in 1589 koning van Frankrijk als Hendrik IV. Deze verkocht in 1602 de baronie van Rode aan een Portugees koopman, Simon Rodriguez d'Evora, die te Antwerpen verbleef. Zijn zoon Simon II werd opgevolgd door diens zuster die huwde met Francisco de Vega waarop het geslacht de naam Rodriguez d'Evora y Vega aannam.

Onder haar zoon Lopez werd de baronie van Rode in 1682 tot markizaat verheven.

Dezelfde familie behield de heerlijke rechten tot het einde van het Oud Regime.

Deze heerlijke rechten omvatten in hoofdzaak:

a. benoeming van magistraten,
b. recht van justitie, strafrechterlijk de volledige rechtsmacht,
c. tolrechten,
d. heerlijke diensten
e. heffingen bij erfenis en verkoop

De oude administratieve en juridische structuur bleek tenslotte voor de meer liberale strekking die tot de Franse Revolutie leidde een onhoudbare belemmering. De uitlopers van de feodaliteit waren verouderd, zodat de 19de eeuw vanaf haar begin een ander voorkomen biedt. Mettertijd ontvingen de vroegere dorpen of parochies het statuut van gemeente.

In de loop van de laatste 150 jaar steeg de bevolking van de randgemeenten van Gent aanzienlijk ingevolge de ontwikkeling van de nijverheid in het Gentse. In 1816 bv. telde Gentbrugge slechts 908, Ledeberg 961 inwoners.

Een overzicht van de huidige toestand moge bijgaande tabel bieden, waarnaast de oppervlakte en bevolking, de rangorde naar uitgestrektheid en aantal inwoners op 31.12.1968 vermeld is.

Op te merken valt dat Merelbeke en Lemberge (nu samengevoegd) alsook Ledeberg historisch niet tot het eigenlijke Land van Rode behoorden (*). Merelbeke was persoonlijk bezit van de graaf. Ledeberg hing af van de St.-Pietersabdij. Beerlegem vormde een afzonderlijke heerlijkheid.

Gemeente in ha	Oppervlakte	Rang	Bevolking	Rang
Balegem	1.201	3	3.371	5
Bavegem	379	12	1.388	10
Beerlegem	225	16	351	19
Bottelare	302	14	1.636	9
Gentbrugge	786	6	22.737	1
Gijzenzele	187	18	943	14
Gontrode	283	15	809	16
Landskouter	196	17	546	18
Ledeberg (*)	109	19	10.392	3
Letterhoutem	459	10	1.168	11
Melle	1.230	2	8.903	4
Melsen	398	11	1.058	12
Merelbeke (*)	1.486	1	13.841	2
Lemberge (*)	419			
Moortsele	365	13	929	15
Munte	510	9	741	17
Oosterzele	1.175	5	3.125	6
Schelderode	576	8	969	13
Scheldewindeke	1.184	4	2.735	7
Vlierzele	669	7	2.251	8

G.WAEYTENS (over genomen uit het Jaarboek L.v.R - 1969 - blz 12)

WAT WAS HET LAND VAN RODE IN JURIDISCH OPZICHT?

Hoe het Land van Rode in de loop der eeuwen gegroeid is, door welke faktoren het zijn bepaalde vorm kreeg, welke belangen beslissend waren voor de samenvoeging van de dorpen, laten we hier buiten beschouwing. Deze vragen dienen te gelegener tijd uitgediept te worden. Hier willen wij enkel de toestand op het einde van het "Ancien Régime" d.w.z. in de 18de eeuw onder de ogen nemen.

Het Land van Rode was een leen, gehouden van de vorst, als graaf van Vlaanderen het hing af van zijn prinselijk leenhof van Aalst. Op de 14de juli 1682 tot markizaat verheven strekte het zich uit over de dorpen op de kaart aangeduid en reeds elders vermeld. Dat betekent niet dat het ganse grondgebied van al deze dorpen tot de heerlijkheid behoorde; immers de grenzen van de parochies (die later gemeenten geworden zijn) vielen niet altijd samen met de grenzen van lenen en heerlijkheden. Er waren in die parochies of dorpen gedeelten die niet tot het Land van Rode behoorden maar afhingen van andere jurisdicties, deze worden in dit jaarboek, door de heer Van Twembeke behandeld, en omgekeerd konden gedeelten van vreemde parochies toch onder de rechtsmacht van de heer van Rode vallen. Dergelijke zaken zijn nader te onderzoeken.

Het foncier, d.w.z. het deel dat in eigendom aan de heer van Rode toebehoorde was gelegen te Schelderode, het omvatte het kasteel en de daarbij behorende gronden. Op het overige had hij enkel rechtsmacht.

Feodaal was de heerlijkheid verdeeld in vier leenhoven, die niet enkel het bestuur uitoefenden maar bovendien de bevoegdheid hadden recht te spreken in leenzaken, typisch voorbeeld van niet-scheiding der machten in het Oud Regime. Van deze leenhoven hingen lenen af die dus achterlenen waren van het Land van Aalst. Sommige van die lenen hadden zelf lenen die bijgevolg achterlenen van het Land van Rode of achter-achter-lenen van het Land van Aalst waren.

De vier leenhoven waren : Schelderode, Oosterzele, Melle en Scheldewindeke. De heer J. Twembeke geeft in zijn artikel in "Het Land van Aalst" jaargang XVI 1964 blz. 32 e.v. een opsomming van de lenen die van elk dezer leenhoven afhankelijk waren.

Wij citeren verkort :

1. Van het leenhof van Schelderode hingen 11 lenen af, gelegen te Scheldrode, Bottelare en Munte, waaronder 3 heerlijkheden : Burg van Bottelare, Makkegemdries en van Loove. Deze drie hadden zelf nog lenen die bijgevolg achter-achter-lenen van het Land van Aalst waren.
2. Van het leenhof Oosterzele hingen 10 lenen af.
3. Van het leenhof Melle (dat ook Gentbrugge, Gontrode en Landskouter omvatte) hingen 10 lenen af waaronder 4 heerlijkheden : ter Beken te Dikkelvenne, Balegem, Van den Abeele te Melle en Melsene die dus ook op hun beurt lenen hadden.
4. Van het leenhof Scheldewindeke (dat ook Balegem en Moortsele omvatte) hingen 25 lenen af waaronder 1 heerlijkheid : Meilegem te Godveerdegem, deze laatste weer met achterlenen, was buiten het Land van Rode gelegen.

In deze leenhoven zetelden leenmannen van het Land van Rode of hun plaatsvervangers, bovendien een baljuw en een griffier. Zoals gezegd waren deze hoven in beginsel uitsluitend bevoegd in leenzaken, hoewel zulks toch niet te absoluut moet opgevat worden. Het archief van deze leenhoven is historisch en genealogisch van belang voor het terugvinden van de bezitters van de achterlenen.

De gewone en gedingbeslissende rechtsmacht, zowel in burgerlijke zaken als in de gewillige rechtspraak (wat dus heden onder de bevoegdheid van de vrederechter valt), met daarenboven de administratie, hing af van zeven schepenbanken, waar de schepenen met baljuw en griffier zetelden:

1. Scheldewindeke, omvatte bovendien Balegem en Moortsele.
2. Bottelare, omvatte ook Schelderode.
3. Gentbrugge.
4. Gontrode, omvatte ook Landskouter.
5. Melle.
6. Munte.
7. Oosterzele.

Wie dan, hetzij oude vonnissen, hetzij wettelijke passeringen, hetzij staten van goede, belangrijke stukken familiegeschiedenis e.d. wil inzien, kan deze vinden in de griffies van die zeven schepenbanken, tenminste voor zover de overledene geen poorter was; van een ander jurisdictie : was zulks wel het geval dan moet men zich richten tot het archief van de griffie van de rechtsmacht waarvan die bepaalde persoon poorter was.
In dat kader wacht onze heemkring een dubbele taak : vooreerst het inventariseren van alle lenen en achterlenen in het Land van Rode met de namen der eigenaars ; daarenboven het catalogeren van de nog bestaande archiefstukken der zeven schepenbanken en staten van goede. Dat noodzakelijk voorbereidend werk zal ons eenmaal in staat stellen de ontwikkeling en de evolutie van het Land van Rode te reconstrueren.

W. VAN HILLE - Gent (over genomen uit het Jaarboek L.v.R. - 1969 - blz 43)

DE HEREN EN VROUWEN VAN HET LAND VAN RODE
1331 - 1462

In hun Geschiedenis van Schelderode, hoofdplaats van het Land, Baronie en later Markizaat van Rode, schrijven De Potter en Broeckaert : " De heerlijkheid van Rode schijnt, vermoedelijk in den aanvang der XIVde eeuw, door " Odo van Rode aan de adellijke familie van Kortrijk, bepaaldelijk aan haren echtgenoot Zeger van Kortrijk, heer van Melle, gekomen te zijn."

Wij hebben het bewijs niet kunnen vinden van de bewering door Sanderus en andere geschiedschrijvers vooruitgezet, en volgens welke de baronie van Rode, na de oorspronkelijke herenfamilie, aan de heren van Gistel, en na deze, door huwelijk aan de graven van Vlaanderen zouden overgegaan zijn. Hoe het ook zij, wij vinden ze vóór het jaar 1330 ten volle bezeten door den graaf van Vlaanderen, Lodewijk van Nevers, die de heerlijkheden van Rode en Bornhem opdroeg aan Robrecht van Vlaanderen, gezegd van Kassel, tweede zoon van zijn oom Robrecht van Bethune, graaf van Vlaanderen". Zijn deze beweringen van De Potter en Broeckaert, Sanderus en anderen bruikbaar voor de geschiedenis van Het Land van Rode ? Dit artikel kan hopelijk iets bijdragen tot een betere kennis van de heren of vrouwen van

Rode in het oude "Land van Aalst" en van de bronnen die te consulteren zijn door diegenen die zich bezighouden met het oude Land van Rode of met de geschiedenis van de parochies die daarvan deel uitmaakten.

Voor deze korte studie zijn wij vertrokken van de twee voldoende gekende leenregisters van de jaren 1400 en 1405 van Het Land van Aalst [1]. Daarin vinden wij dat de hertog van Bar het Land van Rode in tweelenen houdt van het grafelijk Steen te Aalst en dat hij hoge, middel- en lage justitie heeft in de parochies : "Schelderode, Bottelare, Munte, Gentbrugge, Melle, Gontrode, Landskouter, Scheldewindeke, Balegem, Moortsele, Oosterzele, Beerlegem, Melsen en
Bavegem", en dat hij bovendien de voogdij heeft over Vlierzele en Gijzenzele die toebehoren aan de abt van St.-Baafs, en de voogdij over Letterhoutem dat toebehoort aan de abt van St.-Pieters.

Hoe kwam deze hertog van Bar aan het "Land van Rode" ?

De geschiedenis van de hertogen van Bar (thans Bar-le-Duc in Frankrijk) helpt ons de vroegere bezitters van Rode, althans gedurende een bepaalde periode, terug te vinden. Olivier van de Wree (Vredius) citeert in zijn Probationes bij zijn Genealogia Comitum Flandriæ [2] een denombrement van de hertog van Bar dd. 2-11-1406, overgenomen van August Galand, waarin Robrecht van Bar verklaart dat de Landen van Rode, Munte, Bottelare en Melle en wat erbij behoorde, in het bezit is gekomen van zijn grootvader, Robrecht van Vlaanderen, deels bij ruiling van zijn heerlijkheid (baronie) van Brugny (Bruigny, Brogni, Brogniaco) in Champagne, Frankrijk, en deels door eigen aanwinsten. Hij voegt eraan toe dat deze landen aan hem, Robrecht van Bar, zijn toegekomen bij erfenis van zijn moeder Yolande van Vlaanderen, dochter van Robrecht van Vlaanderen. Ditzelfde denombrement werd voor een groot deel opgenomen in "Histoire de Navarre et de Flandre", in 1648 gedrukt te Parijs en opgesteld aan de hand van documenten en memoires van August Galland, raadsheer van de koning en procureurgeneraal van Navarra [3]. Ook J.J. Carlier [4], Dr. P.J.E. De Smyttere [5], en A. Duchesne [6] maken melding van dit denombremen.

Uit dit denombrement blijkt duidelijk dat het Land van Rode met zijn 17 parochies een eenheid van bezit werd onder Robrecht van Vlaanderen, gezegd van Kassel, en deze eenheid een voldongen feit was bij zijn overlijden te Waasten op 26-5-1331 .

RUILING VAN BRUGNY

De heerlijkheid (baronie) van Brugny in Champagne, thans de gemeente Brugny-Vandacourt, werd gehouden van de koning van Frankrijk Zij kwam aan Robrecht van Bethune, graaf van Vlaanderen 1305-1322, ingevolge zijn huwelijk in 1271 (?) met Yolanda van Nevers, weduwe van Jan van Frankrijk. Deze laatste was de zoon van de H. Lodewijk, koning van Frankrijk [7].

Met het oog op de erfenisregeling na zijn dood had Robrecht van Bethune voor zijn tweede zoon, Robrecht van Kassel, een bijzonder erfgoed samengesteld. Al deze bezittingen staan vermeld in de akte-prijzing van 1318 [8]. Daartoe behoorden o.a. Kassel, Duinkerken, Waasten, Deinze en Brugny. De door Robrecht van Bethune voorziene verdeling werd door zijn twee zoons Lodewijk van Nevers en Robrecht van Kassel aanvaard [9] en door Robrecht van Bethune bevestigd in een plechtige akte van 2-6-1320, gegeven te Kortrijk [10]. In juli 1320 werd deze verdeling door de koning van Frankrijk goedgekeurd [11].

Volgens het genoemd denombrement van 2-11-1406 heeft Robrecht van Vlaanderen de baronie van Brugny geruild tegen een deel van het Land van Rode. Twee Franse auteurs vermelden deze ruiling in hun korte geschiedenis van Brugny [12]. De ruiling had plaats in april 1320 (dus nog vóór de plechtige bevestiging van de verdeling dd. 2-6-1320) tussen Robrecht van Vlaanderen en Godfried van Naast (Naart, Naste, Naeste, Nastia). De akte-ruiling 1320 behoort nog tot het persoonlijk archief van de huidige eigenaar van het kasteel van Brugny [13].

De ruiling gebeurde met de toestemming van de Franse koning van wie Brugny in leen werd gehouden, blijkens een vidimus van 22 april 1320, van Filips V, koning van Frankrijk, onder het zegel van Hendrik de Tapereel, "garde de la prévosté de Paris" [14].

Beide oorkonden geven geen enkele aanduiding of beschrijving van de bezittingen die Godfried van Naast geruild heeft voor de heerlijkheid van Brugny. Zij vermelden enkel "terram suam... in comitatu flandrense...", zijn land dat hij en zijn vrouw bezitten in het graafschap Vlaanderen. Zonder het reeds meermalen genoemd denombrement van 2-11-1406 zouden beide oorkonden niet in verband gebracht worden met "het Land van Rode".

Welke bezittingen in het graafschap Vlaanderen werden geruild door deze Godfried van Naast in 1320, zullen wij wellicht met zekerheid kunnen kennen bij het opmaken van een synthese van de geschiedenis van de 17 parochies die deel uitmaakten van het oude Land van Rode, maar zover zijn wij momenteel nog niet.

EIGEN AANWINSTEN

Welke dorpen aan Robrecht van Kassel kwamen buiten diegene welke tot de ruilgebieden behoorden, is ons nog onvoldoende bekend.

GODFRIED VAN NAAST [15]

Zonder een synthese van de geschiedenis der onderscheiden gemeenten af te wachten kunnen wij wel met zekerheid aannemen dat Schelderode (Rode) deel uitmaakte van deze ruiling, aangezien een Godfried van Naast in verschillende akten tot 1320 als heer van Rode wordt vernoemd en nadien als heer van Brugny bekend staat :

quasimodo 1320 [16] : heer van Rode ;
24-08-1318 [17] : heer van Rode en Bièrvène, (Biévène, Beverne) ;
12-08-1313 [18] : heer van Rode, getuige bij de overplaatsing van het lichaam van de H. Waldetrudis in een nieuw schrijn, in de kerk naar haar naam te Bergen ;
mei 1312 [19] : heer van Rode ;
01-06-1311 [20] : heer van Biévène en van Rode ;
13-02-1310 [21] : ridder, heer van Rode, neef van de gravin van Henegouwen.

In een akte van 10-11-1309, gegeven in de aula van Rode, treedt een Godfried op als heer van Naast en van Rode, samen met zijn echtgenote Isabella [22].

In een akte van 21 juni 1308 noemt een Godfried zich heer van Naast en heer van Oosterzele (Estrizelle) [23].

30-9-1326 : Godfried van Naast, heer van Brugny [24].

Godfried van Naast, heer van Rode en later van Brugny, stamt uit het huis van Scheldewindeke langs vaderszijde. Zijn vader, eveneens Godfried was de zoon van Raas van Winti, ridder, die in akten van 30 en 31-5-1301 [25] optreedt als Raas, heer van Winti en heer van Naast.

In een oorkonde van 20-10-1280 treedt hij op als heer van Oosterzele [26].

ROBRECHT VAN VLAANDEREN of van KASSEL [27]
1320-1331

Robrecht van Kassel was de tweede zoon van Robrecht van Bethune, graaf van Vlaanderen.
Hij was gehuwd met Johanna van Bretagne op 6-1-1324, huwelijkscontract van 21-9-1323, dochter van Arthur, Hertog van Bretagne en van Yolande van Dreux [28].

Vrij vlug na de ruiling in april 1320 en de plechtige akte van "Robrecht van Bethune" dd. 2-6-1320 te Kortrijk vinden wij hem terug als heer van Rode en van Windeke. In september (op en rond St-Mattheusdag) en oktober (op en rond de feestdag van de HH. Simon en Judas) 1320 en Lichtmis 2-2-1321 (O.T. 1320) werden verscheidene denombrementen opgesteld voor lenen, gehouden van Robrecht van Vlaanderen, gehouden van zijn hof van Rode en van zijn hof van Windeke, lenen bestaande uit gronden gelegen te Balegem, Bottelare, Oosterzele, Schelderode en Scheldewindeke. Nog andere lenen werden van hem gehouden, (maar zonder aanduiding van het leenhof) gelegen Gentbrugge, Melle, Moortsele en Munte [29]. In een onderzoek naar het beheer van Dirk van Brederode, baljuw van Gent, gedurende de periode van 15 mei tot 1 november 1321, is er melding gemaakt van een Toute als baljuw van Robrecht van Vlaanderen in het Land van Rode [30]. Rekeningen van ontvangsten en uitgaven over de jaren 1322 en 1323 in het Land van Rode, opgemaakt vanwege Robrecht van Vlaanderen, werden aan hem gepresenteerd te Waasten. Volgens deze rekeningen werden o.a. heerlijke renten, boeten en opbrengsten van beste hoofd ontvangen in Rode, Bottelare, Munte, Landskouter, Oosterzele, Melle, Wetteren, Vlierzele, Bavegem en Gentbrugge. In dezelfde rekeningen zijn uitgaven opgenomen voor de molens van Bottelare, Moortsele en Oosterzele [31].

Na het overlijden van zijn vader Robrecht van Bethune op 17-9-1322 moest hij volgens het toen heersende gewoonte- en familierecht graaf van Vlaanderen worden aangezien zijn oudste broer gestorven was vóór zijn vader. Gezien de beschikkingen van Robrecht van Bethune die door de beide zoons waren aanvaard [9], werd Lodewijk van Nevers of van Crecy, zoon van Robrechts broeder die ook Lodewijk van Nevers heette en overleden is op 22-7-1322, graaf van Vlaanderen. Gezien deze onregelmatige erfopvolging en andere redenen waren, er meer dan eens moeilijkheden tussen beiden en werden de bezittingen van Robrecht van Vlaanderen door Lodewijk van Crecy geconfisqueerd. Na heel wat moeilijkheden stemt Lodewijk van Crecy op 13-1-1324 (O.T. 1323) erin toe dat Robrecht van Vlaanderen bezit zou nemen van zijn erfdeel, waartoe Brugny behoorde, ondertussen geruild voor Rode [32]. Na nieuwe moeilijkheden en

confiscatie heft Lodewijk van Crecy, bij brief van 24-4-1326 gegeven te Parijs, alle beletsels op die hij gesteld had aan het beheer van de goederen van zijn oom Robrecht van Vlaanderen, heer van Rode en Windeke en hun aanhankelijkheden en geeft opdracht zijn oom vreedzaam te laten beschikken over het Land van Rode alsook over zijn andere bezittingen en dit zonder beperking [33].

De meeste dorpen stonden reeds van 1322/1323 onder Robrecht van Vlaanderen. Het denombrement van 2-11-1406 laat ons aannemen dat het Land van Rode een geheel werd onder Robrecht van Vlaanderen en reeds een geheel vormde bij zijn overlijden te Waasten op 25-5-1331 waar hij begraven werd.

YOLANDE VAN VLAANDEREN 1331 - 1395 [34]

Uit het huwelijk van Robrecht van Vlaanderen en Joanna van Bretagne werden twee kinderen geboren : JAN, zeer jong gestorven, en YOLANDE (Yolent), geboren op 15-9-1326 op het kasteel van Alluyes [35].

Na het overlijden van Robrecht van Vlaanderen op 26-5-1331 te Waasten werden al zijn bezittingen door Lodewijk van Crecy, graaf van Vlaanderen, geconfisqueerd ondanks herhaalde protesten van Joanna van Bretagne uit naam van haar twee minderjarige kinderen [36]. Het geschil werd aan Parijs voorgelegd. Op 19-2-1322 (O.T. 1331) maakt Filips, koning van Frankrijk, bekend dat er een overeenkomst werd bereikt tussen Joanna van Bretagne en de graaf van Vlaanderen waarin o.a. werd voorzien dat de graaf van Vlaanderen het kasteel van Bornem en het Land van Rode zou teruggeven [37]. Ingevolge deze overeenkomst werd op 19-3-1332 (O.T. 1331) door Joanna leenhulde gebracht aan de graaf in zijn hof te Ieper, namens haar twee minderjarige kinderen [38]. Bij het overlijden van haar jonge broer Jan kwamen al de bezittingen van Robrecht van Vlaanderen aan Yolande en werden deze tot aan haar huwelijk beheerd door haar moeder Joanna van Bretagne [39].

Yolande is beter gekend als "vrouw van Kassel". Zij huwde in 1340 met Hendrik, graaf van Bar, die stierf in 1344. Zij hertrouwde in 1353 met Filips van Navarra, graaf van Longueville, zoon van de koning van Navarra. Filips overleed in 1364, zonder kinderen [40]

Uit het eerste huwelijk had Yolande twee kinderen : EDUARD, zeer jong gestorven en ROBRECHT die volgt als Robrecht, hertog van Bar. Na een zeer bewogen leven waarin zij veel moeilijkheden had met de hertog van Bourgondië en vice versa, stierf zij te Nieppe op 12-12-1395 [41]. Het laatste denombrement van Rode dat van haar gekend is, dateert van 10-5-1395. Volgens dit denombrement is zij uit hoofde van haar Land van Rode en Windeke broodmeester van Vlaanderen [42].

ROBRECHT VAN BAR, hertog van Bar 1395-1411 [43]

Robrecht van Bar werd geboren op 8-11-1342 [44] en volgde zijn vader op als graaf van Bar. In 1357 kreeg hij de titel van Hertog van Bar en werd aldus de eerste hertog van Bar. Hij was ook markies van Pont en later heer van Kassel.

Na het overlijden van zijn moeder Yolande werd Robrecht heer van het Land van Rode en bracht op 21-1-1396 (O.T. 1395) leenhulde aan zijn schoonbroeder Filips de Stoute, hertog van Bourgondië, voor zijn bezittingen in Vlaanderen en in het Land van Aalst [45]. Pas enkele dagen later zou hij vrij bezit kunnen nemen van zijn heerlijkheden wanneer Filips de stoute op 29-1-1396 (O.T. 1395) opdracht geeft aan zijn raadslieden, zijn soeverein baljuw van Vlaanderen en al Zijn officieren van Vlaanderen en van het Land van Aalst de hertog van Bar, zoon en erfgenaam van de gravin van Bar, vrouw van Kassel, vrij te laten beschikken over zijn bezittingen in Vlaanderen die hij houdt van de graaf van Vlaanderen tot het feest van de H. Magdalena (22-7-1396), uiterste datum voor het afleveren van een denombrement van de bezittingen die hij bij gebrek aan een denombrement had laten aanslaan ten nadele van de gravin van Bar (zijn moeder) [46].
De rechten van leenverheffing van het Land van Rode werden betaald door zijn baljuw van Rode, Gillis de Bracht, namelijke 10 ponden, die deze in rekening brengt in mindering van zijn ontvangsten 1396-1397 [47].

Van hem zijn de twee denombrementen opgenomen in de leenregisters van het Land van Aalst [1]. Van hem is ook het denombrement van 2-11-1406, overgegeven aan Jan zonder Vrees, hertog van Bourgondië. Het is juist dit laatste denombrement dat ons de herkomst geeft van het Land van Rode : ruiling en aanwinsten door zijn grootvader Robrecht van Vlaanderen.

Robrecht van Bar huwde op 5-10-1364 met Maria van Frankrijk, dochter van Jan, koning van Frankrijk. Uit dit huwelijk zijn 11 kinderen bekend, o.a. Lodewijk van Bar, kardinaal. Robrecht stierf op 12-4-1411 [48].

ROBRECHT VAN BAR, *graaf van Marle* 1411-1415 [49]

Hertog Robrecht van Bar regelde in 1409 de rechten van zijn erfgenamen in verband met het hertogdom Bar en zijn bezittingen in Vlaanderen [50]. Op 8-4-1409 werd een verdeling gedaan waarbij aan zijn zoon Edward van Bar het hertogdom Bar, het markizaat van Pont, Kassel en Nieppe werden toegekend en waarbij aan zijn kleinzoon Robrecht van Bar, de heerlijkheden Bornem, Rode, Windeke, Waasten, Bourbourg, Duinkerken en Grevelingen werden toebedeeld. Op 16-4-1409 werd Robrecht van Bar, ook gekend als graaf van Marle en graaf van Soissons, in bezit gesteld van de bovenvermelde bezittingen met het akkoord van Jan zonder Vrees, hertog van Bourgondië [51]. De rechten van de leenverheffing werden geregeld door Gillis van Bracht als ontvanger van Rode die de 10 pond die hij daarvoor had betaald in de rekening van ontvangsten en uitgaven in 1411 in rekening brengt [52].

Deze Robrecht van Bar was de zoon van Hendrik van Bar, gekend als Hendrik van Oisy overleden in 1396 en oudste zoon van hertog Robrecht van Bar. Zijn moeder Maria Valesia was langs moederszijde de kleindochter van Edward III, koning van Engeland. Robrecht was slechts weinige jaren heer van Rode. Hij sneuvelde in de slag bij Azincourt op 25-10-1415 samen met zijn ooms Edward II van Bar en Joannes van Bar.

JOANNA VAN BAR, *gravin van Marle* 1415-1462 [53]

Joanna van Bar, gravin van Marle, geboren in 1413, was enig kind van Robrecht van Bar, graaf van Marle, en van Joanna van Bethune die de dochter was van Robrecht van Bethune, burggraaf van Meaux en van Isabella van Gistel. Zij was slechts 2 jaar wanneer zij haar vader opvolgde. Het lijdt geen twijfel dat zij haar vader opvolgde in Rode zoals blijkt uit de rekeningen van het Land van Rode (1420-1421) waarin 10 pond staan ingeschreven die betaald werden voor de leenverheffing uit naam van Joanna van Bar (of volgens de tekst Caterina van Bar), dochter van Robrecht van Bar, en dat het leen en de heerlijkheid aan haar waren toegekomen bij het overlijden van haar vader in de slag bij Azincourt [54]. Joanna was ook gravin van St.-Pol, Soissons, Liney, Guise, burggravin van Meaux, vrouw van Oisy, Duinkerken, Bourbourg, Gistel, Rumpst, Vandeuil en Condo-en-Brie. Kassel werd haar in 1431 bij testament nagelaten door kardinaal Lodewijk van Bar [55]. André Duchesne noemt haar een der rijkste en machtigste vrouwen van haar tijd [56]. Zij huwde op 15-7-1435 met Lodewijk van Luxemburg [57], die in 1465 constabel van Frankrijk was en onthoofd werd te Parijs op 19-12-1475 [58].

Op het kasteel van Beaurevoir bij Kamerijk, waar zij met haar moeder leefde, heeft zij in 1430 kennis gemaakt met Jeanne d'Arc die op hetzelfde kasteel was opgesloten en er onder toezicht was gesteld van Jan van Luxemburg.
Zij is overleden op 14-5-1462 en liet haar bezittingen na aan haar kinderen "van Luxemburg".

Blijkens bovenstaande gegevens kunnen wij niet aannemen dat Odo van Rode het Land van Rode aan de adellijke familie van Kortrijk bracht. Evenmin kunnen wij aannemen dat Lodewijk van Nevers of van Crecy het Land van Rode opdroeg aan zijn oom Robrecht van Vlaanderen, aangezien deze laatste reeds heer van Rode en Windeke was vóór Lodewijk van Crecy graaf van Vlaanderen werd en Rode voortkomt, althans gedeeltelijk, uit de ruiling van een deel van Robrechts erfdeel, tenzij men door "opdragen" zou verstaan "restitutie doen". Wij hebben geen enkele aanduiding dat het huis van Gistel enige betekenis zou gehad hebben in de vorming van het Land van Rode of tussenschakel zou zijn tussen de oorspronkelijke familie "van Rode" en de graven van Vlaanderen.

J. DE COCKER (over genomen uit het Jaarboek L.v.R - 1969 - blz 31)

BRONNEN

(1) R.A. Gent : Fonds Aalst. nr. 3090 Register van leengoederen. anno1400; nr. 1512 Leenboek van het Leenhof ter Steene te Aalst. anno 1405. kopie 17de eeuw, folio p. XXXIX.

(2) Olivier Vredius : Genealogia Comitum Flandriæ. bewijsstukken Huis van Bar; pag. 231.

(3) L'Histoire de Navarre et de Flandre, Preuves de Flandre, pag. 139

(4) J.J. Carlier : Henri d'Oisy, pag. 80.

(5) Dr. J.P.E. De Smyttere : Robert de Cassel et Jehanne de Bretagne, eerste deel Robert de Cassel, pag. 133. document XVIII.

(6) André Duchesne : Maison de Dreux ... de Bar...., pag. 50 en 51.

(7) A. Kauffmann: Notice historique et descriptive sur le Château de Bruigny en Champagne, pag. 10 en 11
A. Bourgeois : Histoire du Château de Bruigny, pag. 6, 7 en 11.
M. Lesbroussart : Annales de Flandre de P. D'Oudegherst, pag. 328.

(8) Rekenkamer Rijsel : B 4026
R.A. Gent : Oorkonden van de Graven van Vlaanderen. inventaris de St.-Genois, nr. 1359.

(9) Rekenkamer Rijsel : B 465 (overeenkomst 1318)
B 466 (overeenkomst 1-6-1320)

(10) Rekenkamer Rijsel : B 466.
P.J.E. De Smyttere : Robert de Cassel et Jehanne de Bretagne, 1ste deel Robert de Cassel, pag. 186 en volgende. documenten XXXVIII.

(11) idem als 10.

(12) A.Kauffmann : Notice historique. ... Bruigny, pag. 10.
A. Bourgeois : Histoire du Château de Bruigny, pag. 7.

(13) Een fotocopie van deze akte-ruiling werd ons zeer bereidwillig bezorgd door de huidige eigenaar.

(14) R.A. Gent : Oorkonden van de Graven van Vlaanderen. inventaris C. Wijffels, nr. 591.

(15) Ernest Matthieu : Les Seigneurs de Naast.

(16) Leopold Devillers : Cartulaires de Hainaut, in de reeks Monuments pour servir à l'histoire des provinces de Namur, de Hainaut et de Luxembourg. deel III, pag. 725 (derde cartularium van Henegouwen R.A. Mons)
devillers : Notice sur un cartulaire de Guillaume Ier Comte du Hainaut (deel 1316-1337). verschenen in "Bulletins de la Commission Royale d'Histoire", 3de reeks, deel VII, jaar 1865; pag. 362.

(18) François Vinchant : Annales du Hainaut, deel III, pag. 91 en deel VI, pag. 89, Appendix LV.
Leopold Devillers : Chartres du Chapitre de Sainte Waudru de Mons. deel I, pag. 585.

(19) Leopold Devillers : Cartulaires de Hainaut in "Monuments pour servire à l'Histoire de Namur, de Hainaut et de Luxembourg", Tome III, pag. 12.
Cartularium van Henegouwen 1310-1347, nr. 9, folio 33 V°, en pag. 633.
Cartularium van Henegouwen nr. 23, folio 55.

(20) Ernest Mathieu : Les Seigneur de Naast, pag. 14, bijlage IX op pag. 29 genomen uit het Fonds van het Kapittel van het H. Kruis, Kamerijk, in Archives du Nord, Rijsel, serie G.

(21) Rijsel. Rekenkamer B. 1583, 2de cartularium van Henegouwen 852-1317, n° 112, folio 349.
De Reiffenberg : Momuments pour servire à l'Histoire de Namur, de Hainaut et de Luxembourg, Tome I, pag. 497 en 499.

(22) Rijsel. Rekenkamer B. 4.061.

(23) Emiel Gachet : Un cartulaire de Guillaume I Comte de Hainaut , de Hollande etc. in Bulletins de la Commission Royale d'Histoire, 2e serie, Tome IV, pag. 99.

(24) Alex Pinchart : Souvenirs Historiques sur les Archives des Institutions judiciaires du Hainaut, in

Bulletins de la Commission Royale d'Histoire, 1e serie, deel XIV, pag. 210.

(25) Ernest Mathieu : Les Seigneurs de Naast, pag. 24, bijlage IV en V, genomen uit het Fonds van het Kapittel van de H. Vincentius te Zinnik. Rijksarchief Mons.

(26) Oorkonden van de graven van Vlaanderen, nr 178 van inventaris Gaillard.

(27) Dr. J.P.E. De Smyttere : Robert de Cassel et Jehanne de Bretagne, eerste deel Robert de Cassel.
Pierre de Simpel : Les Seigneurs et Dames de Warneston 1954, 220 pag.

(28) Rijsel : Rekenkamer B 413.
André Duchesne : Maison de Bethune, pag. 238.
André Duchesne : Maison de Dreux, Livre I, pag. 97.
Miræus : Opera Diplomatica, Tome I, pag. 309.
Despars : Chronijcke van Vlaenderen, pag. 222.
Vredius : Genealogia Comitum Flandriæ, Probationes, pag. 229.

(29) Rijsel. Rekenkamer B 4021.

(30) R.A. Gent : Oorkonden van de graven van Vlaanderen, nr. 1391 inventaris de St.-Genois.
H.Nowé : Les Baillis comtaux de Flandre, pag. 569.

(31) R.A. Brussel : Rolrekeningen, inventaris Nelis nrs 2369 en 2370.

(32) Rijsel. Rekenkamer B 468 en B 469

(33) Rijsel. Rekenkamer B 262.

(34) Dr. P.J.E. De Smyttere : Yolande de Flandre.
Pierre de Simpel : Les Seigneurs et Dames de Warneston.

(35) Rijsel. Rekenkamer B 1299.

(36) Rijsel. Rekenkamer B 1294.

(37) Rijsel. Rekenkamer B 1296.
R.A. Gent : Oorkonden van de graven van Vlaanderen, nr. 1658 en 1659 van inventaris St.-Genois

(38) Rijsel. Rekenkamer B 1296.

(39) Rijsel. Rekenkamer : diversen o.a. B 1294, B 1295, B1296, B 1298, B 499.
Dr. J.P.E. De Smyttere : Robert de Cassel et Jehanne de Bretagne, 2de deel : Jehanne de Bretagne.
Dr. J.P.E. De Smyttere : Yolande de Flandre.
Pierre de Simpel : Les Seigneur et Dames de Warneston.

(40) Vredius : Genealogia Comitum Flandriæ, Probationes, pag. 227-229.

(41) Niet alle geschiedschrijvers geven deze datum voor haar overlijden. Dom Calmet in zijn Histoire de Lorraine et Bar, folio CCXCV en CCXCVI maakt melding van 2 witte marmeren graftomben vóór het altaar van St.-Jan de Dooper in de kerk van de H. Maria te Bar-le-Duc :
1. Hendrik IV van Bar, overleden te Parijs op 24-12-1344
2. Yolande, overleden te Nieppe op 12-12-1395.

(42) Rijsel. Rekenkamer B 491.

(43) Dr. P.J.E. De Smyttere : Les Ducs de Bar.
Pierre de Simpel : Les Seigneurs et Dames de Warneston.
J.J. Carlier : Henri d'Oisy.

(44) idem als (43)

(45) Rijsel. rekenkamer B 804.

(46) R.A. Gent, Oorkonden van de Graven van Vlaanderen, inventaris Wijffels, nr. 654.

(47) R.A. Brussel. Rolrekeningen Inventaris Nelis, nr. 1756.

(48) Volgens Dom Calmet in zijn Histoire de Lorraine et Bar zijn Robrecht van Bar en Maria van Frankrijk begraven in de kerk van de H. Maria te Bar-le-Duc.

(49) idem als (43).

(50) Dom Calmet : Histoire de Lorraine et Bar. Tome III. pag; 526.
A..Duchesne : Maison de Bar. pag. 59 en 64.

(51) A. Duchesne : Maison de Bar. pag. 64.

(52) R.A. Brussel : Rolrekeningen Inventaris Nelis. nr. 1764 : 1411-1412.

(53) idem als (43).

(54) R.A. Brussel : Rolrekeningen Inventaris Nelis. nr. 1774

(55) Dom Calmet : Histoire de Lorraine et Bar. Tome III, pag. 620.

(56) A. Duchesne : Maison de Bethune. pag. 354.

(57) Volgens Despars, Chronijcke van Vlaenderen. deel III, pag. 338-339 : 17de van de hooimaand 1435 op het kasteel van Bouchain in Henegouwen (thans Frankrijk).

(58) Dagboek van Gent. uitgegeven door V. Fris. pag. 267-285.

DE RIDDERS VAN RODEN
EN JACOB DE COSTER VAN MAERLANT

In het Album Jos. De Smet verscheen een bijdrage over de ridders van Roden in de eerste helft van de dertiende eeuw [1]. Plaatsgebrek was er de oorzaak van dat in die bijdrage de rol werd verzwegen die ridder Geraard van Roden en zijn twee zonen Radulphus en Geraard gespeeld hebben in het begin van die eeuw in de oorlog tussen Vlaanderen en Frankrijk. Nu wij de studie over de ridders van Roden nog aanvullen, zullen wij volledigheidshalve nog even de bovenvermelde ridders volgen in hun legerdienst voor de koning van Engeland, de bondgenoot van de graaf van Vlaanderen. In de tweede helft van de dertiende eeuw is er herhaaldelijk sprake van de bezittingen van de ridders van Roden in Engeland. Uit hetgeen volgt zal blijken hoe de ridders van Roden in het bezit van die lenen in Engeland zijn gekomen. Het jarenlang verblijf van de ridders van Roden in Engeland kan wellicht ook uitleggen hoe de dichter Jacob de Coster van Maerlant, kerk van de Heren van Roden, zijn eerste betrekkelijk groot werk, de Torec, ontleend heeft aan de Britse sagen.

In 1107 sloot de graaf van Vlaanderen, Boudewijn IX, een verbond met de koning van Engeland. Hij was gedwongen bij hem steun te zoeken, niet alleen om de gewesten te heroveren die Vlaanderen aan Frankrijk had moeten afstaan, maar vooral om er geen meer te verliezen. In de oorlog die was ontstaan tussen Engeland en Frankrijk was de graaf van Vlaanderen verplicht partij te kiezen ofwel voor zijn leenheer, de koning van Frankrijk, ofwel voor de koning van Engeland. Toen de oorlog in 1196 tussen beide grote landen uitbrak had de koning van Engeland, als hertog van Normandië, dezelfde belangen als de graaf van Vlaanderen : hun beider leenheer was te machtig geworden. Voeg daarbij nog dat Vlaanderen niet kon leven zonder de wol die haar door Engeland werd geleverd.

De koning van Engeland wist daar handig gebruik van te maken om drukking uit te oefenen op de graaf van Vlaanderen. Met vele vlaamse ridders begaf Boudewijn IX zich in 1197 naar Normandië om er een verbond tussen Vlaanderen en Engeland te sluiten [2]. Andere ridders bezwoeren het verbond in Vlaanderen, onder hen Geraard van Roden: *idem juraverunt in Flandria. Ger. de Roda.*
De koning van Engeland, Rijkaard 1, beloonde rijkelijk de Vlaamse ridders die het verbond met hun eed hadden bekrachtigd. Het hoeft dan ook niemand te verwonderen dat ook Geraard van Roden in 1198 met een leen werd begiftigd in het graafschap Lincoln. [3]

Bij de verlenging van het verbond op 18 augustus 1199 is Geraard van Roden opnieuw onder de Vlaamse ridders die het bekrachtigen [4]. Omstreeks 1200 was gans Vlaanderen, zowel de graaf als de ridders en de steden, voor Engeland gewonnen. De graaf had er belang bij in zijn strijd tegen zijn leenheer, de ridders werden de zakken volgestopt met engels goud en de steden waren economisch op Engeland aangewezen doordat zij zonder de wol, die uit Engeland werd aangevoerd, niet konden leven. Zij zijn ook het langst trouw gebleven aan Engeland, ook toen de graaf machteloos en de adel, bij het keren van de krijgskansen, zich opnieuw tot Frankrijk had gewend.

Op 2 januari 1200 werd de vrede te Péronne gesloten : Vlaanderen kreeg de kasselrijen van Sint-Omaars en Aire terug. In 1202 vertrok graaf Boudewijn ter kruisvaart. Hij werd in 1205 krijgsgevangen genomen door de Bulgaren en keerde nooit meer naar Vlaanderen terug.

De gravin die hem had trachten te vervoegen, stierf onderweg. Intussen had de koning van Engeland, die de oorlog in Frankrijk had verloren, op het einde van 1203 het vasteland verlaten en zich teruggetrokken in Engeland. In 1204 maakte de koning van Frankrijk zich meester van Normandië en van Poitou. Vlaanderen stond weerloos. Slechts enkele Vlaamse ridders bleven trouw aan koning Jan. Nu de oorlogskansen gekeerd waren verlieten het grootste aantal onder hen de partij van Engeland om de koning van Frankrijk te volgen. Geraard van Roden maakte hierop een uitzondering. Hij volgde de koning in Engeland. Reeds in 1201-1202 werd Geraard door hem naar de bondgenoot van Engeland, keizer Otto van Brunswijk gezonden en voor deze opdracht en reis naar Duitsland door de koning van Engeland rijkelijk beloond [5]. Ook liet koning Jan de Vlaamse ridders die hem trouw waren gebleven in het bezit van de lenen die zij van Rijkaard I hadden ontvangen. Onder hen bevond zich Geraard van Roden die zijn leen in Engeland behield [6].

Terwijl hij in Engeland verbleef, liet Geraard van Roden geen pogingen onverlet om de Vlaamse ridders terug te brengen tot de koning van Engeland [7]. Op 28 maart 1208 werd Geraard van Roden, samen met Godfried van Leuven door hem naar hel vasteland gezonden, waarschijnlijk om te onderhandelen met de Vlaamse steden en hen erop te wijzen dat hun belangen in Engeland lagen en niet in Frankrijk [8]. In september van hetzelfde jaar sloot de koning van Engeland een verbond met Gent, Brugge, Ieper, Rijsel en Sint-Omaars. Vooralsnog bleven de Vlaamse ridders afzijdig, doch hierin kwam er verandering toen in januari 1212 Ferdinand van Portugal met Johanna van Constantino-

pel in het huwelijk trad. Ferdinand werd gedwongen de kasselrijen Aire en Sint-Omaars aan Frankrijk af te staan. Hij voelde weldra aan met welke heerszuchtige leenheer hij te doen had en dat er voor hem geen andere uitweg was om het onrecht dat hem door de koning van Frankrijk werd aangedaan, te herstellen, dan een verbond van wederzijdse hulp met Engeland aan te gaan, hetgeen hij dan ook in 1212 deed. De Vlaamse adel volgde de graaf en was opnieuw engelsgezind tot aan de slag bij Bouvines in 1214. De koning van Frankrijk had, na het sluiten van het verbond tussen VIaanderen en Engeland, zijn leger naar Vlaanderen gezonden. De steden Kassel, Ieper, Brugge en Damme vielen in de handen van de Fransen, terwijl de Franse vloot langsheen de Vlaamse kust en doorheen het Zwin Damme bereikte. Ze werd er grotendeels vernield door de Engelse vloot op 30 mei 1212. Geraard van Roden die immer trouw was gebleven aan de koning van Engeland, genoot hoe langer hoe meer zijn vertrouwen. Op 28 januari 1213 werd hij opnieuw naar het vasteland gezonden, nogmaals naar keizer Otto van Brunswijk, neef van Koning Jan, met 8500 mark, die de koning aan de keizer liet overhandigen [9]. Zijn bezoek aldaar was van korte duur, want in maart 1213 was Geraard reeds terug in Engeland. Op 29 maart 1213 was hij immers getuige te Londen van het bondgenootschap dat tussen de koning van Engeland en de graaf Willem van Holland werd aangegaan [10]. Het kan niet worden uitgemaakt of hij in hetzelfde jaar nog terugkwam naar het vasteland. Hij wordt in elk geval in 1213 ook te Ieper gesignaleerd waar hij vele Vlaamse ridders ontmoette en er getuige was [11]. Daar het leger van de koning van Frankrijk op 25 mei 1213 deze stad veroverde en Geraard van Roden op 29 maart reeds terug was in Londen, is het te vermoeden dat het bezoek vóór deze datum plaats heeft gehad. Het is echter ook mogelijk dat het op het einde van het jaar plaats greep, want in oktober 1213 is hij terug in Vlaanderen. Op 5 oktober 1213 verliet hij immers opnieuw Engeland en keerde hij naar Vlaanderen terug met 1250 pond sterling die hij aan de graaf Ferdinand moest overhandigen en die bestemd waren voor de aankoop van 100 paarden [12]. Op 14 mei 1214 en op 21 juni van hetzelfde jaar is hij terug te Gent [13]. Hij bleef in Vlaanderen tot de beslissende slag geleverd werd tussen Frankrijk en de Engelse, Vlaamse en Duitse legers te Bouvines. Frankrijk behaalde er een schitterende overwinning. Na de nederlaag keerde Geraard van Roden naar Engeland terug. Zelfs in die somberste dagen bleef Geraard van Roden engelsgezind. Op 23 januari 1215 krijgt hij van de koning de opdracht 700 mark aan de echtgenote van Keizer Otto te overhandigen [14]. Simon Saphir en W. Spronck vergezelden hem op de reis, doch de koning verzocht uitdrukkelijk Geraard van Roden voor het overhandigen van de 700 mark te willen borg staan.

Op 30 april 1215 en in november van het zelfde jaar verbleef hij te Snelleghem bij Brugge, op het Oosthof nabij de oude fiscuskerk. Twee oorkonden werden uitgevaardigd "*in domo mea apud Sneldenghem*" in mijn huis te Snelleghem. De ridders van Roden waren de Heren van Snelleghem, hielden de tienden van Snelleghem in leen van de graaf van Vlaanderen en waren in het bezit van de centrale boerderij en herenhof, waar Geraard van Roden voor het uitvaardigen van oorkonden in verband met Houtave of Nieuwmunster ridders uit het land van Roden als getuigen uitnodigde [15].

Hij keerde terug naar Engeland en werd aldaar op 24 februari 1216 in het bezit gesteld van het domein dat de koning vroeger had geschonken aan Gijselbrecht van Gent [16]. Enkele weken daarop, 17 maart 1216, gaf de koning het bevel ook al de roerende goederen die zich in het domein bevonden aan Geraard van Roden te schenken [17]. De enkele jaren die hij nog te leven had bracht Geraard door in zijn geboortestreek, op zijn kasteel te Melle. Hij gaf een oorkonde uit te Melle in de maand april 1216, dus een maand nadat hij in het bezit werd gesteld van de roerende goederen die nog werden gevonden in het domein van Gijselbrecht van Gent [18]. Een tweede oorkonde volgde in april 1217 [19]. Keerde hij voor een laatste maal naar Engeland terug? Op 7 juni 1217 gaf de koning van Engeland bevel Geraard van Roden in het bezit te stellen van de domeinen van Gijselbrecht van Gent, die koning Jan hem had geschonken [20]. Daar de twee zonen van Geraard van Roden, Radulphus en Geraard de jongere, dezelfde legerdienst deden in Engeland als hun vader, is het mogelijk dat de bevestiging van de lenen die Geraard de oudere in Engeland had verkregen, gedaan werd in afwezigheid van Geraard zelf. Deze kan dus te Melle zijn gebleven, des te meer daar hij reeds oud was geworden. Op 26 januari 1218 gaf hij zijn laatste oorkonde uit, waarbij hij een stichting deed in de abdij van Afflighem [21]. Zijn dagen waren geteld. Hij overleed kort daarop, want op 17 maart 1218 stelde de koning van Engeland Radulphus van Roden in het bezit van al de lenen die aan zijn vader werden geschonken [22]. Geraard de oudere is dus overleden tussen 26 januari 1218 en 17 maart van hetzelfde jaar.

Uit al het voorgaande blijkt duidelijk dat Geraard van Roden de gedragslijn niet volgde van vele ridders uit Vlaanderen die eerst engelsgezind, daarna de koning van Frankrijk volgden en lenen van hem ontvingen, naar gelang de oorlogskansen keerden. Hij bleef altijd trouw aan het bondgenootschap tussen Vlaanderen en Engeland, ook toen bijna alle hoop verloren was. Hij ijverde steeds om de ridders uit Vlaanderen voor dit bondgenootschap te winnen. Hij verwierf dan ook niet zonder reden het vertrouwen van de koning van Engeland en kreeg van hem naast lenen in twee graafschappen :

Linclon en Nottingham, ook vererende opdrachten. Ontelbare keren reisde hij naar het vasteland heen en terug. Hij trachtte er niet enkel de ridders uit Vlaanderen te overtuigen de partij van Engeland te kiezen doch ook en vooral de steden Brugge, Gent, Ieper, Rijsel, Dowaai en Sint-Omaars, die economisch niet leven konden zonder de wol die zij uit Engeland betrokken.

Zelfs twee zonen van Geraard van Roden kwamen hun vader vervoegen in Engeland en deden er hun militaire dienst, hun "*servitum*". Het is te begrijpen dat hun vader in Engeland meer op het voorplan trad en dat er weinig bescheiden te vinden zijn over de twee zonen. Toch zijn er een paar gegevens die naar hun verblijf en naar hun krijgsdienst in Engeland verwijzen. Op 10 juli 1213 krijgt de zoon Geraard een jaarrente van 20 mark en op 26 oogst 1214 een volledige wapenuitrusting en de uitbetaling van 10 mark. Er werd uitdrukkelijk vermeld dat dit alles bestemd was voor "*Gerardo de Rodes juniori*" - bijgevolg wel de zoon en niet de vader. Op 14 maart 1218 gaf de koning bevel Radulphus van Roden in het bezit te stellen van de domeinen die aan zijn vader Geraard werden geschonken [23].

Gerard van Roden heeft ongetwijfeld in de strijd tussen Engeland en Frankrijk een niet onbelangrijke rol gespeeld. Is het daarbij gebleven ? Heeft hij geen gebruik gemaakt van de vele contacten die hij had met de grote steden in Vlaanderen in verband met de levering van wol uit Engeland om zelf althans een deel van de wol in Engeland op te kopen. Hij had doorzicht genoeg om in te zien dat er met die steden die de wol uit Engeland betrokken zaken te doen waren. Op zijn reizen over zee was hij dikwijls vergezeld van gekende Vlaamse en voornamelijk Gentse wolhandelaars.

V. Fris schrijft bij het woord Saphir in "*Biographie Nationiale*" : "*On a supposé que les grands marchands gantois avaient formé une Hanse particulière pour l'Angleterre ; en ce cas, Simon Saphir, Walter Sproke, Gérard de Rode et Baudouin Braem en étaient incontestablement les chefs durant les années 1200 à 1218. Il semble bien que Jean sans Terre et Otto IV de Brunswick aient voulu se servir de ces riches marchands pour négocier une alliance avec le régent Philippe de Namur ou même directement avec les grandes villes. D'ailleurs, le roi anglais ne cessa depuis d'avantager les trafiquants flamands*".

Hij schrijft daarna op blz. 385 : "*Simon Saphir fut admis comme marchand de la cour, et obtint, outre un sauf conduit, licence d'acheter quatre-vingt sacs de laine*". Geraard van Roden was zijn reisgezel. Op 28 januari 1213, toen Geraard van Roden een vrijgeleide kreeg voor het vasteland, reisde de rijke Gentse wolhandelaar samen met hem. Dat dit alles geen toeval was hebben wij reeds vroeger in verband met het van Maerlant-probleem trachten te bewijzen [24].

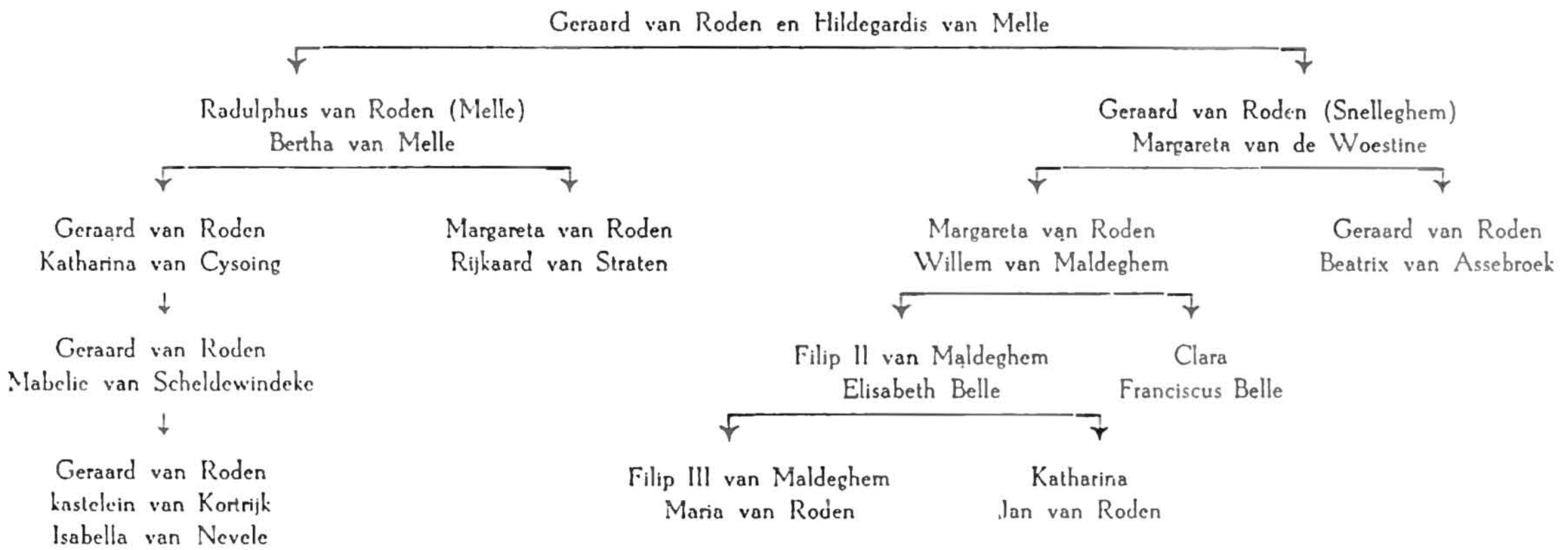

Plate 150. No. 143/7. HILDEGARDE OF MELLE (1220).
Oval seal (H. circ. 54 mm; B. 42 mm): a lady standing, holding a flower in her left hand, her right hand on her bosom.
Legend: † SIGILL' HIL.....IS DE MELNA (ARA. S. no. 20932).
Photograph ARA. Brussels.

DE RIDDERS VAN RODEN, PANETIERS VAN DE GRAAF VAN VLAANDEREN

Het is overbekend dat de ridder van Roden deel uitmaakte van het hofpersoneel van de graaf en er het ambt bekleedde van panetier of broodmeester. Uit een rekening van de gravin Johanna van Constantinopel blijkt dat dit ambt bij de van Rodens reeds erfelijk was in 1234.

Op folio 14 van het "*Cartulaire oblong*", dat berust te Rijsel staat de volgende tekst :

As hoirs monseigneur Gherart de Rodes panetier hiretier.
.X. coupons de candelles
Item aveine a .V. chevaux
Item .III. s(ols) de wages
Item .II. pos de vin l'un dou meilleur et l'autre dont sert l'ostel.

Op dezelfde folio 14 volgt een akte van, 1234 waarin de gravin Johanna van Constantinopel bepaalt wat moet worden gegeven aan "Johanni de Bellenghien militi homini ac dispensatori nostro jure hereditario. . . [25].

Daar beide teksten op dezelfde folio voorkomen is het logisch te besluiten dat de tekst in verband met Geraard van Roden van hetzelfde jaar is.

Nu kan de vraag worden gesteld : wie was de ridder Geraard van Roden panetier? In 1234 was de ridder overleden, vermits er sprake is van de erfgenamen van de overleden Geraard van Roden. De overleden ridder was niet de Geraard van Roden senior (zie boven), want deze stierf in 1218. Er kan slechts één ridder van Roden voor het panetierschap in aanmerking komen, nl. zijn zoon Geraard van Roden die te Snelleghem nabij Brugge woonde [26]. De laatste door hem uitgegeven oorkonde die teruggevonden werd dateert van 1228. Een oorkonde van zijn broer Radulfus van 1236 meldt hem als overleden. Geraard van Roden van Snelleghem overleed tussen 1228 en 1234.

Uit de tekst van het "*Cartulaire oblong*" volgt ook nog dat zijn zoon Geraard van Berleghem (van Roden) zijn vader als panetier van de gravin heeft opgevolgd.

GERAARD VAN RODEN, HEER VAN SNELLEGEM

Geraard van Roden en zijn twee zonen Radulphus en Geraard deden in het begin van de dertiende eeuw hun legerdienst in Engeland. Voor het van Maerlantprobleem komt de laatste van de drie ridders alleen in aanmerking. Geraard de jongere vestigde zich immers, toen zijn legerdienst in Engeland ten einde liep, op het Oosthof te Snelleghem, dat aan zijn vader toebehoorde en het is zijn naam die in het obituarium van de kerk van

Snelleghem vermeld staat, een vermelding die aanleiding heeft gegeven tot nieuwe opsporingen naar het geslacht de Coster, dat te Houtave - noordhoek Mallant - woonde, en ons op het spoor bracht van Jacob de Coster van Maerlant.

Over Geraard van Roden liggen weinig gegevens voorhanden. Hij was gehuwd met Margareta van de Woestine. Twee kinderen werden uit dit huwelijk geboren, eerst een dochter en dan een zoon. Het is te vermoeden dat Geraard te Snellegem is blijven wonen en dat hij er is gestorven. Zijn naam staat immers ingeschreven in het obituarium van Snellegem, alwaar zijn vrouw voor hem en voor haar zelf een jaargetijde stichtte waarvan de last werd gelegd op het huis naast het ridderhof van Snellegem. Dit huis stond binnen, het atrium van Snellegem en was bewoond door Jacobus custos- door Jacob de Coster.

Wij laten nu de oorkonden volgen die door Geraard werden uitgegeven of waarin hij werd vermeld :

- Op 10 juli 1213 werd hem door de koning van Engeland een jaarlijkse rente van 20 pond toegezegd. A. Wauters, table chronologique III, p. 387.
- In mei 1214 is hij terug in Vlaanderen en getuige voor zijn vader, tol aan de Brabantbrugge te Gent. Album J. De Smet, blz. 278.
- Op 26 in oogstmaand 1214 krijgt hij in Engeland van de koning een wapenuitrusting en de uitbetaling van l0 mark. A. Wauters, a.w. III, p. 409.
- In april 1217 is hij getuige voor zijn vader - tiend te Houtave - Album J. De Smet, blz. 296.
- In april 1218 getuige voor zijn broeder Radulphus. Vrijheid van tol voor de abdij van Cambron. , Album J. De Smet, blz. 278.
- In 1220 getuige voor zijn moeder Hildegardis - geschil abdij Sint-Baafs met Johannes, zoon van Herpinus - K. Diericx, Het Gents Charterboekje, 1821 , blz. 103.
- In november 1220 - getuige voor zijn moeder Hildegardis - oprichting parochie Bottelare. Album J. De Smet, blz. 278.
- In december 1220 verpandt hij de helft van het tiend van Snellegem aan de abdij van Sint-Andries. Album J. De Smet, blz. 291.
- In 1220 verpandt hij het tiend van Niepkerke. Zie : Radulphus in Album J. De Smet [27], blz. 288.
- In maart 1221 - tiend Houtave en Nieuwmunster - Album J. De Smet, blz . 289.
- In 1224 betwisting tiend Vlissegem. Album J. De Smet, blz. 291.
- In 1226 laat hij een tiend van Houtave verkopen aan de abdij van Sint-Andries. Album J. De Smet, blz. 291.
- In april 1228 - oprichting van een kapelanij in de Sint-Savatorskerk te Brugge. Album J. De Smet, blz. 291.
- In mei 1228 laat hij een tiend en de offeranden van Houtave aan het Sint Janshospitaal te Brugge verkopen. - Album J. De Smet, blz. 291.
- In september 1228 - rente van 40 schellingen. Album J. De Smet, blz. 292.

Na die datum wordt Geraard van Roden niet meer in oorkonden vermeld. Het obiït voor Geraard en zijn vrouw staat in het obituarium van Snellegem ingeschreven op 2 april. In een oorkonde uit 1236 schrijft zijn broer Radulphus dat Geraard toen reeds overleden was. Geraard van Roden (van Snelleghem) is dus overleden na 1 april 1229 en vóór 3 april 1236.

De belangrijkste vermelding van Gerard van Roden (van Snellegem) is ongetwijfeld te vinden in de tekst die op 2 april in het gezegde obituarium voorkomt. De tekst luidt als volgt :" *Obiït Dominus geerardus Myles en Margareta uxor eius qui contulit presbytero ij solidos par, cusltodi XIJ denarios supra mensionem Jacobi custodi(s) infra atrium*. Er werd geen jaartal in het obituarium vermeld.

De tekst is te dateren uit de dertiende eeuw. Op het Oosthof te Snellegem heeft er slechts een ridder gewoond met de naam Geraard en gehuwd met Margareta.

Zonder de minste twijfel is het vermelde obiit dat van Geraard van Roden en van zijn vrouw Margareta van de Woestine.

De tekst is in telegramstijl [28]. De toenamen "van Roden" en "van de Woestine" vielen zelfs weg. Er is slechts één uitzondering : de naam van de persoon die in het huis binnen het atrium woonde werd voluit geschreven : er was te Snellegem slechts één ridder die Gerardus heette, doch meer dan een inwoner heette er Jacobus. Met huis binnen het atrium was niet de kosterij, want dan had het volstaan te schrijven : supra mansionem custodis. Het is bovendien geweten, voor zover het nog te achterhalen is, dat de koster van de kerk van Snellegem buiten het atrium woonde, op een perceel dat paalde aan de Lane, een waterloop die ten noorden van het atrium vloeide. Zolang niet bewezen is dat die toestand een paar eeuwen vroeger anders was, moeten wij aanvaarden, dat de koster niet binnen het atrium woonde en dat het huis binnen het atrium in de dertiende eeuw bewoond was door iemand die Jacob de Coster heette. Dit wordt zo goed als een zekerheid, omdat de toenaam de Coster in de streek reeds ingang had gevonden. Te Houtave, een parochie die paalde aan Snellegem, woonde er in de eerste helft van de dertiende eeuw een zeker Weitkinus de Coster, die leenman was van de ridder van Snellegem en in betrekkiing kwam met de schoonzoon van Geraard I van Roden van Snellegem. Het is meer dan waarschijnlijk dat Jacob de Coster, die te Snellegem naast het ridderhof woonde, tot het geslacht de Coster van Houtave behoorde en, vermits het huis waarin hij woonde niet de kosterij was, dat hij niet de koster was van de kerk, doch wel de klerk van de Heren van Roden.

Wij kunnen bezwaarlijk veronderstellen dat de weduwe van Geraard van Roden, die daar eenzaam op het ridderhof te Snellegem met haar zoontje woonde niet een klerk zou hebben gehad om haar in het afhandelen van haar zaken te helpen. Jacob de Coster hoeft daarom niet haar klerk te zijn geweest in 1234. Hij was het echter wel toen zij het jaargetijde stichtte en dit laatste in het jaargetijdenboek werd ingeschreven.

Uit het feit dat Jacob de Coster binnen het atrium woonde, mag ook het besluit worden getrokken dat, hij tot de geestelijke stand behoorde.

Laten wij, vooraleer de tekst van het obituarium uit te leggen, eerst kennis maken met het obituarium zelf. In de Handelingen voor Geschiedenis staat de volgende beschrijving van het jaargetijdenboek [29]. In de parochie van Snelleghem is bewaard het Obituarium der kerk van Snelleghem ; het boek bevat 30 bladzijden parkemijn. Het opschrift luidt als volgt : *Deze Jaergetijde bouck was ghescreven int jaer duust vyf hondert ende tweendertich, in dien tyden regneerde binnen den graefscepe van Vlaenderen Karolus York keysere van den Roomsche Rycke, coninc van Spaengien, van Aragon, van Castylgen ; en in dien tyden zo was governante van Vlaenderen ghemaect ende opperregente vrouwe Marie, de zuster van den Keysere, de weduwe van den coninc van Hongharie ; in dien tyden was baliu van Brugghe en van Vrie mer Lodewyck van Praet ; in dien tyden was hoveman van Snelleghem Jacob van Meetkercke Jacobs zuene ; in dien tyden waren kerckmeesters te Snelleghem Jan de Ruddere Pieters zuene, Antheunis van Hove, dischmeesters Casin de Vroede en pieter f. Jacob Huusch en Jacob vun Leempitte, costere.*

Dit obituarium is thans niet meer in het bezit van de kerk van Snellegem ; het is uit het archief verdwenen. Het is niet geweten in welke omstandigheden het zoek is geraakt.

Z.E.H. Pieters, pastoor te Snelleghem van 1938 tot 1944, heeft naar dit obituarium gezocht en aan wijlen Kan. Z.E.H. English, archivaris van het Bisdom Brugge, gevraagd of hij hem niet op het spoor ervan kon brengen. Deze antwoordde hem schriftelijk als volgt : Ik herinner mij vaag dat, toen ik onder pastoor Verschuere, met Mr.. Egied Strubbe het archief in de pastorie gezien heb, we reeds het boek misten. Z.E.H. Verschuere werd benoemd als pastoor te Snellegem in januari 1926. Bij zijn benoeming was het obituarium reeds verdwenen. Z.E.H. Camiel Steelant kreeg de herderstaf te Snellegem op 30 mei 1898 en stierf er als pastoor op 23 januari 1926. Het jaargetijdenboek is onder zijn herderschap zoek geraakt, vermits Z.E.H. Kanunnik C. Callewaert de eerste bladzijde van in 1908 heeft afgeschreven voor de Handelingen voor Geschiedenis. Hij was toen president van het Bisschoppelijk Seminarie te Brugge.

Pastoor Steelant heeft het obituarium ook ter inzage gegeven aan de heer Karel Boutens, burgemeester van Jabbeke, die er toponymen in heeft opgezocht en ze medegedeeld heeft aan Karel De Flou voor zijn groot Woorenboek der Toponymie. In het 18de deel ervan, dat het bronnenmateriaal opgeeft, komt de volgende vermelding voor : Obit. Snelleghem, 1532, Obituarium der kercke van Snelleghem, anno 1532 (aldaar berustend). (medegedeeld door de H. Boutens) .

Opzoekingen in het huis van de weduwe Karel Boutens in 1957 hebben geen resultaat opgeleverd. Het eerste deel van het Woordenboek verscheen in 1914 en bevat een reeks toponymen van Snellegem. Karel De Flou heeft van zijn Woordenboek voor Toponymen zijn levenswerk gemaakt : in 1908 had hij nagenoeg reeds al zijn toponymen verzameld. Het is te vermoeden dat Karel Boutens hem reeds toen deze van Snellegem had mededeeld. Karel De Flou en Kanunnik Callewaert waren beste vrienden. Waarschijnlijk heeft K. De Flou het bestaan van het obituarium aan zijn vriend gesignaleerd en heeft de President van het Groot-Seminarie het aan Pastoor Steeland ontleend om er inzage van te nemen. Kwam het naar zijn oude plaats terug in het archief van de pastorij van Snellegem zo ja, hoe ging het daar verloren ? Werd het op hoger bevel, zoals andere waardevolle voorwerpen uit de parochiekerken in het omliggende van Brugge, aldaar in veiligheid gebracht gedurende de oorlog 1914-1918 ? De hoop blijft gewetigd dat het eensdaags zal te voorschijn komen. Voorlopig moeten wij het stellen zonder dit jaargetijdenboek.

Gelukkiglijk bezit de kerkfabriek van Snellegem nog een kopie van het obituarium van 1532. Dit jaargetijdenboek bevat 34 blz. papier, waarvan vier onbeschreven zijn. De tekst die het obituarium van 1532 vooraf gaat en die door Kan. Callewaert werd uitgegeven ontbreekt in de kopie. Het obituarium B (de kopie) bevat een tekst die zeker niet stond in het obituarium A (van 1532) : "*Obiit Magrite, twijf was van Carel de Vrou, een jaergetijde te verstaen een zielmisse alleen sonder meer van vichtigh jaeren lanck gedeurende ende t'eerste jaer was 1619*".

Het obituarium B werd geschreven in de 18e eeuw door iemand die geen latijn kende, want de latijnse teksten zijn zeer slecht afgeschreven. De kopiist had een schoon geschrift en heeft ook op ander parochies gewerkt, want wij vinden dezelfde hand terug in het archief van de parochie Zerkegem. De latijnse teksten zijn zeer oud : er zijn er die tot de dertiende eeuw teruggaan, n.l. het obiit van Geraard van Roden en Margareta van de Woestine. Er komt er zelfs een in voor die nog ouder is : "*Octave S. Stevense.. Hujus cure de snelleghem est*". Die tekst verwijst naar de tijd dat Sint-Elooi nog niet de patroon van de kerk was.

De kopie is, voor wat het kalender betreft, tot de laatste regel afgewerkt. Daarna volgt: Dit naervolghende zijn de Bezetten vande Messen die de prochiepape ghecostumeert is van doen alle weke eeuwelick gedeurende : 10 blz. papier. De laatst geschreven bladzijde is in twee helften verdeeld : in de ene helft links staat bovenaan : "*Dit naervolghende is den Ontfanck van den prochiepape dat hij ontfanck vander kercke binnen den geheelen jaere*" - in de ander helft rechts : "*Dit naervolghende is den Ontfanck van de Capellaen dat hij Ontfanck van de kercke binnen den jaere*".

Laten wij nu tot het jaargetijde van de ridder van Roden en zijn vrouw terugkeren. Het jaargetijde werd gesticht door Margareta van de Woestine, die haar echtgenoot veel jaren overleefde. Zij stelde de vergoeding of het stipendium vast, dat aan de pastoor en aan de koster moest worden uitbetaald : 2 schellingen voor de pastoor en 12 deniers voor de koster. Door *presbytero* dient hier pastoor te worden verstaan. J. Van Mierlo heeft dat in twijfel getrokken en zich de vraag gesteld of er wel een pastoor was te Snellegem en er niet beter van een kapelanij zou gesproken worden. Het is echter al te duidelijk bewezen dat reeds lang vóór de dertiende eeuw Snellegem een parochiekerk kreeg, die de moederkerk werd van veel parochies in de omgeving. De twee schellingen waren dus wel bestemd voor de pastoor van de parochie Snellegem. Het woord *presbyter* in de dertiende eeuw heeft ten andere de betekenis van pastoor [30]. Aan de koster van de kerk moesten 12 deniers worden betaald. Dat de naam van de koster niet vermeld werd heeft geen verwondering te verwekken : ook de naam van de pastoor werd niet genoemd.

De last van het jaargetijde moest door de kerk worden uitbetaald en werd gelegd op het huis waarin Jacob de Coster woonde. Het obiït vermeldt de plaats waar de mansio of het huis stond : infra atrium, binnen het kerkplein. Door andere gegevens kan worden uitgemaakt dat dit huis ten oosten van kerk gelegen was en dat de kapelaan in dit huis heeft gewoond. De kapelanij van Snellegem is zeer oud : er is reeds spraak van een kapelaan te Snellegem in 1331 (in het jaargetijdenboek).

Wij oordeelden destijds dat de kapelanij ook werd vermeld in het Registrum decime biennalis in 1330-1331. De vermelding aldaar van 40 pond betreft niet de kapelaan, doch de pastoor van Snellegem. Daaruit mag men echter niet besluiten dat er in de dertiende eeuw geen kapelaan was te Snellegem, want ook de koster van de kerk werd niet vermeld in het Registrum (in tegenstelling met andere parochies) en niemand zal beweren dat er in de dertiende eeuw geen koster was te Snellegem.

In het obiït is er geen spraak van een jaarlijkse uitbetaling aan de kerk, wat voor andere jaarmissen wel het geval was. De woorden : *dedit ecclesie*... hij schonk aan de kerk - komen bij een stichting regelmatig terug. Ook voor de armenzorg is niets voorzien. In al de andere jaargetijden is er iets toegezegd aan de "Mense pauperum". Het obiït is slechts een afkorting van de laatste wilsbeschikking van de stichtster van het jaargetijde. De volledige tekst van de stichting is niet bewaard gebleven. Het gezegde obiït is het oudste dat in het obituarium voorkomt. De heren van Roden waren op het ogenblik van de stichting nog in het bezit van de tienden van Snellegem. Heeft dat iets te maken met het ontbreken van een gift voor de kerk en de armen ? Hoe het ook zij, de last van het uit te betalen stipendium werd gelegd op het huis binnen het atrium. Die mansio behoorde zonder twijfel toe aan de Heren van Roden. Het kan zijn dat bij de stichting, dit huis geschonken werd aan de kerk van Snellegem.

De Heren van Roden konden niet in het bezit blijven van het huis binnen het kerkplein. Het bezit van het atrium van een kerk was reeds sedert lang aan de leken ontzegd. De Heren van Roden deden een voor hen voordelige zaak toen zij het jaargetijde fundeerden op een huis waarvan zij de eigendom toch zouden moeten afstaan aan de kerk [31].

Die mansio was, toen het obiït werd ingeschreven in het obituarium, bewoond door iemand die Jacobus Custos heette, d.i. Jacob de Coster. Wij houden hem voor een familiaris van de ridders van Roden, voor iemand die behoorde tot het geslacht de Coster van Houtave, mogelijks de zoon van Weitkinus de Coster, leenman van de ridder van Roden. Jacob de Coster zou klerk geweest zijn van de ridder van Roden en daar hij in Maerlant te Houtave geboren werd, later de toenaam de Coster hebben laten vallen voor deze van Jacob van Maerlant [32].

MARGARETA VAN DE WOESTINE

Margareta was de echtgenote van Geraard van Roden, broer van Radulphus. Beiden hadden met hun vader hun legerdienst gedaan in Engeland, vooraleer zij zich voor goed in het graafschap Vlaanderen, hun geboortestreek, kwamen vesttigen : Radulphus te Melle en Geraard te Snellgem Margareta, de echtgenote van Geraard, stichtte het beruchte jaargetijde in de kerk te Snellegem. Het obiït vermeldt slechts de naam van Gerardus myles et Margareta uxor ejus, doch uit een nauwkeurig onderzoek van de ridders die te Snellegem op het ridderhof hebben gewoond, is ondubbelzinnig gebleken het jaargetijde gesticht werd voor Geraard van Roden en Margareta van de Woestine. Daar de last van het jaargetijde gelegd werd op het huis waar Jacob de Coster woonde, en dat huis

Zeger van Zomerghem

↓

Willem van de Woestine (1)
Margareta van Bruwaen

↓

Filip van de Woestine (2)
gehuwd met

1. N. van Sint-Winnoksbergen

↓

Margareta van de Woestine (4)
Geraard van Roden (van Snelleghem

Margareta van de Woestine (5)
Willem van Maldeghem

Geraard van Roden
heer van Bedeghem
Beatrix van Assebroek

2. Mathilde van Wulveringhem (3)

Elisabeth van de Woestine (6)
Daniel van Machelen

Aelidis (7)
gehuwd met ?

↓

Elisabeth van de Woestine (8)
Jan II van Gistel (9)

(1) reeds overleden in 1212.
(2) In 1250 reeds overleden.
(3) Leefde nog in 1250.
(4) Vermeld in het obituarium van Snellegem.
(5) Gehuwd in 1224.
(6) In 1236 reeds gehuwd.
(7) In 1236 nog niet gehuwd — reeds overleden in 1269. In 1256 waren haar kinderen nog minderjarig.
(8) Overleden in 1308.
(9) Overleden in 1289.

Filip van de Woestine had een zuster die Mathilde heette en in 1203 vermeld wordt. Hij had ook een zoon die Zeger heette en in 1239 in een oorkonde voorkomt. Wie was zijn moeder?

binnen het atrium lag, binnen het kerkplein te Snellegem, en het ridderhof, het Oosthof, naast het atrium stond, waren Jacob de Coster en Margareta van de Woestine naaste geburen. Als klerk van de ridders van Roden is de begaafde klerk vanzelfsprekend meermaals in contact gekomen met de weduwe van Geraard van Roden, Margareta van de Woestine en met haar zoon, de jonge ridder die in het Land van Roden optrad als Geraard van Berlegem en te Snellegem gewoonlijk als Geraard van Roden.

Wie was Margareta van de Woestine ? De gravin de Lalaing schreef in haar boek "Maldeghem la Loyale" dat Margareta, de vrouw van Geraard van Roden, de dochter was van Filip van de Woestine en van N. van Sint-Winnoksbergen. Margareta behoorde dus tot het geslacht van de ridders van de Woestine [33].

De heren van de Woestine waren oorspronkelijk van Zomergem. De heerlijkheid van de Woestine was een leen gevestigd te Aalter in Oost-Vlaanderen en strekte zich uit over Aalter en Ruiselede. De ridder van Zomergem kreeg op een niet meer te achterhalen tijdstip de heerlijkheid van de Woestine, waarvan het foncier te Aalter lag, in leen van de graaf van Vlaanderen [34].

Uit een oorkonde is het gekend dat het land of de heerlijkheid van de Woestine reeds in de twaalfde eeuw in het bezit was van de Heer van Zomergem .

In 1203 immers schonk Willelmus, filius Sygeri de Somerghem, dominus de la Woestine - Willem, zoon van Zeger van Zomerghem, Heer van de Woestine - aan de Sint-Maartensabdij van Doornink de twee derden van het tiend van de heidegronden of velden gelegen te Aalter op de noordzijde van de rivier geheten Dorma. Volgens de oorkonde had zijn vader, Zeger van Zomerghem, een kapel gebouwd te Aalter. Willem had gans de Woestine, ontgonnen of nog te ontginnen, geërfd van zijn vader, en hield die in leen van de graaf van Vlaanderen. De schenking werd gedaan omdat de gezegde abdij hem had toegestaan een kapelanij te stichten.

Zijn vrouw Margareta, zijn zoon Filip en zijn dochter Mathilde keurden de gifte van Willem goed. De oorkonde werd opgemaakt "in domo de la Woestine" - op het hof van de Woestine - te Aalter, thans de hofstede geheten "Woestinegoed", weleer het foncier van de heerlijkheid van de Woestine [35].

Graaf Boudewijn gaf het altaar van Aalter in 1112 aan de Sint Maartensabdij te Doornik. In 1163 was de ridder Walter van Zomergem monnik in dezelfde abdij [36].

Waarschijnlijk was hij een broer van vergemelde Zeger van Zomergem, die in de oorkonden verschijnt in 1158 en 1166. Uit die jaartallen kunnen wij besluiten dat de zoon van Zeger, die in 1203 de gemelde schenking deed aan de Sint-Maartensabdij omstreeks het midden van de twaalfde eeuw werd geboren.

Willem van Zomerghem liet de toenaam "van Zomerghem" vallen en heette zich Willem van de Woestine. Onder die naam verschijnt hij in de oorkonde in 1203 : Willem, dominus de le Wastine. Hij was in 1212 overleden, want in dat jaar schonken de weduwe van Willem van de Woestine en haar zoon Filip de tienden van Berdizande (Baarzand in Zeeland) aan de Sint-Pietersabdij te Gent [37].

Onze aandacht gaat vooral naar de zoon van Willem, naar Filip van de Woestine, omdat die ridder de vader was van Margareta van de Woestine, die met Geraard van Roden, Heer van Snellegem was gehuwd.

De ridder Filip van de Woestine komt zeer dikwijls voor in de oorkonden uit de eerste helft van de dertiende eeuw. Wij laten hier enkele vindplaatsen volgen waarin zijn naam wordt aangetroffen.

In 1203 - zie boven - Ego Willelmus ... assensu uxoris mee Margarete filiique mei Philippi, ac filie mee Mathildis [38].

In 1212 ... Margareta, quondam uxor domini Willelmi de Wastina et Philippus, filius ejus ...tiend te Berdizant (polder bij Groede) geschonken aan de Sint-Pietersabdij te Gent [39]

In 1213 was Filip van de Woestine militaire bevelhebber te Kortrijk, te samen met de ridder Daniel van Machelen. De stad werd, na een hardnekkige verdediging ingenomen en de twee ridders werden door de Fransen gevangen weggevoerd naar Compiégne. Ze werden er gevangen gehouden tot in 1215 en hadden elk 1000 pond te betalen om hun vrijheid terug te krijgen. Hugo Taccoen, Giselbrecht van Aire, Boudewijn van Querqui, vrouw Sybilla van Wavrin en de burggravin van Sint-Omaars stelden zich elk borg voor 200 pond voor Filip van de Woestine. Arnold van Oudenaarde de, heer van Oudenaarde, stelde zich voor 1000 pond borg voor Daniel van Machelen [40].

In 1216 deed Philippus de Somerghem (Philippus van de Woestine) een gift aan de priorij van Sint-Baafs te Papinglo (Maldeghem) "ubi Mathildis, amita mea, in Christo obdormiens, requiescit". De zegel van Filip van Zomergem draagt het inschrift "Sigillum Philippi de Wastine". (origineel R.A. Gent) [41].

In 1219 is Filip van de Woestine getuige voor de ridder Walter van Gistel in een oorkonde waarbij deze ridder de tienden van de Eernegembroek verkocht aan de abdij van Oudenburg. Getuigen waren : Philippus de Woestina, Balduinus de Praet, Walterus

de Hule en Willelmus de Oostkerke. Boudewijn van Praet was in de eerste helft van de dertiende eeuw in het bezit van de heerlijkheid van Zomergem. Walter van Heule behoorde tot het geslacht van de heren van Zomergem. Willem van Oostkerke, baljuw te Veurne, zullen wij straks in een oorkonde van 1240 ontmoeten in verband met Filip van de Woestine [42].

Op 12 december 1226 belooft Filip van de Woestine trouw te blijven aan de koning van Frankrijk voor het geval dat de graaf Ferdinand en de gravin Johanna de vredesvoorwaarden die zij met de honing hadden aangegaan niet zouden onderhouden [43].

In april 1235 verklaren Margareta van Bruwaen en Filip, heer van de Woestine, haar zoon, dat zij een jaarrente van 1 mudde rogge op hun inzaten te Bevere aan het O. L. Vrouw Hospitaal te Oudenaarde schenken [44].

In februari 1236 ... Ego Philippus, miles, dominus de Wastine, ... de assensu et voluntate Mathildis uxoris mee karissime, et filiarum mearm Elizabeth et Aelidis et etiam de assensu nobilis viri domini Danielis de Masculines, mariti dicte filie mee Elizabeth, primogentite mee.. De vrouw van Filip heette Mathilde. Filip had twee dochters : Elisabeth en Aelidis. Elisabeth hi was gehuwd met Daniel van Machelen [45].

In 1238 ... belooft Filip van de Woestine trouw aan de koning van Frarkrijk [46].

In januari 1239 verklaren Margareta van Bruwaen, Filip, heer van de Woestine, haar zoon, en dezes zoon S. dat zij hun goedkeuring verlenen tot het verkopen van 8 bunder leen gelegen op de Bruwaen, aan het O.L. Vrouw Hospitaal te Oudenaarde [47].

In 1239... Philippus, dominus de Wastina... en zijn rechten te Oostburg (in Zeeland) [48]

In 1240 verklaart Willem van Oostkerke, baljuw te Veurne dat de ridder Daniel van Machelen aan de abdij van Nonnenbossche het land dat hij te Eggewaertscappelle en te Nieuwpoort in leen hield van Fihip van de Woestine heeft verkocht [49].

In 1242 verpandt Filip van de Woestine, als voogd van Boudewijn van Praet, de tienden van Oedelem aan O. L. Vrouwkerk te Brugge [50].

In 1242 verklaart Filip, heer van Wastina en Bevere, dat hij 10 bunder land aan het O. L.Vrouw Hospitaal te Oudenaarde schenkt [51].

In 1243 belooft Mathilde van Winberghe (Winnoksbergen) vrouw van Filip van de Woestine, in tegenwoordigheid van de deken van Veurne, dat zij de overeenkomst zal eerbiedigen die haar echtgenoot heeft aangegaan met het Hospitaal van Rijsel [52].

In 1245.. eed van trouw aan de koning van Frankrijk door Filip, van de Woestine [53].

In 1247 keurt Philippus, dominus de Wastine, de verkoop goed van een tiend van Aalter (Pietberg) [54].

In 1250 was Filip van de Woestine overleden. Dit blijkt uit een oorkonde van Aelidis, domina de Wastina, filia quondam viri nobilis, Philippi de Wastina ... predecessor pater meus - Ik, Alice, Vrouwe van de Woestine, dochter van de overleden ridder de Woestine, mijn vader [55].

De gravin de Lalaing schrijft dat Margareta van de Woestinen die gehuwd was met Geraard van Roden (van Snellegem), een dochter was van Filip van de Woestine en N. Van Sint-Winnoksbergen. Zij heeft geen bronnen aangeduid om haar bewering te staven. Vermoedelijk trad Filip van de Woestine tweemaal in het huwelijk.

Hij trad in de echt met N. Van Sint-Winnoksbergen, die dan een jonkvrouw was uit het geslacht van de bruggraven van deze plaats. Zijn eerste vrouw die het leven schonk aan Margareta, stierf vroegtijdig. Gijselbrecht III, die wellicht de zuster was van de onbekende jonkvrouw en bruggraaf was van Sint-Winnoksbergen leeft nog in 1223 dcoh stierf korte tijd daarna [56]. Filip van de Woestine ging na dezes dood een tweede huwelijk aan met de betrekkelijke jonge weduwe van de bruggraaf, Mathilde van Wulveringhem [57]. Door zijn huwelijk met de bruggravin werd Filip van de Woestine burggraaf van Sint-Winnoksbergen. Hij werd als dusdanig vermeld in 1230, en trouwde dus met Mathilde van Wulveringhem tussen 1223 en 1230 [58]. Uit het huwelijk werden twee kinderen geboren: Elisabeth, die de eerstegebroene werd genoemd en Aelidis. (zie boven de oorkonden).

Mathilde van Wulveringhem behoorde tot het geslacht van de ridders vandeze plaats. Wulveringhem lag in Veurne-ambacht. In een oorkonde van 1243 verschijnt zij als Mahaut de Winberghe femme de Philippe de Wastina. Zij verschijnt er niet als burggravin. Haar zoon Gijselbrecht IV had haar immers in 1242 reeds opgevolgd als burggraaf. In 1223 was haar zoon nog te jong om haar op te volgen. In 1243 werd Philip van de Woestine dan ook geen bruggraaf genoemd.

Die gegevens zijn niet zonder belang voor het Van Maerlandprobleem. Het is nu gebleken dat Sint-Winnoksbergen niet vreemd was aan Margareta van de Woestine die te Snellegem woonde, toen Jacobus Custos er verbleef [59]. Haar vader was in de echt getreden met een jonkvrouw uit het geslacht der bruggraven van Sint-Winnoksbergen en was er zelf burggraaf geweest. Zij was door nauwe familiebanden met die stad verbonden. Zou het in die omstandigheden te verwonderen zijn dar zij er meermaals een bezoek bracht en dat ze er af en toe met een of ander boodschap haar klerk heenzond ? Dat zou in elk geval uitleggen dat de klerk Jacob de Coster - laten wij schrijven: dat jacob van Maerlant - in Dander Martijn de "Casselbergh" vermeldt.

Die berg ligt in de nabijheid van Sint-Winnoksbergen. Het zicht van de Kasselberg heeft ongetwijfeld op de jonge klerk, geboren in het platteland, in het Brugs-Ambacht, een grote indruk gemaakt. Hij heeft de Kasselberg noot meer vergeten [60]. Toen hij in Dander Martijn de nietigheid van de mens stelde tegenover de oneindigheid van God,

schreef hij dat de mens bij vergelijking slechts een korreltje zand was tegenover de Kasselberg :

Also dieden mach een zand
Jeghen Casselbergh in vlaenderlant.

J. Van Mierlo heeft geschreven dat Martijn een Hollander was en zoals Jacob van Maerlant leermeester was van de jonge graaf Floris. Beide zouden te Maerlant bij Den Briel hebben verbleven, of althans daar elkander vaak hebben ontmeot. In dat geval zou Jacob van Maerlant de Kasselberg niet hebben genoemd. De Kasselberg zegde niets aan een Hollander Martijn. Zou de dichter geen ander vergelijking hebben gebruikt ? De haven van Maerlant lag aan de boorden van de Maas. Zou Jacob niet veeleer hebben geschreven naar Martijn :

Also vele dieden mag een druppel water
Jeghen de Maas.

Martijn was geen Hollander, doch een minderbroeder uit Vlaanderen die in het klooster van Brugge had verbleven, en overgeplaatst werd naar het minderbroederklooster te Utrecht. In 1071 had Robrecht de Fries op de Kasselberg een schitterde overwinning behaald op het Franse leger. Elke Vlaming kende bij naam de Kasselberg, de uitkijkpost van Vlaanderen naar Frankrijk. Het kan niemand verwonderen dat Jacob van Maerlant aan de vlaming Martijn de Kasselberg vermeldt.

Alice (Aelidis van de Woestine) had verscheiden kinderen die in 1257 nog minderjarig waren [61]. Elisabeth, de oudste dochter van Aelidis, trad in het huwelijk met Jan II van Gistel [62]. Aelidis schijnt geen mannelijke afstammeling te hebben gehad. Het is niet geweten met wie ze in het huwelijk trad, doch haar dochter Elisabeth bracht het goed der van de Woestinen in het huis van Gistel. De vand e Woestinen beschikten over een groot del van de tol te Brugge. De ridders van Gistel kwamen door het huwelijk van Jan II met Elisabeth in het bezit van die tol. De ridder Jan II van Gistel woonde op het Gistelhof, op de parochie Sint-Gillis. Hij deed de bestelling van het leven van de H. Clara. Hij vroeg aan van Maerlant het leven van de H.Clara uit het latijn te vertalen om die vertaling voor te lezen in het nabijgelegen klooster van de Clarissen waar een naaste bloedverwante van hem abdis was. Door zijn vrouw die een van de Woestine was, kan hij in betrekking zijn gekomen met de dichter.

GERAARD VAN RODEN te SNELLEGHEM (GERAARD VAN BERLEGHEM)

Geraard van Roden, de ridder die op het Oosthof te Snelleghem woonde, de heer van Berleghem, was de zoon van Geraard van Roden en Margareta van de Woestine.

Bij het overlijden van zijn vader was hij nog jong. Radulphus van Roden, heer van Melle, zijn oom, schreef in 1236 dat Geraard van Roden, de zoon van zijn overleden breoder, toen nog de jaran van verstand niet had bereikt [63]. In 1228 was zijn vader nog in leven, want er is een oorkonde van hem bewaard van 1228. Het is niet geweten of zijn vader in de loop van dit jaar overleden is.

Na het overlijden van haar echtgenoot bleef de weduwe Margareta van de Woestine met haar zoontje het ridderhof van Snellegem bewonen. Het is in die omstandigheden te begrijpen dat zij, indien er nog geen klerk aan het ridderhof verbonden was, er toen een heeft aangeworven. Hieruit volgt niet dat die klerk Jacob de Coster was: deze laatste kwam slechts veel later het huis binnen het atrium bewonen.

De jonge Geraard van Roden had in het begin van juli 1244 nog geen zegel. Hij was er wel in het bezit van op het einde van het jaar. In 1251 wordt zijn vrouw Beatrix voor de eerste maal in de oorkonden vermeld. Wij vinden hem in de oorkonden onder de naam van Gerardus de Roden, dominus de Barleghem of als Gerardus, dominus de Barleghem en zelfs als Gerardus de Barleghem. Hij is slechts onder die laatste naam gekend, omdat hij nooit geïdentificeerd werd als Gerard van Roden van Snelleghem. Berleghem is een van de 17 parochies van het land van Roden. De ridder van Snelleghem hield Berleghem in leen van zijn oom Radulphus van Roden; heer van Melle, en nadien van diens zoon Geraard.

Geraard van Roden (van Snelleghem) wordt in de oorkonden vermeld in januari 1238, in april 1239 en in november 1239 als Gerardus, filius domini Gerardi, militis - Geraard, zoon van de ridder Geraard: hij was in 1238 nog te jong om ridder geslagen te worden [64].

In juli 1244 was Geraard van Roden (van Snelleghem), heer van Berleghem, reeds oud genoeg om als leenheer op te treden. Hij oorkonde immers toen dat hij aan Egied van Oostkamp de toelating verleende om voor de duur van 10 jaar de helft van een tiend, te Houtave gelegen, dat Egied van hem in leen hield, te verpanden aan de abdij van Sint-Andries. Dat er hier sprake is van Geraard van Roden (van Snelleghem) blijkt ondubbelzinnig uit het feit dat hij het tiend in leen hield van Geraard van Roden, heer van Melle, zij dominus superior [65].

Wij laten nu de korte inhoud van de reeds gekende oorkonden die Geraard van Roden van Snelleghem onder de naam van Geraard van Roden van Berleghem heeft uitgevaardigd.

Op 13 oogst 1252 oorkonden Geraard van Berleghem en zijn vrouw Beatrix dat zij hun allodium van Borsbeke (Bursbeke), gelegen te Letter-Houtem, met recht van hoge en lage justitie en alle inkomsten aan het allodium verbonden, voor twintig pond en zes schellingen rente aan de abdij van Sint-Baafs hebben verkocht [66].

Michiel van Lembeke werd achteraf door Gwijde, graaf van Vlaanderen, gelast in zijn naam die verkoop te bekrachtigen [67].

Op dezelfde dag, 13 oogst 1252, beloofde Geraard van Berleghem het voogdijschap (advocatiam) van Sint-Lievens-Houtem te verkopen aan de abdij van Sint-Baafs, indien zijn bloedverwant Geraard van Roden, van wie hij het voogdijschap in leen houdt, zijn goedkeuring verleent. De abt van de abdij van Sint-Andries en de schoonbroer van Geraard van Berleghem, de ridder van Willem van Maldeghem, zulen de prijs van de verkoop vaststellen [68].

Op 2 september 1252 bevestigen Geraard van Berleghem en zijn vrouw Beatrix voor de deken van Sint-Lievens-Houtem dat zij het voogdijschap van Sint-Lievens-Houtem zullen verkopen aan de abdij van Sint-Baafs [69].

Geraard de Roden heeft vier oorkonden uitgevaardigd in verband met het land van Roden: twee op 13 augustus 1252 - een op 2 september 1252 en een op 24 oktober 1252. Uit deze vier oorkonden mogen wij het besluit trekken dat Geraard van Roden (van Snelleghem) in 1252 ofwel een drietal maanden in het land van Roden heeft verbleven of er af en toe heenreisde. Het is gekend wei hem op ten minst een van die reizen vergezelde: zijn vrouw Beatrix van Assebroek, de abt van de abdij van Sint-Andries bij Brugge en zijn zwager Willem van Maldeghem, die toe Geraard van Roden (alias van Berleghem) nog kind was, jaren lang voogd was van zijn jongere shoonbroer. Zijn optreden alhier kan dus niet vreemd voorkomen alsook dat niet van de abt van de abdij van Sint-Andries, daar die nog monnik was geweest in de abdij van Sint-Baafs te Gent en het doel van de reis was een deel van de bezittingen van Geraard van Berleghem aan gezegde abdij te verkopen.

Waarschijnlijk werden slechts de voornaamste personen die de reis medemaakten vermeld en liet Geraard van Roden (uit Snelleghem) zich vergezellen door zijn klerk, Jacob de Coster. In dat geval heeft de laatste ruimschoots gelegenheid gehad om in betrekking te komen met Geraard van Roden, Heer van Melle en zijn vrouw Katharina van Cysoing en wellicht ook met de "*nobilis matrona*" met de edelvrouw Heila van Roden, van wie hij de bestelling kreeg van de Alexander [71].

In de vijfde en zesde oorkonde van Geraard van Berleghem is er sprake van tiend van het land van de Woestine, te weten te Ruislede en te Aalter. In de vijfde oorkonde staat hij zelf borg voor Aelidis, Vrouwe van de Woestine. Dat doet het vermoeden opduiken dat hij een zoon was van Margareta van de Woestine, die gehuwd was met Geraard van Roden, die op het Oosthof woonde te Snelleghem. Dit vermoeden wordt zekerheid door de boven geciteerde oorkonde, waarin Radulphus van Roden duidelijk laat weten dat Geraard van Berleghem de zoon is van zijn overleden broer Geraard van Roden (die te Snelleghem woonde en met Margareta van de Woestine was gehuwd).

Geraard van Berleghem komt nog eens voor, en dan slechts als getuige, in een oorkonde van 22 augustus 1284. Zijn bloedverwant Geraard van Roden, Heer van Melle, maakte op die dag te Heule zijn laatste wilsbeschikkingen bekend vooraleer naar het Heilig Land te vertrekken. Hij deed dat in tegenwoordigheid van zijn vrouw Isabella van Heestert (zij was weduwe van Zeger van Heule), van haar zoon Willem van Heule, van haar dochter Mathilde, van de pastoor van Heule en van Geraard van Berleghem en nog andere niet vermelde ridders [72].

Op 24 oktober 1252 oorkonden Geraard van Berleghem en zijn vrouw Beatrix dat zij het voogdijschap van Sint-Lievens-Houtem verkocht hebben aan de abdij van Sint-Baafs [73]. Zij deden het .... *secundum dictum venerabilis patris W. Abbatis sancti Andree juxta Brugis, et domini Willelmi de Maldeghem, militis* [74]. De abt van de abdij van Sint-Andries was dus een van de twee schatters. Wij hebben reeds uitgelegd hoe het kwam dat Willem van Maldeghem als schatter werd aangesteld. De abt van de abdij van Sint-Andries heette in 1252 Willem. Zijn toenaam staat niet vast. Hij kwam als schatter in aanmerking omdat hij met de ridders van Berleghem bevriend was (de ridders van Roden waren grote weldoeners van de abdij en het Oosthof van Snelleghem, het ridderhof van Geraard van Berleghem, paalde aan het goed van de abdij), en ook omdat Willem een oud monnik was van de abdij van Sint-Baafs. De twee schatters maakten hun schatting bekend in december 1252. Geraard van Berleghem kreeg 350 pond - Geraard van Roden, Heer van Melle, a quo dictus Gerardus de Berleghem dicta bona in feudum tenebat, 40 pond - en Beatrix van Assebroek 10 pond "pro suis jocalibus".

Alles verliep met de toestemming van de Heer van Dendermonde van wie de Heer van Melle de verkochte goederen in leen hield [75].

In september 1257 oorkondt Geraard van Berleghem dat zijn leenman Grippus van Craaienbroek, met zijn toestemming, een deel van een tiend dat van hem in leen werd gehouden, geruild heeft met het prioraat van Sint-Berten te Poperinge tegen drie bunderen grond, gelegen te Ruiselede [76].

In februari 1258 (oude stijl 1257) oorkonden de ridders Geraard van Berleghem, Willem van Grimbergen, Olivier van Machelen en Walter de Moer dat zij zich borg stellen voor Aelidis, Vrouwe van de Woestine, die haar tiend aan Aalter heeft verkocht aan de abdij van Sint-Maarten te Doornik, en dat zij zich verplichten de verkoop te doen goedkeuren door haar kinderen, zodra deze meerderjarig zullen worden [77].

Er werden dus zes oorkonden uitgevaardigd door Geraard van Berleghem en in die oorkonden, die reeds uitgegeven werden, komt Geraard van Berleghem nooit voor als Geraard van Roden. Hij was dan ook slechts onder die naam gekend. Hij was Heer van Berleghem, doch woonde niet daar. Hij was geboren te Snelleghem en woonde er op het Oosthof.

In het Rijksarchief te Brugge berusten er een zeker aantal oorkonden door hem uitgevaardigd die nooit werden uitgegeven. Die oorkonden zijn van uitzonderlijk belang voor het Van Maerlantprobleem.

Wat gaf aanleiding tot het uitvaardigen van die reeks oorkonden ?

In januari 1236 ruilde Weitkinus de Coster die te Houtave woonde en een clericus, een klerk was, een tiend van Houtave dat hij in leen hield van de Heer van Snelleghem, met de abdij van Sint-Andries voor een stuk land dat de abdij hem in verwisseling afstond [78]. De toenaam de Coster werd aan Weitkinus gegeven omdat hij of zijn vader te Houtave de bediening van koster had uitgeoefend. Het land werd waarschijnlijk genomen uit het Middelhof, een grote hofstede die in de noordhoek van Houtave lag, die Mallant geheten werd. De hofstede waar Weitkinus woonde lag in de nabijheid van die hofstede, zoals blijkt uit een oorkonde uit de eerste helft van de veertiende eeuw. Daar het Middelhof reeds in 1236 aan de abdij van Sint-Andries toebehoorde en er nergens in de oudere oorkonden van de abdij die bewaard zijn gebleven melding wordt gemaakt van schenkingen aldaar van gronden aan de abdij, mag de veronderstelling worden gemaakt dat de abdij het Middelhof te Houtave bij haar stichting heeft gekregen.

Dat zou althans uitleggen waarom de abdij reeds vóór 1236 de tienden opkocht of in het bezit ervan zocht te geraken en ook ernaar heeft gestreefd het personaat van Houtave te verwerven.

Weitkinus had waarschijnlijk van de Heren van Roden die de "*patroni*" van Houtave waren in leen de tienden te Houtave verkregen die aan het kostersambt verbonden waren. In 1236 ruilde Weitkinus die tienden voor grond. Daar hij die tienden in leen hield van de Heer van Snelleghem, stelde de abdij als voorwaarde voor de ruiling, dat die tienden zouden worden vrijgemaakt van leenverband. Dat kon echter voor het ogenblik niet. De Heer van Snelleghem was in 1236 Geraard van Roden (alias Geraard van Berleghem) die toen nog te jong was om het leenverband te verbreken. Weitkinus werd verplicht te beloven dat hij er voor zou zorgen dat het tiend zou vrijgemaakt worden van alle leenverplichtingen en er voor borg staan met al zijn roerende en onreoerende goederen.

In december 1243 werd Weitkinus de Coster door de abdij van Sint-Andries verplicht "*sub paena decem librarum*" - onder boete van 10 ponden - de verbintenis aan te gaaan dat in de loop van het volgende jaar het tiend zou wrij komen van alle leenverband [79].

Waarom juist in de loop van het volgend jaar ? Omdat in 1244 Geraard van Roden reeds oud genoeg zou worden om eigenmachtig op te treden. Dat vernemen wij uit een ander oorkonde, die niet in verband staat met Weitkinus de Coster.

Uit een oorkonde immers in dit jaar uitgevaardigd blijkt dat de jonge Geraard van Roden aan een van zijnleenmannen de toestemming heeft verleend tot het verpanden van de helft van het tiend van Houtave dat hij van hem in leen hield. De toestemming werd bekrachtigd door Geraard van Roden, Heer van Melle. In dezelfde oorkonde vernemen wij nog dat de jonge Geraard toen nog over geen zegel beschikte.

In dezelfde maand juli gaf de jonge Geraard een oorkonde uit die begon met de woorden: Ego, Gerardus de Roden, dominus de Barleghem - Ik, Geraard van Roden, Heer van Berleghem. De oorkonde eindigt met de woorden: sigillo meo propro fecti roborari. Op het einde van juli 1244 beschikte Geraard van Roden, Heer van Berleghem, dus reeds over zijn eigen zegel [80].

Het moet dan ook niemand verwonderen dat de abdij van Sint-Andries er op stond, dat het tiend van Houtave, dat Weitkinus de Coster geruild had voor een perceel grond,

door Geraard van Roden (van Snelleghem) zou worden vrijgemaakt van leenverplichtingen in de loop van het jaar dat volgen zou, t.t.z. in 1244. Wat deed Weitkinus de Coster ? Hij overhandigde aan Willem van Maldeghem 12 ponden die aan de abdij zouden worden geschonken indien het leenverband niet zou worden verbroken. De abdij beloofde samen te werken met Weitkinus de Coster om Willem van Maldeghem te bewilligen ofwel de 12 ponden terug te schenken ofwel de vrijmaking van het tiend te bewerken.

Weitkinus de Coster was in augustus 1246 reeds overleden, want in die maand vaardigde Geraard van Roden, Heer van Berleghem, een oorkonde uit waarin hij verklaarde dat hij de erfgenamen van Weitkinus de Coster ontsloeg van alle leenverplichtingen in verband met het tiend dat Weitkinus geruild had met de abdij voor een perceel grond. Mogen wij er uit besluiten dat Weitkinus toen reeds overleden was ? De tekst van de oorkonde waarin sprake is van de erfgenamen van Weitkinus schijnt het uit te wijzen [81].

In augustus 1251 volgt een nieuwe oorkonde van Gerardus, miles dominus de Berleghem - van Geraard, ridder, Heer van Berleghem. Hier treedt Geraard op als ridder. Voor de eerste maal is er in de oorkonden sprake van Beatrix, vrouw van Geraard. Uit andere bronnen is het geweten dat die Beatrix geheten werd Beatrix van Assebroek [82]. De oorkonde werd nog in dezelfde maand bekrachtigd door G(erardus), mules, dominus de Roden, t.t.z. door Geraard van Roden, Heer van Melle, die de Geraard, miles - ridder - dominus de Barleghem - Heer van Berleghem, zijn consanguineum - zijn bloedverwant - noemt [83].

In de maand november 1252 vaardigt Geraard van Roden, Heer van Berleghem, een oorkonde uit waarin de tekst van de oorkonde 7400 blauw in haar geheel werd opgenomen. Aan die tekst wordt bijgevoegd dat Geraard een nieuwe regeling aanvaardt voor het uitbetalen van een rente van één mark en 40 deniers die de abdij van Sint-Andries hem schuldig was. Geraard voegt er nog bij dat de ruiling van het tiend van Weitkinus de Coster en van de gezegde rente werd aangegaan toen hij nog geen ridder was en geen zegel bezat, maar toch de wettelijke ouderdom had bereikt. De oorkonde werd voorzien van de zegel van Geraard en van die van zijn vrouw. De laaste zegel droeg het randschrift: Sigillum Beatricis domine de Arsebroec [84].

In december 1252 werd de oorkonde van Geraard van Roden, Heer van Berleghem, door zijn bloedverwant Geraard van Roden, Heer van Melle, bekrachtigd [85].

Door die reeks oorkonden is het nu uitgemaakt dat Geraard van Berleghem te identificeren is met Geraard van Roden, zoon van Geraard en Margareta van de Woestine.

Hij woonde op het Oosthof te Snelleghem en was een tijdgenoot van Jacobus Custos - van Jacob de Coster, die naast het ridderhof binnen het atrium van Snelleghem woonde. Het is zo goed als zeker dat die Jacob de Coster behoorde tot het geslacht de Coster dat te Mallant, in de noordhoek van Houtave woonde. Daar Weitkinus de Coster, die wij in de oorkonden hebben zien verschijnen, een clericus was en Jacob de Coster van Mallant het eveneens was, is het te vermoeden dat die laatste een zoon was van Weitkinus en dat Willem van Maldeghemn de voogd van Geraard van Roden van Snelleghem, de jonge clericus Jacob de Coster naar Snelleghem heeft geroepen om er als klerk dienst te doen. Het is normaal dat niet op een vreemdeling doch op een van de familiares beroep werd gedaan om naast het ridderhof te wonen en er het ambt van klerk te vervullen.

Nu kunnen wij de reeks samenstellen van de oorkonden die de jonge Geraard van Roden, alias Geraard van Berleghem, heeft uitgevaardigd.

In juli 1244 - tienden te Houtave. Uitgevaardigd op het ridderhof te Snelleghem.
In augustus 1244 - tienden te Houtave - erfgenamen van Weitkinus de Coster - Uitgegeven op het ridderhof te Snelleghem.
In augustus 1251 - tienden te Houtave - Uitgevaardigd op het Oosthof te Snelleghem.
In augustus 1251 - tienden te Houtave en bekrachtiging van de ruil van het tiend dat - Weitkinus de Coster in leen had gehouden - Uitgevaardigd op het ridderhof te Snelleghem.
Op 13 augustus 1252 verkoopt hij zijn allodium van Bursbeke aan de abdij van Sint-Baafs.
Op 13 augustus 1252 belooft hij het voogdijschap van Sint-Lievens-Houtem aan dezelfde abdij te verkopen.
Op 2 september 1252 bevestiging van de inhoud van voorgaande oorkonde.
Op 24 oktober 1252 verkoopt hij het gezegde voogdijschap aan de abdij van Sint-Baafs.
In november 1252 nieuwe bekrachtiging van de ruil door Weitkinus de Coster aangegaan met de abdij van Sint-Andries. Uitgevaardigd op het ridderhof te Snelleghem.
In december 1252 - tienden te Houtave. Uitgevaardigd op het ridderhof te Snelleghem.
In februari 1257 - tienden te Houtave. Uitgevaardigd op het ridderhof te Snelleghem.
In september 1257 - tienden te Aalter. Uitgevaardigd op het ridderhof te Snelleghem.

Het is opvallend dat Geraard van Roden tussen 13 augustus 1252 en 24 oktober 1252 geen oorkonden heeft uitgevaardigd te Snelleghem. In die korte periode werden vier oorkonden uitgegeven in het land van Roden. De ridder Geraard van Berleghem was er volgens de oorkoden vergezeld van zijn vrouw. In november 1252 volgt reeds een nieuwe oorkonde uit Snelleghem. Het is meer dan waarschijnlijk dat Geraard van Roden en zijn vrouw Beatrix in de tweede helft van 1252 een drietal maanden in het land van Roden hebben verbleven.

Indien de klerk Jacob de Coster in 1252 zijn meester Geraard van Berleghem op zijn reis naar het land van Roden heeft vergezeld en er een drietal maanden heeft verbleven, dan heeft hij er ruimschoots de gelegenheid toe gevonden om in betrekking te komen met Geraard van Roden, Heerr van Melle en zijn vrouw Katherina van Cysoing en ook nog met de nobilis matrona Heila van Roden, van wie hij de bestelling zou hebben gekregen van de Alexander.

De enigmatische Gheile of Heile werd nooit geidentificieerd. Niets belet dat men er een Heila van Roden in zou zien, de Gheile die de Alexander bestelde. Daar zij te Schelderode woonde waar aan de ridders van Roden tol moest worden betaald, had zij er belang bij dat de schepen ongehinderd op de Schelde zouden kunnen doorvaren tot Gent en tot Schelderode. In zijn Alexander maakt nu juist Jacob van Maerlant er zijn beklag over dat de bezetting van het kasteel van Rupelmonde - de rovers van Rupelmonde - die vrije doorvaart verhinderen. Het heeft er de schijn van dat hij de klachten van de ridders van Roden of van Heila van Roden heeft opgevangen. Een verblijf van drie maanden in het land van Roden en bij de ridders van Roden kan uitleggen hoe hij zo goed op de hoogte was van de toestand op dit terrein. In een eerste bijdrage over Jacob de Coster van Maerlant werd er de nadruk op gelegd dat Jacob de Coster in zijn hoedanigheid van klerk ongetwijfeld zijn heer op zijn belangrijke reizen zal hebben vergezeld [87]. De vraag werd gesteld: zijn die reizen bewezen ? De oorkonden bewijzen dat Geraard van Roden van Snelleghem in 1252 naar het land van Roden is vertrokken en er drie maanden heeft verbleven. Het is te vermoeden dat zijn klerk Jacob de Coster die te Snelleghem in een mansio op het atrium naast het ridderhof woonde, hem althans bij die gelegenheid heeft vergezeld, des te meer daar de reis van Geraard van Berleghem een zakenreis was en een zaakkundig klerk de ridder bij die aangelegenheid zeer nuttig kon zijn. De waarschijnlijkheid wordt des te groter wanneer men bedenkt dat een verblijf van drie maanden in het land van Roden aan Jacob de Coster van Maerlant de gelegenheid gaf in contact te komen met Heila van Roden en met Katherina van Cysoing [88] en dat beide contacten uitleggen hoe Jacob van Maerlant aan de bestellingen kwam van de Alexander en van de Merlijn [89].

Geraard van Berleghem heeft zijn leven niet geëindigd te Snelleghem. Wij komen tot dit besluit, niet alleen omdat noch hij noch zijn vrouw in het obituarium vermeld worden - zijn vader en moeder werden het wel - , maar vooral omdat er nog in de dertiende eeuw een ander ridder op het Oosthof woonde. Het is niet geweten wanneer deze er zich vestigde. Op 8 juni 1292 werd Monseigneur Cretien de Snelleghien door graaf Gwijde van Dampierre belast om samen met de ridder Walter van Nevele de grenzen aan te duiden tussen de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen en deze van Vlaanderen en

Namen [90]. Uit de rekeningen van de stad Brugge blijkt dat Kerstiaan van Snelleghem op het einde van de dertiende eeuw - in 1299 - reeds overleden was [91].

Waarschijnlijk heeft Geraard van Roden van Snellegem zich in de tweede helft van de dertiende eeuw te Brugge gevestigd. Brugge was toen een zeer bloeiende handelsstad. Daar was geld te verdienen en de ridders te lande waren verarmd. De ridder van Snellegem behoorde, langs moeders zijde, tot het geslacht der ridders van de Woestine, die juist toen het grootste deel van de tol te Brugge in handen hadden [92]. De toekomst van Geraard van Berlegem lag niet meer te Snellegem maar te Brugge. Het bewijs dat de ridders van Roden zich in de tweede helft van de dertiende eeuw te Brugge hebben gevestigd wordt geleverd door de volgende gegevens :

Er is sprake van een Jakemijn van Roden, die in de tweede helft van de dertiende eeuw te Brugge woonde [93].

In dezelfde tweede helft van de dertiende eeuw woonde de ridder Jan van Roden, Heer van Ingelmunster en van Gulleghem, zoon van Geraard van Roden, Heer van Melle, te Brugge [94]. In 1281 wordt nogmaals een ridder Geraard van Roden vermeld, die te Brugge woonde [95].

In de rekeningen van de stad Brugge uit 1302 - 1303 wordt er een Geraard van Roden vermeld en ook nog een Willem van Roden [96].

Het staat dus vast dat er in de tweede helft van de dertiende eeuw ridders van Roden te Brugge gevestigd waren. Hierbij denken wij natuurlijk aan Geraard van Roden van Snelleghem, omdat Snelleghem in de nabijheid van Brugge lag. Het is bovendien geweten dat er zich in de tweede helft van de dertiende eeuw een ander riddergeslacht te Snelleghem heeft gevestigd. (zie boven).

BEATRIX VAN ASSEBROEK

Beatrix van Assebroek was gehuwd met Geraard van Roden van Snellegem, ook Geraard van Berleghem geheten. In 1246 was deze ridder nog niet gehuwd, want hij trad toen alleen op in een oorkonde. In 1251 was hij echter reeds met haar gehuwd zoals blijkt uit een oorkonde van dit jaar. De zegel van Beatrix van Assebroek is nog vastgehecht aan een oorkonde van 1252 (reeds boven vermeld). De zegel draagt het randschrift : Sigillum Beatricis, domine de Arsebroec. Ze behoorde bijgevolg tot het geslacht van de ridders van Assebroek bij Brugge.

Het leenhof van Assebroek groeide uit tot een van de bijzonderste leenhoven van de Burg van Brugge. De ridders van Assebroek hadden recht op een vierde van de graantienden van Sijsele, een derd van deze van Oedelem en een vijfde van deze van Assebroek en Ste Katharina (De parochies Assebroek, Oedelem en St. Katharina werden genomen uit Sijsele). Dit tienderecht van de ridders van Assebroek is waarschijnlijk zeer oud. De oudste geschiedenis van dit riddergeslacht ligt nog in het duister. Wij kennen slechts een ridder Giselbrecht van Assenbroec die samen verschijnt met de graaf Filip van de Elzas in een oorkonde van 1187 en een "*Balduinus de Assenbroek, miles*" op het einde van de dertiende eeuw. De ridder van Assebroek bezat het visrecht in de Reie, binnen de stad Brugge tot in 1290. In dit jaar werd dit recht door de stad Brugge afgekocht voor 400 pond parissis. Hij moest, wellicht als tegenprestatie, op eigen kosten de Mariabrug te Brugge onderhouden, die tot in 1297 toegang gaf tot de stad Brugge uit de richting Gent en Kortrijk [97].

Beatrix van Assebroek is slechts gekend door de oorkonden door Geraard van Berleghem uitgegeven. Het is niet geweten in welk jaar ze overleden is.

RIJKAARD VAN STRATEN EN MARGARETA VAN RODEN

Margareta van Roden was de zuster van Geraard van Roden, heer van Melle en zoon van Radulphus. Zij trad in het huwelijk met Rijkaard van Straten en kwam zich in het ambacht Straten, dat paalde aan dit van Snellegem, vestigen. Dit ambacht strekte zich in de dertiende eeuw uit over de parochies Varsenare en Sint Andries. Het paalde ten noorden aan Houtave en Meetkerke.

Er zijn drie oorkonden gekend waarin Margareta van Roden vermeld wordt : een van januari, een tweede van april en een derde van november 1238 [98]. De eerste vermelde oorkonde werd gedeeltelijk uitgegeven door Ch. Piot, met een afdruk van de zegels van Rijkaard en van Margareta [99]. De laatste twee werden nooit uitgegeven. In 1238 was Margareta reeds gehuwd met Rijkaard van Straten. In 1266 was zij reeds overleden. In dit jaar immers beslechtte de gravin Margareta een geschil tussen de abdij van Sint-Andries enerzijds en anderzijds Rijkaard van Straten, zijn zoon Willem en zijn twee dochters, alle drie kinderen van Margareta "*quondam uxore ipsius*", zijn overleden echtgenote.

F. Van Dycke beweert dat Margareta van Roden, vrouw van Rijkaard van Straten, een dochter had, die insgelijks Margareta werd genoemd en die abdis werd van de abdij van O. L. Vrouw te Dendermonde. Dit kan worden aangenomen, daar haar moeder te Melle geboren werd en grootgebracht [100].

De ridders van Straten waren, zoals blijkt uit het verhaal van de moord van graaf Karel de Goede, trouwe aanhangers van de graaf van Vlaanderen en konden gerekend worden onder de zeer invloedrijke ridders van het graafschap.

Het is niet zonder belang, in verband met het van Maerlant-probleem, eens na te gaan hoe zij ten tijde van dichter hun invloed hadden weten uit te breiden tot in Houtave en Nieuwmunster. De achterlenen die zij aldaar in het bezit hadden hielden zij van de ridders van Roden.

In het begin van de dertiende eeuw hield de ridder Gossuinus van Varsenare een deel van de tienden en van de offeranden van Houtave in leen van de ridder Geraard van Roden, heer van Melle. In 1216 verkocht hij met de goedkeuring van Geraard van Roden en van zijn vrouw Hildegardis van Melle het achtste deelvan het tiend van Houtave aan de abdij van Sint-Andries [101]. Een weinig later verkocht hij al hetgeen hem toekwam van de tienden en van de offeranden van Houtave aan dezelfde abdij. Radulphus van Roden en zijn vrouw Bertha bevestigden de verkoop en schonken er hun goedkeuring aan in juli 1220 [102].

Waarschijnlijk was Gossuinus in 1220 reeds overleden, want hij tekent de oorkonde van 1220 niet, terwijl ze wel getekend werd door Rijkaard II van Straten die met Adelisa, de dochter en erfdochter van Gossuinus was gehuwd. Adelisa werd door Poplimont genoemd : *"dame héritière de Varsenare"*. Het is dan ook te begrijpen dat hij over haar echtgenoot, Rijkaard II van Straten, schrijft : *Il hérita encore de Houtave, possédé avant lui par Gossuin, seigneur de Varsenare, chevalier, et relevant en fief du sire de Rode et de Melle.*

Rijkaard II werd door de gravin aangesteld als schepen van het Vrije in 1244. Hij stierf in 1250 en werd begraven in de kerk van Sint-Andries.
Op zijn grafzerk stond het opschrift :

Obiit Riquardus miles de Straten
Anno MCCL, in vigilia Beate Marie.

Rijkaard III, die gehuwd was met Margareta van Roden, volgde zijn vader op in 1250 en werd schepen van het Vrije in 1254. Hij bleef dit ambt waarnemen tot aan de dood van de gravin Margareta in 1279. Hijzelf stierf in 1280 en werd begraven naast zijn vader onder een zerksteen met het opschrift :

Hic jacet dominus Riquardus miles de Straten,anno MCCLXXX

Ch. Piot schrijft over Rijkaard III van Straten : *Richard II, sire de Straten, troisième fils de Richard et d'Adelise, succéda à son père dans les seigneuries de Straten en 1250. Il fut aussi seigneur féodal de Varsenare, de Neuve-Eglise* (Nieuwmunster) *et seigneur des*

arrières-fiefs de Houtave [103]. Ch. Piot geeft hem te veel eer : Rijkaard was wel heer van Varsenare - dat in het ambacht Straten lag en hij van zijn moeder had geërfd, doch hij was geen heer van Nieuwmunster. De ridders van Roden hadden reeds in 1221 het personaatsrecht van Nieuwmunster aan de abdij van Sint-Andries afgestaan. Rijkaard van Straten was er slechts in het bezit van enkele tienderechten, die hij hield van de ridder van Roden van Snellegem. Ch. Piot heeft ook de oorkonde van jan. 1238 (oude stijl 1237) niet goed begrepen... *lettres de janvier 1237, par lesquelles Lambert, fils de Monon de Neuve-Eglise, et Margeurite, sa femme vendaient à Godefroid, abbé de Saint-André, toute la dîme de Neuve-Eglise, qu'ils tenaient en fief de Richard de Straten et de Marguerite, sa femme. En qualité de seigneurs féodaux, ils donnèrent assentiment à cette vente, en présence de leurs hommes de fiefs. Gérard de Rodes, fils de Gérard, seigneur de Rodes, ratifia cette transaction, en qualité d'héritier éventuel du droit féodal dont jouissait alors Marguerite, femme de Richard de Straten.* Geraard van Roden, zoon van Geraard, was de jonge heer van Snellegem, die in 1238 nog een kind was. Rijkaard van Straten en Margareta hielden het tiend van Nieuwmunster in leen van hem. Er kan geen sprake van zijn dat Geraard de mogelijke erfgenaam zou zijn geweest van Rijkaard van Strate in verband met het tienderecht dat zij zelf van hem in leen hielden. De jonge heer van Snellegem was echter nog te jong om afstand te doen van het leenverband en daarom stonden Rijkaard van Straten en Margareta van Roden borg voor hem : zij zouden bewerken dat de jonge Geraard van Roden later aan het leenverband zou verzaken.

Lambertus van Straten, een broer van Rijkaard en schoonbroer van Margareta van Roden, was monnik in de abdij van Sint-Andries. Het is geweten dat Radulphus van Roden, de vader van Margareta, een grote weldoener was van deze abdij en dat de ridders van Straten hun medewerking hadden verleend tot het stichten van de abdij.

De ridder Niklaas van Straten, kanunnik te veurne, werd kapelaan van Gwijde van Dampierre. De graaf zond hem naar Gelderland met de opdracht een bedrag van 200 pond uit te betalen aan zijn schoonzoon, de graaf van Gelderland en van Zutphen. Niklaas overhandigde de som op 15 januari 1291. F. Van Dycke beweert dat de kapelaan een zoon was van Rijkaard van Straten en Margareta van Roden. Dezelfde Nicolaus de Stratis wordt nogmaals als kapelaan van Gwijde van Dampierre vermeld in 1295 [104].

Een van de ridders van Straten, Guissuinus van Straten, heeft zich in Gelderland gevestigd. Hij werd de stamvader van de nederlandse tak van de ridders van Straten. Zijn vader heette insgelijks Gossuinus en woonde in het Ambacht Straten. Deze was de zoon van Hugo van Straten. Hugo van Straten was heer van Straten, van Sint-Baafs bij Brugge, van Bemlaringen [105] (een plaats tussen Gistel en Zevecote) en Oudenburg. Gossuinus junior was reeds in 1261 overleden. Zijn kinderen deden een gift aan de Sint-Paulus kerk te Utrecht tot

het stichten van een jaargetijde in deze kerk. Gossuinus junior was gehuwd met Ludwina (van Arnhem ?) en had drie kinderen : Jan, Boudewijn en Diederik. Om een einde te stellen aan de betwistingen die waren ontstaan tussen de drie kinderen enerzijds en het kapittel van Zutphen anderzijds, werd aan dit kapittel de tienden van al hun bezittingen te Arnhem afgestaan alsook nog, mits een vergoeding van 80 pond Utrechts geld, de goederen die zij van hun vader hadden geërfd in het ambacht Straten, te Sint-Baafs bij Brugge.

Een laatste bijzonderheid : F. Van Dycke vermeldde in 1851 de ridder Rijkaard III van Straten (gehuwd met Margareta van Roden) Als heer van Straten en van Costere [106] Felix Goethals schrijft : Richard de Straten et de Costere [107]. Poplimont schrijft in 1867 : Richard de Straten, chevalier, troisième fils de Richard, sire de Straten et de Adelise, succéda à son père dans les seigneuries de Straten et de Coster, en 1250 [108]. Ch. Piot is voorzichtiger en schrijft in 1878 : Richard III, sire de Straten, succéda à son père dans les seigneuries de Straten. *Il fut aussi seigneur féodal de Varsenare, de Neuve-Eglise* (Nieuwmunster) *et seigneur des arrières-fiefs de Houttave* [109].

F. Van Dycke vermeldt niet waarom Rijkaard van Straten, gehuwd met Margareta van Roden, heer van Costere werd genaamd. Was het omdat hij, zoals Ch. Poplimont schrijft, achterlenen bezat te Houtave? Lag er daar in het Maerlant een goed "*Costere*", waarvan de ridder van straten een deel als achterleen in het bezit hield? Of steunen vermelde schrijvers zich op een tekst van Arnulphus Goethals in zijn *Chronica Monasterii Sancti Andreae* (geschreven tussen 1525 en 1546) : Vigesimus abbas hujus monasterii fuit Sigerus de Costre, alias dictus de Straten, carne quidem nobilis, sed in regulari observantia in se ac subditis valde remissus. - de Twintigste abt van onze abdij was Zeger de Costre, ook genaamd Zeger van Straten, door geboorte edel van afkomst... Zeger de Coster werd abt in 1416 en overleed in 1457. De bewering van Goethals dat Zeger de Costre tot het geslacht van de ridders van Straten behoorde is niet zonder meer te verwerpen : de abt was, toen Goethalds zijn Chronica schreef, nog geen eeuw overleden. [110]

WILLEM VAN MALDEGHEM EN MARGARETA VAN RODEN(VAN SNELLEGHEM)

De ridder Willem van Maldeghem kwam, door zijn huwelijk met Margareta van Roden (van Snelleghem) herhaaldelijk in contact met Weitkinus de Coster, een leenman van Geraard van Roden (van Snelleghem). In verband met het Van Maerlantprobleem worden enkele gegevens over de ridders van Maldeghem verstrekt. Deze hadden in de dertiende eeuw een zeer grote invloed bij de graaf van Vlaanderen. De reden hiervoor is niet ver te zoeken. Filip I van Maldeghem was immers gehuwd met Maria van Henegouwen, de dochter van Willem van

Henegouwen, die een natuurlijke zoon was van Boudewijn IV, graaf van Henegouwen. Willem van Henegouwen staat ook bekend onder de naam van Willem van Château-Thierry, een heerlijkheid in het graafschap Namen.

De zoon van Boudewijn IV van Henegouwen (Boudewijn V van Henegouwen) trad in het huwelijk met Margareta van Elzas en werd onder de naam van Boudewijn VIII graaf van Vlaanderen. Het kan dan ook niemand verwonderen dat zijn broer Willem van Henegouwen proost werd van het kapittel van Sint-Donaas te Brugge en Kanselier van de graaf. Hij was de oom van Boudewijn IX van Constantinopel en de schoonvader van Filip van Maldeghem. Hij overleed in 1231 en werd opgevolgd door Franco van Maldeghem, de broer van Filip, die proost van het kapittel en kanselier bleef tot hij in 1240 overleed.

Willem van Maldeghem had reeds in 1231 zijn vader opgevolgd. Hij voelde zich thuis te Brugge op de Burgplaats in de proostdij waar zijn oom, Franco van Maldeghem, de proost van het kapittel, woonde. Bemerk dat het omstreeks deze tijd was (tussen 1231 en 1240) dat Jacob de Coster (van Maerlant) aan de kapittelschool te Brugge studeerde, dezelfde Jacob de Coster die later woonde naast het ridderhof van Roden te Snelleghem, het ouderlijk hof van Margareta van Roden, de vrouw van Willem van Maldeghem.

Boudewijn IV, graaf van Henegouwen

Boudewijn V van Henegouwen
als graaf van Vlaanderen Bouwijn VIII
Gehuwd met Margareta van Elzas

Willem van Henegouwen,
Genoemd Willem van Château-Thierry
Gehuwd met Mahaut de Lalaing

Bouwijn IX van Constantinopel
Maria van Champagne

Maria van Henegouwen
Filip van Maldeghem

Johanna van Constantinopel
Ferrand van Portugal

Willem van Maldeghem
Margareta van Roden van Snelleghem

De proost Franco van Maldeghem werd in 1235 door Johanna van Constantinopel aan het hoofd van een afvaardiging naar Compiègne gezonden om er aan de koning van Frankrijk alle waarborgen te geven voor het geplande huwelijk van Maria van Vlaanderen, het dochtertje van de gravin Johanna met Robrecht, de broer van de koning Lodewijk. Van dat huwelijk kwam niets terecht daar het kind Maria vroegtijdig overleed. In de bibliotheek van de abdij van Ter Doest berustte er een Bijbel die door de proost Franco geschonken werd aan de abdij. Het eigendomsmerk luidt : *Liber beate marie de thosan quondam franconis de maldeghem prepositi S. Donatiani in Brugis.* G. I. Lieftinck schrijft dat het handschrift wellicht te Parijs gescheven is, te oordelen naar de inhoudstafel, waarin de boeken zijn gerangschikt volgens de Parijse volgorde. Heeft de proost, toen hij naar Compiègne reisde, het kostbaar handschrift uit Frankrijk meegebracht?

Onze aandacht gaat niet zozeer naar die twee proosten van het kapittel van Sint-Donaas als naar de kapittelschool aldaar. Het in meer dan waarschijnlijk dat Weitkinus de Coster, de clericus de Houtawa, de klerk van Houtave, die kapittelschool heeft bezocht, en dat Jacob de Coster van Maerlant, die wij aanzien als de zoon van Weirkinus, dezelfde weg heeft opgegaan als zijn vader. Er zijn vindplaatsen in de *Spiegel Historiael* van Jacob van Maerlant die laten vermoeden dat de dichter die kapittelschool heeft bezocht. J. Van Mierlo schreef : "Hij (Van Maerlant) zal een verzorgde opvoeding hebben genoten, want hij kende voortreffelijk Latijn en Fransch. Waar studeerde hij? Aan een of andere kapittel- of abdijschool ; en dat kan evengoed te Brugge aan de kapittelschool van St-Donaas, of zelfs te Damme, als bij de Cisterciensers in Zuid-Beveland of bij de Benedictijnen te Elmare zijn geweest". Zover moeten wij waarschijnlijk niet zoeken. Op een paar uren van Brugge geboren zal hij, zoals Weitkinus de Coster, aan de zeer degelijke kapittelschool van St-Donaas, waar ook de grafelijke kanselarij was gevestigd, een verzorgde opvoeding hebben ontvangen. De kapittelschool van Sint-Donaas was, aldus G. I. Lieftinck, een centrum van culturele werkzaamheid, waarover tot nu toe slechts heel weinig bekend was. De 15 prachtige handschriften, die de geleerde schrijver heeft onderzocht, zijn, zo schrijft hij, een sterke aanwijzing voor een kapittelschool van betekenis. Het is dus meer dan waarschijnlijk dat de dichter daar heeft gestudeerd. Een paar gegevens die hij neerpende in zijn Spiegel Historiael komen dat vermoeden nog versterken. Jacob van Maerlant weet dat de kapittelkerk van Sint-Donaas "*naer den Aecxen gewerke ghemaect was*". Toen de dichter dat schreef was ze reeds sedert meer dan 150 jaren, vervangen door de romaanse kerk. Hij was er op de hoogte van dat de voormalige Sint-Donaaskerk gebouwd was in de trant van de Dom te Aken. Dat heeft hij te Brugge zelf op de kapittelschool vernomen. Ook daar werd hem

gezegd dat Boudewijn I de relieken van Sint-Donaas deed overbrengen naar Brugge ; hij had er vernomen dat Sint Donaas bischop van Riemen was... *Sente Donase van Riemen* (Reims). Nog meer ; hij schrijft dat de graaf de relieken "*dedene leggen in die kerke... onser Vrauwen teeren* (ter ere)". Het is kenschetsend dat de dichter niet schrijft : in de kerk van Sint-Donaas en zelfs niet in de kerk van Onze Lieve Vrouw en Sint-Donaas. Toen Jacob van Maerlant zijn *Spieghel Historiael* schreef was de titelatuur van de kerk eenvoudig weg Sint-Donaas. In vroeger tijden sprak men van de kerk van Onze Lieve Vrouw en Sint-Donaas.

In de 13de eeuw had de titulatuur "Sint-Donaas" deze van «O. L. Vrouw en St-Donaas» verdrongen. Die dichter nu gebruikt noch de eerste noch de tweede titel : hij spreekt van de kerk O. L. Vrouw ter ere. Hoe is dat uit te leggen? De eerste kerk in de bucht van Brugge, de kerk van het castrum, die in de negende eeuw gebouwd werd, was geen nabootsing van de Dom van Aken. Die castrale kerk, waarin volgens de gangbare mening in de dertiende eeuw, de eerste graaf van Vlaanderen de relieken van Sint-Donaas neerlegde, was toegewijd aan Onze Lieve Vrouw. Ze stond in de zuidwesthoek van de bucht waar thans de H. Bloekapel staat, en werd een eeuw later vervangen door de Sint-Donaaskerk met als titel : O. L. Vrouw en Sint-Donaas. Die kerk werd in het nieuwe gedeelte van de burg gebouwd en verdrong de kleine castrale kerk die in vergetelheid geraakte [111]. Zo spreekt de dichter slechts van de "*kerke die naer den Aecsen gewerke ghemaect was*" en weet hij toch te vertellen dat de kerk van Boudewijn I aan O. L. Vrouw was toegewijd. Al deze bijzonderheden kan hij slechts te Bruge in de kapittelschool van Sint-Donaas hebben vernomen.

Jacob van Maerlant werd omstreeks 1225 geboren en heeft de kapittelschool bezocht toen Franco van Maldegem froost van het kapittel was. De jonge Jacob zal de aandacht hebben getrokken van de proost Franco en wellicht heeft zijn neef, Willem van Maldegem, die met Margareta van Roden van Snellegem gehuwd was, de zoon van een van de leenmannen van de ridder van Roden van Snellegem op de kapittelschool ontmoet. Waneer Willem van Maldegem later te zorgen had voor een nieuwe klerk te Snellegem voor zijn schoonmoeder, viel zijn keus als vanzelf op de uitstekende klerk Jacob, de zoon van de clericus Weitkinus de Coster van Houtave.

Er zou geen reden zijn om dat te beweren indien het niet gekend was dat Weitkinus de ridder Willem van Maldegem goed kende. Deze had voor hem borg gestaan toen Weitkinus de Coster in 1243 zijn tiend van Houtave, dat hij van de ridder van Snellegem

(Geraard van Roden) in leen hield met de abdij van Sint-Andries verwisselde tegen een perceel grond. Weitkinus schonk hem hiervoor 12 pond vlaamse munt.

Het staat vast dat Willem van Maldegem gehuwd was met Margareta van Roden, de dochter van Geraard van Roden van Snellegem en van Margareta van de Woestine, die vermeld staan in het obituarium van Snellegem, in verband met de stichting door hen gedaan van een jaargetijde, waarvan de last gelegd werd op het huis binnen het atrium van Snellegem, dat door Jacob de Coster was bewoond. Immers in februari 1224 (nieuwe stijl) verkocht Willem van Maldegem aan de abdij van Sint-Baafs te Gent een uitgestrekte heide, genaamd Oudemerse, die ten noordoosten lag van de kerk van Maldegem in de "*maete*" t.t.z. in maetland, in meetland. Hij hield Oudemerse in leen van dezelfde abdij en verkocht ze haar met de toestemming van zijn vrouw Margareta [1 2]. Hij was dus in 1224 reeds met Margareta gehuwd. Dat die edelvrouw Margareta van Roden was, de dochter van Geraard va Roden van Snellegem en van Margareta van de Woestine, kan niet worden ontkend. Willem van Maldegem ging na de dood van Margareta een tweede huwelijk aan met Agnes van Gistel. In februari 1251 (nieuwe stijl) stichtte Willem van Maldegem voor de zielerust van zijn twee huisvrouwen : Agnes van Gistel, zijn tweede, en Magareta van de Wastine, zijn eerste vrouw [113]. Volgens een oorkonde uit 1243 was Willem van Maldegem toen reeds gehuwd met Agnes van Gistel [114]. Margareta van de Wastine was toen overleden. Margareta van de Wastine is te identificeren met Margareta van Roden. Dat blijkt uit de randschriften van de zegels van Willem van Maldegem en zijn vrouw Margareta van Roden.

Al de geschiedschrijvers zijn het eens om te bevestigen dat Willem van Maldeghem gehuwd was met Margareta, de dochter van Geraard van Roden van Snellegem.

De gravin de Lalaing schrijft : *Guillaume, seigneur et écoutète de Maldeghem, avait déjà succédé à son père au mois de février 1223. Dès cette même année il avait déjà marié en premières noces avec Marguerite de Rodes, dame de la Woestine dite Oudemerse, laquelle était fille de Gérard, seigneur de Rodes et de Marguerite de la Woestine. On a de lui des chartres de 1223 et 1232. Après 1241 il épousa en secondes noces Agnes de Ghistelles, fille d'Arnould et d'Agnes de Vormesele.* En verder : *Marguerite de Rodes était fille de Gérard en de Marguerite de la Woestine, fille de Philippe, seigneur de la Woestine et de N. de Berghes Saint Winnoc* - en nog : *Philippe II de nom, chevalier, châtelain et seigneur de Maldeghem, était fils ainé de Guillaume et de Marguerite de Rodes* [115].

Hoe innig de betrekkingen waren tussen Willem van Maldeghem en de jonge Geraard van Roden van Snelleghem, waarvan hij waarschijnlijk voogd was, blijkt nog eens te meer wanneer wij zien dat Willem van Maldeghem met zijn zwager Geraard van Snelleghem in 1232 in gezelschap van de abt van de abdij van Sint-Andries naar het land van Roden reisde om er de verkoop te regelen van het voogdijschap van Sint-Lieven-Houthem aan de abdij van Sint-Baafs. Willem van Maldeghem behartigde er als schatter de belangen van de jonge ridder van Snelleghem en de abt van de abdij van Sint-Andries trad op voor deze van de abdij van Sint-Baafs, alwaar hij monnik was geweest. Waarschijnlijk vergezelde de klerk Jacob de Coster zijn heer, Geraard van Roden van Snelleghem naar het land van Roden.

Willem van Maldeghem verkocht in 1242 het tiend van Zuienkerke dat nog in zijn bezit was aan het kapittel van Sint-Donaas. Reeds eerder had zijn vader de helft van het tiend van Zuienkerke verpand aan de abdij van Vicogne. Het geslacht der ridders van Maldeghem was blijkbaar in het bezit gekomen van die tienden, door het huwelijk van Filip I met Maria van Henegouwen, een kleindochter van Boudewijn IV van Henegouwen. Zuienkerke was vroeger, zoals Snelleghem, Houtave en Nieuwmunster grafelijk bezit [116].

Willem van Maldeghem nam deel aan het steekspel te Compiègne in 1248. Hij sneuvelde in de slag te Wesktapelle in 1253.

De betrekkingen tussen de ridders van Roden en deze van Maldeghem bleven zeer innig. De zoon van Willem van Maldeghem en Margareta van Roden, Filip II van Maldeghem, had twee kinderen : Filip III gehuwd met Maria van Roden en Katharina, gehuwd met Jan van Roden, de broer van Maria [117]. Beide van Rodens waren kinderen van Geraard van Roden, Heer van Melle.

Wij besluiten dat overzicht over de ridders van Maldeghem met de volgende bedenking :
In de tweede helft van de dertiende eeuw was Lambrecht van Maldeghem, schepen te Damme. Hij was dus een van de meest invloedrijke poorters van de stad en behoorde waarschijnlijk tot het geslacht van de ridders van Maldeghem.
Dat kan niemand verwonderen : Damme lag in de nabijheid van Maldegem en meer dan een schepen van de stad behoorde tot de adel. Indien Lambrecht van Maldeghem tot het geslacht der van Maldeghems behoorde, dan zou een verklaring voorhanden liggen van

de overlevering die in de dichter Jacob van Maerlant een schepenklerk ziet van de stad Damme. Lambrecht van Maldeghem kon er voor hebben gezorgd dat de gewezen klerk van de ridder van Roden van Snelleghem, Jacob de Coster, schepenklerk te Damme werd benoemd [118].

Het is meer dan waarschijnlijk dat Lambrecht van Maldeghem tot het riddergeslacht van de Heren van Maldeghem behoorde daar er een ridder Lambrecht van Maldeghem uit de dertiende eeuw bekend staat. Immers een van de zonen van de ridder Geraard van Maldeghem, zoon van Otto, heette Lambrecht. Zijn levensloop in niet gekend. Het is slechts geweten dat hij Heer van de heerlijkheid Hallinc, gelegen nabij Maldeghem, werd . Deze heerlijkheid was 45 gemeten groot (het foncier) en 30 achterlenen waren er aan verbonden. Lambrecht van Maldeghem leefde reeds in 1225. De mogelijkhied dat hij een zoon had die Lambrecht heette is zeer groot en dan ook dat deze laatste de Lambrecht van Maldeghem was die wij als schepen van Damme aantreffen [119].

Er is echter nog meer. De betrekkingen van de ridders van Roden en van Willem van Maldeghem met Weitkinus de Coster uit de noordhoek Maerlant te Houtave en met Jacob de Coster te Snelleghem werden reeds boven beschreven. Het is te vermoeden dat de ridders zo niet één exemplaar van al de werken van Jacob van Maerlant, dan toch van een deel van zijn werken bezaten. Hun kinderen hebben deze ongetwijfeld geërfd en bewaard.

Maria van Roden was de dochter van Geraard van Roden, Heer van Melle, die in eerste huwelijk getrouwd was met Katharina van Cysoing, de schoonzuster van Hendrik van Voorne, naar wie zij naar alle waarschijnlijkheid de Alexander doorzond.

Maria van Roden trad in het huwelijk met Filip III van Maldeghem, die zelf een kleinzoon was van Margareta van Roden van Snelleghem, waar Jacob de koster klerk van de ridders van Roden is geweest.

Is het niet sprekend dat juist de broer van Filip III van Maldeghem in een klooster verbleef, ja prior was van een klooster waar de werken van Jacob van Maerlant werden gecopieerd, en dat dit klooster in de onmiddellijke nabijheid lag van Damme waar Lambrecht van Maldeghem schepen was?

Filip II van Maldeghem had vijf kinderen waaronder Jan van Maldeghem, die in het klooster trad van Sint-Aldegonde te Sint-Omaars en van daaruit met enkelen die hem volgden het klooster stichtte der Karthuizers tussen Brugge en Damme. De aanvang van de bouw ervan greep plaats op 18 oktober 1318. Jan van Maldeghem, de zoon van Filip II, werd er de eerste prior van. Het is te vermoeden dat de Paters in hun vrije tijd bekende werken die zeer werden gezocht afschreven met het doel er een bron van inkomsten in te vinden. Immers uit een lijst van allerlei bescheiden, als pauselijke bullen, verdragen, rentebrieven, kwijtschriften, enz. rakende dit klooster opgemaakt omstreeks 1345, en die niet in het Cartularium konden opgenomen worden welke deze lijst voorafgaat, vernemen wij dat het klooster boeken had uitgeleend voor de gehele leeftijn van de ontlener, kennelijk tegen een zeker vergoeding. Onder de vermelde uitgeleende boeken komen voor :

Itenm een lettre van onsen vlaemschen speghel die heeft Roeghaer van ruden (na 1345 ; en ook geschrapt toen het boek werd teruggegeven). (Fol . 11ro, Cart. Chartr. Brug).

Item de lettre van Willeme zeghers van onsen speghele ystoriale in vlaemsche die hi heeft van ons te zinen live.

De naam van Willem Zeghers werd in dezelfde hand, doorgehaald en vervangen door dien van pieter bonnine van den damme. (Fol. 11ro. Cart. Brugge).

Deze twee aantekeningen uit een zelfde tijd laten ons vermoeden dat het klooster van de Karthuizers over twee exemplaren van de Spieghel Historiaal beschikte ([120]).

Daar de stichter en prior van het klooster de klienzoon was van Margareta van Roden van Snelleghem (zie boven) is het niet vermetel te veronderstellen dat het klooster door de bemiddeling van Jan van Maldeghem in het bezit van een exemplaar van de Spieghel Historiael was gekomen.

In deze studie over riddergeslachten van het Brugse Vrije in verband met Jacob van Maerlant zou nog kunnen worden verwezen naar de heren van Gistel en dan vooral naar Jan II van Gistel die vermoedelijk het leven van de H. Clara bestelde voor de Clarissen van Brugge, die naast het Gistelhof woonden.

De ridder Jan II was gehuwd met Elisabeth van de Woestine, dochter van Aelidis. De familiebetrekkingen tussen Geraard van Roden van Snelleghem, zoon van Margareta van de Woestine, en Aelidis van de Woestine, waren zeer innig. In 1258 stond Geraard

van Roden van Snelleghem zelfs borg voor haar minderjarige kinderen, waaronder Elisabeth. Het kan geen verwondering verwekken dat zij en haar echtgenoot zich tot de klerk van Geraard van Roden, tot Jacob de Coster van Maerlant hebben gewend voor het bestellen van het leven van de H. Clara.

Het was ook wenselijk deze bijdrage over de ridders van Roden verder uit te breiden tot Geraard van Roden, gehuwd met Mabelie van Scheldewindeke, Geraard van Roden, gehuwd met Isabella van Heestert, de weduwe van Zeger van Heule, Geraard van Roden, gehuwd met Isabella van Lake, Geraard van Roden gehuwd met Isabella van Harnes. Geraard van Roden, Gehuwd met Isabella van Nevele. Wij deden het niet, om deze studie in te korten en omdat wij dan het Meetjesland zouden hebben verlaten om in het Kortrijkse terecht te komen.

E.H. J. NOTERDAEME.

(overgenomen uit Appeltjes van het Meetjesland nr15 1964)

BRONNEN

(1) Album. J. De Smet. 1964. blz. 273 en vlg. J. Noterdaeme : De ridders van Roden in de eerste helft van de dertiende eeuw.

(2) Rymer. Foedera. I. p. 95 : Confederatio facta inter Richardum. Regem Angliae et Baldewynum Comitem Flandriae de auxilio hinc inde contra Regem Franciae praestando in perpetuum inter eos et haeredes eorum.

(3) G. G. Dept., Les influences française et anglaise dans le comté de Flandre au début du XIII siécle. p.60..Dit uitstekend werk werd herhaaldlijk voor dit overzicht geraadpleegd.

(4) Ch. Duvivier. Actes et Documents anciens. 1903. p. 263-265.

(5) G. G. Dept., a. wa. blz. 60 : pro passagio Gerardi de Rodes... ad regem Ottonem.

(6) G. G. Dept., a. w., blz. 58.

(7) Het volgende kan er als bewijs voor dienen. In 1207 stond Geraard van Roden borg voor de trouw van een ridder uit Vlaanderen aan de koning van Engeland : Rymer, a.w., blz. 146 : Sciatis quod me fidejussorem constitui erga Dom. Johannem illustrum Regem Angliae pro Ludovico comite de Los, quod idem comes tenebit conventionem factam inter Dominum Regem et ipsum comitem, de fideli servitio ipsius comitis ipsi Regi faciendo secundum tenorem cartae suae, quam inde fecit Domino Regi... Testibus... Cer. de Roda.

(8) Wauters. Tables Chronol., T. III., p. 288 : Le roi d'Angleterre ordonne aux baillis des ports des Douvres et d'autres localités à fournir un bon navire... à Gérard de Rodes.... à Godefroid de Louvain ..... que le roi envoyait sur le continent.

(9) A. Wauters. ibidem. p. 378 : Le roi Jean informe l'empereur Othon que, selon ses désirs. il a fait remettre à ses envoyés Gerard de Rodes et le senéchal Conrad de Wilre huit mille cinq cents marcs qu'il avait prêté à Othon : il ajoute qu'il reçevra avec empressement le comte palatin. le comte de Boulogne et le comte de Hollande. dont l'empereur annonçait la prochaine arrivée en Angleterre. Rymer. Foedera. T. I. oude uitgave. blz. 165 en T. I. eerste deel. nieuwe uitgave. blz. 108.

(10) Van den Berg, oorkondenboek van Holland en Zeeland. I. nr. 232.

(11) E. Feys en A. Nijs. Les Cartulaires de la prevôte de Saint-Martin à Ypres, p. 59, no 80.

(12) G.G. Dept., a.w., blz. 128 : Le 5 octobre 1213, Gérard de Rodes, qui avait reçu auparavant un fief pour son fils emporte 1250 livres. sans doute pour les partager entre les nobles flamands. In Biographie Nationale. T. 21. blz. 286 schrijft V. Fris, dat dit geld bestemd was om legerpaarden aan te kopen : C'est Gérard de Rode qui fut chargé de remettre à Ferrand les 1250 livres sterlings, destinés à l'achat de cent chevaux. et donc la comtesse donna quittance. Zie ook Wauters. a.w., III. blz. 392 : Le roi d'Angleterre ordonne à son trésorier et à ses camériers d'effectuer de. nombreux payements. notamment à Daniel de Courtrai. à Gérard de Rodes, au prévôt de Saint-Omer, etc. Teste me ipso, apud Novum Templum London. V die Octobris. anno regni nostri XV.

(13) Serrure. Cartulaire de Saint-Bavon, no. 108 en Dierixk. Gents Charterboekje. blz. 1 tot 3.

(14) Hardy. Rotuli litterarum. I. 126.

(15) Rijksarch. Brugge. oorkonden nr. 7361 en nr. 7360 blauwe nummers.

(16) A. Wauters, a.w., III. blz. 443 : Le roi Jean ordonne à plusieurs de ses barons de faire mettre Gérard de Rhodes en possession du domaine qui avait appartenu à Gilbert de Gand. 24 février 1216.

(17) A. Wauters. a.w., III. blz. 1445 : Le roi Jean ordonne à plusieurs officiers de la couronne d'Angleterre de faire remettre à G. De Rhodes tous les objets mobiliers qui se trouvaient dans le domaine de Gilbert de Gand 17 mars 1216.

(18) Rijksarch. Brugge. oork. nr. 7363 blauwe nummers.

(19) R.A. Br., oork. nr. 7395. blauwe nummers.

(20) A. Wauters. a.w.. III. blz. 475 : Ordre donné par le roi d' Angleterre à différents officiers de la couronne de mettre Gérard de Rhodes en possession des domaines de Gilbert de Gand. que le roi Jean lui avait donnés 7 juin 1217.

(21) E. De Marneffe. Cart. de l'abbaye d'Afflighem. blz. 373-374. no 287.

(22) A. Wauters. a.w.. III. blz. 490.

(23) A. Wauters.a.w.. III. blz. 409 : Le roi Jean ordonne aux barons de l'échiquier de faire remettre. par l'entremise de Reginald de Cornhill. deux robes fournies à Gérard de Rhodes le jeune et à son compagnon à qui on payerait en outre dix marcs d'argent. 26 août 1214. - Computate Reginaldo de Cornhill duas robas scarletas cum bisseis quas habere fecit Gerardo de Rodes juniori et socio suo de domo domini regis per preceptum nostrum. Computate eidem x marcas argenti quas habere fecit eidem.

A. Wauters. a.w.. III. blz. 490 : Le roi d'Angleterre enjoint au vicomte de Nottingham de faire mettre Rodolphe de Rhodes en possession des terres de son père Gerard. 14 mars 1218.

Zie Dept.. blz. 56-57 en 161 met verzending naar Hardy. Calender of the patent rolls of the reign of Henry III. Londres 1910. p. 193. - Cal. of the patent rolls of the reign of Edw. I. t. II. Londres. 1901. blz. 87.

M. Gastout. Béatrice de Brabant schrijft op blz. 185 : Dés la fin du 12 siècle des membes de cette famille avaient reçu des rois Richard et Jean sans terre des fiefs dans le comte de Lincoln ; leur dévouement à Henri III pendant la guerre des barons leur en avait valu d'autres dans le comité de Nottingham.

(24) J. Noterdaeme. Bij het Maerlant-Probleem. in Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. 1958. blz. 52 en vlg : De ridders van Roden en de wolhandel.

(25) Archives du Nord-Lille. B 1569. folio 14.

(26) Geraard senior had drie zonen : Radulphus. Heer van Melle. die zijn vader opvolgde. Geraard. heer van Snelleghem en Gerbodo. die clericus werd. Radulphas werd opgevolgd door zijn zoon Geraard. heer van Melle. doch deze kan niet voor het panetierschap in aanmerking komen. Hij was immers in 1234 nog niet overleden er bestaan oorkonden van hem. die tientallen jaren later werden uitgegeven.

(27) In 1216 ruilde Radulphus van Roden zijn bezittingen te Niepkerke en te Merelbeke met de gravin Johanna van Constantinopel tegen haar bezittngen in het land van Roden. In 1220 gaf Radulphus oorlof aan zijn broeder Geraard van Roden (van Snelleghem) het tiend van Niepkerke te verpanden aan de abdij van Moorsele. In 1226 verkocht hij de tienden van Niepkerke aan dezelfde abdij. In verband met de bezittingen van de Heren van Roden te Niepkerke vóór de ruiling (in 1216) kan het volgende worden genoteerd : Michel de Boulers. connétable de Flandre. reconnait qu'il est homme-lige (sauve la ligité du comte de Flandre. de Guillaume de Dampierre et de Marguerite sa femme) à cause de la demeure de Nieppe-Eglise. de la terre qui avait appartenu à Gerard de Rodes. chevalier. et de la moitié. des hôtes qui y demeurent. que Guillaume et Marguerite lui avaient donnés en échange de la maison de la Wastine. qui avait appartenu à Michel de Harnes. son oncle. de 10 bonniers de terre et de I bonnier de pré derrière la maison et promet pour lui et pour ses hoirs de leur en faire hommage. - Actum anno Domini MCCXXVIII. mense Octobri. Invent. des Arch. de la Chambre des Comptes à Lille. 1865. p. 201. no 487.

(28) Jacob van Maerlant. klerk van de Heren van Roden te Snellegem. in Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis. Brugge. Jaar 1951. blz. 5-25. - J. Noterdaeme ; Jacob de Costere van Maerlant. - Het geslacht de Costere te Houtave. in "Ons Heem". 1959. blz. 147- 152 - Het Atrium van Snellegem. het obituarium en Jacob Custos. in "Het Brugse Ommeland". nr. 4. - J. Noterdaeme : Jacob de Coster van Maerlant. in Handelingen Koninlijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal-

en Letterkunde en Geschiedenis, 1961, blz. 231 en vlg.

(29) C. Callewaert : Het obituarium van Snellegem in Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge (Société d'Emulation). Deel 58, jaar 1908, blz. 102.

(30) J. Van Cleemput : Jacobus Custos, in Wetenschappelijke Tijdingen 1955, nr. 10, blz. 4i2 : Presbytero wordt door Dr. Van Mierlo als priester geinterpreteerd.
Hij is evenwel verwonderd hier niet parocho aan te treffen d.i. pastoor. "Dit heeft ook helemaal niet. Immers presbyter betekent in de 13de eeuw in Vlaanderen steeds pastoor, parochiepriester. Ik beschik hiervoor over honderden bewijsplaatsen".
Het bestaan van een kapelanij te Snellegem in de dertiende eeuw kan onrechtstreeks worden uitgemaakt door het feit dat er in 1302 een kapelaan was te Varsenare (van den here Boudene capellaan van Varsenare) - en ook te Meetkerke : van sire capellri (Zie : J. Colens - Le compte Communal de la ville de Bruges, mai 1302 à février 1303, 1886. Snellegem was de moederparochie van Varsenare en ook veel ouder dan Meetkerke.

(31) K. Bonnand. Delamare : la paix en Flandre pendant la première croisade, in "La Revue du Nord" T. 39 (1957), p. 151 : Dans la correspondance de Lambert d'Arras on. trouve trace de cette constitution de paix qui existait en Flandre et en Artois à la fin du XIe siècle. Lambert met en demeure Gonfroi, Châtelain de Lens, par lettre écrite, de satisfaire à Dieu et à lui selon la "constitutio libertatis et pacis" des atria et des terres de son sanctuaire. Gonfroi avait violé la liberté de l'église d'Arras et la paix jurée. Il avait retenu malgré l'excommunication, des atria et des terres du sanctuaire, un atrium de Lothes et une terre de cet atrium.

(32) Van Cleemput, ibidem, blz. 215 : De lezing van E.H.J. Noterdaeme : Jacob de Costere van Maerlant is als taalkundig syntactisch gegeven absoluut niet onmogelijk. Wat doet men met een gelijkaardige groep : Dirkin declare van Hasnede, tenzij Diederik eerst nog klerk van het ambacht Assenede is geweest en pas daarna "clericus comitis" is geworden ? Het verschil zit enkel in het feit dat clare hier geen familienaam is en bij Jacob de Coster van Maerlant is coster dit wel. Ik zou hier nog naar een ander voorbeeld kunnen verwijzen : wat doet men met Magriete van nieukerke vanden marlande - 1388 - renteboek Torhout, f. 105 ?

(33) Comtesse de Lalaing. Maldeghem la Loyale, blz. 214.

(34) K. De Flou. W'oordenboek der Toponyme, Deel 17, blz. 719. Zie voor Zomergem : M. Ryckaert, Zomergem en zijn heerlijkheden, in "Appeltjes van het Meetjesland", 1954, blz. 107 en vlg., alsook : A. Verhoustraete : Mengelingen over de Noordkant van Aalter, ibidem, 1956, blz. 109 en vlg.

(35) A. d'Herbonnez. Cartulaire de Saint-Martin à Tournai, T. I. p. 184-185. Over de Heren van Zomergem. M. Ryrckaert : Zomergem, zijn heerlijkheden en hen Heren, in Appeltjes van het Meetjesland, 1954. Wij vernemen aldaar dat Filip van Zomergem, waarschijnlijk een broer van Willem, in 1192 baljuw was te Brugge. Hij had bezittingen te Schoondijke in Zeeland en in het Maldegemveld. Hij werd als baljuw te Brugge opgevolgd door Walter van Zomergem, die als dusdanig verschijnt in 1216. Hij was Heer van Heule en heet in 1222 : Walterus de Somerghem, dominus de Heule. Zijn zoon Willem wordt in 1236 vermeld als Willem van Heule.

(36) A. d'Herbonnez, a.w., T. I. p. 23 en 51 : altare de Paschendal, de Haltra, de Ysenghem, de Guldengien... Voor de monnik Walter van Zomerghem, ibidem, blz. 95.

(37) A. Van Lokeren, Chartes et Documents de l'abbaye de Saint-Pierre, T. I, p. 234.

(38) A. d'Herbonnez. 1898, Chartes de l'abbay de Sint-Martin de Tournai, I, p. 184, oorkonde van 9 maart 1203.

(39) A. Van Lokeren, Chartes et Documents de l'abbaye de Saint-Pierre à Gand, I, p. 234.

(40) H.Huys : Les vander Woestine au Courtraisis et au quartier d'Ypres, in Handelingen Koninkl.

Geschied- en oudheidskundige Kring van Kortrijk. nr. XV. 1936. blz. 149-176.

(41) A. Serrure. Cartulaire de l'abbaye de Saint-Bavon à Gand. p. 95.

(42) de Limburg de Stirum. Les sires de Ghistelles. Bijlage XIX. Boudewijn van Praet was in tweede huwelijk getrouwd met Maria van Maldeghem. de zuster van Willem van Maldeghem.

(43) Teulet. a.w.. T. II. p. 105.

(44) J. G. De Brouwere : Het Cartularium van het O. L. Vrouw Hospitaal te Oudenaarde in Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde feestnummer. 1936, blz. 139 - oorkonde 601.

(45) A.d'Herbonnez. a.w.. T. II. p. 455. no 425.

(46) Teulet. a.w.. T. II. p. 365.

(47) J. G. De Brouwere. a.w.. blz. 137. oork. nr. 538. In de oorkonde staat slechts de letter S. (Sigerus-Zeger).

(48) A. Van Lokeren. a.w.. T. I. no 542.

(49) Van Hollebeke. L'Abbaye de Nonnenbossche. p. 117.

(50) A. Du Chesne. Hist. généal. des maisons de Guines... etc. Paris 1631. T. I. 336. Gerard de Gand... eut avec Philippe de Woestine et Guillaume. châtelain de Madeghem la tutelle de Jean. héritier de Praet. fils de Baudouin de Praet.

(51) J. G. De Brouwere. a.w.. blz. 149. oork. nr. 473.

(52) Invent. des arch. hospitalières de Lille. 1879. I. no 30.

(53) Teulet. a.w.. T. II. p. 554.

(54) A. d'Herbonnez. a.w.. T. II. p. 24.

(55) A. d'Herbonnez. a.w.. T. II. p. 127.

(56) F. Vercauteren : Etudes d'Histoire dediées à la mémoire de H. Pirenne : Gislebert III se retrouve dans plusiers actes donnés de juin 1218 au 18 mai 1223. Sa femme lui survecut. Mathilde van Wolering-hem (Wulveringhem) wordt nog vermeld in 1248 en 1250. Zie : F. D'Hoop : Chartes Prieuré de Caint-Bertin à Poperinghe. P. 84 en 99.

(57) Over het geslacht en het kasteel van de heren van Wulveringen. Zie : Karel de Flou. Wordenboek der Toponymie. Deel 17. blz. 853 en A. Viaene. Biekrof. 1964. Beschrijving van Wulveringen. blz. 65 en vlg.

(58) Chroniuon et Cartularium de l'abbaye de Bergues S. Winnoc. T. I. 1875. p. 219 : Willelmo Pau tunc subcastellano domini Philippi de Wostina apud Bergis. Anno 1230.

(59) A. d'Herbonnez. a.w.. T. II. Blz. 127 : Ego Aelidis. domina de Wastinan filia quondam viri Philippi. domini de Wastina ... quam predecessor pater meus.

(60) A. d'Herbonnez. a.w.. T. II. p. 136.

(61) A. d'Herbonnez. a.w.. T. II. p. 294. anno 1269.

Over die Isabella schrijft de Limburg Stirum in "Les sires de Ghistelles" op blz. 110 : La plupart des écrivains disent que cette Elisabeth était fille de Philippe de la Woestine. La conformité des armes (de gueles à la croix ancrée d'argent) vient à l'appui de cette assertion. Er is hier een verwarring tussen Isabella. de dochter van Aelidis en Isabella. de dochter van Filip van de Woestine. Op blz. 126 schrijft de Limburg Stirum : Le sceau d'Isabella de la Wastine (gehuwd met Jan van Gistel) nous donne l'écusson de ses armes : c'étaient aussi celles de Philippe de la Woestine quéon lui attribue por père. Ce Philippe de la Woestine que l'on trouve cité trés fréquemment dans les chartes de la première moitié du 13e siècle avait pour fille ainée et héritière Isabelle. mariée à Daniel d'Asyshove. seigneur de Machlines. Isabella aurait épousé plus tard Jean de Ghistelles ?

Na een grondig onderzoek kunnen wij beslist antwoorden : Neen. Isabelle, gehuwd met Daniel van

Ayshove is niet dezlfde als deze die gehuwd was met Jan van Ghistel. De eerste Isabella was veel ouder dan de tweede. Zij was de dochter van Philip II en de tweede Isabella was zijn kleindochter en dochter van Aelidis. Dit kan men ten ander reeds uitmaken uit het feit dat de tweede Isabella slechts gestorven is in 1308. (Biekorf. Jaargang 1939. Westvlaamse Archief. De Heeren van Gistel. blz. 2). Wij hebben in "Het Leven van de H. Clara" de suggestie van de Limburg Stirum gevolgd. Wij kunnen dit thans niet meer. Wij hebben zelfs aldaar een Isabella van de Woestine laten doorgaan als echtgenote van Geeraard van Roden. Wij schreven Isabella in plaats van Margareta.

(63) Bijlage I... dilecto nepoti meo. Gerardo de Barleghem. filio quodam Geradi de Roden. fratris mei ... mijn beminde neef Geraard van Barleghem. zoon van mijn overleden broer, Geraard van Roden.

(64) Bijlagen XII. XIII en XIV.

(65) Bijlage. nr. IV.

(66) Serrure. Cartulaire de l'abbaye de Saint-Bavon. nr. 262. blz. 263 en ook nog : Histoire de l'abbaye de Saint-Bavon. 1855. door A. Van Lokeren. Notes en Pièces jusificatives : pretera altam et bassam justiciam. dominium et jurisdictionem que habebant (te weten Geraard van Berleghem en zijn vrouw Beatrix van Assebroek) in allodio et in feodo de Bruesbeke et locum smiliter cum jure suo situm apud Bruesbeke. in quo molendinum aquaticum consuevit esse constructum .....

(67) Serrure. a.w., nr. 283. blz. 269.

(68) Ibidem. nr. 274. blz. 262 ... secundum dictum venerablis patris W. abbatis sancti Andree juxta Brugis. et domini Willelmi de Maldeghem. militis. Reeds op 5 mei 1252 was Willem van Maldeghem als scheidsrechter opgetreden in verband met de plichten en rechten van de schouteet van de Sint-Baafsabdij. - Zie A. Van Lokeren. Histoire de l'abbaye de Saint-Bavon. blz. 98. Het zal niemand verwonderen dat Willem van Maldeghem hier optrad : hij had het vertrouwen zowel van Geraard van Berleghem en de abt van de abdij van Sint-Baafs. Willem van Maldeghem was gehuwd met Margareta van Roden. de zuster van Geraard van Berleghem en de abt van de abdij van Sint-Baafs was een bloedverwant van Willem van Maldeghem. Hij heette Diederik en was abt van 1251 tot 1262 : zie A. Van Lokeren in "Chronique de S. Bavon à Gand par Jean de Thielrode : (1298). Gent. 1835 - uitgave van Hs. 439 - p. 25 : Theodericus abbas natus de Maldeghem iuxta Hardenborch. rexit ecclesiam Sancti Bavonis circiter undecim annis. Obiit anno Domini M° CC° LXII° pridie ydus augusti. De gravin van Lalaing schrijft in Maldeghem la Loyale. blz. 231. dat de ridder Lambrecht van Maldeghem. ook genaamd Lambrecht van Hallinc (hij verwierf het goed Hallinc te Maldeghem gelegen) een zoon had die Diederik heette : Les anciennes mémoires de la famille portent qu'il aurait eu pour fils Thieri de Maldeghem. 43e abbé de Saint-Bavon à Gand.

(69) Serrure. ibidum. nr. 277. blz. 264-265.

(70) Serrure. ibidum. nr. 267. Op 22 oktober 1252 gaf Geraard van Roden. Heer van Melle aan Geraard van Berleghem de toelating het voogdijschap van Sint-Lievens-Houthem te verkopen : ibidem nr. 279. blz. 266. In de orkonde treffen wij de naam aan van de vrouw van Geraard van Roden. zij heette Katharina (van Cysoing).

(71) De Alexander was het eerste groot werk van Jacob van Maerlant. Hij werkte er zes maanden aan en schreef het in opdracht van een zekere Heila. Sommige geleerden vermoeden dat hij de Alexander schreef kort vóór het verdrag van Péronne. Het grootste aantal laten het hem schrijven kort daarna. in 1257. In de Alexander verdedigde de dichter de vrije doorvaart op de Schelde. Die vrije doorvaart was vor Heila van Roden. die te Schelderode de tol ontving van groot belang. Hierdoor duikt het vermoeden op dat zij de Alexander bestelde.

(72) Dehaisne-Finot. Invent. Sommaire des Archives Départementales - Nord. T. I. 2e partie; Lille. 1906. Carton B. n° 517. met beknopte inhoud van deze oorkonde die nooit werd uitgegeven.

(73) A. Serrure. a.w.. nr. 280. blz. 267.

(74) Ibidem. nr. 274. blz. 262.

(75) A. Van Lokeren. Histoire de l'abbaye de Saint-Bavon. blz. 98 en Notes et pièces justificatives. blz. 215 en vlg. De schatting liep over het allodium van Bursbeke en het voogdijschap van Sint-Lievens-Houthem. Deze advocatia werd beschreven als volgt : advocatiam tocius ville de Houtem sancti Livini cum suis pertinentiis. dominium etiam et proprietatem. necnon et omnem jurisdictionem quam in dicta villa quibuscumque modis vel qualitercumque, in alto et in basso habetant (te weten Geraard van Berleghem en zijn vrouw) ... vendidessent et etiam omnia jura, que sibi. tam in servos quam in alios ad melius caput positos ... sompetebant ; insuper et omne jus quod in wastina de Autmeersch et in aliis wastina. in dicta advocatia reclamabant. vel habere poterant : ..... Voor wat betreft de abt van de abdij van Sint-Andries. zie "Chronica Monasterii Sancti Andree" door Am. Goethals - uitgave W.Waele. blz. 66 : De Magistro Willelmo. VII abbate monasterii - Septimus itaque hujus monasterii abbas fuit - magister Willelmus. quondam monasterii Sancti Bavonis Gandensis monachus et dellarius ..... en Nic.Hughebaert. in Monasticon Belge. T. III. blz. 100 en 101.

(76) R. D'Hoop, Recueil des chartes du prieuré de Saint-Bertin à Poperinghe, n° 99, p. 109. Geraard van Berleghem wordt nog vermeld in 1284. Zie : Dehaisnes_finot. Invent. Dép. , T. I-II, p. 517.

(77) A. d'Herbonnez. Chartes de l'abbaye de Saint-Martin de Tournai. T. I, nr. 687, blz. 136-137 : Universis presentes litteras inspecturis Gerardus de Berlenghien. Willermus de Grimberghes, Oliverus de Maskelines et Walterus li Moer. milites. salutem. Noverit universitas vestra. quod cum nobilis mulier Aelidis. domina de Wastina. totam decimam suam quam habetat in parochia de Haltra, in personatu ecclesie beati Martini Tornacensis. a qua ipsa domina dictam decimam tenebat... nos ad preces dicte domine Aelidis promisimus ecclesie memorate nos procuratores .... In de oorspronkelijke oorkonden. door Serrure uitgegeven. werden de prachtige zegels van Geraard van Berleghem en van Beatrix van Assebroek (Arsebroec) afgedrukt.

(78) Bijlage II.

(79) Bijlage III en IV:

(80) Bijlage V.

(81) Bijlage VI.

(82) Bijlage VII.

(83) Bijlage VIII.

(84) Bijlage IX.

(85) Bijlage X.

(86) Bijlage XI.

(87) J. Noterdaeme : Jacob van Maerlant, klerk van de heren van Roden te Snelleghem in Handelingen van het Genootschap. Société d'Emulation. 1951. blz. 16.

(88) Katherina van Cysoing was de vrouw van Geraard van Roden. Heer van Melle en zuster van de moeder van Albrecht van Voorne. burggraaf van Zeeland. voor wie de Merlijn werd gedicht.

(89) Geraard van Roden (van Snelleghem). die heer van Berleghem was en zich graag Geraard van Berleghem noemde. heeft ongetwijfeld meer dan één reis naar zijn heerlijkheid in het land van Roden ondernomen. wat dan ook de kans verhoogt dat zijn klerk er meermaals heeft verbleven. ook na 1252, voor en na het verdrag van Péronne.

(90) Arch. du Nord-Lille. B - 1263 - 3707.

Kerstiaan van Snelleghem leefde nog in 1295 en ook in 1296. - Zie de vermeldingen bij Karel Du Flou. Woordenboek der Toponymie. Deel 14. blz. 998.

(91) Stadsarchief Brugge. Rekeningen van de stad Brugge. anno 1299. folio 33 recto : «orphani dnj

Christiani de Snelleghem» - de wezen van de ridder Kerstiaan van Snelleghem. Isabella van Nevele, zuster van Walter, was gehuwd met Geraard van Roden, kastelein van Kortrijk en bloedverwant van de ridder Geraard van Roden, alias Geraard van Berleghem. Het was wellicht ter wille van dit familieverband dat Kerstiaan van Snelleghem en Walter van Nevele door graaf Gwijde met boven gemelde taak werden belast. Het is mogelijk dat Kerstiaan zelf met een dochter van Geraard van Berleghem was gehuwd, en dat het Oosthof door dit huweijk in zijn handen kwam. Het is niet gekend in welk jaar Geraard van Berleghem overleden is. Voor het laatst verschijnt hij nog in 1284. In dit jaar was hij te Heule toen zijn bloedverwant Geraard van Roden, Heer van Melle, afscheid nam van zijn vrouw Isabella van Heestert en een aantal familieleden en ridders, vooraleer naar het Heilig Land te vertrekken.

(92) A. Duclos, Bruges, Histoire et Souvenirs, p. 40 : le tonlieu fut inféodé à la famille de la Wastine...., d'ou il passa, par alliance, dans celle des sires de Ghistelles. La ville racheta en 1293, les droits féodaux des Wastines et des Ghitelles au tonlieu, sur ceux de sa banlieu, mais ceuxci conservèrent tous leurs anciens droits. In 1252 was de tol van Brugge voor een groot deel in handen van Wulfaard van de Woestine en ook nog in 1262. In 1269 trof Isabella van de Woestine een regeling voor het vaststellen van de kleine tol en in 1272 trad zij reeds op in de plaats van Wulfaard van de Woestine in verband met het Heffegeld.

(93) Hyancithe de Groulart, a.w. blz. 13 : Monseigneur Jakemin de Rode, demeurant à Bruges, obtint une sentence et ordonnance de paix par Gui, comte de Flandre, pour terminer la guerre qu'il y avait entre Guillaume d'Alenghien (sic). Gerard son oncle et autres parents de Monseigneur de Steenhuse, de Monseigneur Jakemin de Rode, ...

(94) Zie het artikel over Jan van Roden in een volgende bijdrage.

(95) Hyacinthe de Groulart, a.w. blz. 14 en 1ier Cartulaire de Flandre, p. 551 : Messire Gérard de Rode, demeurant à Bruges, en 1281, signa avec plusieurs nobles des lois que si un échevin meurt en exercice, le comte en nommera un autre, s'il le juge à propos, le 25 mai.

(96) Arch. Etat Bruges, L. p. 155. Inventaire Gilliodts 1871. Compte Communal Bruges : Item à Monseigneur Gérart de Rodes pour warder le pas à Wanes... en p. 130 : Mon Signeur Wautier de Rodes à lostel Pietre Zuun.

(97) Jos Desmet-H. Stalpaert : Assebroek, 1950.

(97) Bijlage nummers XII, XIII en XIV.

(99) R. A. Br. oork. nr. 7435 bl.

(100) Over de ridders van Straten kan men met vrucht raadplegen :
F. Van Dycke : Recueil Héraldique, 1851.
Ch. Poplimont : La Belgique Héraldique, 1867, T. X. Généalogie Straten, p. 249-398.
Ch. Piot : Histoire de la maison de Straten, 1877.

(101) R.A.: Br. oork. nr. 7363, Uitgegeven in Album Desmet, blz. 295-296.

(102) R. A. Br. ook. nr. 7379, Uitgegeven in Album Desmet, blz. 297.

(103) Ch. Piot, a.w., blz. 38-39. R. A. Br., oork. nr. 7106 bl.

(104) Ch. Poplimont, la Belgique Héraldique, T. X. p. 265 e, volg., en G. Wyffels, inventaris van de oorkonden der graven van Vlaanderen, blz. 56.
Goswin de Straten, chevalier, était fils de Hugues. Il eut en partage un domaine de l'héritage paternel dans la seigneurie de Straten, appelé Lanenorstraten (Lange Noordstraat), et relevant en fief de Marguerite, comtesse de Flandre et de Hainaut. Il possédait des terres dans la paroisse de Saint-Bavon, dépendant de la seigneurie de Straten, - Zie Che. Poplimont, a.w., T. X.

(105) R. A. Br., ook. nr. 7005 bl., oorspronkelijk, onuitgegeven : Ego Riquardus, miles de Straten,abbatiet convertui Sancti Andreae vendidi annuum redditum undecim librarum quem in Bemlaringa habui, uxore mea Adelisa et dilectis Willelmo, primogenito meo, filiis meis Baduino-Riquardo-

Lamberto-Johanne necton Gerulpho genere meo et uxore ipsius filia mea Mathilde. Anno 1225.

(106) F. Van Dycke : Recueil Héraldiqeu ... de Familles nobles. Bruges. 1851.

(107) Felix Goethals. Ditionnaire Généalogique des familles nobles de Belgique. T. IV. Straten. Bemerk dat Rijkaard gehuwd was met Margareta van Roden en de ridders van Roden de heren waren van Houtave. waar het Costerland lag.

(108) Ch. Poplimont. La Belgique Héraldique. 1867. T. X.

(109) Ch. Piot. Notice historique de la maison de straten. 1878.

(110) Bemerk dat ook het wapes van de abt Zeger de Costre naar dit van de ridders van Straten verwijst. Met nut kan ook inzage worden genomen van : J. Noterdaeme. Het geslacht de Coster in Houtave - Ons Heem. XIII. Bloeimaand 1959. blz. 147 - over de Costerlanden te Houtave en de hofstede de Costere. die ons bekend is door de oork. nr. 2403 bl. R. A. Br., en een afschrift in het Cart. Dal van Genade (Karthuizers Brugge). folio CCLXII r. - R. A. Br. Acq. 49 : ... rente beset staet up seven linen lands lettel min of meer lieghende binnen den ambochte ende binnen der prochie van Houthawe westwaert van der kercke ende heet de larkemaet lieghende tussche die van Sinte Marien Magdalene di brueghe lande of ene zijde ende Jan f. heynryes costers hofstede of andere zide ... dusentich drie hondert ende achte ende vichtich.

(111) De primitieve burcht besloeg slechts de helft van de oppervlakte van de latere burcht. en lag ten zuiden van de weg Steenstraat-Breidelstraat-Hoogstraat. De Sint-Donaaskerk ten noordenvan deze weg gebouwd. in het zogezegd clericaal gedeelte van de burcht en de relieken van Sint-Donaas werden er heengebracht uit de castrale kerk. de O. L. Vrouwkerk. Boudewijn I woonde in de zuidwesthoek van het castrum. naast de O. L. Vrouwkerk. Die kerk kan niet hebben gestaan op de plaats waar de Sint-Donaaskerk werd gebouwd. want dan zou ze te ver afgelegen hebben gestaan ; de graaf zou de hofplaats en de straat hebben moeten oversteken op ze te bereiken. toen de Sint-Donaaskerk werd gebouwd om de relieken van de heilige meer luister bij te zetten. werd de nieuwe woning van de graaf naast de kerk gebouwd. Ook in de twaalfde eeuw stond zijn woning in verbinding met de Sint-Donaaskerk (zie de moord op Karel de Goede). De woning van de eerste graven in de zuidwesthoek van het castrum. werd later dezelfde of herbouwd. de woning van de burggraven.

(112) Universis Christi fidelibus Willelmus Castellanus de Maldeghem salutem in Domino. Universitati vestre significo quod ege totam Wastinam. quae dicitur Oudemerse. quam a viris religiosis Abbate et Conventu S. Bavonis apud Gandavo in Feodum tenui eisdem pro centum libris Flandrensibus. de consensu Dominae Margaretae. uxoris meae. vendidi... Actum anno MCCXXtercio mense Februario. Zie vredius. Genealogiae comitum Flandriae. 16. T. I. p. 28. Op blz. 4 in hetzelfde werk kan men de randschriften lezen van de zegels van Willem van Maldeghem en van zijn vrouw Margareta van Roden. Zie ook nog Serrure. Cartulaire de Toponymie. deel 11. blz. 1186. - Moeten wij in de oorkonde hierboven lezen : MCCXXX tercio. mense Februario - 1233. maand februari?

(113) Ego Willelmus. dominus de Maldenghem. notum facio tam presentibus quam fusanctorum. et ob remedium anime mee. animarum Agnetis de Ghistella. Margarete de Wastine. quondam uxorum meorum. et parentum meorum. quandam capellaniam institui in ecclesia de Maldenghem. assignans capellano. cui conferetur hec capellania. quindecim libras flandrie monete annui redditus de (paternalibus) redditibus meis a dicto capellano recipiendas. 1250 mense februario. Zie : de Limburg stirum. les sires de Ghistelles. Pièces justificatives XXVII. en p.95. Margareta van Roden draagt hier de naam van haar moeder.

(114) R. A. Br.. ook. 4729 bl. Margareta van Roden leefde nog in 1232. Willem van Maldeghem verpandde in 1232 met de toestemming van zijn vrouw Margareta aan het Kapittel van Sint-Donaas te Brugge de helft van het tiend van Zuienkerke voor de duur van twaalf jaar. Ego Willemus castellanus de

Maldenghem notum facio... quod... et de consensu et bona volutate margarite uxoris mee... pignori obligavi... Actum anno MOCCXXII. mense julio. de Lalaing. a.w. blz. 363.

(115) Comtesse de Lalaing. a. w. blz. 237-238.

(116) Wauters. a.w.. Deel II. blz. 274 : Philippe chevalier de Maldeghem engage à l'abbaye de Vicogne. pour la somme de 800 livres monnaie de Flandre. la moitié de la dîme de Seunkercke. dîme sur laquelle était assignée la dote de sa femme Marie. fille de Guillaume de Flandre. Fragment dans Vredius. Généalogiae comitum T. I. p. 28. Juillet 1207.
Wauters. ibidem. p. 370 : Guillaume. écoutête de Maldeghem. déclare avoir vendu au chapitre de Saint-Donatien de Bruges la dîme qu'il possédait dans la paroisse de Suenkercke - 1242 Vredius. a.w. T. I. p. 30.

(117) Op 6 januari 1300 liep het bestand tussen Filip de Schone. koning van Frankrijk en Gwijde, graaf van Vlaanderen ten einde. Het franse leger trok door Brugge naar Damme dat door Filip III van Maldegem. geholpen door een duizendtal mannen. met een verbeten woede vededigd werd. Filip III werd gevangen genomen en zijn slot te Maldegem in brand gestoken.

(118) Lambrecht van maldeghem komt als schepen van damme voor in 1274. Zie Ant. De Smet : De klacht van de Ghemeente van Damme in 1280. in Handelingen van de Koninklijke Commissie voor geschiedensi. 1950. blz. 13. De dichter Jacob van maerlant kan dan schepenklerk zijn geworden. De waarschijnlijkheid dat Lambrecht van Maldeghem. schepen te Damme. tot het geslacht van de ridders van Maldeghem behoorde wordt des te groter voor wie bedenkt dat de naam Lambrecht. bij de ridders van Maldeghem meer dan eens voorkomt. In de eerste helft van de dertiende eeuw is er een Lambrecht van Maldeghem. zoon van de ridder Otto van Maldeghem bekend. Deze Lambrecht kwam in het bezit van het goed Hallinc te Maldeghem. Ook de broer van Lambrecht. Geraard bij name. had een zoon die Lambrecht heette. De schepen van Damme kan een zoon van die Lambrecht zijn geweest. De ridders van Maldeghem stelden in elk geval bijzonder belang in Damme : de kanunnik Arnulf van Maldeghem deed in 1275 een gift aan het begijnhof te Damme : Lego Beghinagio de Dam XX sol - Sosiété d'Emulation. T. VII. 2iéme Série. p. 345 - en in 1308 is Filip van Maldeghem voogd van het Sint-Janshospitaal te Damme : Soc. d'Emul. LXIV, p. 86.

(119) de Lalaing. a.w. blz. 230. Gérard de Maldeghem. qui épousa Mathilde. suivant une charte de 1208. ils eurent pour fils Lambert et Pierre. en blz. 305 : Hallincx : Cette seigneurie. située près de Maldeghem et consistant en 48 mesures de foncier et en 30 arrière-fiefs. était une cour féodale. tenue du bourg de Bruges. Elle Forma l'apanage de Lambert. fils de Gérard de Maldeghem. qui vivait en 1225. On ignore comment elle revint à la famille. Zie nog ibidem. blz. 361 : Nos boidinus. dominus de Praet. Philippus de Zomerghem et Walterus de Hula. Noverint quod Lambertus Hallinck de Maldenghem. miles. medietatem decimae suae quam ab ecclesia tenet eidem ecclesiae pro 30 lib. flandrensibus pignori obligat.anno 1225.

(120) De Flou. kloosterboekerijen door bijzonderen benuttigd in Biekorf. 1926. blz 154. - J. Noterdaeme : De Spieghel Historiael. in Wetenschappelijke Tijdingen. 1960. blz. 193 en vlg. Filip III van Maldeghem was gehuwd met Maria van Roden. zuster van Jan en dochter van Geraard van Roden. Heer van Melle. Hij zelf was de zoon van Filip II van Maldeghem. die een zoon was van Willem van Maldeghem en Margareta van Roden.

Bijlagen

I

1235 - Radulphus van Roden verleent vrijheid van alle dienstbaarheid aan Ermengardis, dochter van Lismodis uit de moere van Gistel. Zij was deze dienstbaarheid verschuldigd aan Gerardus van Barlegam, zijn neef, zoon van wijlen Gerardus van Roden, zijn broer, en aan Boudewijn van Beveren-Waas, zoon van Diederik.

Ego Radulphus, dominus de Roden, omnibus presens scriptum inspecturis notum facio quod ego Emergardim, filiam Lismodis de Ghistella, et liberos eius et omnes de dictis liberis procreatos, et in posterum procreandos, quitos clamo ab omni seruituti, qua tenebantur dilecto nepoti meo Gearrdo de Barleghem, filio quondam Gerardi de Roden, fratris mei, pro viginti libras Jacobo, filio dicte Emergardis vel heredibus suis integraliter deberem restaurare.

In cuius rei testimonium presentes litteras sigilli mei munimine roboravi. Actum anno domini millesimo, ducentesimo, trigesimo quinto, Sabbatho ante Invocavit me. (de zaterdag vóór de eerste zondag van de vasten, dus 1236 n. st.)

R. A. Br. Découvertes, 250 - II, Registrum terrarum, f. 215 v.

Dezelfde vrijheid werd geschonken door de ridder Boudewijn van Beveren :

Ego Boud. de Beverna miles, notum facio uniuersis, quod Mergardis, filia Lismodis de Mora in parochia de Ghistella et liberi eius, et quidquid ab eis descenderit, a seruitute, qua dudum tenebantur astricti, quitos dimitto nunquam ipsos calumniandos.
Datum anno domini millesimo, ducentesimo, trigesimo tertio in octava Sancti Nicholai.

R. V. Br. Découvertes. 250 II, Registrum terrarum, f. 215 r.

II

1236. - januari, Lambertus, deken van de stad Brugge, oorkondt dat de klerk Weitin van Houtave erkend heeft dat hij het tiend hetwelk hij te Houtave in leen hield van de Heer van Snelleghem, geruild heeft met de abdij van Sint-Andries tegen een stuk land. Hij zal ten gepaste tijd ervoor zorgen dat het vrij komt van alle leenverband.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Lambertus, decanus Christianitatis in Brugis, salutem in domino. Noveritis quod Weitinus clericus de Houthauwa coram me constitutus, recognovit se commutationem fecisse de decima sua quam apud Houthauwa de domino de Snelleghem in feodum tenere debebat, pro terra contra monasterium Sancti Andree juxta Brugis tali conditione, quod ipse de hominio, in quo dicta decima dicto demino teneri dignoscitur, dictum monasterium quitare debebat et ipsam decimam a dicto hominio quitam facere et immunem. Et ad hoc complendum se sua tam mobilia quam immobilia coram nobis dicto monasterio obligavit.

In cujus rei testimonium ad petitionem partium presentes litteras emisimus, sigilli nostri munimine roboratas.

Actum feris sexta post octavam Nativitatis domini, anno domini millesimo ducentesimo tricesimo quinto.

Oorspronkelijk op perkament. Geen zegel. R. A. Brugge. nr. 7383 bl. Onuitgegeven.

III

1243. - december. Lambertus, deken van de stad Brugge, oorkondt dat Weitkinus van Houtave, die heet de Coster, beloofd heeft dat hij zijn tiend te Houtave, hetwelk hij met de abdij van Sint-Andries tegen land had verwisseld, binnen het termijn van een jaar, vrij van alle leenverband aan de abdij zal bezorgen. Hij hield het tiend in leen van Gerardus, zoon van de ridder Gerardus van Roden. Weitkinus en de abdij zullen samenwerken tot dat de ridder Willem van Maldeghem de 12 ponden die hij van Weitkinus ontving terug zal hebben gegeven of van Gerardus van Roden de toestemming tot het verbreken van het leenverband zal hebben bekomen.

L(ambertus, Decanus christianitatis in Brugis, universis presentes litteras inspecturis, salutem in domino. Noverit universitas uestr quod Weitkinus de Huotawa dictus custos coram nobis is iure constitutus promisit sub pena decem librarum, quod decima sua de Houtawa, quam monasterium sancti Andree iuxta Brugis concambio terre erga ipsum acquisivit, infra annum post nativitatem beati Johannis Baptiste proximo venturam erga Gherardum filium Gherardi de de Roden militis, a quo dicta decima tenere solebat cum feodo, ita bona fide procurabit, quod per consensum et confirmationem ipsius Gherardi dictum monasterium prefatam decimam absque aliquo iure feodali libere et absolute in perpetuum possidebit, et per hoc abbas et conventus dicti monasterii bona fide laborabunt cum dicto Weitino ad hoc quod Dominus Willelmus de Maldeghem, miles, duodecim libras flandrenses quas a dicto Weitkino per consensulm et confirmationem dicti Gherardi super dictam decimam predicto monasterio apponendis et plene faciendis recepit, dicto Weitkino integre restituet vel consensum et confirmationem dicti Gherardi ut promisit, predicto monasterio acquiret super dicta memorata.

Insuper vir religiosus W. dicti monasterii abbas et prenominatus Weitkinus de omnobus controuersiis, debitis, et querelis inter monasterium sancti Andree iuxta Brugis et dicum Weitkinum usque ad hanc diem habitis, coram nobis in iure mutuo se penitus quitos clamaverunt.

In cuius rei testimonium et munimen presentes litteras ad preces utiusque partis sigillo proprio una cum sigillo curie nostre fecimus roborari.
Actum anno domini MOCCOIL tercio, feria sexta ante nativitatum domini.

Oorspronkelijk op perkament en zegel in bruin was (gedeeltelijk bewaard) hangend aan dubbel perkamenten staart. R. A. Br., ook. nr. 4729 bl.

IV

1244. - juli. W. dictus Grant oorkondt, in naam van de deken van de stad Brugge, dat Aegidius de Orscamp dictus de Valle en zijn vrouw Agatha de helft van het tiend dat zij te Houtave bezitten en in leen houden van Gerardus van Roden, met zijn toestemming, vor 75 pond Vlaamse munt voor de duur van tien jaren verpand hebben aan de abdij van Sint-Andries.

Universis presentes litteras inspecturis W. dictus Grant vices gerens decani christianitatis in Brugis salutem in Domino. Noverit universitas vestra quod in nostra presentia constituti. Aegidius de Orscamp dictus de Valle et A. uxor sua medietatem decime sue jacentis apud Houtawa, monasterio Sancti Andree juxta Brugis, ad quod dicti loci spectat jus patronatus, Gerardo filio D. Gerardi, militis de Roden, a quo dicta decima tenetur in feodum, presente et consensum coram nobis et hominibus suis feudatis multis ad hoc in testimonium evocatis publice adhibente, pro septuaginta et quinque libris flandrensibus usque ad decem annos completos recognoverunt se titulo pignoris obligasse, ita tamen quod elapso termino decem annorum dicta decima redimi poterit ante Epiphaniam domini et non aliter et sic de anno in annum ; promiserunt etiam dicti E. et A. uxor ejus fide interposita sub pena excommunicationis dictam conventionem fideliter observare et dictam decimam toto tempore quo fuit pignore obligata dicto monasterio warandizare nec unquam ipsum monasterium super dicta decima molestare. Insuper dictus Gerardus de Roden tanquam dominus superior promisit coram nobis, quod dictam decimam toto tempore impignorationis dicto monasterio absque servitio et exactione seu jure, quod in ea habebat, waredizabit et in nullo penitus dictum monasterium molestabit. Preterea prefatus Gerardus de Roden, quia sigillum proprium abhus non habuit, nobis humiliter supplicavit, ut predicta omnia sic acta esse Venerabili Patri Domino Episcopo Tornacensi testificaremur, ut ad preces ejusdem Gerardi idem Dominus Tornacensis dictam impignorationem dignaretur confirmare et sigilli sui munimine roborare. In hujus rei testimonium et ad preces Aegidii et Agathe uxoris ejus, et dicti Gerardi de Roden presentes litteras sigillo curie Christianitatis Brugensis fecimus roborari. Actum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, mense Julio.

Onuitgegeven. Oorspronkelijk op perkament. Zegel in bruin was, hangend aan enkel perkamenten staart, R. A. Br., oorkonde nr. 7394 bl. Op het einde van de dertiende eeuw of in het begin van de veertiende eeuw werd op de rugzijne in het midden geschreven : abbatie. Onmiddellijk daarboven heeft een andere hand in de 14de eeuw geschreven : De medietate VI ae partis decime de Hout. sub data anni 1244 fol. 88.

V

1244. - juli. Gerardus van Roden, Heer van Barleghem, oorkondt dat Aegidius dictus de Valle et zijn vrouw Agatha de helft van het tiend dat ze te Houtave van hem in leen houden, met zijn toestemming, voor de duur van tien jaren verpand hebben aan de abdij van Sint-Andries.

Ego Gerardus de Roden, dominus de Barleghem, notum facio universis presentes litteras inspecturis, quod fideles mei Aegidius dictus de Valle, et Agatha uxor sua , medietatem decime sue jacentis in parochia de Houthauwa, quam de me tenere noscuntur in feodum, ecclesie S. Andree juxia Brugis, ad quam dicte parochie spectat jus patronatus, usque ad decem annos completos, et ulterius de anno in annum, quousque redempta fuerit, termino statuto, de consensu et voluntate mea titulo pignoris obligaverunt, et per judicium hominum meorum ad hoc specialiter vocatorum, eandem medietatem decime in manus meas resignatam, abbati dicte ecclesie tradidi et investivi nomine ecclesie, pro toto tempore quo predicta ecclesia prefatam decimam tenere contigerit titulo pignoris obligatam, absque ullo servitio nel exactione pacifice et quiete possidendam. Promisi nihilominus fide media, quod super dicta impigneratione sepedicte decime quam diu duraverit, memorate ecclesie molestiam non inferam aliquo tempore, aut gravamen. In cujus rei testimonium et munimen presentes litteras coram dictis hominibus meis feudatis sigillo meo proprio feci sigillari. Actum anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, mense Julio.

Onuitgegeven? Oorspronkelijk op perkament. Zegel van Gerardus in bruin was, hangend aan dubbel perkamenten staart, gedeeltelijk bewaard. R. A. Br. oorkonde nr. 7393 bl. Bemerk dat enkele dagen vroeger, Gerardus nog geen zegel bezat.

VI

1246, - augustus. Gerardus van Roden, Heer van Berlegem, ontslaat, op aanvraag van de abt en van het klooster van Sint-Andries, de erfgenamen van Weitkinus de Coster, van de leenhulde die zij hem schuldig waren voor het tiend te Houtave dat Weitkinus de Coster tegen land met de abdij had geruild.

Universis presentes litteras inspecturis Gerardus de Roden, dominus de Barleghem, salutem in domino. Noverit universitas vestra quod cum Weitkinus dictus custos quandam partem decime jacentis in parochia de Houthauwa a mea et a predecessoribus meis in feodum teneret et ecclesia Sancti Andree juxta Brugis eandem decimam contra dictum Weitkinum concambio cujusdam terre ipsius ecclesie legitime acquisierit, ut ad cujus personatus dicta decima dignoscebatur pertinere et abbas et monachi ejusdem monasterii mihi humiliter supplicaverunt quatenus dictam decimam ab homagio et ab omni servitute, in quo mihi tenebatur eisdem liberarem et emansiparem ac heredes dicti Weitkini ab homagio vel jure, in quo mihi ratione prefate decime tenebantur, quitos clamarem, Ego justis precibus eorum annuens et attendens, quod in personatu ipsius ecclesie dicta decima jaceret, pro remedio anime mee et Patris mei et Matris mee ac predecessorum meorum heredibus dicti Weitkini homagium, in quo mihi tenebantur omnino remisi, et dictis abbati et monachis totum jus, quod in eadem decima habui vel habere possem in posterum, in presentia hominum meorum ad hoc specialiter vocatorum quitum clamavi et effestucavi, nihil penitus mihi vel heredibus meis reservans in eisdem, promittens nihilominus coram deo et hominibus meis predictis fide media et juramento corporaliter prestito, quod de cetero predictis monachis sive hereddibus prefati Weitkini calumniam aut gravamen non inferam occasione predictorum. In cujus rei testimonium et munimen presentes litteras sigillo meo proprio in presentia hominum meorum duxi sigillandas.
Actum anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, mense augusto.

Oorspronkelijk op perkament. Zegel van Gerardus in bruin was, hangend aan dubbel perkamenten staart, gedeeltelijk bewaard. R. A. br., oork. nr. 7400 bl. onuigegeven.

VII

1251. - oogst. Geradus van roden, Heer van Berlegem en zijn vrouw; Beatrix van Assebroek oorkonden dat Agata, dochter van Rijkaard Sconeweder, de helft van een tiend, dat ze van hen in leen houdt te Houtave, verkocht heeft aande abdij van Sint-Andries bij Brugge.

Universis presentes litteras inspecturis, Gerardus miles, dominus de Berleghem, salutem in domino sempiternam. Noverit universitas vestra, quod cum Agatha, filia Requardi dicti Sconeweder quandam partem decime iacentis apud Houtawa, videlicet tertiam partem vimme teneret in feodum, dicta A. et Hakettus ejus maritus, medietatem dicte decime, scilicet sextam partem vimme, exceptis duobus solidis flandrensibus, ecclesie Sancti Andree juxta Brugis, ad quam dicte ville de Houtawa spectat jus patronatus, pro centum et viginti libris flandernsibus in perpetuum pacifice possidendum legitime vendiderunt, werpiverunt et effestucaverunt, duobus filiis ejusdem A. videlicet Waltero primogenito et Arnulpho, post dictum W. majore natu, presentibus et concensum adhibentibus pariter et assensum coram hominibus meis feudatis presentibus pariter et ad hoc specialiter evocatis, ac eandem decimam dicta A. et ejus maritus cum tutore ipsius A. qui ad hoc per judicium hominum meorum a me acceperat et cum duobus filiis suis predictis in manus meas ad opus dicte ecclesie resignaverunt nichil penitus juris sibi vel heredibus suis in dicta parte decime reservantes. Et hanc venditionem fecerunt dicti A. et eius maritus magna debitoruml necessitate compulsi, tali scilicet quod in peiorem conditionem incidissent, si dictam venditionem non fecissent sicut iuramento firmaverunt, et homines mei pares ipsorum super hoc submoniti testificabantur. Et confessa est dicta A. quod nec vi, nec dolo, nec metu a marito suo sive alio quo cumque clam vel manifeste ad dictam venditionem faciendam fuerit introducta. Promiserunt nihilominus dicta A. et eius maritus ac duo filii ipsius Agathe prenotati fide media et iuramento corporaliter prestito, quod contra dictam venditionem non venient nec per se nec per alios, clam vel manifeste super dicta decima dictam ecclesiam aliquo tempore molestabunt. Post dictam ergo resignationem, quam fecerant in manus meas dicta A. et eius maritus, ac tutor ipsius ac filii eiusdem a supradictis submonitis hominibus meis feudatis paribus suis, si de setero aliquod ius in indicta parte decime ipse vel successores sui aliquo tempore possent reclamare, et dictis hominibus meis per iudicium dicentibus, quod a dicta parte decime penitus essent absoluti, et quod nullum Jus in prefata parte decime dicta A. vel eius maritus sive aliquis successorum suorum de cetero possent reclamare, ego tanquam dominus a quo dicta pars decime tenebatur in feudum, consensu legitimo karissime Beatricis uxoris

mee interveniente, prefa lam partem decime ab omni servitio vel exactione sive alio jure feudali quocumque et quo mihi tenebatur vel successoribus meis teneri poterat, liberam et absolutam ob remedium anime mee et successorum meorum ad preces dictorum A. et eius mariti nec non filiorum ipsius Agathe supradictorum, abbati dicte ecclesie coram predictis hominibus meis feudatis pacifice et quiete in perpetuum possidendam tradidi et nivestivi, ac in vacuam possessionem legitime induxi nihil omnino iuri sin dicta parte decime mihi vel heredibus meis reservando. Promisit insuper dicta B. (eatrix) uxor mea fide interposita et iuramanto corporaliter prestito, quod nullum ius ratione dotis sive causa donalionis propter nuptias sive alia ratione quacumpe in dicta parte decime aliquo tempore reclamabit. Promisimus nihilominus ego et prefata uxor mea dicte ecclesie sepedicte parti decime legitimam ferre warandiam, et eandem ecclesiam contra quemcumque iuri stare cupientem indemnem per omnia conservare. Et ad hec observanda tam ego, quam uxor mea nos et successores nostros obligavimus.

In cuius rei testimonium et munimen presentes literas dicte ecclesie contulimus sigillorum nostrorum munimine roboratas.

Actum anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo primo mense augusto.

Onuitgegeven. Oorspronkelijk op perkament. Zegels verdwenen. R. A. Br., nr. 7409bl.

VIII

1251, - augustus, Gerardus, ridder , Heer van Roden, oorkondt dat zijn bloedverwant Gerardus, Heer van Berlegem, de helft van het tiend dat Agata, dochter van Rijkaard Sconeweder, en het deel van het tiend dat Weitkinus gezegd de Coster van hem in leen hield, ontslagen heeft van elk leenverband, en dat hij als opperste leenheer alles goedkeurt.

Universis presentes litteras inspecturis G. (erardus) miles, dominus de Roden, in domino salutem. Cum Gerardus, miles, dominus de Barleghem, consanguineus meus, medietatem decime quam Agatha, filia Rycquardi Sconeweder et illam partem decime, quam Weitkinus dictus custos de ipso tenebat in feodum, ab omni servitio et exactione aliove jure feodali absolverit in perpetuum et quitas penitus clamaverit, ego quod per ipsum dominum G. militem consanguineum meum predictum in hac parte factum est, ratum habeo et approbo et tanquam dominus superior confirmo. Actum anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo primo mense Augusto.

Oorpronkelijk stuk verdwenen. Afschrift : Cartularium abdij van Sint-Andries. R. A. Br. Découvertes no. 250, folio 92. Onuitgegeven.

IX

1252. - november. Gerardus van Roden, Heer van Berlegem, keurt opnieuw de ruiling goed die Weitkinus de Coster heeft aangegaan met de abdij van Sint-Andries, ruiling waarbij hij zijn tiend te Houtave gewisseld heeft tegen een perceel grond. Hij bevestigt opnieuw de ruil van een rente van één mark en 40 deniers die hij zelf Gerardus met gezegde abdij heeft aangegaan. Hij geeft deze bevestiging omdat deze ruilingen verricht werden, wanneer hij nog geen ridder was geslagen en geen zegel bezat. Gerardus wijst erop dat hij nochtans toen de vereiste ouderdom had bereikt.

De oorkonde begint met dezelfde tekst als in de reeds geciteerde oorkonde nr. 7400 uit augustus 1244. Daarna komt de tekst die volgt :

Praeterea cum dicta ecclesia mihi teneretur in marca una et quadraginta denariis flandrensibus annuatim et ipsa ecclesia marcam unam flandrensem et quadraginta denarios ab henrico, filio Bertulphi, super terris dicti Henrici legitime comparasset, ego redditus predicte ecclesie sic acquisitos ad instantiam ejusdem ecclesie in concambio mei redditus recepi, eandem ecclesiam per judicium hominum meorum a solutione dicti redditus in perpetuum absolvendo. Et cum hec acta essent tempore quo miles non extiteram nec sigillum competens haberem, licet etatem legitimam haberem, que tunc facta sunt, ad presens approbo, et confirmo.

In cujus rei memoriam et munimen, presentes litteras sigillo proprio duxi roborandas.

Actum anno domini MoCCo quinquagesibo secundo mense (novem) bri.

Oorspronkelijk op perkament. De zegel van Beatrix, in bruin was en hangend aan dubbel perkamenten staart is bewaard gebleven. Randschrift op de Zegel : Sigillum Beatricis domine de Arcebroec. R. A. Br., nr. 7416 bl. Onuitgegeven.

X

1252. - december. Gerardus, ridder, Heer van Roden oorkondt dat Geradus, Heer van Berlegem, de helft van het tiend door Agata, dochter van Rijkaard Sconeweder en dit deel van het tiend dat Weitkinus gezegd de Coster, door hen in leen gehouden, vrij gemaakt heeft van alle leenverband, om deze tienden te schenken aan de abdij van Sint-Andries. Hij zelf, als opperste leenheer, keurt dit goed, en verleent dezelfde vrijmaking. Hij geeft daarenboven nog zijn goedkeuring voor de ruiling van een rente die Gerardus van Berlegem gedaan heeft met de abdij van Sint-Andries.

Universis presentes litteras inspecturis Gerardus, miles, dominus de Roden, salutem in domino. Cum Gerardus, miles de Barleghem, consanguineus meus, medietatem decime quam Agatha, filia Riquardi dicti Sconeweder, et illam partem decime quam Weitkinus dictus custos ab illo tenebant in feodum ab omni servitio et exactione aliove jure feodali absolverit in perpetuum et quitas penitus clamaverit ad opus ecclesie B. Andree juxia Brugis libere et pacifice in posterum possidendas, ego quod per ipsum dominum Gerardum militem consanguineum meum predictum in hac parte factum est, ratum habeo et approbo ac tanquam dominus superior confirmo. Similiter de concambio unius marce et quadraginta denariorum flandrensium, in quibus ipsa ecclesia eidem Gerardo tenebatur, quod ipse Gerardus recepit super terris Henrici, filii Bertulphi, qui dicte ecclesie in una marca et quadraginta denariis flandrensibus similiter tenebatur. Actum anno domini millesimo ducentesimo quiquagesimo secundo mense decembri.

Oorspronkelijk stuk verdwenen. Afschrift Cartularium Sint-Andries, R. A. Br., Découvertes, no. 250, folio 90 verso. Onuitgegeven.

XI

1252. december. - De deken van de stad Brugge oorkondt dat Akettus van Oostkamp en zijn vrouw Agata erkend hebben dat zij de helft van hun tiend dat zij te Houthave bezaten met toestemming van Gerardus, Heer van Berleghem, van wie zij het gezegde tiend in leen hielden, en met toestemming van Beatrix, vrouw van Gerardus, verkocht hebben aan de abdij van Sint-Andries bij Brugge.

Universis presentes litteras inspecturis E. decanus christianitatis Brugensis, salutem in Domino. Noverit universitas vestra, quod propter hoc in nostra presentia constitutis, Akettus de Orscamp et Agatha, uxor ejus, recognoverunt se medietatem decime sue, videlicet sextam parlem vimme, quam habebant apud Houthawa, de assensu et voluntate Walteri, filii ipsius Agathe primogeniti, viri etiam nobilis Gerardi. Domini de Barleghem, militis a quo dicta decima tenebatur in feudum, et Beatricis uxoris ejus consensu legitimo interveniente, ecclesie Sancti Andree juxta Brugis, in cujus personatu dicta decima consitit, pro quadam summa pecunie numerate et totaliter persolute, legitime vendidit, et coram hominibus predicti Gerardi militis pluribus ad hoc specialiter evocatis eidem ecclesie tradidisse et effestucasse, nihil penitus juris sibi vel heredibus suis dicti Akettus et Agatha uxor ejus, quam predicti Gerardus miles et Beatrix uxor ejus in dicta decima reservantes. Renuncians nihilominus prefata B. uxor dicti Gerardi militis omni juri canonico et civili pro se introducto vel introducendo, causa dotis, donationis propter nuptias, sive alia causa vel ratione quacumque, promiserunt insuper prefatus Akettus et Agatha, uxor ejus et pronominati G. miles et B. ejus uxor, dicte ecclesie sepedictam decimam erga quemlibet warandizare et ipsam ecclesiam in hiis per omnia indemnem conservare. Preterea memorata A. uxor prenominati A. confessa est, quod tam ipsa quam eius maritus predictus dictam venditionem ob urgentem necessitatem et evidentem utilitatem ipsorum facere oportebat secreto coram nobis et publice coram pluribus affirmando, quod nec vi, nec dolo, nec metus causa ad dicte decime venditionem et renunciationem inducta fuerat a quocumque, sed ipsam venditionem et quam homines prefati G. militis pares scilicet prenominate A. uxoris dicti Aketti super hoc submoniti testificabantur esse tamtam quod, si dictam venditionem non fecisset, in peiorem conditionem et bonorum suortum damnun non modo cum incidissent, et omnibusper iudicium hominum Prenominati G-. militis super submonitorum rite peractis, promiserunt tam dicti Akettus, Agatha uxor eius, et Walterus filius ipsius Agathe primogenitus, quam predicti Gerardus de Barleghem miles et Beatrix uxor eius fide media et iuramento corporaliter prestito, quod de cetero ne per se nec per alios clam vel manifeste contra dictam venditionem venient, dictam Ecclesiam super premissis aliquo tempore molestando.
Actum anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo mense Decembri.
Oorspronkelijk op perkament. R. A. Br. oork. nr. 7417 bl. Onuitgegeven.

XII

1238 - januari. Lambertus, deken van de stad Brugge, oorkondt dat Lambertus en zijn vrouw Margareta het tiend dat zij in Nieuwmunster bezitten voor 135 pond vlaamse munt en voor een termijn van 8 jaar verpand hebben aan de abdij van Sint-Andries. De ridder Rijkaard van Straten en zijn vrouw Margareta, die dit tiend aan Lambetus in leen hebben gegeven, schenken hun toestemming. Zij zelf hebben gezegde tiend in leen verkregen van Gerardus, zoon van ridder Gerardus van Roden. Lambertus zal er voor ijveren dat het tiend vrij zou komen van elk leenverband.

Lambertus, decanus christanitatis Brugensis universis presentes litteras inspecturis in Domino salutem. Noverit universitia vestra, quod Lambertus, filius Monins de Novo-Templo, in nostra presentia constitutus de consensu Margarete uxoris sue, totam decimam suam, quam habet in parochia de Novo-Templo, Ecclesie Sancti Andree juxta Brugis, ad quam dicte ville pertinet patronatus, pro centu met triginta quinque libris flandensibus usque ad octo annos completos titulo pignoris abligavit, infra quos annos dicta decima redimi non poterit, nec etiam, ipsis expletis, nisi infra mensem januarii. Huic equidem obligationi Riquardus, filius domini Riquardi, militis de Straten, et Margareta, uxor ejus, de quibus dicta decima tenetur in feodum, coram hominibus suis feodatis ad hoc specialiter evocatis, consensum pariter prebuerunt et assensum, et concesserunt quod, toto tempore prenotato prefata ecclesia ipsam decimam libere et quiete possideat absque servitio et exactione. Preterea dictus Lambertus promisit coram nobis et firmavit fide interposita, quod quandocumque infra dictos octo annos decimam liberare poterit a jure quod in ipsa habit Gerardus, filius domini Gerardi, militis de Roden, a que feudum dicte decime decendit, ipsam pro prenotata summa pecunie tradet et werpiet dicte ecclesie nomine venditionis et dictus Requardus et uxor ejus coram nobis et dictis hominibus suis promiserunt et ad hoc sub fide interposita se obligaverunt, quod liberatione a dicto Gerardo de Rodes acquisita, eandem decimam ab omnibus his in quibus ipsi tenentur, si requisiti fuerint, ad opus jam dicte ecclesie quitabunt et absolvent. Si vero dictus Lambertus quod promisit de liberatione predicta acquirenda non compleverit, ipse de pretaxata summa pecunie triginta libras flandrenses restituet ecclesie supradicte et prior obligatio intantum sic minor remanebit, et de ipsa restitutione dictarum triginta librarum flandrensium, super terram suam videlicet Boudenswerf, Suedhaec et Strinck eidem ecclesie fecit assignamentum, sub tali paena, quod ipsa ecclesia fructus terre predicte percipiet, donec predicte triginta libre fuerint eidem restitute. Ad hoc predicti Lambertus et uxor eius et Riquadus et uxor eius coram dictis hominibus suis feudatis, et coram nobis fide interposita et sub poena excommunicationis promiserunt, omnia sicut superius sunt annotata, se inviolabiliter et firmiter

observaturos.
In cuius rei testimonium et munimen ad preces dictarum partium presentes litteras emisimus sigillo proprio una cum sigillo curie nostre roboratas. Actum anno domini millesimo ducentesimo trigesimo septimo, mense januario.

Oorspronkelijk op perkament. Zegel verdwenen. R. A. Br. oork. nr. 7106. bl.

De eerste helft van deze oorkonde werd uitgegeven door Ch. Piot. - Les sires de Straten, blz. 38, met de zegel van Rijkaard III en Margareta van Roden, blz. 36. De oorkonde werd door Piot gedateerd 7 januari 1237, oude stijl.

Op het Rijksarchief te Brugge berust er een afschrift van een oorkonde die luidt als volgt:

Universis Christi fidelibus presentes literas inspecturis, Riquardus, miles de Straten et Margareta uxor salutem in Domino. Universitati vestre significamus quod vir venerabilis Lambertus, decanus Christianitatis Brugensis ad meam et Margareta uxoris mee et Lamberti filij Monins et suoe uxoris petitionem literas suas ecclesie Sancti Andree uxta Brugis dederit in hec verba. Volgt dan voorgaande tekst : *Lambertus ect. Actum anno domini millesimo ducentesimo trigesimo septimo, mense Januario.*

R. A. Br., *Découvertes* nr. 250 I Cartularium. Priveligia et Concessiones. folio 95 verso en ibidem folio 116 recto.

XIII

1238 - april. De ridder Rijkaard van Straten en zijn huisvrouw Margareta oorkonden dat zij een deel van het tiend van Houtave, hetwelke zij in leen houden van Gerardus, zoon van ridder Gerardus van Roden, voor 220 ponden vlaamse munt verpand hebben aan de abdij van Sint-Andries

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Rijcquardus, miles de Straten et Margareta, uxor ejus, salutem in Domino. Universitati vestre significamus, quod nos quartem et octavam partem unius vimme de decima nostra quam possidemus apud Houthawa et tenemus a Gerardo filio Gerardi militis de Roden in feudum, monasterio Sancti Andree juxta Brugis, ad quod dicte ville de Houthawa spectat Patronatus, nomine pignoris obligavimus pro ducentis et viginti libris flandrensis monete a mense Martio nuper preterito usque ad sex annos completos tali apposita conditione, quod dicte partes decime redimi non poterunt a nobis, sive ab heredibus nostris donec dicti sex anni fuerint completi, nec etiam tunc, nisi de anno in annum et ante Martii initium. Ut autem memoratum monasterium dictam impignorationem liberius et securius possideat, nos fide interposita, et sacramento corporaliter prestito promisimus, quod predicto monasterio de dicta impigneratione legitimam prestabimus warandiam, et ipsam faciemus luadari et approbaria dicto Gerardo de Roden, ad cuius feudum dicta decima dicitur pertinere. Promittimus nihilominus et nos et nostra tam mobilia quam immobilia ad hoc obligamus, quod si dictum monasterium aliques molestias vel damna incurreret, nos divtum monasterium usque ad viginti quidque libras flandrenses annuatim, tempore impignerationis conservabimus illesum et indemnem.

In cuius rei testimonium et munimen presentes litteras dicto contulimus monasterio sigilli nostri appensione roboratas.

Actum anno domini millesiomo ducentesimo trigesimo octavo, mense aprili.

Oorspronkelijk stuk verdwenen. Afschrift : R. A. br., Découvertes, nr. 250 - 1. folio 95 verso.

Gerardus van Roden was in 1238 nog een kind. Hij wordt dan ook in de oorkonde geen ridder genoemd, doch slechts Geraard, zoon van de ridder Geraard (die reeds was overleden).

XIV

1238. - november. De ridder Rijkaard van Straten en zijn vrouw Margareta van Roden oorkonden dat Willem Bukel en zijn vrouw hun tiend van Nieuwmunster, dat ze in leen houden van Gerardus van Roden, met hun toestemming verpacht hebben aan de abdij van Sint-Andries.

Universis Christi fidelibus presentes literas inspecturis Riquardus, miles de Straten, et Margareta uxor eius salutem in domino. Universitati vestre significamus quod W (illelmus) Bukel in presentia nostra constitutus totam decimam suam quam habet in parochia de Novo Templo, et tenet de nobis in feudum annuente Adelisa, uxore sua, et nostro etiam inteveniente consensu, pariter et assensu, cum hominibus nostris feudatis ad hoc specialiter evocatis, ecclesie Sancti Andree iuxta Brugis, ad quam dicte ville pertinet Patronatus, pro centrum et triginta quinque libris flandrensibus usque ad octo annos completos titulo pignoris obligavit, infra quos annos dicta decima redimi non poterit, nec etiam ipsis completis, nisi infra mensem Januarii et tunc semper de anno in annum, et concessimus, quod toto tempore prenotato, prefata ecclesia dictam decimam libere et quiete possideat absque servitio et exactione. Promisit etiam coram nobis dictus W. et fide interposita firmavit, quod quandocumque poterit infra dictos annos dictam decimam liberare poterit a iure, quod in ipsam habet G. Filius domini G. militis de Roden, a quo feudum dicte decime descendit, ipsam pro prenotata summa pecunie tradet et werpiet iamdicte ecclesie nomine venditionis. Et nos coram dictis hominibus nostris promisimus, et ad hoc fide interposita nos obligavimus, quod cum predictam a domino G. de Roden acquisiverit liberationem super decima antedicta, eandem a, servitiis, et omnibus, in quibus nobis tenetur, si requisiti fuerimus, ad opus iamdicte ecclesie quitabimus et absolvemus. Fuit etiam adiectum quod si prenominatus W., quod promisit de liberatione predicta acquirenda non compleveril, ipse de pretaxata summa pecunie XXX libras flandrenses restituet ecclesie supradicte et sic prior obligatio in tantum minor remanebit. Et de ipsa restitutione facienda ipsarum trigenta librarum super quandam partem terre sue eidem ecclesie debet facere sufficienter assignamentum, sub tali equidem poena, quod eadem ecclesia fructus dicte terre percipiet, donec predite XXX libre eidem fuerint restitute. Ad hoc ego Raquardus et dicta Margareta uxor mea, et predicti W. et coram Clerico decani Christianitatis Brugensis ad hoc specialiter vice decani coram quo omnia predicta facta fuerunt, fide interposita et sub poena excommunicationis promisimus omnia sicut superius sunt annotata nos inviolabiliter observaturos.
In cuius rei testimonium et munimen presentes liters dicte contulimus ecclesie sigillo mei Riquardi una cum sigillo decani Christianitatis, et Curie ipsius ad preces meas et dicte Margarite uxoris mee, et dictorum W. et eius uxoris roboratas.

Actum anno domini millesimo dusentesimo trigesimo octavo. Mense Novembrj.

Oorsprokelijk stuk verdwenen. Afschrift : R. A. Br., Découvertes, nr. 250, I. Privilegia et Concessiones, anno 1674, folio 116 r. en v. -117 r.

JAN VAN RODE, HEER VAN INGELMUNSTER

Dr. E. WARLOP heeft welwillend het eerste Jaarboek van de *Heemkundige Kring van het Land van Rode* boven de doopvont gehouden en het een waardevol doopgeschenk geschonken, door zijn bijdrage over de heren van Rode in de twaalfde en dertiende eeuw [1].
Over ieder ridder van Rode afzonderlijk valt natuurlijk meer te zeggen dan in een algemene schets te vinden is. De bedoeling van onderhavig artikel is de gegevens die WARLOP in verband met Jan van Rode op tafel legde in zijn " Vlaamse Adel " en in het vermelde Jaarboek, aan te vullen en duidelijker in het licht te stellen [2].

Jan van Rode was gesproten uit het huis van Schelderode, dat in de dertiende eeuw een belangrijke rol gespeeld heeft in het graafschap Vlaanderen. Zijn vader, Gerard II van Rode, was heer van Rode en van Melle.
Deze laatste ridder werd opgevolgd door zijn oudste zoon Gerard III van Rode, die in het huwelijk trad met Mabelie van Scheldewindeke en Ter Weede. Jan van Rode was een halfbroer van Gerard III. Gerard II trouwde immers een eerste maal met Katharina van Cysoing en een tweede maal met Isabella van Heestert en van Lake. Uit zijn eerste huwelijk werd Gerard III geboren en ook Willem van Rode, die meermaals samen met zijn broer in de oorkonden verschijnt [3]. Jan van Rode was een zoon uit het tweede huwelijk. Het is niet geweten of er nog andere kinderen uit dit huwelijk geboren werden. De gravin de Lalaing beweert meer dan eens dat Jan van Rode nog een zuster had die Maria heette, *scoutetinne* van Wondelgem was, en in het huwelijk trad met Filips III van Maldegem. De gravin de Lalaing duidt echter geen bronnen aan [4]. Slechts één feit staat vast : Filips III van Maldegem was gehuwd met een Maria, die *scoutetinne* van Wondelgem was [5].
Het is mogelijk dat Maria van Rode, toen zij in het huwelijk trad met Filips III van Maldegem, al weduwe was van de heer van Wondelgem en als weduwe de titel droeg van scoutetinne van Wondelgem.

Toen Isabella met Gerard II van Rode trouwde, was zij zelf al weduwe van Zeger van Heule. Uit haar eerste huwelijk had zij toen nog twee minderjarige kinderen in leven: Willem en Walter. Willem heeft later zijn vader opgevolgd als heer van Heule. Op 22 augustus 1284 waren Gerard en Isabella nog in leven. Op 2 maart 1285 waren beiden al overleden [6].

Na het afsterven van haar echtgenoot, Zeger van Heule, bleef Isabella van Heestert met haar kinderen op het kasteel te Heule wonen. Gerard II van Rode verliet, toen hij met haar trouwde, het Hof van Melle en kwam zich te Heule vestigen [7]. De toponiemen *Mellestraat* en *Goed van Melle* [8] in Heule verwijzen naar de heren van Rode en van Melle.

Door zijn huwelijk met Isabella en zijn vestiging te Heule bracht Gerard de ridders van Rode in het Kortrijkse binnen. Zij zouden er na hem nog in aanzien stijgen.

Zeger van Heule stierf vóór juni 1262 [9]. Wanneer ging Isabella een tweede huwelijk aan met Gerard II van Rode ?

Katharina van Cysoing, de eerste vrouw van Gerard II, leefde nog in 1252. Het jaartal van haar afsterven is niet bekend. Van die kant vinden wij dus geen uitgangspunt voor het vastleggen van het jaartal van het tweede huwelijk van Gerard II van Rode.
Op 19 augustus 1271 was deze ridder al hertrouwd met Isabella van Heestert [10].
Er is veel speelruimte tussen 1262 en 1271. Het jaartal van het afsterven van Katharina van Cysoing is niet terug te vinden, maar dat van het huwelijk van Gerard II met Isabella kan nader worden bepaald door de volgende gegevens.

In 1271 beloofde Gervasius van Clysthove jaarlijks I20 p. sterling te betalen aan de ridder Gerard van Rode en zijn vrouw Isabella van Lake (van Heestert), voor het in leen houden van het domein Langhere (in Engeland gelegen), tot aan de meerderjarigheid van hun zoon Jan [11].
Wanneer werd Jan van Rode meerderjarig ? Hij was het in elk geval in 1282. In dat jaar immers trad hij zelfstandig op en verpachtte hij (op de feestdag van de H. Matheus) de domeinen Langhere en Kerneston (Berneston?) . Dit laatste domein lag insgelijks in Engeland [12]. In 1282 was hij dus al 15 jaar oud. Hij werd dus ten laatste in 1267 geboren en wij kunnen veilig aannemen dat zijn ouders in 1266 al gehuwd waren en wellicht al vroeger. Gerard en Isabella traden dus in het huwelijk tussen de jaren 1262 en 1266.

In 1840 en 1873 [13] werd al de aandacht gevestigd op de ridder Jan van Rode, die heer van Ingelmunster werd in het laatste kwart van de dertiende eeuw. De gegevens over deze ridder zijn daar zeer onvolledig en stemmen op meer dan een plaats niet overeen met de werkelijkheid. Het blijkt dan ook gewenst ze aan te vullen, des te meer daar hij een niet te onderschatten rol heeft gespeeld in het politieke leven van het graafschap Vlaanderen in de jaren die de Guldensporenslag voorafgingen en volgden.

F. VAN DE PUTTE was niet ver van de waarheid toen hij schreef : Jan, geboren omstreeks 1268, was de zoon van Gerard en Isabella. Hij zag echter in deze Isabella een Isabella van Harnes i.p.v. Isabella van Heestert.
Jan van Rode werd heer van Ingelmunster na de dood van zijn vader in 1289. Gerard, zijn vader, stierf echter in 1284-1285. F. VAN DE PUTTE sloeg nog meer de bal mis toen hij schreef, dat Jan van Rode omstreeks 1298 hertrouwde met Agnes van Ayshove, waarvan hij geen kinderen had, en dat om deze reden zijn goederen overgingen naar zijn broer Willem, geboren in 1280, die in 1318 in het huwelijk trad met Angèle, de zuster van Agnes .

Dit hele verhaal kan men gerust bij de legenden klasseren. Jan van Rode was op 12 november al gehuwd met Katharina van Maldegem en hij was het nog in 1309. Van een tweede huwelijk met Agnes van Ayshove kan er dus geen sprake zijn [14]. Jan van Rode heeft zijn kinderjaren doorgebracht in Heule, samen met de kinderen van Elisabeth van Heestert : Mathilde (van Asper ?) en Willem en Walther van Heule. Mathilde wordt uitdrukkelijk in de oorkonde van 1284 als dochter van Gerardus genoemd en Willem of Walter als zijn zoon. Mathilde staat vóór Willem of Walter. Waarschijnlijk was zij ouder dan Willem, aangezien zij vóór hem vermeld wordt. Dat maakt het waarschijnlijk dat, toen zij met Zeger van Heule trouwde, zoals WARLOP het vermoedde, al weduwe was van Goswin van Asper en dat uit dit huwelijk een dochter geboren werd die Mathilde werd genoemd.
Die naam klinkt vreemd bij de heren van Schelderode maar niet in het huis Heestert-Lake. De abdis van Wevelgem was de tante (*matertera sua*) van Isabella van Heestert en heette Mathilde. Isabelle heeft waarschijnlijk aan haar dochtertje de naam van haar tante gegeven [15].

Waarschijnlijk heeft Jan van Rode dezelfde weg gevolgd als zijn halfbroer Willem van Heule, die met een aanbevelingsbrief voor de abt door Gerard van Rode naar de abdijschool van Sint-Amand werd gestuurd om er Frans te leren : *ad addiscendum romanum*, Niettegenstaande het hof van Gwijde van Dampierre uiteraard, gezien zijn afkomst, Frans sprak, gebruikten de ridders in Vlaanderen, zelfs de adel, toch de Vlaamse taal in de huiskring (*LG*, VIII, 32 I) .

Het is niet bekend waar Jan van Rode verbleef toen zijn vader op 22 augustus 1284, na zijn laatste wilsbeschikking en zijn plechtig afscheid van zijn familie, als pelgrim naar het H. Land vertrok. Waarschijnlijk kwam deze ridder nooit meer naar Heule terug, want hij overleed, zoals trouwens ook Isabella van Heesters, vóór 2 maart 1285. We vermoeden dat Gerard II onderweg gestorven is [16].

Uit de afwezigheid van Jan van Rode bij de uitvaart kan men niet besluiten dat hij bij zijn vader in ongenade was gevallen. Zijn vader stelde in hem veel vertrouwen en belastte hem zelfs met het uitvoeren van zijn testament. Hierdoor werd Jan van Rode in veel moeilijkheden verwikkeld. Zijn vader had hem in Engeland belangrijke domeinen nagelaten. Schuldeisers (Vlaamse kooplieden) die in Engeland verbleven, traden immers bij het afsterven van zijn ouders op om de vereffening van de schulden die zijn ouders nagelaten hadden, te bekomen. Zij deden een beroep op de koning van Engeland, die zich tot Gwijde van Dampierre wendde, en kwamen uiteindelijk bij Beatrix van Brabant terecht. Gerard II en Isabella lieten goederen genoeg achter om de schulden te betalen. Hun erfgenamen waren, zoals bijna al de ridders in die tijd, verplicht er enkele van te verkopen, bv. tienden, om de schulden te vereffenen. Zo oorkondde *Ysabella, relicta Sygeri de Hoele, dicta de Hestrut*, in juni 1262, dat wijlen haar echtgenoot,

haar (*in gravissimis debitis*) in grote schulden had achtergelaten en (*diversis debitis obligatam*) dat zij onder de drukking van verscheidene schuldeisers ook verplicht geweest is verscheidene goederen te verkopen, o.a. de tienden die zij in Heestert van het O.-L.-Vrouwekapittel van Doornik in leen hield, voor de prijs van 715 lb. nieuw Vlaams [17]. In dezelfde oorkonde staat er dat de nog minderjarige kinderen die ze Zeger van Heule had, nl. Willem en Walter, later alles zouden bekrachtigen bij hun meerderjarigheid. Van haar dochter Mathilde is er geen sprake. Als Elisabeth van Heestert, zoals E.WARLOP (II,285) het vermoedt, reeds vroeger een huwelijk aanging met Gozwin van Asper en Mathilde een kind uit dat huwelijk was, kan dat een reden zijn geweest waarom Mathilde niet vermeld werd.

Wij kennen toevallig twee van de schuldeisers bij wie Gerard II en Isabella van Heestert in het krijt stonden, nl. twee burgers die te Londen woonden waarschijnlijk twee kooplieden die in Engeland voor de rekening van Gerard van Rode wol opkochten die naar Vlaanderen werd gezonden om er verwerkt te worden [18]. Het is bekend dat de ridders van Rode in de wolhandel betrokken waren. Zij heetten Robrecht van Bazingen en Willem van Grevelingen, twee namen van plaatsen die aan de Vlaamse kust lagen. Deze twee kooplieden waren het die zich tot Jan van Rode hadden gericht en de vereffening van hun tegoed hadden aangevraagd, maar niet bekomen.
Jan van Rode, heer van Ingelmunster, was een vazal van Beatrix, Vrouwe van Kortrijk en weduwe van graaf Willem. Het bezwaar van de twee koopiieden werd door de koning van Engeland, Edward I, naar haar doorgestuurd. In deze omstandigheden vroeg Beatrix aan de koning de goederen van de ridders van Rode, in Engeland gelegen, onder sekwester te stellen [19]

In 1282 al hadden Gerard en Isabella beloofd dat zij graaf Gwijde schadeloos zouden stellen voor de 600 pond sterling waarvoor hij zich borg had gesteld tegenover de koopman Robrecht van Bazingen [18]. De vereffening met deze in Londen verblijvende koopman sleepte blijkbaar aan, want in een handschrift komt volgende tekst voor: Williaume de Rode, Jean de Rode, chevalier, Gerard de Rode, sire de Wantin (Winti ?) s'obligent de faire vendre par Gras de Rode, fils de Monseigneur Gras de Rode, seigneur de Melle, savoir le manoir de Brokeskever, dans le comté de Essex, quand il aura son âge c.a.d. a 2I ans accomplis, à Robert de Bazinghes, bourgeois de Londres, et en ce cas qu'ils ne le purent pas, de payer au comte de Flandre, 600 livres de nouveaux sterlings, dont il avait été caution pour eux. Le lundi aprés la Pentecôte 26 mei 1287 [20].

Het is niet duidelijk wie die Gras (lees : *Grars*) de Rode was : een zoon van Gerard van Rode en Isabella en dus een broer van Jan van Rode ? Was hij de Gerard van Rode die in een fragment van genealogie van 1542 voorkomt [21], geboren in 1267 overleden in 1289 en gehuwd met Isabella van Harnes ? Wat er ook van zij, hij zou het domein Brokeskever in het graafschap Essex hebben geërfd. Uit welke bron heeft Hyacinthe de Groulart dit laatste gegeven geput ? Hij schrijft : " *Gras de Rode, chevalier, baron de*

Brokeskever, né en 1267 et mort en 1289 sans hoirs" [20]. De jaren van geboorte en overlijden stemmen overeen met het fragment van genealogie van 1542. Een winstpunt is in elk geval dat wij nu weten dat de ridders van Roden in drie graafschappen in Engeland domeinen bezaten : in Nottingham, Lincoln en Essex.
De vereffening werd voor Jan van Rode wellicht nog ingewikkelder omdat hij de domeinen Langher en Berneston als lijftocht gegeven had aan zijn vrouw Katharina van Maldegem. Sporen hiervan zijn wellicht nog terug te vinden in een vidimus van een schrijven van Jan van Rode, heer van Ingelmunster, zoon van Gerard de oude, waarin hij verklaart te hebben beloofd aan Robrecht Tybecot, zijn vrouw Eva en hun zoon Paien, dat, indien zijn vrouw Katharina hem zou overleven en de domeinen Langher en Berneston zou behouden, zij schadeloos zouden worden gesteld (11 juli 1289) [22]. Gwijde van Dampierre had zich hiervoor borg gesteld. Eindelijk, op 18 september 1290, beloofden Jan van Rode en zijn vrouw Katharina van Maldegem, alsook Gerard, burggraaf van Gent, en Olivier van Ayshove [23], dat zij graaf Gwijde zouden vergoeden voor alles wat hem zou kunnen overkomen in verband met de schriftelijke belofte op 11 juli 1289, betreffende de lijftocht van Katharina van Maldegem, te Londen op 11 juli afgegeven, bekrachtigd door het zegel van Gwijde van Dampierre.

Laten wij nu eens Jan van Rode in de oorkonden opzoeken. In 1271 was Jan van Rode nog minderjarig [11]. In 1282 was hij al meerderjarig [12]. Op 12 november 1285 oorkonden *Jehans de Rode, chevaliers, sires d'Englemoustier, et Katherine, sa femme*, dat Walter van Nevele, zijn vrouw Maria en anderen, aan het kapittel van O.-L.-Vrouw van Doornik een tiend te " Heurne" voor 720 lb. par. verkocht hebben met instemming van Robrecht van Bethune, opperleenheer. (Arch. OLV Doornik, cart. D, f° 304, 305 v°) [24].

In juni 1288 oorkondt Willem van Heule en van Heestert dat Walter Crauwel en zijn vrouw Gertrudis aan O.-L.-Vrouw van Doornik een tiend dat zij van hem, oorkonder, in leen hielden te Zomergem, hebben verkocht.
Onder de leenmannen van Willem van Heule vindt men *messires Jehans de Rodes, mes frères* (Arch. OLV Doornik, cart. D, f° 296) .

In juni 1288 oorkondt de officiaal van Doornik dat Jan van Rode aan O.-L.-Vrouw Doornik een tiend te Waregem, dat hij in leen hield van Arnulf van Oudenaarde, heeft verkocht. *Nobilis mulier domina Katharina, uxor viri domini Johannis de Rodes, militis*, ziet af van alle rechten op dat tiend (OLV Doornik, f° 300).

In juni 1288 oorkonden *Jehans de Rodes, chevaliers, sires d'Englemoustier et Katheline sa femme*, de verkoop van hun tiend te Waregem aan O.-L.- Vrouw Doornik voor 296 lb. Vl. (OLV Doornik, cart. D, f° 297 v° 298 v°) [25].

Op 11 juli 1289 : Vidimus van de brieven van *Jean, fils de Gerard de Rodes l'ainé* in verband met de domeinen Langhere en Kerneston, lijftocht van Katharina van Maldegem [22].

Op 18 september 1290 beloven Jan van Rode, zijn vrouw Katharina, Gerard, burggraaf van Gent en Olivier van Ayshove, dat zij Gwijde van Dampierre schadeloos zullen stellen, omdat hij zich voor Jan van Rode borg had gesteld in verband met dezelfde lijftocht en domeinen [23] [25].

1291. Scheidsrechterlijke uitspraak te Kortrijk - *le lundi après le candeler en le sale Monsigneur le comte de Flandre* - in verband met een tol die geheven werd in Kortrijk. Onder de scheidsrechters bevonden zich ridder Jan van Rode, heer van Ingelmunster, en Katarina, zijn vrouw [26].

1291. Olivier van Ayshove schenkt, met de toestemming van Jan van Rode, 10 bunder land aan het ziekenhuis van het begijnhof te Gent [27].

Op 1 januari 1298 ontvangt Jan van Rode van Robrecht van Bethune een rente van 50 pond als beloning voor zijn heldhaftig gedrag bij de verdediging van de stad Rijsel (VAN DEN BUSSCHE IV,15).

Op 1 april 1300 verkoopt Robrecht van Bethune gronden aan de stad Gent voor 4000 pond Vlaamse munt in tegenwoordigheid van zijn leenmannen, o.w. Jan van Rode, heer van Ingelmunster [28].

Op 1 april 1300 oorkondt dezelfde Robrecht van Bethune dat Hugo, zoon van Gerard van Zottegem, hem de kasselrij van Gent en het recht van burggraaf, dat hij van hem in leen hield, had overgemaakt. Naast Gwijde van Dampierre en zijn zoon Willem, die getuige waren van de overdracht, zoals zij het ook waren in de voorgaande oorkonde, waren ook nog enkele leenmannen van Robrecht getuige, o.w. Jan van Rode, heer van Ingelmunster.

In mei 1300 trok Jan van Rode met een groot aantal ridders uit Vlaanderen op, om met graaf Gwijde in Parijs genade van de koning van Frankrijk af te smeken [29].
Na 11 juli 1302 werd Jan van Rode door dezelfde koning ontboden om uitgewisseld te worden tegen een Franse ridder die in Gent gevangen werd gehouden (*LG* VIII, 329).

In februari 1303 maakt Jan van Rode deel uit van het Vlaamse legerkorps dat te Brugge onder het bevel stond van Gwijde van Namen [30].

1305. Jan van Rode, heer van Ingelmunster, staat er borg voor dat Gillis van Creuninghe, ridder, en Gerard van Malstede steeds aanhangers zijn geweest van de graaf van Vlaanderen en het nog zijn (H. DE GROULART) [20].

1309. Jan van Heule oorkondt dat de abdij van Ename een tiend in Oostrozebeke gekocht heeft. Eustachius Hameide hield het tiend in leen van Willem van Heule, vader van de oorkonder. Jan van Heule keurt de verkoop goed en vraagt aan Jan van Rode en zijn vrouw Katharina van Maldegem goed te keuren (PIOT 390).

Belangrijker dan deze vindplaatsen is de rol die Jan van Rode (zoals trouwens al de ridders van Schelderode) gespeeld heeft in het politieke vlak, als vurige aanhanger van de graaf van Vlaanderen. Zijn leven lang, in wel en wee, bleef hij de graaf getrouw. Er zijn weinig edele geslachten in Vlaanderen die, vanaf het ogenblik dat zij in de geschiedenis verschijnen, onafgebroken en zonder uitzondering trouw bleven aan de graaf zoals de ridders van Rode. Reeds op het einde van de 12de eeuw volgden zij de graaf van Vlaanderen, toen deze een bondgenootschap aanging met de koning van Engeland, die in oorlog was met Frankrijk. Gerard van Rode I en zijn twee zonen Radulf en Gerard, deden hun krijgsdienst in Engeland en kregen in verscheidene graafschappen in Engeland belangrijke lenen van de koningin als beloning [31]. De ridders van Rode werden al vroeg opgenomen in het hofpersoneel van de graaf als broodmeesters en in het eerste kwart van de dertiende eeuw was het panetierschap erfelijk geworden in het huis van Rode [32].

Jan van Rode volgde de gedragslijn die traditioneel was bij de ridders van Rode : trouw aan Gewijde van Dampierre en zijn zonen in de verbitterde strijd tegen de machtige en listige koning van Frankrijk, trouw op het slagveld en bereid de graaf overal te volgen, zelfs tot in de gevangenis. Toen in 1297 de oorlog losbrak tussen Engeland en Frankrijk, voelde de graaf van Vlaanderen zich gedwongen een bondgenootschap aan te gaan met Engeland, daar Vlaanderen leefde van de wol die uit Engeland werd ingevoerd. Jan van Rode liet de graaf niet in de steek. In juni 1297 rukte een talrijk Frans leger het graafschap Vlaanderen binnen. Het veroverde Orchies en Bethune. Op 16 juni stak het de Leie over te Komen met het doel de stad Ieper te veroveren, die omsingeld en belegerd werd maar zich niet overgaf. De Franse koning had een deel van zijn leger achtergelaten in Rijsel, dat verdedigd werd door Robrecht van Bethune en Jan van Rode. Rijsel hield stand tot 1 september. Robrecht slaagde er toch in zich, vóór de overgave, uit de stad met het garnizoen terug te trekken [33].

Intussen dreigde Filips de Schone met zijn leger heel Vlaanderen te veroveren. Met zijn leger was hij opgetrokken naar Kortrijk, dat al op 3 september in zijn handen viel. Op 7 september had hij Ingelmunster bereikt. Vredesonderhandelingen hingen in de lucht. De stad Brugge kwam te Ingelmunster de sleutels van de stad aanbieden. Filips de Schone en Edward I, de koning van Engeland, van wie de graaf geen daadwerkelijke

steun mocht ontvangen, sloten op 9 oktober in Sint-Baafs-Vijve een wapenstilstand, die op 12 oktober van kracht zou worden. Ondanks het wapenbestand heeft het Franse leger niet opgehouden de goederen en het kasteel van de ridder Jan van Rode te Ingelmunster te plunderen en hem onberekenbare schade toe te brengen, wellicht om zich te wreken op zijn verbeten weerstand in Rijsel. Een weerklank van de verwoesting die te Ingelmunster werd aangericht, vindt men in een smeekschrift dat in juni 1298 te Rome aan de Paus overhandigd werd. Daarin werden de plunderingen aangeklaagd en de schade die Jan van Rode door het Franse leger ondanks het wapenbestand werden en nog worden aangedaan. *Johannem de Rodes, militem, ipsi comitem adhibentem...* zo schreven Robrecht van Vlaanderen en Jan van Namen in het smeekschrift aan het hoogste kerkelijke gezag. Dat was de schoonste hulde die aan de ridder Jan van Rode kon worden gegeven.

Het wapenstilstandsverdrag, eerst geldig tot 7 december 1297, werd nadien verlengd tot 6 januari 1298 en dan nogmaals, niet enkel tussen beide koningen maar ook voor Vlaanderen, tot 7 januari 1300. Op die dag stond Vlaanderen weerloos. Edward I, Gwijdes bondgenoot, die beloofd had zich nooit afzonderlijk met Frankrijk te verzoenen, had inmiddels vrede gesloten met Filips de Schone. Het onbezet gedeelte van het graafschap Vlaanderen, dat door Engeland in de steek werd gelaten en nergens elders steun vond, was een gemakkelijke prooi geworden voor de Franse roofzucht.
Reeds op 6 januari 1300 - het einde van de wapenstilstand - ontketende Karel van Valois, de broer van koning Filips, het algemeen offensief !
Van verscheidene zijden vielen zijn legereenheden het onbezet gebied aan. Aan de stad Ieper, verdedigd door Gwijde van Namen en zijn twee broers Jan en Hendrik, viel de eer te beurt het langst van al de Vlaamse steden weerstand te hebben geboden : de stad kapituleerde slechts op 21 mei 1300.
Intussen was de stad Damme, een van de laatste steunpunten van het onbezette Vlaanderen, dat hardnekkig verdedigd werd door Willem van Crèvecœur, in handen van Karel van Valois gevallen. De schoonbroer van Jan van Rode, Filips van Maldegem, stond de zoon van de graaf in de verdediging van Damme krachtig ter zijde. Hij zou zijn trouw aan Gwijde van Dampierre duur bekopen. Zijn burcht werd door het leger van Karel van Valois, dat na Damme ook Sluis en Aardenburg had ingenomen, geplunderd en volledig verwoest.

De oorlog was voor Vlaanderen verloren. Gwijde van Dampierre zag dit in en kapituleerde. Theo LUYKX (blz. 157) schrijft : " Hoe indrukwekkend moet het schouwspel geweest zijn toen de grijsaard Gwijde van Dampierre, gevolgd door zijn zonen Robrecht en Willem, door zijn kapelaan en meer dan 50 verknochte Vlaamse edellieden het Franse kamp van Karel van Valois binnenschreed en kwam smeken hun onderwerping te aanvaarden. Franse begeleiding voerde hen over Doornik en Atracht naar Parijs, waar zij op 24 mei verschenen. De koning weigerde hen te ontvangen en liet hen onmiddellijk naar het Châtelet overbrengen. Volle 14 dagen wachtten zij daar, zonder

ook maar éénmaal onderhoord te worden, op de beslissing die de suzerein aangaande hun toekomstig lot nemen zou ".

Wij weten allen wat die beslissing inhield : de graaf, zijn twee zonen, de meer dan 50 edellieden werden allen naar verschillende burchten in Frankrijk gevoerd en er opgesloten. De namen van al deze trouwe ridders zijn gekend. Onder hen bevonden zich Filips van Maldegem, de schoonbroer van Jan van Rode, Jan van Menen, getrouwd met Elisabeth van Rode [34] en Jan van Rode, heer van Ingelmunster. Deze laatste ridder werd opgesloten in een burcht te Janville met drie andere ridders : Willem van Mortagne, Willem van Koekelare en Zeger van Kortrijk. Zij werden er bewaakt door de wachtmeester Jean de Montrejau, die over een wacht beschikte van 8 man [35] . In veel van deze burchten werden de gevangen gehouden Vlaamse ridders zeer ruw behandeld, door de wachters beschimpt en bespot en aan allerlei plagerijen blootgesteld. Wij kunnen veronderstellen dat de vier ridders te Janville aanvankelijk niet beter behandeld werden. Geleidelijk leefden zij in betere verstandhouding met hun bewakers. Zeger van Kortrijk en Willem van Mortagne poogden Pieter van Totencourt om te kopen door hem een havik (een sperwer), twee valken en een jachthond als geschenk te geven. Jan van Rode schonk aan de vrouw van dezelfde wachter een wit kameelharen kledingstuk (un camelin) en Gents laken. Katharina van Maldegem, de vrouw van Jan van Rode en ook de vrouw van Willem van Mortagne bezorgden aan dezelfde vrouw van Pieter van Totencourt en aan de opperwachtmeester Montrejau een koe uit Vlaanderen [36].

Jan van Rode kon niet deelnemen aan de Guldensporenslag: op 11 juli 1302 zat hij nog opgesloten te Janville. Het is mogeiijk dat er vóór hem reeds enkele ridders waren vrijgekomen tegen een hoog losgeld. Jan van Menen en Zeger van Kortrijk maakten deel uit van de ridderschaar die in 1297 in de burchten van Frankrijk werden opgesloten. Op de Groeningekouter vocht er een ridder Jan van Menen en ook een ridder Zeger van Kortrijk. Indien beide ridders dezelfde waren als die van 1300, dan hebben zij een losgeld betaald voor hun invrijheidstelling of werden zij tegen een door de Vlamingen gevangen genomen Franse ridder uitgewisseld. Wat er ook van zij, Jan van Rode was na de plundering van zijn kasteel en van zijn goederen te Ingelmunster niet rijk genoeg om een losgeld te betalen en hij werd ook niet vóór 11 juli 1302 uitgewisseld. Lodewijk van Velthem schrijft uitdrukkelijk en onmiddellijk nadat hij het verloop van de Guldensporenslag had beschreven, alsook de belegering van de burcht van Kortrijk, waar het garnizoen en een aantal Franse ridders werden gevangen genomen, dat de koning van Frankrijk hem uit de burcht waarin hij was opgesloten, bij zich liet brengen :

v. 3836 : Doe coninc ontboet nu tegen tide
Mijn here Jan van Rode saen
Ende heeften uter vangenes gedaen

Jan van Rode werd uitgewisseld tegen een Franse ridder die te Gent in de Bijloke gevangen werd gehouden :

v. 3889 : Ende om wissel also gesproken :
Het lag I ridder te Biloken
Die om hem gewiisseld was.

Het is opmerkenswaardig dat Lodewijk van Velthem Jan van Rode vooraan plaatst in de rij van de vier ridders die opgesloten werden te Janville en dat hij ook er de bijzondere aandacht op vestigt, dat Filips de Schone Jan van Rode ontbood en uitwisselde tegen een Franse ridder. Waarom ?
Het is bekend dat Lodewijk van Velthem zocht in dienst te komen van de Heer van Voorne. De moeder van diezelfde Heer van Voorne was de zuster van de eerste vrouw van Gerard II van Rode, vader van Jan van Rode. Jakob van Maerlant was vroeger, vóór hij in Damme woonde, waar hij de Spiegel Historiael schreef, te Snellegem klerk van de Heer van Rode, die er op het Oosthof woonde. Lodewijk van Velthem was blijkbaar van dit alles op de hoogte, zoals hij ook wist dat de klerk van de heer van Rode te Snellegem, Jacob de Coster alias van Maerlant, de Merlijn geschreven had ter ere van Albrecht van Voorne. Was het daarom dat Lodewijk van Velthem Jan van Rode tot tweemaal toe zo in de kijker stelde ? Hij moet toch een reden hebben gehad om dit te doen.
De laatste jaren van zijn leven waren voor Jan van Rode jaren van ontgoocheling. Eens in Vlaanderen terug, aarzelde hij niet zich bij het leger van Gwijde van Namen in Brugge te voegen. Gwijde had een leidende rol gespeeld in de Guldensporenslag en nam na 11 juli 1302 de zware taak van de verdediging van het graafschap op zich. Vlaanderen had niet enkel vijanden ten zuiden van zijn grenzen maar ook ten noorden ervan. Jan II van Avesnes, graaf van Holland en bondgenoot van Frankrijk, had ervoor gezorgd, dat niet enkel Henegouwen met Frankrijk gestreden had in de Guldensporenslag (zijn oudste zoon stierf op het slagveld), maar hij was zelf met een leger het weerloze Zeeland binnengevallen om het te plunderen en het te brandschatten. Met het inzicht Jan II van Avesnes te bestrijden en terzelfdertijd bezit te nemen van Zeeland, dat hem toegezegd was, had Gwijde van Namen een leger samengetrokken in Brugge. In Zeeland waren veel Zeeuwse ridders, o.w. vooral Jan van Renesse, een van de helden van de Guldensporenslag, die Vlaanderen trouw waren gebleven.

In de rekeningen van de stad Brugge van januari 1303 staan volgende uitgaven geboekt : *Ute ygheven up nieuwe vorworde van minen here Gwye (van Namen) . . . over minen here van Axel . . . over minen here Janne van Roden.* Hieruit blijkt dat Jan van Rode deel uitmaakte van het het leger van Gwijde van Namen dat te Brugge lag. De woorden : *Minen here Janne van Roden* laten er geen twijfel over dat er geen sprake is van een poorter met die naam, maar wel over de ridder Jan van Rode, heer van Ingelmunster.

In maart 1304 trok Gwijde van Namen met zijn leger het noorden in. In maart 1304 versloeg het Vlaams-Zeeuwse leger dat van Jan II van Avesnes op het eiland Duiveland. Gwijde van Avesnes, broer van Jan II en bisschop van Utrecht, werd er gevangen genomen en veilig opgesloten op het kasteel van Wijnendale in Vlaanderen. Willem van Avesnes echter kon ontsnappen en naar Zieriksee vluchten. De Vlamingen ontscheepten op het eiland Schouwen en legden het beleg voor Zieriksee. Willem van Avesnes kon weerstand bieden tot een vloot uit Frankrijk hem hulp kwam bieden, de Vlamingen versloeg en Gwijde van Namen gevangen nam. We vermoeden dat het avontuur voor Jan van Rode nog goed afliep en dat hij met nog andere belegeraars van Zieriksee naar Vlaanderen kon terugkeren. Enkele maanden later kon de listige koning van Frankrijk aan Vlaanderen de onrechtvaardige vrede van Athis-sur-Orge opdringen en de adel en steden verplichten de bepalingen van het verdrag stipt te helpen onderhouden.

Het vredesverdrag was zeer hard, de opgelegde boete zeer zwaar, de oorlogsbelasting nog zwaarder. De Leliaards - zowel patriciërs als adel - werden door het verdrag vrijgesteld van de oorlogsbelasting : deze kwam voor het grootste deel op de rug van het gewone volk terecht. Het voelde zich verraden door de adel. Jan van Rode moest machteloos toezien hoe de ridders van Vlaanderen die Frankrijk hadden gesteund, beloond werden voor hun verraad.

Wij hebben Jan I van Rode na 1309 in de oorkonden niet meer teruggevonden. Wij kunnen veronderstellen dat hij dit jaartal niet lang meer heeft overleefd, aangezien het zegel van Jan van Rode, heer van Ingelmunster, in 1320 reeds een ander zegel is dan dat van Jan I.

De gravin de Lalaing heeft eens een boek geschreven : *Maldeghem la Loyale*. Van de ridders van Schelderode uit de dertiende eeuw zou men kunnen schrijven : *Schelderode - graaf getrouw;* of *Schelderode nooit een Leliaard;* of *Schelderode - Vlaanderen trouw*.

DE HEERLIJKHEID VAN INGELMUNSTER

Twee geschiedkundigen hebben reeds de geschiedenis van de heerlijkheid van Ingelmunster geschreven : F. VAN DE PUTTE en E. VANDEN BUSSCHE ([13]) .

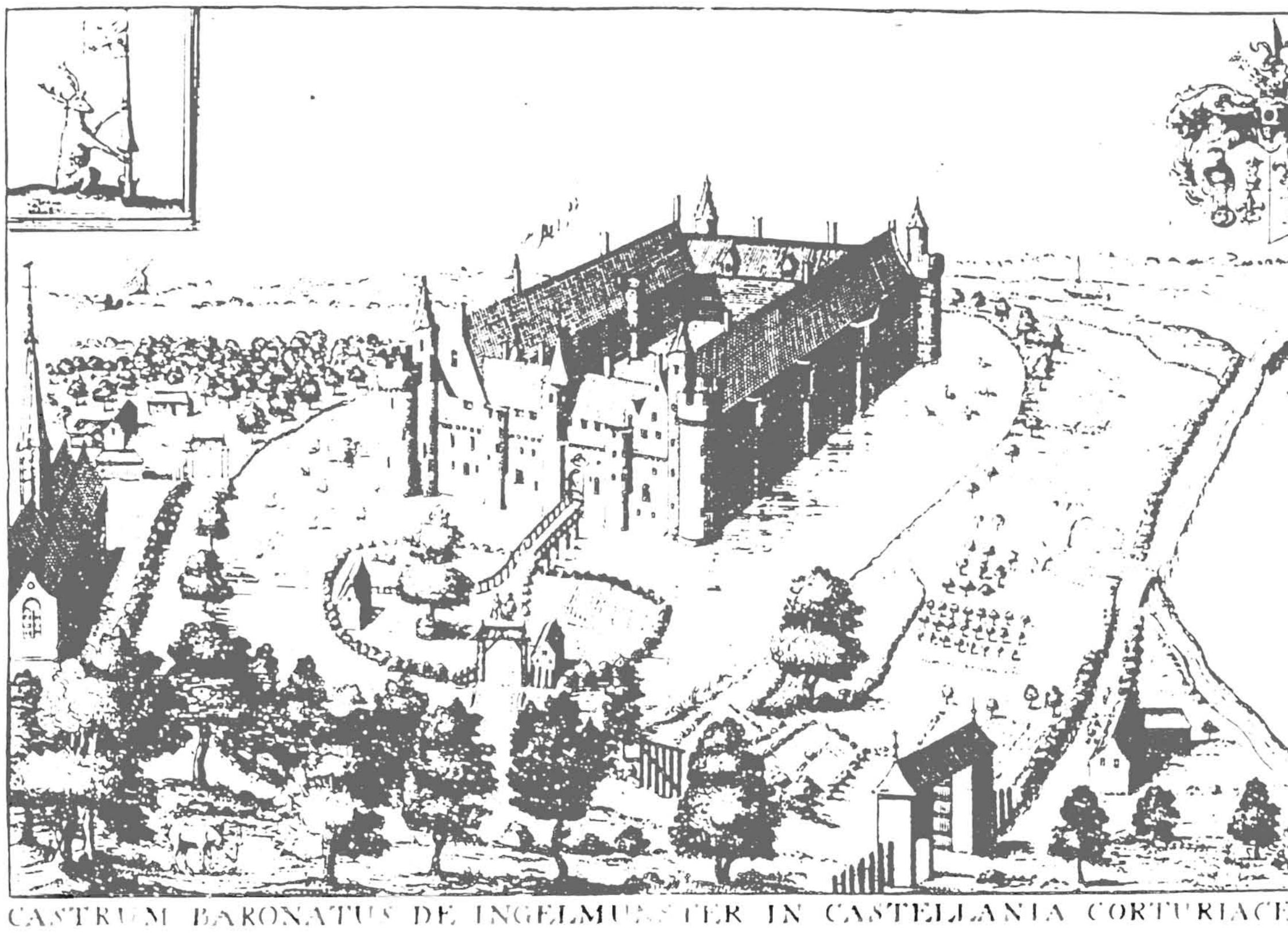

De Sint-Amandskerk van Ingelmunster brengt ons het klassieke beeld voor ogen van een middeleeuwse domaniale kerk, een kerk gesticht door de *dominus*, de heer die woonde op de centrale hoeve van een domein, naast zijn woning en op grond van de hoeve. Die werd later bewoond door een ridder en werd een ridderhof, dat op veel plaatsen verbouwd werd tot kasteel. Te Snellegem bleef de centrale hoeve, het later ridderhof van de heren van Rode, een hofstede. Te Ingelmunster heeft de hofstede naast de domaniale kerk van Sint-Amand de plaats moeten ruimen voor een kasteel. Beschrijving en gezicht van het oud kasteel (Sanderus) kan men vinden bij E. VAN DEN BUSSCHE (p. 12).

Munster, zo schrijft K. DE FLOU, is een andere benaming voor de parochiekerk, overal in westelijk Vlaanderen en in Artesië. Die benaming, die in de middeleeuwen ontstond, is betrekkelijk jong, in die zin dat de munsterkerken of parochies niet zoals b.v. Snellegem en Sijsele tot de vroegste kerken of parochies teruggaan. Zij schijnen veeleer ontstaan te zijn uit een andere parochie, gesplitst te zijn uit een grotere parochie; ze waren dan ook zelf geen moederkerken. Wellicht dient er zelfs een verband te worden gezocht tussen munster en abdij of kapittel. Het is geen toeval dat de abdij van Sint-Andries in het bezit was van het patronaatschap van Nieuwmunster en het kapittel van Harelbeke het patronaatschap van Ingelmunster bezat. Het kon niet worden achterhaald in welke omstandigheden de bisschop van Doornik in het bezit is gekomen van de kerk van Ingelmunster. Het is echter wel bekend dat Gerard, bisschop van Doornik, in 1165 de kerken van Meulebeke, Ingelmunster en Moorsele geschonken heeft aan het kapittel van Harelbeke ([37]) .

E. VANDEN BUSSCHE (p. 12) heeft, zoals velen, gezocht naar de oorsprong of betekenis van het woord Ingelmunster. Hij verwijst ernaar dat volgens F. VAN DE PUTTE Ingelmunster vroeger Hulshout heette, verwerpt daarna dat Ingelmunster een stichting zou zijn geweest van Engelse zendelingen en besluit met de veronderstelling dat het eerste lid van het woord in verband staat met de naam van een man of vrouw die Ingel heette.

Ik ben geneigd te veronderstellen dat de plaats of het domein Ingelmunster vroeger een andere naam droeg - mogelijk Hulsthout - en dat het kerkje slechts later Ingelmunster werd genaamd, nl. toen de kerk in de handen van geestelijken kwam, in dit geval in handen van de bisschop. De kerken werden onttrokken aan de leken en zo komt de naam *Munster* in de plaats van *Kerk* in Vlaanderen te voorschijn. Ook met de uitleg van Ingel kan ik niet akkoord gaan. De Sint-Amandskerk van Ingelmunster werd gebouwd op een hoek van het domein waarop de hoeve werd gebouwd. *Ingel* betekent in het Vlaams hoek. Een ingelstuk is een hoekstuk, een perceel grond dat in een hoek ligt, gevormd door twee wegen. *Ingel - Engelhoeken* vermeldt K. DE FLOU bij de vleet ([38]) . Kenschetsend is bv. "het Engelken" - een stuk land, te voren een hoekhuis te Sint-Michiels. Ingel-Angel staat in verband met het Romaans Angle-hoek en het latijn Angulus met dezelfde betekenis : Hoek. K. De Flou geeft een hele reeks hoekhuizen (meestal herbergen) die de naam droegen van Ingel of Engel. Een Ingelmunster is een munster, een kerk op een hoekperceel gebouwd. Een bevestiging hiervan kan men vinden in het feit dat de St.-Amandskerk in een hoek van het domein stond, het domein van de centrale hoeve, het later ridderhof, waarop Jan van Rode, de heer van Ingelmunster woonde.

De geschiedenis van Ingelmunster in de vroege middeleeuwen ligt nog in het duister. Wellicht heeft Ingelmunster in het verre verleden deel uitgemaakt van een groter domein, waarin ook Meulebeke lag. Meulebeke en Ingelmunster hebben na de afbrokkeling van dit domein, een afzonderlijk domein gevormd, maar beide altaren kwamen onder het patronaat van het kapittel van Harelbeke terecht en het hele domein Meulebeke-Ingelmunster werd als heerlijkheid een bezit van de heren van Dendermonde en later van de heren van Bethune. Beide feiten verwijzen naar een vroegere eenheid.

De heerlijkheid van Ingelmunster zullen wij in de volgende bladzijden uitvoeriger behandelen. In Meulebeke verschijnt een *dominus de Meulebeke* voor het eerst in 1215 (WARLOP II, 69) . De heerlijkheid schijnt vroeger niet als dusdanig te hebben bestaan. Willem van Bethune was de eerste heer van Meulebeke. Hij was de zoon van Willem II van Bethune en van Mathilde van Dendermonde, vrouwe van Dendermonde. Daar er vóór het huwelijk van Willem II van Bethune met Mathilde van Dendermonde nooit iemand uit het huis van Bethune heer van Meulebeke werd, is het meer dan waarschijnlijk dat de zoon, Willem van Bethune, Meulebeke geërfd heeft van zijn moeder, en dat Meulebeke een oud bezit was van de heren van Dendermonde. Deze waarschijnlijkheid wordt des te groter als men bedenkt, dat er in 1100 en de daarop volgende jaren herhaaldelijk een *Reingot de Mulenbeca* (DE FLOU X, 508) in de oorkonden verschijnt en er bijna gelijktijdig een Reingot van Dendermonde bekend is ([39]). Deze laatste kan in het Kortrijkse onder de naam van Reingot van Meulebeke als getuige hebben opgetreden, des te meer daar hij tekent als getuige met Walter, Burggraaf van Kortrijk (wellicht Walter van Vijve) en meer andere ridders uit West-Vlaanderen o.w. de ridders van Vormezele, van Woumen, van Wingene, en van Koekelare (DUVIVIER 227). Wat er ook van zij, Reingot heeft in elk geval een typisch Dendermondse klank.

Voor Meulebeke en voor Ingelmunster kunnen wij via de heren van Bethune tot die van Dendermonde opklimmen. Ook in Vijve was er Dendermonds. Het is opvallend hoe men in het noorden van de kasselrij Kortrijk het Dendermonds ontmoet. Ingelmunster was het zonder twijfel. Het hing volgens VANDEN BUSSCHE (*La Fl.*. IV, 15) van het Steen van Dendermonde af. Vijve ook. In een oorkonde van1553 is er sprake van Vijve Dendermonds. DE FLOU, *XVI*, 526-530 vermeldt dit Dendermondse onder Sint-Baafs-Vijve. In een andere oorkonde van 1662 komt de vermelding voor : *als van zynen hove van Ste Eloys Vyfve Dendermonts;* in 1682 verschijnt *; 't Rapport vanden twee leenen ende heerschepen van Inghelmunstre ende t'andre Ste Eloijs Vijfve Dendermontsch*, Graag geven wij toe dat het bewijs niet is geleverd dat het bezit van de heren van Dendermonde te Vijve zeer oud is. Het is echter mogelijk er veel hoger op te klimmen. Het is onbetwistbaar dat de heer van Rode Ingelmunster en afhankeiijkheden in leen heeft gehouden van de heer van Dendermonde tot in de eerste helft van de veertiende eeuw ([40]) .

VAN DEN BUSSCHE citeert een fragment van de genealogie van de ridders van Rode uit 1542. Dit fragment moet uiterst voorzichtig worden geïnterpreteerd : het zou beter bij de legenden geklasseerd worden. Slechts twee precieze gegevens blijven ervan over : Willem van Rode, heer van Rode, trad in 1318 in het huwelijk en stierf een jaar daarop bij een jachtongeval. Zijn enig kind, Isabella van Rode, kwam in 1320 ter wereld, na het afsterven van haar vader. Zij trad in het huwelijk met de ridder Jan van Gistel en stierf in 1362. Zij bracht de heerlijkheid van Ingelmunster en wat erbij behoorde in het huis van Gistel ([41]) . Jan van Gistel werd dan ook in dit huis de eerste heer van Ingelmunster. Het was wellicht omdat Willem van Rode geen nakomelingen had, dat Robrecht van Bethune, heer van Dendermonde en leenheer van Willem van Rode, in 1319 Ingelmunster en afhankelijkheden weer in zijn bezit nam. De graaf van Vlaanderen schonk echter dit goed aan zijn broer, Robrecht van Kassel ([42]). Toen Robrecht in 1331 overleed konfiskeerde de graaf van Vlaanderen, Lodewijk van Crécy, al zijn bezittingen, dus ook de heerlijkheid van Ingelmunster. Ten slotte stelde hij zich ermee tevreden dat Joanna van Bretagne, de weduwe van Robrecht van Kassel, de leenhulde zou brengen voor de bezittingen van haar twee minderjarige kinderen, Jan en Yolande. Bij het overlijden van haar jonge broer werd zij de enige erfgename.

In 1240 trad zij in het huwelijk met Hendrik, graaf van Bar. Zijn zoon Robrecht, hertog van Bar, verkocht of gaf de heerlijkheid van Ingelmunster in 1355 in leen aan Isabella van Rode, dochter van Willem. Was dat ter gelegenheid van haar huwelijk met Jan van Gistel ([43]) ? In 1350 was zij al met deze ridder gehuwd. Zij werd begraven in de O.-L.-Vrouwekerk te Kortrijk. Waarschijnlijk heeft men in het onleesbaar grafschrift 1355 gelezen in plaats van 1335 ([44]). Het verband tussen Ingelmunster en Sint-Eloois-Vijve vindt men veel later nog terug. Jan van Boergondië was heer van beide plaatsen ([45]) .

Wanneer werd Vijve, of althans een deel ervan, Dendermonds ? Deze vraag werd nooit gesteld en ook nooit beantwoord. Het Dendermondse Vijve schijnt een afhankelijkheid te zijn geworden van het Dendermondse Ingelmunster, maar dat bewijst niet dat Vijve een jongere bezitting is van Dendermonde. Vijve heeft wellicht in de elfde eeuw een belangrijkere rol gespeeld dan Ingelmunster.

De burcht van Vijve was al op het einde van de 10de eeuw een belangrijk steunpunt van Boudewijn IV in zijn strijd tegen de oproerige Kortrijkzanen en in 1071 zouden de Viviacenses Robrecht de Fries bijgestaan hebben in de slag van Kassel. Het zou niet vreemd zijn, mocht de Fries de trouw van de heren van Vijve beloond hebben door hun het ambt van burggraaf van Kortrijk te verlenen op het ogenblik dat deze kasselrij van Doornik afgesplitst werd. Dat het huis van Vijve in de 11de eeuw een vooraanstaande familie was, lijdt geen twijfel. Eustaas en Lambrecht waren ridders. Zij verschijnen in 1127-1133. Vrouwe Gisla, hun moeder, had erfgoederen te Baucarium, Lambrecht bezat gronden in Moorsele, Eustaas schonk akkergrond, huizen en lijfeigenen aan het Sint-Salvatorskapittel van Harelbeke, en twee mansi te Zingem aan de Sint-Pietersabdij te Gent ([46]) .

De twee Gentse abdijen, de St.-Pieters- en de St.-Baafsabdij, waren in het bezit van veel goederen in Vijve of omstreken. *Fifta* was een rivier die in de Leie uitmondde. In 965 schonk graaf Boudewijn aan de St.-Pietersabdij te Gent het bos, groot genoeg om er 400 varkens te voeden, alsook Beveren-Leie met de kerk ([47]) .

Ook de St.-Baafsabdij bezat goederen aan de boorden van de Leie en de Fifta. L. VOET schreef : " Wel vinden wij de abdij in het bezit van een reeks gronden, aan beide oevers van de Leie, nl. te Waregem, te Vijve en te Oostrozebeke ". Hij vermoedt echter dat deze bezittingen latere aanwinsten zijn, d.w.z. geen 10de-eeuwse. Vijve met de kerk komt inderdaad niet voor in de brief van abt Othelbold (1019-1030) in verband met het geusurpeerd domein van de Sint-Baafsabdij. Maar wat dan in de veronderstelling dat het Sint-Baafsdomein te Vijve ten tijde van de abt Othelbold nog niet was geusurpeerd ? Dan mocht het vanzelfsprekend op de lijst van de gesurpeerde domeinen niet voorkomen. De villa en de kerk van Houtave werden vóór Othelbold abt werd, in beslag genomen door de graaf van Vlaanderen : Houtave komt dan ook op de lijst van de geusurpeerde goederen voor.
Indien de goederen van de abdij ten tijde van de ambtsperiode van Othelbold nog niet waren gekonfiskeerd, dan zouden deze vanzelfsprekend op zijn lijst niet voorkomen ([48]).

VOET sluit niet uit dat de Gentse abdij in de tiende eeuw al bezittingen zou hebben gehad te Vijve. Het feit dat er een Sint-Baafskerk tot stand kwam, zou ervoor kunnen pleiten. Ook in Houtave, een oud Sint-Baafsdomein, was de H. Bavo de patroon van de kerk. Wellicht lag de abdijhoeve in Sint-Baafs-Vijve, wat niet uitsluit dat de abdij ook goederen zou hebben verworven op de andere Leieoever, te Sint-Eloois-Vijve, vermits de naam van een Dendermonds leen ook daar is blijven voortleven. Wij zouden durven schrijven, dat de abdijhoeve zo goed als zeker in Sint-Baafs-Vijve lag, nabij een Sint-Baafskerk en niet nabij een Sint-Elooiskerk.

De grote vraag is nu echter : hoe is het Dendermondse daar in Vijve ontstaan, hoe kwamen de afgelegen heren van Dendermonde er in het bezit van goederen die belangrijk genoeg waren om er hun naam aan te geven ?

Een antwoord op deze vraag werd nog niet gevonden. De heren van Dendermonde waren hoofdvoogden van de Gentse Sint-Baafsabdij, Reingot I van Dendermonde al in de elfde eeuw. Het is bekend dat voogden van een abdij zeer dikwijls misbruik maakten van de voogdij, door de hand te leggen op abdijgoederen die zij moesten beschermen. Hebben de heren van Dendermonde dit gedaan te Vijve ? Waarschijnlijk wel, maar dan na het schrijven van de brief van de abt Othelbold aan de gravin Otgiva, vermits Vijve niet verschijnt op de lijst van de geusurpeerde goederen van de abdij. Deze goederen werden dus gekonfiskeerd in de tweede helft van de elfde eeuw of in de twaalfde eeuw en niet later. De heer van Rode hield immers in de volgende eeuw het Dendermondse in het noorden van de kasselrij Kortrijk in leen van de heer van Dendermonde,

nl. Ingelmunster en Vijve. Het verschijnen van het Dendermondse te Vijve zou hierdoor een zeer aanneembare verklaring krijgen.

Het wapenbestand tussen de koning van Engeland en de koning van Frankrijk werd op 9 oktober 1297 gesloten in Sint-Baafs-Vijve. Jan van Rode, heer van Ingelmunster, had zich na de overgave van Ieper, via Roeselare bij het Engels leger gevoegd. Hij was een leenman van de koning van Engeland. Hij volgde het Engelse leger, dat van Gent in de richting Kortrijk trok Het Franse leger was het Engels leger vóór en had al Ingelmunster bereikt. Het is niet uitgesloten dat Jan van Rode een rol heeft gespeeld in het sluiten van een wapenbestand. Dit werd niet gesloten in open veld, maar ergens in een burcht of abdijhoeve, de burcht van de heren van Vijve of de hoeve van de Sint-Baafsabdij ? Heeft Jan van Rode zich ingespannen om bij een wapenstilstand te bemiddelen opdat het Dendermondse goed in Vijve en Ingelmunster gespaard zou blijven van plundering en vernieling ? Is het louter toeval dat het wapenbestand juist in Sint-Baafs-Vijve werd gesloten ? Het bestand heeft er helaas niets toe bijgedragen om het plunderen van de goederen van Jan van Rode te verhinderen.

INGELMUNSTER EN DE HEREN VAN RODE.

Wij hebben er reeds op gewezen hoe Robrecht van Bethune in 1319, bij het afsterven van Willem van Rode, Ingelmunster terugnam, omdat Willem geen kinderen naliet. Robrecht van Kassel schonk Ingelmunster terug als leen aan Isabella van Rode, de dochter van Willem. Het verband tussen Ingelmunster en afhankelijkheden en de heren van Rode is duidelijk. Twijfel hieromtrent is niet mogelijk : in de tweede helft van de 13de eeuw werd Jan van Rode heer van Ingelmunster. Hij had de heerlijkheid geërfd van zijn vader, Gerard II van Rode, heer van Schelderode en Melle. Het is zelfs mogelijk hoger op te klimmen om het verband tussen de heer van Rode en Ingelmunster te bewijzen. De grootvader van Jan van Rode was Radulf van Rode, heer van Schelderode en Melle. Hij leefde in de tweede helft van de 12de en de eerste helft van de 13de eeuw. Hij was een leenman geworden van Robrecht van Bethune, omdat diens vader, Willem van Bethune gehuwd was op het einde van de twaalfde eeuw, met Mathilde van Dendermonde, erfvrouwe van Dendermonde en Radulf van Rode Ingelmunster in leen hield van de heer van Dendermonde. In 1227 schreef Radulf aan Robrecht van Bethune, heer van Dendermonde, dat hij zijn belofte zou houden en dat al het land dat hij zelf van hem in leen hield, er de waarborg voor was. Welk land hield Radulf in leen van Robrecht van Bethune ?

De bezittingen van Radulf zijn betrekkelijk goed bekend. Welk land hield hij van Robrecht in leen ? Niet dat in het land van Rode, want dat land hing af van het Steen van Aalst. Ook niet de goederen te Snellegem, die in leen werden gehouden van de gravin van Vlaanderen. Ook niet zijn bezittingen te Houtave en te Nieuwmunster, die in leen

werden gehouden van Sybilla van Lillers en Wavrin. Zijn goederen in Emelgem en Kachtem hield Radulf in leen van Johanna van Konstantinopel. Zelfs zijn goederen te Nieppe hield hij niet in leen van Robrecht van Bethune, maar ... *van mer vrouwe de graefnede van Vlaenderen en van Henegbouwe daert anghaet*. Door al het land dat Radulf van Rode in leen hield van Robrecht van Bethune, heer van Dendermonde, kan slechts het Dendermondse Ingelmunster zijn bedoeld met het Dendermondse Vijve.

Zelfs de vader van Radulf, Gerard I van Rode, was leenman van de heer van Bethune en Dendermonde op het einde van de 12de eeuw. Het is geen toeval dat hij het werd na het huwelijk van Willem van Bethune met Mathilde van Dendermonde. Een leenman van Robrecht van Bethune. . . hij hield immers de heerlijkheid van Ingelmunster in leen van hem. Vóór dit huwelijk waren de heren van Bethune nooit in het bezit geweest van Ingelmunster.

Een onrechtstreeks bewijs dat Gerard I van Rode reeds in de laatste jaren van de 12de eeuw een leenman was van de heer van Bethune - en dan voor Ingelmunster - is het feit dat Gerard I reeds in 1197 een leen kreeg van de koning van Engeland in het graafschap Lincoln. Hij kreeg dit leen als beloning voor zijn militaire dienst in Engeland, en voor de belangrijke opdrachten die hij voor hem uitvoerde. Hij werd een vertrouwensman van de koning. Zijn twee zonen, Radulf en Gerard, volgden hem in Engeland, deden er zoals hun vader hun militaire dienst en werden door de koning met lenen in Engeland beloond ([49]). Niet alle ridders uit Vlaanderen hadden een reden om de zee over te steken en te strijden in het Engels leger. . . Het spreekt vanzelf dat de ridder van Rode het niet deed om de koning van Engeland ter wille te zijn. Hij deed het omdat Robrecht VII van Bethune, zoon van Mathilde van Dendermonde, konstabel was in het Engels leger (WARLOP II, 69) en de heer van Rode voor Ingelmunster zijn leenheer in Engeland volgde. Is deze visie juist, dan waren de heren van Rode reeds op het einde van de twaalfde eeuw in het bezit van Ingelmunster. Dat er in 1222 en 1224 een ridder Daniel van Ingelmunster in de oorkonden verschijnt, doet er niets aan toe en is geen bezwaar ([50]). Daniel was een onbekende naam in het huis van Rode. Die naam was echter vertrouwd in het huis van Dendermonde en verschijnt er ook in de eerste helft van de dertiende eeuw. Wat er ook van zij, het verband tussen Ingelmunster en de heren van Rode kan niet worden ontkend : de heren van Schelderode hielden Ingelmunster in leen van de heer van Dendermonde.

INGELMUNSTER DENDERMONDS.

VAN DEN BUSSCHE (*La, Fl.* IV, 19) schrijft dat na de dood van Robrecht de Fries het kasteel en het Land van Ingelmunster deel uitmaakten van de bezittingen van de kinderen van de graven van Vlaanderen en dat hij niets gevonden heeft over de heren van Ingelmunster vóór het einde van de 13de eeuw. Bij hem zijn dus geen bepaalde gegevens te vinden nopens de oorsprong van het Dendermondse te Ingelmunster. Zijn er nog te vinden ? Wellicht niet.

In 1057 kreeg Boudewijn V Rijks-Vlaanderen in leen van het Duitse Rijk. Na de naasting van Rijks-Vlaanderen hebben de graven van Vlaanderen alles gedaan wat mogelijk was om Kroon-Vlaanderen en Rijks- Vlaanderen nader tot elkaar te brengen. Robrecht de Fries vooral heeft zich ingespannen om deze eenheid te bewerken.

Na betrekkelijk korte tijd was die eenheid een werkelijkheid geworden. Ontegensprekelijk heeft de eerste kruistocht er veel toe bijgedragen : ver van hun land verwijderd, geschaard rond de graaf van Vlaanderen en onder zijn onmiddellijk bevel kwamen de ridders van Rijks- en Kroon-Vlaanderen nader tot elkaar. Robrecht de Fries, de vader van Robrecht van Jerusalem, had echter al de eerste banden gesmeed. Hij had de adel van het land tussen Schelde en Dender beleend ten westen van de Schelde. Hij beleende b.v. Boudewijn I van Aalst met Waas, Drongen en Ruiselede. Dit belenen was een handige taktiek. Hij haalde daardoor de adel van Rijks-Vlaanderen naar zich toe en de lenen waren terzelvertijde als panden in handen van de graaf. Bij ontrouw kon de graaf deze lenen terugnemen.

Door huwelijken tussen de adel van West- en Oostelijk Vlaanderen werden later nieuwe banden gesmeed. Het huis van Petegem werd verbonden met het huis van Cysoing, dat van Dendermonde met het machtige huis van Bethune, enz. Reeds korte tijd na de naasting van Rijks-Vlaanderen hebben de graven van Vlaanderen ridders van dit gebied opgenomen in hun hofpersoneel ; reeds op het einde van de twaalfde eeuw was het broodmeesterschap erfelijk geworden in het huis van de ridders van Schelderode.

De grootste troef in de handen van de graaf om de eenheid te bewerken, na de naasting van Rijks-Vlaanderen, was het ontstaan van de pairies. WARLOP I, 156-178, geeft een nieuwe en zeer interessante visie op de pairies. Precies in de tweede helft van de 11de eeuw, schrijft Warlop kernachtig, werd Vlaanderen door het oprichten van de pairies omgeven en beveiligd door een gordel van steen en staal. Wij verwijzen graag naar wat hij schreef over de drie Dender- en de drie Scheldepairs. Rijks-Vlaanderen was een uitgestrekt gebied dat verdeeld was in enkele grote heerlijkheden die in het bezit waren van leden die afstamden van de oude grondadel. Het Land tussen Schelde en Dender werd niet verdeeld in kasselrijen, zoals dat vroeger gebeurd was met Kroon-Vlaanderen, maar in handen gelaten van de heren die het bevel kregen over een

burcht die hun eigen bezit was. Als vergoeding voor hen militaire prestaties ontvingen zij een zeer uitgestrekte baronie.

In 1087-88 verschijnt plots *Raingotus de Thenremonde*, die in 1094 opnieuw vermeld wordt. Hij was gehuwd met een dame Adelwidis, die volgens oude geschiedschrijvers de erfdochter van Dendermonde geweest zou zijn. De heer van Dendermonde bezat de landsheerlijke jurisdiktie op de Schelde van Gent tot de Brabantse grens. Zijn burcht stond op een zeer belangrijke plaats : waar de Dender in de Schelde uitmondde. Reingot II zou een afstammmeling zijn van de burggraven van Gent. Van zijn zoon Daniel wordt gezegd, dat hij een baron of *par Flandriae* was (WARLOP I, 44). Wij vermoeden dat zijn vader, Reingot II, het ook was. Dendermonde was eerst een allodiale heerlijkheid die, vermoedelijk ter gelegenheid van de verheffing tot Pairie, aan de graaf in leen werd opgedragen (I, 166) . De heer van Dendermonde werd vazaal van de graaf en deze verhief hem tot pair. De pairie was een titel verbonden aan een goed. Wie dit domein bezat, was pair van Vlaanderen met alle rechten die de titel meebracht. Zo komt het, dat wanneer Robrecht, oudste zoon van Gwijde van Dampierre, in maart 1300 aan zijn schoonzoon Walter van Edingen een jaarrente van 500 lb. schonk op de molens van Dendermonde, dit gebeurde vóór de heren van Pamele, Oudenaarde, Boelare en Eine *comme baron de Flandre*, om de goede reden dat Robrecht pair van Vlaanderen was uit hoofde van Bethune en Dendermonde en ten tweede, omdat goederen behorend tot een pairie - hier Dendermonde - alleen vervreemd konden worden voor het hof der pairs (WARLOP I, 170).

Wanneer wij nu bedenken dat tot de baronie van Pamele onder andere de lenen van Kortemark, Pamele, het bos van Nokere, Walcken, Vloesberg, Lessen en de manschappen van Maulde en afhankelijkheden behoorden en dat de baronie van Boelare 17 dorpen omvatte, waarvan 12 die allodiaal bezit waren en 5 leengoed (I, 160), dan vragen wij ons af, waarom Ingelmunster geen deel zou hebben kunnen uitgemaakt van de goederen van de baronie van Dendermonde ? Robrecht de Fries beleende Boudewijn van Aalst met Waas, Drongen en Ruiselede, wellicht toen hij pair van Vlaanderen werd. Waarom zou dezelfde graaf de heer van Dendermonde niet Hebben kunnen belenen met Ingelmunster, dat van toen af tot de baronie van Dendermonde behoorde. Het goed van een pairie kon niet worden vervreemd, behalve in uitzonderlijke omstandigheden. Ingelmunster werd niet vervreemd en beef afhangen van het Steen van Dendermonde.

INGELMUNSTER,
ACHTERLEEN van de HEER van DENDERMONDE.

Wij hebben reeds de stelling verdedigd dat Meulebeke en Ingelmunster bezittingen waren van de heer van Dendermonde en vóór 1190 nooit aan de heer van Bethune hadden toebehoord. Deze goederen kwamen slechts in het bezit van het huis van Bethune door het huwelijk van Willem II van Bethune met Mathilde, Vrouwe van Dendermonde. Als stellig bewijs hiervoor kan het volgende worden ingebracht. In 1218 vaardigde Daniel van Bethune, voogd van Atrecht en heer van Bethune, een oorkonde uit waarin hij erkende dat hij al de goederen die aan zijn moeder (Mathilde van Dendermonde) hadden toebehoord, aan zijn oudste zoon Robrecht VII geschonken had, uitgezonderd *Huysse (Usse), Vijve (Phive)*, en *Meulebeke* ([51]). Waarom deze drie uitzonderingen? Omdat hij deze drie goederen aan zijn andere zoon Wiilem van Bethune schonk. Die laatste ridder werd inderdaad heer van Meulebeke en Huysse en had ook bezittingen in Vijve. Deze drie goederen had Daniel van zijn moeder geërfd. Meulebeke was dus zonder twijfel Dendermonds. Daardoor wordt het nog waarschijniijker dat de Reingot van Meulebeke uit het begin van de twaalfde eeuw een Dendermondse Reingot was.

Maakte Ingelmunster ook deel uit van de goederen die Daniel van Bethune in 1218 aan zijn zoon Robrecht van Bethune schonk ? - Wij hebben er reeds op gewezen dat Radulf van Rode zich in 1227 leenman verklaarde van Robrecht III van Bethune en dat slechts land te Ingelmunster als leengoed hiervoor in aanmerking komt. Hierbij kan men nog VANDEN BUSSCHE (IV, 20) citeren : " *Il est non moins certain qu'en 1320 Ingelmunster avec Deynze, Nieuport, etc, faisait partie de l'héritage que Robert de Cassel reçut de son père Robert de Bethune* ".
Het heeft hier geen belang, de moeilijkheden te vermelden die Robrecht van Kassel heeft moeten overwinnen om in het bezit te komen van het bijzonder erfgoed dat zijn vader, Robrecht van Bethune, graaf van Vlaanderen, had samengesteld om de erfenis te regelen na zijn dood. De twee zonen van Robrecht, nl. Lodewijk van Nevers en Robrecht van Kassel, hebben de verdeling, door hun vader voorgesteld in 1318, vrijwillig aanvaard en zelfs met hun zegels en die van hun vader bevestigd ([52]). Ons interesseert slechts Ingelmunster. VANDEN BUSSCHE (IV, 20-21) schrijft, dat na de dood van Willem van Rode in 1319 Ingelmunster terugkeerde naar en deel uitmaakte van de domeinen van graaf Robrecht van Bethune en dat Robrecht van Kassel het in 1320 van zijn broer verkreeg als erfgoed van zijn vader.

Laten wij echter terugkeren tot de leenheren zelf en niet afdalen in de lijn van de leenheren van Ingelmunster die Robrecht van Kassel opvolgden, maar hoger opklimmen in de lijn van de leenheren.

Robrecht van Kassel was dus in het bezit gekomen van de heerlijkheid van Ingelmunster, omdat deze heerlijkheid begrepen was in het erfgoed dat zijn vader Robrecht van Bethune voor hem had samengesteld en zijn oudere broer in deze verdeling had toegestemd. Hoe kwam Robrecht van Bethune er in het bezit van. Omdat hij deze heerlijkheid geërfd had van zijn vader. Robrecht van Bethune had weliswaar in 1286 de heerlijkheid Dendermonde en wat ervan afhing, overgelaten aan zijn broer Willem van Crèvecoeur, wiens zoon Willem van 1311 tot 1319 ook heer van Dendermonde werd. De jonge Willem stierf echter in 1319. In dit jaar nam (akte van 1380), Robrecht van Bethune Ingelmunster terug na de dood van Willem van Rode. Wellicht is er een verband te leggen tussen het afsterven van deze twee ridders in hetzelfde jaar en het feit dat Robrecht van Bethune in 1319 opnieuw in het volle bezit kwam van Ingelmunster. Wat er ook van zij, het staat buiten alle twijfel dat hij Ingelmunster, dat Dendermonds was, geërfd heeft van zijn vader.

Hoe kwam Gwijde van Dampierre in het bezit van Ingelmunster ? Omdat hij gehuwd was met Mathilde van Bethune, die Vrouwe was van Dendermonde.

Hoe kwam het huis van Bethune er in het bezit van ? Omdat Willem II van Bethune in het huwelijk trad met Mathilde van Dendermonde, Vrouwe van Dendermonde, en Ingelmunster afhing van Dendermonde.

Hoe kwamen Ingelmunster en Meulebeke in het bezit van de heer van Dendermonde ? Waarschijnlijk heeft de heer van Dendermonde deze goederen gekregen van Robrecht de Fries, als vergoeding voor de verdediging van de oostgrens van Rijks-Vlaanderen.

Wij zijn begonnen met Jan van Rode : wij zullen ermee eindigen. Er is geen andere heer van Ingelmunster bekend voor Jan van Rode. Hij was de eerste heer van Ingelmunster. Hij hield deze heerlijkheid in leen van zijn halfbroer, Gerard III van Rode. Hij werd opgevolgd door Jan II en Jan III van Rode. De heren van heerlijkheden stonden erop hun heerlijke rechten te laten eerbiedigen door iedereen, zelfs door de graaf. Een voorbeeld hiervan vinden wij in het midden van de veertiende eeuw bij de heer van Ingelmunster, die toen Jan van Gistel was.

Hij stond erop zijn rechten als heer van Ingelmunster te behouden. Een koopman van Montpelier werd verjaagd en gewond buiten Ingelmunster, omdat hij zijn goed roofde. De graaf zond onmiddellijk mannen van zijn raad : *minhere Jhan van Ghistel, toghende dat tvorseide fait gheviel up zijn herscepe ende dat hi hadde thersceep wel zo hoghe als om dat fait te berechtene wettelicke met sinen mannen* ([53]). Jan van Gistel werd heer van Ingelmunster door zijn huwelijk met Isabella van Rode. Jan I van Rode had voor eenzelfde feit als heer van Ingelmunster hetzelfde kunnen antwoorden aan de mannen van de graaf van Vlaanderen.

Doch is het wel zo zeker, na alles wat er reeds geschreven werd, dat Jan I van Rode Ingelmunster in leen hield van de heer van Schelderode en dat die het in leen hield van de heer van Dendermonde ?

Niemand kan op deze vraag beter antwoorden dan de zonen van Gwijde van Dampierre. In juni 1298 overhandigden Robrecht van Bethune, Jan van Namen en Filips van Chieti een smeekschrift aan de Paus te Rome. Zij beklaagden zich erover dat het Franse leger, na het sluiten van het wapenbestand te Sint-Baafs-Vijve in 1297 de goederen van Jan I van Rode hadden geroofd, geplunderd en verwoest, niettegenstaande Jan van Rode de heerlijkheid van Ingelmunster in achterleen hield van de koning van Duitsland ([54]) .

Robrecht van Bethune, wiens moeder Mathilde van Dendermonde was, wist welke goederen hij van zijn moeder had geërfd : hij had een sterke troef in handen en speelde die uit tegen de koning van Frankrijk. Het Franse leger had na het wapenbestand een leen verwoest in Ingelmunster en omstreken, dat Jan van Rode in achterleen hield van een leen dat afhing van de koning van Duitsland. Welk was dat leen ? Natuurlijk Dendermonde, het Steen van Dendermonde, dat in Rijks-Vlaanderen lag, waarvoor de leenhulde aan de Duitse koning moest worden gebracht. Een ouder getuigenis van het leenroerig verband tussen Ingelmunster en Dendermonde is er wellicht niet te vinden.

Toen dit artikel geschreven was, ontving ik van Dr. E. Warlop nog een zeer belangrijke mededeling. Reeds vroeger had hij mij in mijn opzoekingen veel geholpen en mijn studie over Jan van Rode nagezien en op veel plaatsen verbeterd. Ik neem dan ook deze gelegenheid te baat om hem hiervoor zeer hartelijk mijn dank te betuigen.

Toch heeft Dr. E. Warlop een ouder getuigenis gevonden. Hij schrijft mij : " Toevallig heb ik een vondst gedaan die U waarschijnlijk zal interesseren. U schrijft over de ridder Daniel van Ingelmunster, vermeld in 1222 en 1224. Men vindt hem ook nog in 1226, 10 mei als getuige in een oorkonde voor de abdij van Merkem ([55]) en - nu komt het - in een stuk van 1224, vrijdag na octaaf van 29 juni, voor de abdij van Saint-Aubert te Cambrai ([56]) . Daarin wordt gezegd dat " Balduinus de Ingelmonstre ", miles "een tiend te Herenthout" (arr. Turnhout) heeft overgedragen aan de abdij van Saint-Aubert. In dit stuk wordt ook "Daniele, milite, fratre suo" vermeld. Dus : de gebroeders Boudewijn en Daniel van Ingelmunster.

Ook de akten ADN. LILLE 36 H 276 /4410-4411 gaan over die kwestie en aan een van die stukken hangt het zegel van ridder Boudewijn van Ingelmunster ([57]) . Hier de beschrijving : Sceaux rond de 66 mm . . Sceau équestre ; le bouclier portant trois pals. Légende : + SIGILLUM BALDVWINI DE TENREMVNDE, Contre-scel : Ecu portant trois pals au lambel de quatre pendants.
Légende : + SECRETU - BALDWINI DE . . . . DE.

Dit laat geen twijfel : Boudewijn (en meteen ook zijn broer Daniel) van Ingelmunster = Boudewijn en Daniel van Dendermonde. Het wapen van Boudewijn (drie palen) heeft niets te zien met dat van Dendermonde (dwarsbalk) maar heeft dezelfde figuren als dat van de Berthouts van Mechelen.

Radulf van Rode was in 1221 zonder enige twijfel in 1227 reeds leenman van de heer van Dendermonde, dus tijdens het leven van Boudewijn en Daniel van Dendermonde - Ingelmunster. Er stelt zich dus weer een nieuw probleem: wat deden die twee ridders te Ingelmunster ?

Het staat dus vast dat Boudewijn en Daniel van Ingelmunster gebroeders waren. Zij hadden als kinderen samen gewoond, en dan op het herenhof bij de kerk te Ingelmunster. Welke andere reden zouden beide ridders uit het huis van Dendermonde hebben gehad om zich resp. Boudewijn van Ingelmunster en Daniel van Ingelmunster te noemen? Hoogswaarschijnlijk waren ze er geboren en in 1222 reeds gehuwd. Eén van beiden heeft, toen hij in het huwelijk trad, Ingelmunster verlaten, wellicht Boudewijn. Hij draagt het wapen van de Bertouts. Was hij met een dochter uit dit huis gehuwd ? Hij schenkt een tiend van Herenthout aan de abdij van Sint-Obrechts te Kamerijk.

Laten wij niet vergeten dat Bornhem, dat ten westen van Mechelen ligt, ook Dendermonds was en dat Herenthout ten oosten van Mechelen ligt.

De ridder Daniel zou dan te Ingelmunster zijn gebleven. In elk geval, Radulf van Rode woonde er niet en heeft er nooit gewoond. Hij was in 1227 leenman van Robrecht VII van Bethune, maar hij trad nooit op als heer van Ingelmunster. In 1227 gaf hij al het land dat hij van Robrecht VII van Bethune in leen hield, in pand. Wij hebben geschreven dat slechts het land dat te Ingelmunster lag, hiervoor in aanmerking kon komen. De ridder Daniel van Ingelmunster kan toen nog op het herenhof hebben gewoond en Radulf van Rode het land te Ingelmunster in leen hebben gehouden van Robrecht VII van Bethune. Het is niet uitgesloten dat na het verdwijnen van het geslacht van de Dendermondse ridders te Ingelmunster aan Jan van Rode de heerlijke rechten ervan werden overgedragen en dat hij op het herenhof is gaan wonen en werkelijk de eerste heer van Ingelmunster uit het huis van Rode is geweest, zoals men altijd heeft beweerd.

Wat er ook van zij, de vondst die Dr. E. Warlop mij heeft meegedeeld, is een nieuw en stevig bewijs dat Ingelmunster een zeer oude bezitting was van de heren van Dendermonde.

E.H. J. NOTERDAEME (overgenomen uit De Leigouw - Jaargang XIV -1972)

BRONNEN

(1) E. WARLOP. *De heren van Rode in de 12de en 13de eeuw. Jaarboek Land van Rode*, 1969, 19-30.

(2) E. WARLOP. *De Vlaamse Adel voor 1300*. Handzame, 1968, III dln. - Over de ridders van Rode, zie ook : J. NOTERDAEME. *De ridders van Roden in de eerste helft van de 13de eeuw. Album J. De Smet*, 1964, p. 273-304. IDEM. *De ridders van Roden in de tweede helft van de dertiende eeuw*. Leiegouw VIII (1966), 313-329. - IDEM. *De ridders van Roden en Jacob de Coster van Maerlant. Appeltjes van het Meetjesland*, 1964, p. 1-74.

(3) Gerard van Rode en Willem van Rode weigerden Jan van Avesnes als hun wettige heer te erkennen. Hun bezittingen werden door de keizer verbeurd verklaard. Beide ridders komen in verband hiermee in de oorkonden van 1281, 1282, 1283 en 1287 voor. In 1287 was Gerard II al overleden. Willem was dus een broer van Gerard III. Een andere Willem van Rode stierf in 1319, zeer jong nog. De beschrijving van het zegel van Willem van Rode vindt men bij G. DEMAY, *Inventaire des sceaux de Flandre*, Parijs, 1873, I, 181, nr. 1504 (oorkonde febr. 1287). Zegel van Gerard III : nr. 1503. Gerard II (oorkonde 22.8.1284) : nr. 1501 (S. Gerardi ... mini de Roden).

(4) Comtesse DE LALAING. *Maldegem la Loyale*, p. 240, 344, 345.

(5) WARLOP, *a.w.*, II, 365, nr. 141.

(6) M. GASTOUT. *Béatrix de Brabant, dame de Courtrai* (1258-88). *Hand. G.O.K.K..XX* (1942-43), 203.

(7) Voor Gerard II van Rode en Isabella van Heestert : NOTERDAEME, LG VIII, 313-325; WARLOP, II, nrs. 107, 111 en 196.

(8) K. DE FLOU, *Woordenboek der Toponymie*, X, 409-411. - Ch. MUSSELY. - E. MOLITOR, *Cartulaire de l'ancienne église collégiale de Courtrai*, Gent, 1880, p. 186 (oorkonde 8.8.1284); Gerardus dominus de Melle et Isabella, domina de Hestrud. Zie ook p. 209 voor de bovenvermelde oorkonde van 2 maart 1285.

(9) WARLOP II, nr. III.

(10) NOTERDAEME. *LG* VIII, 321.

(11) C. WYFFYLS, Inventaris van de oorkonden van de graaf van Vlaanderen, nr. 59, p. 29. Zonder datum maar voor 1 november 1271.

(12) A.G.R., *Trésor de Flandre*, Ie série, p. 364.

(13) F. VAN DE PUTTE, *Histoire de la baronie d'Ingelmunster. Soc. d'Emulation Brugge* II (1840), 9-46. - E. VANDEN BUSSCHE, *Notice historique sur les seigneurs d'Ingelmunster,. La Flandre* IV (1873), 20-21.

(14) Voor 12 nov. 1285: Jehans de Rode, site d'Englemunster et Katherine sa femme (Arch. OLVDoornik, cart. D. f° 304 v° 305 r°, vriendelijk meegedeeld door dr. E.WARLOP). Voor 1309 : PIOT, Cart.d'Eename, p. 390. De oorkonde op deze blz. Afgedrukt is niet van 1209 maar - zoals uit de tekst blijkt - van 1309.

(15) DEHAINES-FINOT, Invent. sommaire Arch. Dép. du Nord, 1, 2, Lille, 1906: Série B, Carton 1556, p. 517 : " en présence du curé de Hoele (Heule), d'Isabelle, sa femme, de sa fille Mathilde, de *Willaume* son fils, de Gerard de Berlingem et de plusiers autres personnes non nommés croisées pour le voyage de la T.S. Il donne à chacun de ses parents 100 livres de monnaie loyale".

(16) De plechtigheid had wrsl. plaats in de kerk van Heule. Het is opmerkelijk dat zijn zoon Gerard III er afwezig was. Willem of Wouter van Heule of Willem van Rode, uit 't eerste huwelijk vanGerard II ? Gerard III was op 13 oktober 1285 nog in leven. Volgens GATOUT 183 was hij in 1287 al overleden: "Isabelle (van Nevele) devait épouser le chevalier de Rodes, fils de feu Gerard de Rodes et de Mabilia, dame de Winti". Gerard van Beerlegem (alias van Rode) behoorde tot het huis van Schelderode, hij was heer van Snellegem en woonde in 1284 in Brugge. Hij was de neef van Gerard II.

(17) Cartularium D van OLV Doornik (vriendelijk meegedeeld door dr. E. WARLOP)

(18) J. NOTERDAEME, *De ridders van Rode en de wolhandel. Hand. Mij. Gesch. Oudheidk.* Gent XII

(1958), 52 vv. Met Robrecht van Bazingen had Gerard van Rode dikwijls zaken gedaan. Zie GASTOUT 184 -186.

(19) We hebben er boven al op gewezen, dat de nalatenschap van Gerard van Rode niet te misprijzen was. Omstreeks 1298 werd de opbrengst van de goederen van Schelderode, Melle, Oosterzele, Scheldewindeke en Ter Wede nog geraamd, na aftrek van een doarium, op 2051 lb. 12 s. en 8 d. (WARLOP I, 381)

(20) Hyacinthe DE GROULART (onuitgeg. hs. over de ridders van Rode, 1882, berustend in het kasteel van Eernegem), p. 13.

(21) E. VANDEN BUSSCHE, *Fragment d'une généalogie de 1542, La Flandre* IV, 328.

(22) DEHAISNES-FINOT, I, B 407, carton, p. 272.

(23) DEHAISNES-FINOT, I, B 407, carton, p. 273. - Olivier van Machelen, heer van Ayshove, was getrouwd met Katelijne van Schelderode (WARLOP II, 357).
- Voor het zegel van Katharina van Maldegem, zie DEMAY, I, nr. 1506.

(24) Vriendelijk meegedeeld door dr. E. WARLOP. De ridder Wouter van Nevele, getrouwd met een Maria, werd op 8 juni 1292 door Gwijde van Dampierre aangesteld om samen met ridder Kerstiaen van Snellegem de grenzen aan te duiden van Vlaanderen met Henegouwen en van Henegouwen met Namen. Het is mogelijk dat deze Wouter van Nevele getrouwd was met de jonkvrouw Maria van Snellegem die herhaaldelijk omstreeks deze tijd in het obituarium van Snellegem wordt vermeld.

(25) VAN DE PUTTE 16. - J. DE SAINT-GENOIS, *Monuments anciens*, p. 786.

(26) R.A. Kortrijk, stadsfonds, charters stad, nr. II.

(27) GOEMINNE, *Genealogie en blazoenen van de heren van Ayshove-Kruishoutem*. *Bijdr. Gesch. stad Deinze* XXIV (1957), 79. - Olivier, heer van Machelen, Ayshove en Bevere bij oudenaarde is te identificeren met Olivier van Ayshove in de oorkonde van Jan van Rode van 18 sept. 1290. WARLOP II, 430, vermeldt, dat Olivier van Machelen onderbaljuw was te Oudenaarde en dat zijn dochter Maria er non was in het hospitaal.

(28) Voor de oorkonden, zie J. DE SAINT-GENOIS, *Chartes des comtes de Flandre*, nrs. 1037 en1038.

(29) KERVYN DE LETTENHOVE, *Histoire de Flandre*, 1847, II, 426.

(30) J. COLENS, *Le compte commnal de la ville de Bruges. Soc. d'Emul. Brugge* XXXV (1885), 148-149.

(31) DUVIVIER, *Actes et Documents*, 1903, p. 265.

(32) NOTERDAEME, *Appeltjes Meetjesland* 1964, p. 3 - 12.

(33) Robrecht trok zich met Jan van Rode en zijn manschappen in Roeselare terug en voegde zich van daaruit bij het leger van de koning van Engeland, dat uit Gent naar Kortrijk optrok. Zie Th. LUYKX, *Het grafelijk geslacht Dampierre en zijn strijd tegen Filips de Schone*, Leuven, 1952, p. 148-149. - Robrecht beloonde Jan van Rode voor zijn heldhaftig gedrag bij de verdediging van Ieper.

(34) Over Jan II van Menen, zie WARLOP II, 379. - Deze ridder was het wrsl. die in 1298 naar Rome reisde om er de bovenvermelde audiëntie bij de paus voor te bereiden. In het smeekschrift hebben de zonen van de graaf de aandacht van de paus in het bijzonder gevestigd op de plunderingen door het Franse leger van de goederen en het kasteel van Jan van Rode, na het aanvangen van het wapenbestand. Jan van Menen was hiervan goed op de hoogte, want hij was getrouwd met Elisabeth van Rode (Cartularium OLV Kortrijk, nr. CCXXXI, a° 1313). over zijn Romereis in 1298: " Robert de Bethune et son frère Jean ne tardèrent point à suivre Jean de Menin en Italie pour soutenir ses démarches. Le 26 juin 1298, accompagnés des sires d'Escanay, de Valois et de Menin, ils furent reçus par le Pape". (J. BOVESSE, *Namurcum* 1949, p. 43).

(35) KERVYN ME LETTENHOVE, *Hirstoire de Flandre*, 1847, II, 428. - Lodewijk van Velthem schrijft echter in zijn "Spiegel Historiael" (Uitg. H. VANDEN LINDEN- W. DE VREESE- P. DE KEYSER,

Lodewijk van Velthem. Voortzetting van de Spiegel Historiael, dl. II, v. 464 vlg., hfdst. VIII) :

Ende Jan van Rode desgelike
Ende mijn her Zeger van Cortrike
Ende mijn haer Willem van Knesselare
Dese waren ene scare
Ende geleit ter selver wile
in Beause te Yenville.

Van Velthem las in Claulers Knesselare, i.p.v. Koekelare. Hij had nl. niet de oudste bronnen nagezien: er waren te Janville in Beauce niet drie maar vier ridders opgesloten. Bovendien is er nergens een Willem van Knesselare bekend in 1300, terwijl er in 1300 wel een Willem van Koekelare leefde (DE FLOU, VIII, 478 : W. de Cokelers, chevaliers).

(36) KERVYN de LETTENHOVE, ibidem. - De burchten waarin de ridders werden opgesloten, waren echter kerkers. Overdag werden ze in boeien gekluisterd. In verband met Jan van Rode geeft de schrijver meer bijzonderheden.

(37) La FLANDRE IV, 16 en MIRAEUS, *Opera Diplomatica*, II, 97.

(38) M. GYSSELING, *Toponymisch Woordenboek*, 1960 : Ingelhamma te Maldegem, a° 768-814 met de uitleg " Germ. *angila-m-* hoek + *hamma*, landtong uitspringend in overstromingsgebied" . DE FLOU noemt *Engelbrouck* (ook *Ingelbrouck*), een huis in Veurne en veel *Ingel- en Engelmeersen*. In Snellegem was er een *Inghelbusch* (R.A. Brugge, Reg. Wateringen begin 37). Hetzelfde bos komt als *Inghelsche busch* voor (ibidem a° 1553) en als *Inghelbusch* (Ommeloper Snellegem, Kerkarchief, nu R.A. Brugge, a° 1681).

(39) WARLOP II, 144. Dr. WARLOP suggereerde me ook de mogelijkheid, dat een Reingot van Dendermonde te identificeren is met deze Reingot van Meulebeke.

(40) *La Flandre* IV, 328

(41) Th. DE LIMBURG-STIRUM, *Le chambellan de Flandre et les sires de Ghistelles*, p. 136. - Ch. PIOT, *Notice historique de la maison de Staten*, 1877, p. 61.
Het denombrement van 1380 noemt Willem, haar vader, heer van Rode *(La Flandre IV, 21)*.

(42) VANDEN BUSSCHE, *La Flandre* IV, 21: " Il est certain qu'en 1320 Ingelmunster avec Deynze, Nieuport etc. faisait partie de l'apanage que Robert de Cassel reçut de son père Robert de Bethune, comme il conste par le dossier de partage conservé aux archives du département du Nord (Chambre des Comptes, Rég.B, 484)".

(43) VANDEN BUSSCHE 21 en J. DE COCKER, *Land van Rode I*, 35 vlg.

(44) Th. DE LIMBURG-STIRUM, *Cartulaire de Louis de Male*, p. 232. VANDEN BUSSCHE (*La Flandre* IV, 328) gaf de kopie uit van een onbetrouwbaar fragment van een genealogie van de ridders van Rode: " Isabeau de Rodez, filia Willaume, en 1355, esp. Jehan de Ghystele, à Cortray ou elle gist à Nostre Dame. Elle était âgée de 42 a.". In noot: " Isabelle naquit en 1320 ", wat inderdaad waar is, want haar vader stierf in 1319, toen zij nog niet geboren was. Het was na de dood van Willem, dat Robrecht van Bethune (1319)) de heerlijkheid Ingelmunster terugnam (*reprent*), zo meldt een denombrement van 1380.

(45) F. VAN DE PUTTE, *Biographie de Jean de Bourgogogne, comte d'Etampes, seigneur d'Ingelmunster, Vive-Saint-Eloi, Rousbrugge, etc. Soc. d'Emul.* VII (1845), 111-113.

(46) WARLOP I, 118-9, noten 31-40 - N.HUYGHEBAERT, Une notice du cartulaire de Saint-Nicolas-des-Prés (1087-1088), p. 142 en 152.

(47) A. FAYEN, Liber Traditionum, p. 79: "In pago curtracinse secus fluvium Legia Beverna cum ecclesia..... et in foresto Feret silvam juxta in fluviolum Fifta ubi cccc porci possunt saginari".

(48) L. VOET, *De brief van abt Othelbord*, 1949, p. 236.
J. NOTERDAEME, *Hand. Gesch.*, Gent, 1956, p. 106-8. De heer van Dendermonde kan slechts een deel van het Sint-Baafsdomein te Vijve en Waregem hebben gekonfiskeerd: de verduistering zou dan minder in het oog zijn gevallen. Of is het louter toeval, dat Mathilde van Dendermonde in het bezit was

van goederen in Vijve en Waregem (de heerlijkheid Huysse aldaar) ?

(49) J.NOTERDAEME, *Appeltjes Meetjesland*, 1964, p. 3-10

(50) Oorkonden van 1222 en 1224 in R.A. Kortrijk, vroeger blauw nr. 6694 en 6695.

(51) J. DE SAINT-GENOIS, *Iventaire des charter des Comtes de Flandre*, nr. 1359, a° 1318: " Prisée détaillée des terres, villes, châtellenies, etc. Cette prisée fut faite par Eustache Bernaige, à ce commis par Monsigneur Robert de Roesbrugge, fondé de pouvoir de Robert de Flandre - depuis Robert de Cassel - ainsi que par Jan Palster ". Deze Mgr. Robrecht was heer van Roesbrugge en behoorde tot het huis van de bruggraven van Rijsel. Hij was een zoon van Rogier van Rijsel (WARLOP II. 484 en 491). Met *Huyse* werd wrsl. de heerlijkheid *Huysse* bedoeld, die te Waregem bij Sint-Eloois-Vijve lag, dat in 1218 aan Willem van Bethune werd geschonken (DE FLOU VIII, 808). Hier zou dan geen sprake zijn van Huise (WARLOP II, 303).

(52) Het origineel van de akte van 1318 berust in de Rekenkamer te Rijsel en beslaat 15 bladen perkament, samengebundeld met de zegels van Robrecht van Bethune en zijn twee zonen.

(53) Th. DE LIMBURG-STIRUM, *Cartulaire de Louis de Male*, I, a° 1350 n.s. De koopman was wrsl. op weg naar de hofstede Montpelier te Male Sint-Kruis, nabij het gravenkasteel van Male (DE FLOU X, 1007: Montpelier, a° 1280). Kwam het daardoor dat Lodewijk van Male zo vroeg op de hoogte was van het gebeurde met die koopman uit Montpelier ?

(54) J. BOVESSE, Namurcum, 1949, p. 42.

(55) R.A. Kortrijk, Merkem, oorkonde nr. 27.

(56) ADN. LILLE, 36 H 276/4409.

(57) DEMAY, n. 1127, a° 1229 oktober.

DE RIDDERS VAN RODEN IN DE EERSTE HELFT VAN DE 13de EEUW IN HET BRUGS AMBACHT

De grote toponymist Karel De Flou heeft slechts de eerste delen van zijn Woordenboek der Toponymie, dat 18 boekdelen bevat, kunnen uitgeven. Dr. Jos. De Smet werd ermede belast de laatste delen van dit reuzenwerk af te werken. Hoeveel weken en maanden hij daaraan heeft gewerkt heeft hij nooit verklapt.

In dit Woordenboek vinden wij onder de leengoederen die „Rooden" heetten een leengoed dat door Karel De Flou beschreven werd als volgt: Rooden, een leengoed te Sint-Andries of Snelleghem. K. De Flou heeft de juiste woonplaats van de ridders van Rooden in de eerste helft van de dertiende eeuw niet kunnen achterhalen. Uit een oorkonde van 1215 blijkt echter duidelijk dat de ridder Gerardus van Roden in dit jaar zijn woonplaats had te Snellegem[1] en uit ander gegevens kan worden uitgemaakt dat het ridderhof nabij de kerk van Snellegem stond en het „Oosthof" heette[2].

Nu de ridders van Roden meer en meer de aandacht trekken, daar zij in verband worden gebracht met de middelnederlandse dichter Jacob van Maerlant, schijnt het wenselijk al de gegevens die over hen te vinden zijn, op te zoeken en samen te bundelen.

In het cartularium van de abdij van Eename is er sprake van een ridder Yderus van Roden, uit de twaalfde eeuw, gehuwd met Gertruide, en van hun drie kinderen: Yderus, Gerardus en Henricus. Ook de twee broeders van Yderus worden er vermeld. Zij heetten: Sigerus en Bonifacius.

De ridders van Roden waren in het bezit van de 17 parochies die het land van Roden vormden: Balegem, Bavegem, Berlegem, Bottelare, Gentbrugge, Gontrode, Gijzenzele, Landskouter, Letterhoutem, Melle, Melsen, Moortsele, Munte, Oosterzele, Scheldewindeke, Schelderode en Vlierzele. Deze 17 parochies vormden een homogeen geheel dat later door erfenis verdeeld en verbrokkeld werd.

Wij beperken ons in deze bijdrage tot het opmaken van de stamboom van Gerardus van Roden, zoon van Yderus. Waarschijnliijk is de oudere broeder van Gerardus vroeg overleden, en heeft Gerardus zijn broeder Yderus in al zijn rechten opgevolgd. Wij laten de rol terzijde die Gerardus en zijn twee zonen: Radulphus en Gerardus in Engeland hebben gespeeld. Zij deden hun legerdienst in Engeland. Gerardus was, in de oorlog tussen Frankrijk en Engeland, een van de verbindingsmannen tussen de graaf van Vlaanderen en de koning van Engeland. Van deze laatste kregen de ridders van Roden belangrijke opdrachten. Ze reisden meermaals naar het vasteland heen en terug en werden door de koning voor bewezen diensten rijkelijk met lenen in Engeland begiftigd. Ook de 17 parochies van het land van Roden zullen wij buiten beschouwing laten, alsook de bezittingen van de ridders van Roden in het Noorder-département van Frankrijk (te Nieppe) en in het midden van West-vlaanderen (te Emelgem en Cachtem, met achterlenen te Hulste, Isegem, Oukene, Roeselare, Hooglede en Ingelmunster).

Wie was de ridder Gerardus van Roden? Aan welke plaats heeft hij zijn naam ontleend? Het cartularium van de abdij van Eename geeft een antwoord op de gestelde vragen. In een oorkonde van 1189 verschijnen Gerardus van Roden met zijn vrouw Hildegardis en hun oudste zoon Radulfus. Vooraleer naar het Heilig Land te vertrekken verleenden zij vrijheid van tol aan gezegde abdij. In deze oorkonde traden onder meer als getuigen op: Henricus van Roden, de broeder van Gerardus, alsook nog Raimundus van Roden, en Henricus van Gontroden[3]. Met Roden kan dus niet hetzelfde worden beduid als met Gontroden. Er waren onder de 17 parochies van het land van Roden slechts twee parochies waarin de naam van Roden voorkwam: Schelderoden en Gontroden. Daar Roden zeker niet met Gontroden te vereenzelvigen is, moet het oorspronkelijk naar Schelderoden verwijzen. Het is ten ander te begrijpen dat de ridders van Roden, die de tol te Schelderoden ontvingen, aan die plaats het grootste belang hebben gesteld en daar oorspronkelijk hun verblijfplaats hebben gekozen[4].

Een ander oorkonde komt dit bevestigen. De parochies Roden en Bottelaar werden tot in 1220 door een en dezelfde priester bediend. Aan deze toestand stelde Hildegardis, Vrouwe van Melle, tot lafenis der ziel van haar echtgenoot Gerardus en met de toestemming van haar oudste zoon Radulfus de Rod (Radulfus van Roden) en van zijn broeder Gerardus, een einde, door te voorzien in het bestaan van een priester te Bottelaar. De beide parochies zouden voortaan hun eigen priester hebben. Bottelaar paalde aan Schelderoden en werd er van afgescheiden. Schelderoden wordt in de oorkonde uitdrukkelijk vermeld als Rode: *apud Rode et apud Botelar*. Door Rode werd dus, zoals boven reeds bewezen, niet Gontroden doch wel Schelderoden bedoeld [5].

Deze oorkonde uit 1220 vraagt ook nog onder een ander opzicht onze aandacht. Daarin komt immers een Domina Heila de Rod voor. Deze kan de enigmatieke Gheile zijn geweest die aan de klerk van de ridders van Roden de Alexander bestelde. Uit niets blijkt dat deze een jonge vrouw was. De dichter noemt haar „de schone die hem peinsen doet" en schrijft van haar dat ze „edel ende bequame" is. Van haar goedkeuring hangt het af of hij zijn werk voleindigen zal. De dichter had haar de eerste boeken van de Alexander ter lezing gegeven. Zij zou oordelen of het werk haar beviel en of hij verder de vertaling zou voortzetten. Uit dit alles zou men veeleer besluiten dat zij geen jonge vrouw meer was. De nobilis matrona, Domina Heila de Rod, die instond voor het bestaan van de pastoor van Bottelare (een splitsing van Schelderoden) woonde wellicht in een van deze twee plaatsen, en dan wel te Schelderoden. Hildegardis schonk immers 8 ponden uit de tienden van Melle aan de pastoor van Bottelaar en vier ponden aan de pastoor van Schelderoden, in vervanging van de vier ponden die hij kwam te verliezen door het oprichten van de nieuwe parochie van Bottelaar, in afwachting dat Heila van Roden deze vier ponden zelf zou uitkeren aan de pastoor van Bottelaar. Hildegardis van Melle, de weduwe van Gerardus van Roden, woonde op dit ogenblik te Melle en Heila te Schelderoden. Daar werd de tol betaald aan de ridders van Roden. Heila ontving er op het oud ridderslot waarschijnlijk een deel van. Deze tol was voor het riddergeslacht van Roden een belangrijke bron van inkomsten. Jacob van Maerlant trad in zijn Alexander vrijmoedig op voor het stipt naleven van het verdrag van Péronne dat

aan de Zeeuwse schepen de vrije doorvaart door de Schelde te Rupelmonde verzekerde. De bezetting van het kasteel van Rupelmonde verhinderde deze doorvaart en dat werkte onrechtstreeks in het nadeel van de ridders van Roden, daar het hen en Heila een minder opbrengst van tolrechten veroorzaakte. Dat zou de reden zijn waarom de dichter zijn eigen landgenoten (de bezetting van Rupelmonde) uitscheldt voor roveren. Hij verdedigt de belangen van zijn Heren, alsmede van Heila van Roden, die de Alexander bestelde. Wiens brood men eet, diens woord men spreekt. De dichter laat echter voorzichtig de gravin van Vlaanderen, die verantwoordelijk was voor het gedrag van de bezetting van het kasteel van Rupelmonde, buiten de zaak, omdat de ridders van Roden deel uitmaakten van het hofpersoneel van het grafelijke huis en hij zijn Heren niet wilde bij de gravin in het gedrang brengen.

Laten wij nu, voor zover het mogelijk is, de stamboom opzoeken van de ridders van Roden. Yderus van Roden schonk op het einde van zijn leven zes bunderen grond aan de abdij van Eename. Hij werd begraven in de abdij en na de begrafenis schonken zijn vrouw Gertrudis en haar drie kinderen Yderus, Gerardus en Henricus en zilveren beker en stichtten een jaargetijde voor de overleden echtgenoot en vader. De broeders van Yderus: Sigerus en Bonifacius traden als getuigen op in de oorkonde waarin dit alles vermeld staat [6]. Sigerus de Rothen wordt reeds vermeld in 1118 en dan later in 1164 - 1166 en 1170, Raimundus in 1174 en Gerardus in 1170. Uit het feit dat de zoon van Yderus - Gerardus - reeds in 1170 als getuige optrad, mogen wij gerust besluiten dat de drie gebroeders Yderus, Sigerus en Bonifacius in het begin van de twaalfde eeuw geboren werden. Wij kunnen dat met meer zekerheid besluiten omdat wij uit een ander oorkonde vernemen dat Radulphus, de oudste zoon van Gerardus in 1189 reeds oud genoeg was om als getuige te verschijnen, Yderus van Roden, de grootvader van Radulphus werd dus omstreeks 1120 geboren.

Wij staan voor de volgende gegevens:

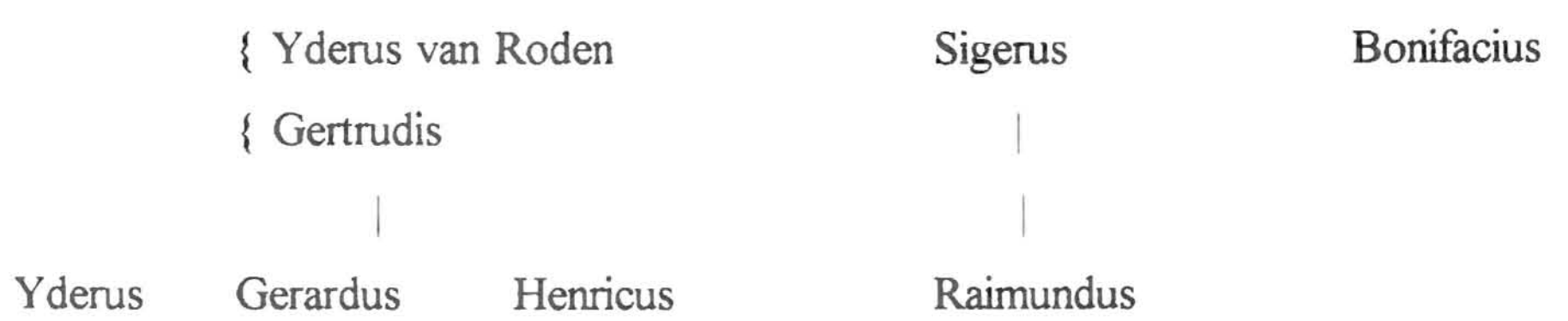

Wij laten nu al de bovenvermelde ridders van Roden ter zijde en houden ons uitsluitend bezig met het opzoeken van de afstammelingen van een onder hen, nl. van Gerardus van Roden. Het was deze ridder die met zijn twee zonen legerdienst deed voor de koning van Engeland en door hem met lenen werd begiftigd in de graafschappen Lincoln en Nottingham. M. Gastout schreef : „*Les données certaines sont insuffisantes pour établir un crayon généalogique des de Rodes* [7]." Hierbij werd de afstamming van Gerardus van Roden bedoeld. Wij zullen deze leemte voorlopig gedeeltelijk aanvullen. Plaatsgebrek belet ons deze studieverder uit te breiden. Wij hopen later de gelegenheid te hebben nog meer

gegevens te verstrekken, en laten nu een schets volgen van de stamboom van Gerardus van Roden.

Gerardus van Roden, gehuwd met
Hildegardis, Vrouwe van Melle

{Radulfus van Roden	{Gerardus van Roden	Gerbode	Beatrix	
Alice				
{Bertha van Melle	{Margareta van de Woestine			
|	|			
{Gerardus van Roden	{Gerardus van Roden,			
{Katharina van Cysoing	{ook Gerardus van Berleghem			
|	{Beatrix van Assebroek			
|				
{Gerardus van Roden,				
{Heer van Melle				
{Mabellie van Scheldewindeke				

Gerardus van Roden en Hildegardis van Melle hadden dus vijf kinderen. Van de twee dochters: Beatrix en Alice is er verder niets meer te vernemen.

De derde zoon, Gebodo, trad in geestelijke stand: hij werd clericus. Hij wordt als dusdanig vermeld in de oorkonde uit 1218, waarbij zijn vader vrijheid van tol verleende aan de abdij van Afflighem. In hetzelfde jaar komt hij nog voor in een oorkonde waarbij zijn broeder Radulphus vrijheid van tol verleent aan de abdij van Cambron [8]. In 1220 verleent hij zijn toestemming tot de verkoop van een tiend te Beveren- Waas [9], en in januari 1221 tot het afstaan van het personaat van Houtave en van Nieuwmunster [10]. Wat er verder van hem is geworden kan niet meer worden achterhaald.

Over Gerardus van Roden en zijn vrouw Hildegardis alsmede hun twee zonen Radulphus en Gerardus kunnen meer inlichtingen worden verstrekt. Het is misschien wenselijk hier de gegevens te laten volgen die tot nu toe werden ontdekt, om daarna de nieuwe bronnen aan te duiden die nog nooit in het licht werden gegeven, namelijk deze in verband met het Brugs Ambacht.

GERARDUS VAN RODEN

1170 Algemeen Rijksarchief Brussel. Cartularium Abdij van Afflighem, folio 118, nr. 73a- Gerardus van Roden als getuige.

1178 Fayen, Liber Traditionum, blz. 201- Gerardus van Roden als getuige.

1180 A. Van Lokeren, Charles et Documents, Deel 1, blz. 185 nummer 332 : Oorkonde van de graaf van Vlaanderen in verband met een geschil tussen de Sint-Pietersabdij te Gent en Gerardus van Roden betreffende de tol aan de Brabantbrugge te Gent.

1184 Piot, Cartulaire de l'abbaye d'Eename: getuige voor Gerdobo de Scaldo.

1185 E. de Marneffe, Cartulaire de d'Afflighem, blz. 258-259, nr. 181, getuige voor Willem van Dendermonde.

1189 Piot, Cartulaire de l'abbaye d'Eename: tol te Schelderode.

1197 Rymer, Foedera I, blz. 95, getuige voor graaf Boudewijn.

1198 Duvivier, Actes et Documents, blz. 252: getuige voor graaf Boudewijn

1199 Duvivier, Actes et Documents, blz. 263-265: getuige voor graaf Boudewijn.

1199 Piot, Cartulaire Eename, blz. 88: getuige voor Richilde van Audenarde.

1199 Piot; Cartulaire Eename, blz. 87: tol te Schelderode.

1200 Piot, Cartulaire Eename, blz. 89: getuige voor graaf Boudewijn.

1201 Miraeus-Foppens, Opera diplomatica, III blz. 69: getuige voor graaf Boudewijn

1212 Piot, Cartulaire Eename, blz. 93: getuige voor Godfried van Scheldewindeke.

1213 E. Feys, Les cartulaires de la prévôté de Saint-Martin à Ypres, blz. 59, nr.80: Gerardus van Roden getuige te Ieper.

1214. Serrure, Cartulaire de Saint-Bavon, blz. 88-89; tol aan de Brabantbrugge te Gent.

1214. Diericx, Gents charteboekje, blz. 1-3: Geschil met de meier te Ghizenzele.

1218 E. de Marneffe, Cartulaire de l'abbaye d'Afflighem, blz. 373-374: tol aan de Brabant-brugge te Gent.

Dit is de laatste oorkonde die wij van Gerardus van Roden hebben gevonden. Door een oorkonde van zijn vrouw Hildegardis van Melle uit 1220 kan worden uitgemaakt dat haar echtgenoot toen reeds overleden was.

HILDEGARDIS VAN MELLE.

Hildegardis behoorde tot het geslacht van de ridders van Melle. In 1212 was zij getuige met haar man en haar oudste zoon Radulphus voor de ridder Godfried van Scheldewindeke (zie het reeds geciteerde cart. van de abdij van Eename, blz. 93). In 1220 schonk zij, zoals boven reeds gezegd, een deel van haar tienden te Melle om te voorzien in het bestaan van de pastoors van Schelderoden en van Bottelare. Zie ook voor het jaar 1220 het Gentse charter-boekje van Diericx op blz. 103 en De Potter en Broeckaert: Geschiedenis van de gemeenten van Oost-Vlaanderen, deel 4, Melle, op blz. 11.

Hildegardis is verder nog terug te vinden in twee oorkonden: een uit 1224 in verband met de tol aan de Brabantbrugge (Miraeus et Foppens, Opera diplomatica, Deel I, blz. 575) en

een laatste maal in 1229 in verband met dezelfde tol aan de Brabantbrugge in het cartularium van de abdij van Sint-Baafs, uitgegeven door Serrure op blz. 165. Blijkbaar is de weduwe van Gerardus van Roden kort na dit jaar overleden.

De ridder maakte deel uit van de hoge ridderwereld van Vlaanderen. Hij staat vermeld op de lijst van de Milites Fladriae banerias ferentes [11]. De ridders van Roden maakten zelfs deel uit van het hofpersoneel van de graaf *„Au nombre des officiers inférieurs de l'hotel du compte, nous citerons encore... deux panetiers ou dispensiers héréditaires, l'un de la famille de Bellegem, l'autre de celle de Rodes* [12]."

Gerardus van Roden komt ook voor onder de naam van Gerardus van Melle. In de reeds vermelde oorkonde van 30 juli 1212 liet de ridder Godfried van Scheldewindeke weten dat hij het tiend van Oostersele schonk aan de kerk van de H. Pharaildis te Gent. De schenking werd verleend... in domo domini Gerardi de Melna: in het huis van Gerardus van Melle. Uit de tekst van de oorkonde blijkt dat hierdoor Gerardus van Roden moet worden verstaan. De vrouw immers van Gerardus van Melle heette er Hildegardis en haar zoon Radulphus. Uit de vermelde oorkonden kan ook niet in twijfel worden getrokken dat de tol aan de Brabandbrugge te Gent en te Schelderoden door de ridders van Roden werd ontvangen en voor hen een belangrijke bron van inkomsten was. Dat feit is van groot belang voor de oplossing van de moeilijkheid waarover men tot nu toe stond in verband met het standpunt dat de dichter Jacob van Maerlant inneemt betreffende de vrije doorvaart in de Schelde voor Rupelmonde (zie zijn Alexander).

Wat Hildegardis van Melle betreft, het dient ook te worden vermeld dat zij ook wel eens als Hildegardis van Roden voorkomt.

Wij laten nu de gegevens volgen die bekend zijn over de twee zonen van Gerardus en Hildegardis, om daarna een nagenoeg onbekend terrein te betreden, nl. dit van de ridders van Roden in het Brugs Ambacht. Daar bevinden wij ons terzelfdertijd op het terrein van het van Maerlantprobleem.

RADULPHUS VAN RODEN

Deze ridder, de oudste zoon van Gerardus, komt voor onder de naam van Radulphus de Roden, de Rode, de Rodes, de Rhodes, en bij uitzondering onder deze van Radulphus de Melna (van Melle). Alles wijst er op dat hij te Melle verbleef. Zijn vrouw heette Bertha. Haar toenaam is niet te achterhalen. Haar zegel droeg het randschrift: Sigillum Berte de Melna. Haar echtgenoot was Heer van Melle; zij verbleef te Melle. Daar zal wel de reden te zoeken zijn waarom zij zich als Bertha van Melle liet doorgaan. Het stemt tot nadenken dat Radulphus reeds vóór 1216 eigenmachtig, zonder tussenkomst van zijn vader en moeder die nog in leven waren, een deel van zijn eigendommen die in het Roeselaarse lagen, aan Willem de Ponte (Verbrugge of Van derbrugge) en diens echtgenote Ysanda heeft verkocht. Deze eigendommen (landerijen en weiden) lagen te Emelgem, Cachtem en Isegem. Radulphus hield ze in leen van de gravin Johanna van Constantinopel [13]. Radulphus was in het bezit van een uitgestrekt domein in het Roeselaarse. In 1622 is er nog sprake van het Berleghemse, een

heerlijkheid te Isegem. Waarschijnlijk verwijst dit toponiem naar een stuk van het oud Roeselaarse domein van de ridders van Roden: de jongere broeder van Radulphus heette Gerardus, en was in West-Vlaanderen (te Snellegem) gevestigd, alwaar hij door Radulphus met lenen werd begiftigd. De zoon nu van deze Gerardus, die insgelijks Gerardus werd genaamd, was Heer van Berlegem, en noemde zich Gerardus van Berlegem. Zou de toponiem „Berlegemse" te Isegem niet daardoor uit te leggen zijn [14]?

Wij laten nu de vindplaatsen volgen waarin Radulphus voorkomt, om ze in de volgende bladzijde aan te vullen door deze uit het Brugs Ambacht.

1189 zie boven: Gerardus. Radulphus getuige.

1212 zie boven: Gerardus. Raduphus getuige.

1214 zie boven: Gerardus. Radulphus getuige.

1216 Th. Luykx, *Johanna van Constantinopel*, blz.158: Radulphus van Roden verwisselt met de gravin Johanna van Constantinopel zijn eigendommen te Nieuwkerken en te Merelbeke tegen deze van de gravin in het land van Rode, nl. te Melle, te Gontrode, te Lantskouter, te Bottelare, te Munte, te Melsen, te Schelderode en te Gentbrugge.
Er lag in Vlaanderen meer dan een Nieuwkerke. Op 9 mei 1228 bevestigde een oorkonde door Ferrand en Johanna samen uitgegeven deze ruiling van gronden. Wij meenden eerst, zo schreven De Potter en Brouckaert, dat deze ruiling in 1228 plaatsgreep, doch vonden nadien dat zij wel degelijk geschiedde in 1216 (27 oktober). De charter van 9 mei 1228 berustende in het provinciaal archief (nr.30) van de „*Inventaire des chartes de Rupelmonde*", zal slechts een bevestiging van de oorspronkelijke akt zijn geweest waarin Johanna van Constantinopel alleen bij afwezigheid van haar gemaal had gehandeld [15]. De Potter en Brouckaert steunen zich op Sanderus[16]

In de oorkonde van 1228 is er sprake van het land „*quam dictus Radulphus habebat apud Niepéglise, et propter id quod habet in Merlebeke*". Welk van de vele Nieuwkerken die in Vlaanderen lagen werd door deze oorkonde bedoeld? Doch is de vraag wel goed gesteld? Is er sprake van een of ander Nieuwkerke? De oorkonde van 1228 spreekt van Nieppéglise, in het Vlaams Niepkerke, ook soms in de oude oorkonden Nipkerke, en in 1137 Nepechercke (Nepékerke). Er is hier zonder twijfel sprake van het domein of de parochie Nieppe, gelegen in de omstreken van Belle, in het Noorderdepartement van Frankrijk. Nieppe of Niepkerke was een oude heerlijkheid die deel uitmaakte van het erfgoed van de gravin van Vlaanderen. Uit oorkonden uit het eerste kwart van de dertiende eeuw is het geweten dat Gerardus in het bezit was van landerijen en tienden te Nieppe en zich ervan heeft ontmaakt.

1218 zie boven: Gerardus. Radulphus getuige.

1220 De Smedt, II, 2 - blz. 942, Cartulaire de l'abbaye de Cambron: Radulphus verleent vrijheid van tol aan de Brabantbrugge.

1220 zie boven. Radulphus getuige voor zijn moeder Hildegardis.

1220 D. Favorel - *Geschiedenis van de Guldenbergabdij te Wevelgem*, 1957, Oudheidkundige Kring te Kortrijk: Radulphus verleent oorlof aan zijn broeder Gerardus de

tienden van Niepkerke te verpanden.

1226 D. Favorel - zie boven: Radulphus verkoopt de tienden van Niepkerke.

1226 Inventaire Godefroy, Chambre des comptes à Lille; nr. 435:
„Raoul, seigneur de Rodes, promettait à Jean de Cysoing, de marier son fils aîné à Cathérine, fille d*u dit seigneur de Cysoing et donnait pour caution de sa promesse Robert de Bethune, seigneur de Tenremonde* [17]". Zie ook: *Inventaire Sommaire*. I, Arch. Civiles, B. 25.

1227 Dehaisne-Finot, I, 1899; *Inventaire Sommaire des Arch. Départementales*, Nord-Arch. Civiles, B. 395, Carton, p. 264: 1227 mars: *„Lettres du même Raoul déclarant qu'il a choisi le même Robert de Bethune pour caution de l'accord qu'il a fait avec Hildegarde, sa mère, et qu'il donne comme garantie toute la terre qu'il tient du dit Robert de Bethune.*

1228 Piot - *Cart. de l'abbaye d'Eename*, blz. 140: Radulphus getuige voor Robrecht van Bethune.

1229 Bets, *Geschiedenis der gemeenten Oplinter... enz.*, blz. 212; Radulphus verkoopt een tiende te Wetterbeek.

1232 Van Lokeren, *Chartes et Documents de l'abbaye de Saint-Pierre à Gand I*, blz. 263: Radulphus ruilt zijn bezittingen in Swinarde en Zeverghem tegen deze van de abdij in Munte en Badinghem.

1234 Walters, *Geschiedenis de Zusters der Bijloke te Gent*, II, blz. 286: Radulphus verleent vrijheid van tol op zijn grondgebied.

1235 E. De Marneffe, *Cart. de l'abbaye d'Afflighem*, blz. 530-531: Radulphus bekrachtigt de stichting die zijn vader deed in de abdij van Affligem.

Na dit jaartal schijnt Radulphus geen oorkonden meer te hebben uitgevaardigd. Hij is waarschijnlijk kort na 1235 overleden. Hij verschijnt voor het eerst in 1189. Hieruit kunnen wij min of meer het jaar van zijn geboorte berekenen. Een belangrijke oorkonde voor het van Maerlant probleem is wel deze uit 1226, waarin wij vernemen dat de oudste zoon van Radulphus, die Gerardus heette, in het huwelijk trad met Catherina, dochter van de ridder Jan van Cysoing. De vraag kan worden gesteld: wat heeft dat te maken met het van Maerlant-probleem?

Jacob de Coster van Maerlant heeft van de Heer van Voorne de bestelling gekregen van de Merlijn en dit werk geschreven ter eer van Albrecht van Voorne, burggraaf van Zeeland, zoon van Hendrik van Voorne. Hoe kwam Jacob de Coster van Maerlant, die zich later als Jacob van Maerlant liet doorgaan, aan deze bestelling? Indien hij koster te Maerlant bij Den Briel was, kan dat worden uitgelegd. Doch indien hij daar nooit koster is geweest en nooit op Voorne heeft verbleven?

De zuster van Catherine van Cysoing was gehuwd met Hendrik van Voorne. Het huwelijk blijkt uit een oorkonde van Jan IV van Cysoing, uit 1231, waarin deze belooft Robrecht van Bethune te vergoeden omdat deze als borg is opgetreden voor Hendrik van Voorne in verband met het huwelijk van zijn dochter met gezegde Hendrik van Voorne.

Leuridan heeft in zijn studie: „*Les Sires de Cysoing et leur domaine féodal.*" zonder reden het besluit getrokken dat het huwelijk van Catherine van Cysoing met Gerardus van Roden nooit tot stand kwam. Na de oorkonde uit 1226 te hebben geciteerd, schrijft hij: „Cinq ans plus tard le mariage ne semble pas réalisé [18]." Het enige bewijs dat hij hiervoor inbrengt is de oorkonde van juli 1231 [19]. Een bewijs is dit echter niet: het is immers duidelijk dat indien Jan IV van Cysoing twee dochters uit te huwen had, hij ook van de ridder die zijn tweede dochter zou huwen, eiste dat er een borg zou worden gesteld. Het is vanzelfsprekend dat hiervoor Robrecht van Bethune werd aangeduid. De charter van juli 1231 kan dus niet worden ingeroepen als bewijs dat het huwelijk van Gerardus van Roden met Catherine van Cysoing niet doorging. Er is ten ander in deze charter geen sprake van Catherine. De naam van de dochter werd niet vermeld... „*adversus Henricum de Vornes, militem, de omni eo de quo cartulam dictus H. habet de me de maritagio filiee mee, et debeo eum penitus reddere indempnem per abandonnum omnium rerum mearum, quas, si defeceram, posset capere in conductu meo*". Wellicht werd in de oorkonde van 1226 de naam van de jonkvrouw Catherina vermeld om elke verwarring uit te sluiten met de andere huwbare dochter van Jan van Cysoing, die nadien met Hendrik van Voorne is gehuwd. In de oorkonde van 1231 was de vermelding van de naam van deze jonkvrouw overbodig. Het besluit van Leuridan steunt dus op geen vaste grond en wordt zo goed als gelogenstraft door het feit dat de vrouw van de oudste zoon van Radulphus Catherina heette. Uit een oorkonde uit 1252 is het geweten dat de vrouw van Gerardus van Roden, zoon van Radulphus, Catherina heette.

Wat nu de naam betreft van de jonkvrouw die met Hendrik van Voorne in het huwelijk trad, deze staat thans nog niet vast. Uit Assen kreeg ik op 22 december 1959, van Dr. MR. H. P. Schaap volgend schrijven: „Naar aanleiding van een vraag mijnerzijds in het maandblad „De Nederlandse Leeuw", van december 1959, kolom 482, schrijft C. W. L. baron, van Boetzelaar mij, d. d. 20 dezer, uit Lunteren: Wat betreft uw vraag in N. L., 482, aangaande Van Voorne - Van Cysoing, heb ik een vermoeden - en niet meer dan dat - dat de voornaam van de jonkvrouw Cysoing Mabelia zou kunnen zijn. Ik beschik thans niet over de gegevens die mij tot dat vermoeden brachten, doch ik herinner mij dat ik ertoe kwam, doordat twee of meer van haar nakomelingen - ik meen kleindochters - zo heetten. Indien zou blijken, dat deze naam onder haar nabije voorouders zou voorkomen, zou dat vermoeden versterkt worden."

Welnu, de moeder van Jan IV van Cysoing heette Mabilia[21]. Zij was de dochter van Boudewijn, graaf van Wijnen (Guines) en Chrétienne d'Andres. De grootmoeder van de vrouw van Hendrik van Voorne heette dus Mabilia, zodat het vermoeden van C. W. L. van Boetzelaar hierdoor nog wordt versterkt.

De moeder van Albrecht van Voorne was dus de schoonzuster van Gerardus van Roden. Nadat de klerk van de Heren van Roden, Jacob de Coster van Maerlant, voor Heila van Roden de Alexander had geschreven, kreeg hij van Hendrik van Voorne en diens vrouw de bestelling van de Merlijn. De dichter trad in de Alexander vrijmoedig op voor de vrije doorvaart door de Schelde, het twistpunt in deze tijd tussen Vlaanderen en Zeeland. Ongetwijfeld viel de Alexander in de smaak van de Burggraaf van Zeeland en trok dit werk

de aandacht van de Heer van Voorne op de schrijver van het boek . Graag zal de vrouw van Gerardus van Roden het naar haar zuster hebben doorgezonden. Jacob van Maerlant was hiervan op de hoogte en schrijft dan ook in zijn Merlijn:

Ic Jacob de coster van Maerlant
Dien gij te voren hebt bekent in Alexanders Yeesten.

Door de ridders van Roden weet de dichter dat Albrecht van Voorne de Alexander had gelezen. Nu hij voor het eerst voor vreemde bestellers schrijft, voelt hij de noodzakelijkheid aan zich volledig bekend te maken. In zijn voorgaande werken noemde hij zich eenvoudigweg Jacob. Nu schrijft hij zijn naam voluit. Het zou geen zin hebben gehad zich bij de burggraaf van Zeeland als koster van Maerlant voor te stellen. Albrecht van Voorne zou dat als een kaakslag hebben aangevoeld. De dichter was dan ook geen koster te Maerlant, en schrijft naar Albrecht van Voorne: Gij kent mij reeds, daar gij mijn Alexander hebt gelezen. Hier is mijn naam: Ik heet Jacob de Coster van Maerlant.

Nu wij het toch hebben over Gerardus van Roden, de oudste zoon van Radulphus, schijnt het gewenst erop te wijzen dat hij herhaaldelijk optrad op het politieke vlak van het graafschap Vlaanderen. In 1245 beloofde hij, met een groot aantal ridders uit Vlaanderen, dat hij trouw zou blijven aan de koning van Frankrijk, indien de gravin Margareta haar beloften niet zou houden. Gerardus de Rhodes staat onder nummer 52 op de lijst van deze ridders [21].
In hetzelfde jaar, in maart, beloofde hij trouw aan deze van haar kinderen die de gravin Margareta zou opvolgen. Hier staat hij vermeld als Gerardus de Rodes [22]. In 1248 stond hij borg voor Floris, broeder van Willem, graaf van Holland. Het betrof een bedrag van 7200 ponden Vlaamse munt, bedrag dat Floris beloofd had aan de gravin in twee termijnen uit te betalen: 11 oogst 1248 [23]. In 1250 tekenen Gerardus de Rodes en de ridder Eustachius de Rodio alsmede Arnould van Cysoing, de schoonbroeder van Gerardus van Roden, het verdrag van 19 mei tussen de gravin Margareta enerzijds en koning Willem en zijn broeder anderzijds nopens zekere rechten, inkomsten en wetten van de Zeeuwse eilanden, tussen de Schelde en Heidensee [24]. In 1256 werd te Péronne vrede gesloten tussen Vlaanderen en Holland. Op 13 oktober kwam de uitspraak van de hertog van Brabant. Het vredesverdrag werd op deze dag te Brussel getekend en Gerardus van Roden legde de belofte af het Hollands-Vlaams verdrag van Péronne te aanvaarden en te doen onderhouden. Gerardus van Roden was dus een ridder die hoog in aanzien stond.

Daar het aantal bladzijden dat ter beschikking staat beperkt is, voelen wij ons genoodzaakt nu onmiddellijk een ander terrein te betreden, dat van de ridders van Roden te Snellegem.

DE RIDDERS VAN RODEN TE SNELLEGEM en de ABDIJ VAN SINT-ANDRIES.

Hier treden wij op een nagenoeg totaal onbekend gebied. Met opzet hebben wij de gegevens die wij hebben kunnen verzamelen over de ridders van Roden in de dertiende eeuw in het *Brugs Ambacht* in de voorgaande bladzijden verzwegen om hen des te duidelijker aldaar in het daglicht te stellen. Het zal ons de gelegenheid geven naar een groot aantal oorkonden te verwijzen en een deel ervan te laten verschijnen.

In het Rijksarchief te Brugge berusten onder de blauwe nummers veel oorkonden uit het fonds van de abdij van Sint-Andries, in verband met de ridders van Roden, die nooit werden uitgegeven; enkele andere zijn terug te vinden in het archief van het Sint-Janshospitaal te Brugge. Nooit werd er voldoende de aandacht op getrokken, omdat het niet geweten was dat een tak van de ridders op het riddershof te Snellegem had verbleven. Voor het van Maerlantprobleem zijn deze oorkonden nochtans van het grootste belang.

Een toeval bracht mij ertoe hun verblijf te Snellegem te ontdekken. Bij het onderzoeken van het obituarium van Snellegem las ik onder 2 april de nu bekende tekst: „*Obiit Dominus geerardus Myles et Margareta uxor eius qui contulit presbytero ij solidos par. custodi XIJ denarios par. supra mensionem Jacobi custodi(s) infra atrium*." Er werd dus in de kerk van Snellegem een jaargetijde gesticht voor de ridder Gerardus en zijn vrouw Margareta. Na de riddergeslachten te hebben opgezocht die zich op het riddershof te Snellegem hebben gevestigd, bleek aldra dat er slechts één ridder met naam Gerardus, met een jonkvrouw die Margareta heette, was gehuwd, nl. Gerardus van Roden, gehuwd met Margareta van de Woestine. Hij was de broeder van Radulphus en woonde te Snellegem op het Oosthof nabij de kerk.

Over het obituarium en het gestichte jaargetijde werden in het Brugs Ommeland meer gegevens verstrekt: wij blijven hier bij ons onderwerp: de ridders van Roden te Snellegem [25].

Het staat vast dat Gerardus van Roden, die in Engeland met zijn twee zonen, Radulphus en Gerardus, jaren lang verbleef en dikwijls in dienst van de koning aldaar naar het vasteland heen en terug reisde, te Snellegem een woonstverblijf had. Op 30 april 1215 oorkonden Gerardus, miles, dominus de Roden, Hildegardis, zijn vrouw en hun zoon Radulphus, dat zij aan Walter en Jan Bigge, zonen van Walter Bigge van Houtave, de toelating verleenden een van de 24 delen van de tienden van Houtave, te verpanden aan de abdij van Sint-Andries bij Brugge. De oorkonde werd uitgevaardigd op de abdij en daarna plechtig bekrachtigd op het ridderhof te Snellegem (Bijlage I). Snellegem ligt op 10 km. ten westen van Brugge en paalde ten oosten aan het grondgebied van de abdij van Sint-Andries en ten noorden aan dit van Houtave. De monniken waren dus naaste geburen van het ridderhof en de ridders van Roden leefden in beste verstandhouding met hen. Arn. Goethals schrijft dan ook in zijn Chronica Monasterii Sancti Andree „*In hiis omnibus emptionibus magnus nobis fautor extitit dominus Gerardus; miles, dominus de Roden, et Hidegardis, uxor ejus, et Radulphus, prefati Gerardi filius, cum fratre suo Gerardo, et domna Sibilia de Waverijn et Lillers, qui omnes eorum que empta fuere in Hautauwe domni fuere feudarii.*"

De tekst vraagt een woord uitleg. Houtave lag in de vruchtbare polderstreek. De ridders van Roden beschikten in 1215 nog over het personaat van Houtave en van Nieuwmunster, dat aan de noordhoek van Houtave paalde. Ze waren in deze twee parochies in het bezit van talrijke tienden die zij in de dertiende eeuw zochten te verpanden en te gelde maken. Zij hielden deze tienden in leen van Sybilla van Wavrijn en van Lillers, dochter van Pieter van de Elzas, die een broeder was van de graaf Filip van de Elzas. Houtave en Nieuwmunster waren, zoals nagenoeg gans de poldervlakte en ook het domein Snellegem, oud grafelijk bezit. Sybilla hield in 1215 de tienden van Houtave en van Nieuwmunster in leen van haar bloedverwante, de gravin van Vlaanderen. Ook het personaat van deze twee parochies hielden de ridders van Roden in leen van Sybilla. Het is dan ook uit te leggen dat wanneer de abdij van Sint-Andries de tienden opkocht te Houtave of Nieuwmunster, zij zich te wenden had tot de ridder van Roden en deze de goedkeuring moest aanvragen van Sybilla van Wavrijn. Er liggen in het fonds van de abdij van Sint-Andries een zeker aantal oorkonden van deze laatste in verband met de aankoop van tienden te Houtave en Nieuwmunster en het schenken van het personaat.

De abdij van Sint-Andries was in de dertiende eeuw en wellicht reeds vroeger in het bezit van een zeer grote hofstede in de noordhoek van Houtave. Het is niet geweten in welke omstandigheden ze er de eigendom van verwierf; deze hofstede heette „Het Middelhof"; niet ver van deze hofstede lag een kleiner hofstede waarop het geslacht de Coster woonde. Het zal dan ook niemand verwonderen dat de monniken van de abdij herhaaldelijk in betrekking kwamen met de familie de Coster, des te meer daar Weitkinus de Coster, *clericus de Houtawa*, een leenman was van de ridders van Roden.

De abdij van Sint-Andries had haar aandacht op Houtave en Nieuwmunster gevestigd en zocht aldaar meer en meer tienden op te kopen. Een tweede oorkonde uit 1215 komt dit bevestigen.

In juni 1215 oorkonde Willem, proost van het kapittel van Sint-Donaas en kanselier van de graaf, samen met Jozef, deken van Sint-Donaas, dat Willem, zoon van Bertilde van Zuienkerke, een van de 32 delen van de tienden van Houtave, dat hij in leen hield van Gerardus van Roden, verpand had aan de abdij van Sint-Andries (Bijlage II).

De reeks gaat verder. In november 1215 oorkondt Gerardus van Roden dat Riquardus Balca een van de twaalf delen van de tienden van Houtave, dat hij van hem in leen hield, verpand heeft aan dezelfde abdij. Er is hier nog altijd sprake van Gerardus senior (de oudste). Een bewijs hiervoor is dat zijn zoon Radulphus verschijnt onder de getuigen. Verscheidene ridders uit het land van Roden waren voor deze gelegenheid naar Snellegem gekomen en traden als getuigen op. De oorkonde werd uitgevaardigd te Snellegem, *in domo mea*- in mijn wonig (Bijlage III).

De volgende twee oorkonden werden uitgevaardigd te Melle.

In april 1216 oorkonden Gerardus van Roden en Hildegardis van Melle dat de ridder Gossuinus van Varsenare een van de acht delen van de tienden van Houtave, dat hij van hem

in leen hield, aan de abdij van Sint-Andries heeft verkocht (Bijlage IV).

In april 1217 oorkonden Gerardus en Hildegardis dat Balca van Houtave, met hun toestemming, een van de twaalf delen van de tienden van Houtave, dat hij van hen in leen hield, verkocht heeft aan dezelfde abdij (Bijlage V).

De aandacht wordt getrokken op de namen van de ridders die in vermelde oorkonden voorkomen.

Na 1217 verschijnen geen oorkonden meer van Gerardus van Roden. Hij is immers zoals wij boven reeds hebben vermeld, in 1218 gestorven. Na 1218 hebben wij (zie boven) geen oorkonden meer door hem uitgevaardigd gevonden. Uit een andere bron weten wij dat de koning van En-geland op 14 maart 1218 Radulphus van Roden in het bezit stelde van al de lenen in Engeland waardoor Gerardus door hem werd begiftigd.

Het was ongetwijfeld de bedoeling van de abdij van Sint-Andries nog meer tienden op te kopen in Houtave en in Nieuwmunster. In september 1216 kreeg zij van de Bisschop van Doornik de toelating in deze beide parochies en ook in deze van Sint-Baafs bij Brugge, zich al de tienden aldaar, die zij kon bemachtigen, aan te schaffen. Een bewijs hiervoor is de volgende oorkonde: *Walterus, Tornacensis Episcopus, universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint in domino salutem. Quia Deum habentes pre oculis, et animarum utilitati providere desiderantes ad hoc ut decime a laicorum manibus extrahantur et ad usum ecclesiarum divertantur, diligentem et devotam in domino habemus intentionem, universitati vestre volumus esse manifestum quod si ecclesia Sancti Andree juxta Brugis, de Houtauwa, de Novo Templo, et S. Bavonis foris Brugis decimas emptione seu pignoris obligatione, erga laicos quoscumque, sibi comparare poterit, ratum habemus et acceptum, et in hujus rei testimonium presentem paginam scribi fecimus, et sigilli nostri appensione roborari.*

Actum Tornaci, anno domini millesimo ducentesimo decimo sexto, mense Septembri, Sabbatho post Nativitatem B. Marie.

R. A. Br., *Découvertes 250*, I, Cart. van de abdij van Sint-Andries, folio 79 recto.

In deze oorkonde drukt de bisschop van Doornik uitdrukkelijk het verlangen uit dat de tienden zouden onttrokken worden aan de handen van de leken. Zij is ook de oudst bekende oorkonde waarin de parochie van Sint-Baafs wordt vermeld. De parochie werd waarschijnlijk in de twaalfde eeuw gesticht.

RADULPHUS VAN RODEN, OUDSTE ZOON VAN GERARDUS.

De verkoop van tienden aan de abdij van Sint-Andries hield niet op met het afsterven van Gerardus. De abdij bleef belangstelling tonen voor de tienden van Houtave en Nieuwmunster en zocht in deze rijke polderstreek een veilige geldbelegging. Haar goede betrekkingen met de ridders van Roden maakten haar dit gemakkelijk: Radulphus nam, zoals veel ridders uit zijn tijd, de gelegenheid die hij kreeg te baat om zijn tienden te gelde te maken.

Einde juni 1220 oorkondt Radulphus van Roden dat hij, met de toestemming van zijn vrouw Bertha, een van de zestien delen van de tienden van Houtave, dat hij door erfrecht had verkregen, voor 80 ponden heeft verpand aan de abdij van Sint-Andries (Bijlage VI).

Einde juni 1220 oorkondt Walter, bisschop van Doornik, dat Radulphus van Roden, in zijn tegenwoordigheid, de verkoop die Gossuinus, ridder van Varsenare, en Rijkaard van Houtave aan de abdij van Sint-Andries deden, alsmede de giften, die Radulphus van Roden en Willem, zoon van Bertilde, schonken aan gezegde kerk, met de goedkeuring van zijn overleden vader en van zijn moeder Hildegardis, welwillend heeft bekrachtigd (Bijlage VII)

In juli 1220 oorkonden Radulphus en zijn vrouw Bertha, dat de ridder Gossuinus Varsenare, met hun goedkeuring, de offergaven en kleine tienden van Houtave, die deze ridder van hen in leen hield, aan de abdij van Sint-Andries heeft verkocht (Bijlage VIII)

In juli 1220 oorkondt Radulphus van Roden en zijn vrouw Bertha, dat Kristiaan van Nieuwmunster een van de zestien delen van de tienden van Houthave, voor 100 ponden aan de abdij van sint-Andries, met hun goedkeuring, heeft verkocht (Bijlage IX).

Op 21 december 1220 oorkondt Radulphus van Roden dat hij, met de toestemming van zijn moeder Hildegardis en van zijn vrouw Bertha, de helft van de tienden van Snellegem, die hij van de graaf van Vlaanderen in leen hield, aan zijn broeder Gerardus in leen heeft geschonken (Bijlage X). Radulphus woonde te Melle en zijn jongere broeder Gerardus op het ridderhof te Snellegem, dat een oud grafelijk domein was. Radulphus hield er de tienden rechtstreeks in leen van de graaf. Te Houtave en te Nieuwmunster hield hij de tienden, zoals boven reeds gezegd, in leen van Sybilla van Wavrijn. Nog dezelfde dag oorkondt Gerardus dat hij de helft van de tienden van Snellegem, die hij van zijn broeder in leen had verkregen, voor 150 ponden verpand heeft aan de abt en het klooster van Sint-Andries (Bijlage XI).

Op 21 december 1220 - dezelfde dag nogmaals, oorkondt Radulphus van Roden dat zijn broeder Gerardus, met zijn toestemming en deze van zijn moeder Hildegardis en zijn vrouw Bertha, de helft van de tienden van Snellegem, die Gerardus van hem in leen had verkregen, verpand heeft aan de abt en het klooster van Sint-Andries (Bijlage XII). De laatste drie oorkonden werden tezelfdertijd te Melle uitgevaardigd. Een maand later, op 27 januari 1221 maakte Johanna, gravin van Vlaanderen en Henegouwen, bekend dat Radulphus van Roden de tienden, die hij te Snellegem opstreek en in leen hield van Johanna, in haar handen gaf om ze als gift te schenken aan de abdij van Sint-Andries. De abdij schenkt hem inkomsten te Jabbeke en te Houtave die hij, ter vervanging van zijn leen te Snellegem, in leen zal houden van de gravin (Bijlage XIII). Dr. Theo Luykx heeft in 1946 in de «Verhandelingen van de Vlaamse Academie» deze oorkonden uitgegeven.

De gegevens die voorafgaan zullen ze in een klaarder licht stellen.

De abdij van Sint-Andries zocht nog immer voort haar geld te beleggen en haar invloed uit te breiden in de voormelde parochies Snellegem, Houtave en Nieuwmunster. In dat gebied zou dan ook meer dan één roeping tot het kloosterleven ontstaan. Een feit dat ongetwijfeld hiertoe veel heeft bijgedragen was, dat de abdij van Sint-Andries het personaat verkreeg van Houtave en Nieuwmunster. De ridders van Roden waren niet in het bezit van het personaat van Snellegem: dit werd reeds in de elfde eeuw of zelfs vroeger toegezegd aan de abdij van Sint-Quinten-ten-Berge in Vermandois. Zij waren echter in het begin van de dertiende eeuw nog in het bezit van het personaat van Houtave en Nieuwmunster. Zij zagen echter goed in dat ze dit niet langer meer konden bewaren.

Op 21 januari 1221 oorkondt Radulphus van Roden dat hij met de toestemming van zijn vrouw Bertha en van zijn moeder Hildegardis en zijn broeders Gerardus en Gerbodo, zijn tienden van Snellegem en een zestiende deel van de tienden van Houtave dat hij door erfrecht had verkregen aan de abt Johannes en het klooster van Sint-Andries voor 400 ponden Vlaamse munt heeft verkocht. Hij oorkondt nog daarbij dat hij het personaat van Houtave en Nieuwmunster als aalmoes geschonken heeft aan Johannes abt, en aan het klooster van Sint-Andries. De oorkonde, die het nummer 7378 blauw draagt en in het Rijksarchief te Brugge berust, is in zeer slechte staat en werd daarom op stevig papier geplakt (Bijlage XIV). Daarop volgt in februari 1221 de goedkeuring van Sybilla, domina de Walverin et de Lillers (oorkonde nr. 7375 blauw, ibidem) en de supplicatio of smeekbrief door haar tot de gravin, haar bloedverwante, gericht waarin ze haar vraagt de verkoop van tienden te Houtave en de schenking van het personaat van Houtave en Nieuwmunster goed te keuren (19 februari 1221, oorkonde nr. 7382 blauw, ibidem) en een Vidimus van deze supplicatio, afgeleverd door R. Tornacensis ecclesie et Flandrens. archidiaconus et R. ecclesie beati Donatiani in Brugis decanus (oorkonde nr. 7103 blauw, ibidem). In maart 1221 bevestigt dan eindelijk Johanna, gravin van Vlaanderen en van Henegouwen, als opperste eigenares en op aanvraag van Sybilla van Wavrijn, al hetgeen Radulphus van Roden in de boven vermelde oorkonde heeft geoorkond. Dr. Theo Luykx heeft in zijn reeds vermelde werk „Johanna van Constantinopel" op blz. 547 deze oorkonde, die in het Rijksarchief te Brugge berust en het nr. 7377 blauw, uitgegeven.

In maart 1221 geeft Radulphus van Roden, met toestemming van zijn vrouw Bertha van zijn moeder Hildegardis en van zijn broeder Gerardus, aan de abdij van Sint-Andries de toelating de tienden van Houtave en van Nieuwmunster, die zijn leenmannen nog van hem in leen hielden, op te kopen (Bijlage XV). Uit de oorkonde blijkt dat Sylilla van Waverijn vooraf was geraadpleegd en haar toestemming had verleend. Er berust in het Rijksarchief te Brugge een oorkonde genummerd 7104 blauw uit februari 1221 waarbij ze de abdij van Sint-Andries bemachtigde al de tienden in Houtave en Nieuwmunster, die van haar in leen werden gehouden, op te kopen.

De ridders van Roden hadden ook bezittingen in het land van Waas. Radulphus had een deel van de tienden van Beveren-waas door erfrecht verkregen. Het kan zijn dat zijn grootmoeder, Gertruide, tot het geslacht van de ridders van Beveren behoorde.

Hij was in elk geval verwant met de ridder Diederik van Beveren, de burggraaf van Diksmuide. In 1214 maakte Diederik van Beveren, reeds aanpraak op de tienden van de Bencebruch, een uitgestrekt broekland op 2 km. van de kerk van Snellegem gelegen[26]. In 1224 stichte Diederik van Beveren, met toestemming van zijn vrouw Isabella van Wallers, de kapelanie van de Hoogmis in de Sint-Salvatorskerk te Brugge. Hij deed deze stichting met een deel van de tienden die hij te Snellegem bezat. Deze stichting werd nog hetzelfde jaar goedgekeurd door de gravin Johanna van Constantinopel en in 1226 door de Bisschop van Doornk [27]. Deze tienden waren de „*tercia pars tocius decime de Snellengheem*".

De ridders van Roden hadden dus hun bezittingen in Beveren-Waas en de ridders van Beveren-Waas in Snellegem.

In maart 1221 oorkondt Radulphus van Roden dat hij met toestemming van zijn vrouw Bertha, van zijn moeder Hildegardis en van zijn broeders Gerardus en Gerdobo, zijn tiend van Beveren-Waas, dat hij door erfrecht had verkregen, als gift geschonken heeft aan de abdij van Sint-Andries. Deze oorkonde is overgeschreven in een Vidimus van W., deken van de stad Brugge (Bijlage XVI).

In maart 1221 oorkonden Diederik van Beveren en Radulphus van Roden dat zij goedkeuren dat Hendrik, zoon van Geve, een tiend dat hij van hen in leen hield, voor een rente van 30 schellingen heeft uitgewisseld met de abdij van Sint-Andries (Bijlage XVII). Deze Hendrik woonde te Snellegem en was een leenman van Radulphus van Roden. Wellicht was hij er klerk van de Heren van Roden. Dit zou blijken uit de tekst op een klein lang strookje perkament geschreven waarmede Radulphus deze Hendrik naar Sybilla van Waverijn zond, hem volmacht gevende om een nog hangende zaak tussen Radulphus en Sybilla te regelen (Bijlage XVIII).

In december 1222 oorkondt Radulphus dat Willem, zoon van Bertilde van Zuienkerke, een zestiende deel van de tienden van Houtave, dat hij van hem in leen hield, voor 80 ponden aan de abdij van Sint-Andries heeft verpand (Bijlage XIX).

In mei 1223 oorkondt W. abt van de abdij van Sint-Quinten-ten-Berge, dat hij op aanvraag van Walter, abt van de abdij van Sint-Andries, de verkoop van de tienden van Snellegem aan gezegde abdij goedkeurt. Deze goedkeuring werd gevraagd omdat de abdij van Sint-Quinten-ten-Berge in het bezit was van het personaat van Snellegem (Bijlage XX).

In 1228 oorkondt Bertha, vrouw van Radulphus van Roden, dat Walter Bighe en zijn broeder Jan een twaalfde deel van de tienden van Houtave en een vierde deel van de offeranden van Houtave verkocht hebben aan het Sint-Janshospitaal te Brugge. De verkoop greep plaats met de goedkeuring van Radulphus, haar echtgenoot, en van zijn broeder Gerardus van Roden van Snellegem, van wie Walter en Jan Bigghe genoemde tienden en offeranden in leen hielden (Bijlage XXI).

In april 1229 oorkondt Radulphus van Roden dat zijn broeder met zijn toestemming een tiend van Houthave, dat Gosuinus Banst van zijn broeder Gerardus van Roden in leen hield, geschonken heeft aan de Sint-Salvatorskerk te Brugge om er een kapelanie mede te stichten (Bijlage XXII). De stichting werd door Johanna van Constantinopel goedgekeurd.
Deze oorkonde is een van de oorkonden door de gravin uitgevaardigd die aan de speurzin

van Dr. Theo Luykx is ontsnapt (Bijlage XXIII).

De laatste oorkonde van Radulphus van Roden die wij in het Rijksarchief te Brugge hebben gevonden werd uitgevaardigd in het jaar 1236. Door deze oorkonde werd vrijheid van dienstbaarheid verleend aan de vrouw Ermergardis, dochter van Lismodis van Gistel, en aan al haar nakomelingen. Deze oorkonde is om twee redenen van groot belang. Ze bevestigt vooreerst de mening die wij boven hebben uitgebrukt dat Radulphus kort na 1236 is overleden. De laatste oorkonde van hem uit de reeks die wij boven lieten verschijnen was immers uit 1235. Er is echter nog een tweede reden die het belang van deze oorkonde doet uitkomen. Wij vernemen er immers in dat Ermergardis dienstbaarheid verschuldigd was aan de neef van Radulphus, Gerardus van Barleghem, zoon van Gerardus van Roden van Snellegem, de broeder van Radulphus. Uit de oorkonde blijkt dat de vader van Gerardus van Barleghem toen reeds overleden was en dat deze laatste nog een kind was, dat de jaren van verstand niet had bereikt. Wij wijzen er nog op dat dezelfde Emergardis ook dienstbaarheid verschuldigd was aan ridder Boudewijn van Beveren, en deze haar van alle dienstbaarheid ontsloeg. Hieruit blijkt nogmaals dat de ridders van Roden en deze van Beveren-Waas met elkander waren verwant. Boudewijn was de broeder van Diederik van Beveren, burggraaf van Diksmuide (Bijlage XXIV). Daar hij zoals zijn broeder nog andere rechten en bezittingen in Snellegem had, is het zo goed als zeker dat beide deze door erfrecht hadden verkregen [28].

Wij kunnen ook als zeker aannemen dat de vrijgemaakte vrouw Ermergardis, die een gehuwde vrouw met kinderen was, te Snellegem woonde. Haar moeder had echter gewoond of woonde in de moere te Gistel.

GERARDUS VAN RODEN, BROEDER VAN RADULPHUS

Gerardus woonde te Snellegem, op het ridderhof dat in de geschiedenis bekend staat als „Het Oosthof". Hij was gehuwd met Margareta van de Woestine, dochter van Filip van de Woestine en van N. uit Winnoksbergen. Na zijn legerdienst in Engeland kwam hij naar Snellegem terug en hij bleef er wonen tot aan zijn afsterven. Hij is de enige ridder van Roden die er vermeld staat in het obituarium. Veel oorkonden van hem zijn er, in verband met het Brugs Ambacht, niet te vinden.

Op 21 december 1220 oorkondt hij dat hij de helft van de tienden van Snellegem, die hij van zijn broeder Radulphus in leen had gekregen, verpand heeft aan de abdij van Sint-Andries bij Brugge (Bijlage XXV).

Op 28 november 1224 verklaart hij dat Jan Bigge beloofd heeft dat deze de Bisschop van Doornik zal vergoeden voor de schade die hij en zijn vrienden aan de Bisschop hebben veroorzaakt in verband met de tienden van Vlissegem. De kerk van Vlissegem was in het bezit van de Bisschop. Jan Bigge, een leenman van Gerardus, woonde op een hofstede in de noordhoek van Houtave, die aldaar paalde aan Vlissegem. De grenslijn tussen beide parochies was nog niet vastgelegd. Aldus konden betwistingen ontstaan: het was niet duidelijk aan wie de tienden van enkele stukken grond, die aan de grenslijn lagen dienden te

worden betaald (Bijlage XXVI).

In juli 1226 oorkonden Gerardus en zijn vrouw Margareta dat Heilawidis, weduwe van Willem, zoon van Bertildis, van Zuienkerke, een zestiende deel van de tienden van Houtave, dat hij van hen in leen hield, voor 150 ponden heeft verkocht aan Walter, abt van de abdij van Sint-Andries (Bijlage XXVII).

In april 1228 oorkonden Gerardus en zijn vrouw Margareta dat Gossuinus Banst en zijn broeders Willem en Diederik en zijn vrouw Ada, Weitinus Hategoed en zijn vrouw Clemma, zuster van Gossuinus Banst, een zestiende deel van de tienden van Houtave aan hen hebben teruggegeven om er een kapelanij mede te stichten in de Sint-Salvatorskerk te Brugge (Bijlage XXVIII).

In mei 1228 oorkondt Gerardus dat Walter Bighe en zijn broeder Jan een twaalfde deel van de tienden van Houtave en een vierde deel van de offeranden hebben verkocht aan het Sint-Janshopitaal te Brugge (Bijlage XXIX).

In september 1228 oorkonden Gerardus en zijn vrouw Margereta dat Weitinus, zoon van Godildis, een rente heeft verkocht aan het Sint-Janshospitaal te Brugge (Bijlage XXX).

Waarschijnlijk was deze oorkonde de laatste die Gerardus van Roden heeft uitgevaardigd. Hij is overleden na september 1228 en vóór de eerste zondag van de vasten van 1236 (zie Bijlage XXV), en niet in 1246 zoals wij in 1951 in een bijdrage over Jacob van Maerlant, ons steunend op een oorkonde uit dit jaar, in het "Genootschap voor Geschiedenis" (Société d'Émulation) Brugge hebben geschreven.

Het jaargetijde in het obituarium van Snellegem ingeschreven en waarvan de last gelegd werd op het huis binnen het atrium gelegen waarin Jacob de Coster woonde, was zonder twijfel een jaargetijde dat diende te worden gecelebreerd voor Gerardus van Roden en Margareta van de Woestine. Gerardus is vroeger overleden dan voorheen werd gedacht. Daardoor valt de nieuwe stelling in het van Maerlantprobleem niet. Er kon immers elk jaar in de parochiekerk van Snellegem op de sterfdag van Gerardus van Roden een H. Mis worden opgedragen of een jaargetijde worden gecelebreerd, maar dit kon niet voor hem en zijn vrouw die nog in leven was. Het jaargetijde voor de ridder Gerardus en voor Margareta werd slechts na haar afsterven gedaan en werd dan ook slechts na haar dood in het jaargetijdenboek ingeschreven. Op het ogenblik van de stichting van het jaargetijde of bij het inschrijven in het obituarium woonde Jacob de Coster binnen het atrium van de kerk van Snellegem.

Wij eindigen hier dit overzicht van de oorkonden die Gerardus van Roden, de oudere, en zijn twee zonen Radulphus en Gerardus uitgaven. Plaatsgebrek belet ons deze studie nog verder uit te breiden. Voor het van Maerlantprobleem is eigenlijk slechts nu het spannend ogenblik aangebroken. Gerardus van Roden, gehuwd met Catharina van Cysoing, en Gerardus, gehuwd met Beatrix van Assebroek, waren tijdgenoten van Jacob van Maerlant. Ook over de kleinzoon van Radulphus, Gerardus van Roden, gehuwd met Mabelie van Winti,

t.t.z. van Scheldewindeke, waarvan M. Gastout schrijft dat hij, met zijn bezittingen over zee, de belangrijkste onder de Heren van Roden schijnt te zijn geweest, is er meer te zeggen.

Voor het van Maerlantprobleem is de afstamming van Gerardus van Roden van Snellegem, die betrekkelijk vroeg overleed, van nog groter belang. Hij had twee kinderen: Margareta en Gerardus. In 1232 was Margareta reeds gehuwd met de ridder Willem van Maldegem. Haar broeder Gerardus, die later als Gerardus van Barlegem zou optreden, was in 1236 nog een kind. Het is te vermoeden dat Willem van Maldegem als voogd optrad van dit kind. Dit zou de reden zijn waarom Weitkinus de Coster van Houtave, een leenman van de ridder van Snellegem, zich tot hem richtte om het verbreken van een leenverband te bekomen: de jonge Gerardus van Barlegem was toen nog te jong om dit leenverband te breken.

Als er een tweede "Album Jos. De Smet" verschijnt, zullen wij een plaatsje bepreken en deze studie over de ridders van Roden verder uitwerken.

E.H. J. NOTERDAEME

(Album Jos. De Smet - West-Vlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde - MCMLXIV)

BIJLAGEN

Wij laten hier nu de belangrijkste oorkonden, die wij hebben vermeld, verschijnen. Enkele nemen wij geheel op. Van andere zullen wij, om plaats te winnen, slechts de belangrijkste gegevens mededelen. Ik ben ervan overtuigd dat deze oorkonden in menig opzicht niet zonder belang zijn, bv. voor de studie der riddergeslachten in Vlaanderen in de eerste helft van de dertiende eeuw en ook wel voor deze der toponymie. In meer dan een geval kunnen vergissingen in het woordenboek der toponymie van K. De Flou worden rechtgezet. Deze geleerde schrijft bv. bij het woord : Hoenberga, een niet meer bekende heerlijkheid, misschien te Snellegem. Te Snellegem heeft nooit zulke heerlijkheid bestaan ; zij is te zoeken in het land van Aalst. Dezelfde geleerde geeft Hofstaden als een oudere vorm van Hoogstade in West-Vlaanderen en verwijst naar een oorkonde, waaruit duidelijke blijkt dat elders moet worden gezocht. De ridders die voor en na de ridder van Hofstaden optreden zijn allen uit het land van Aalst. In menig ander opzicht zullen de voornaamste gegevens van deze oorkonden worden geraadpleegd.

Bijlage I - 1215. 30 april

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ego Gerardus, miles, dominus de Roden, Hildegardis, uxor mea, Radulfus, miles, filius, noster notum facimus universis presentem paginam inspecturis, quod Walterus et Johannes, filii Walteri Bigges de Houtawe, de nostro assensu et licentia, vicesimam quartam partem decime quam de me praedictus Walterus filius Bigges, tenuit, abbati et conventui beati Andree pro quinquaginta libris flandrensis monete tytulo pignoris obligaverunt, ea conditione quod infra quatuor annos dictam decimam eisdem redimere non licebit. Anno vero quarto transacto, semper de anno in annum in mundinis brugensibus et non alias, redimendi eam licentiam optinebunt. De hac autem parte decime solvitur annuatim Episcopo Tornacensi dimidia virtala avene. Precaventes igitur ne in posterum super hoc pacto contingat calumpniam suboriri, litteris decrevimus mandari et sigillorum nostrorum cum omnibus eorum qui interfuerunt cartam hanc munimine roborari. S. Gerardi, militis, filii mei - S. Gozuini de Wendeca - S. Heinrici, filii Geven - S. Walteri et Johannis, filiorum Walteri Bigges de Houtawe. Actum publice primo apud Sanctum Andream in domo Abbatis. Deinde sollempniter innovatum apud Sneldenghem in domo mea presentibus istis : Egidio, milite de Hoenberga - Gerardo et Theodorico, fratribus ejus - Willelmo, filio Boidini de Sneldenghem - Woitini de Hidevelda - Reinardo, filio Walberti - Verdeboudo, filio Walkirs - Basilio de Haga.

Anno Domini MoCCoXV, pridie Kalendas Maii.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. Rijksarchief Brugge (R. A. Br.). - Oorkonde nr. 7361 blauwe nummers. Vroeger drie zegels in licht bruin was, hangend aan dubbel staart. De eerste zegel is gedeeltelijk geschonden: gehelmd en geharnast ridder op rennend paard, met zwaard in de rechterhand en schild op de borst in linkerhand. Randschrift : *Sigillum Gerardi de* ... Geen rugzegel.

De tweede zegel die bewaard bleef: Zelfde voorstelling als de voorgaande, met randschrift: Sigilum Radulfi de Rodes. Kleine rugzegel: een hart met drie vogeltjes boven het hart en randschrift: *Secretum meum michi.*

Walter Bigge woonde waarschijnlijk op het „Middelhof", een hofstede die lag in het westen van de noordhoek van Houtave en paalde aan Vlissegem. De hofstede was waarschijnlijk toen reeds in het bezit van de abdij van Sint-Andries. Een klein gedeelte van het land van de hofstede lag op de grenslijn van Vlissegem. De Bisschop van Doornik maakte, daar hij in het bezit was van de kerk van Vlissegem, aanpraak op de tienden van de betwiste grond. Een viertal (virtala) haver, t.t.z. een vierde van een hoed, diende hem te worden gegeven. Een hoed was een oude maat en stond gelijk met de inhoud van 172 liters. Veel stukken grond, waarvoor zulk een hoeveelheid graan moest worden geleverd, kregen „Hoed" als toponiem. Wanneer de grond pastorijgrond was, werd deze „Pastoorshoed" genaamd.

Wendeca is Scheldewindeke. Hendrik, zoon van Geve, komt later in de oorkonden nog terug. Hij woonde te Snellegem en was een leenman van de ridders van Roden (zie Bijlage XVII en XVIII). Hoenberga: dezelfde ridder verschijnt in Bijlage VIII als Egidius de

Honeberga. In de liber Traditionum is er op blz. 138 reeds sprake van : *census de Hillegem : Ekgeric de Homberga.*

Willem, zoon van Boidin van Snellegem : Biodin was klerk van Snellegem. In het Cartularium A van de abdij van Eeckhout is in mei 1236 sprake van : Sygerus et Johannes et Gerbodo, filii Gerbodonis, filii Balduini clerici de Snellegheem, en in dezelfde akt : *Willelmus et Johannes, filii Balduini clerici de Snelleg.* - en op folio 115 verso in een akt van juni 1225 werd Margareta relicta Balduini clerici de Snelleghem vermeld. Zie ook Bijlage VIII. Weitin van Hidevelde : in de noordhoek van Snellegem lag er een jegenode die deze naam had gekregen. In 1513 werd in het register van de Wateringen van Blankenberge geschreven. Tot Yvelde en Ydeveldeweg.

Basilius de Haga. K. De Flou verwijst ten onrechte naar Oudenburg. Later schreef men Quaethaghe (anno 1560), en in 1699 : *in een jeghenote ghenaempt Quathago ofte leempitten.* De toponiem leeft nu nog voort te Snellegem als Kwetshage. Deze lage, drassige jegenode lag in de noordhoek van Snellegem, nabij de Yperlee.

Bijlage II - 1215, juni

Ego Willelmus, divina miseratione Brugensis prepositus et Flandrie cancellarius, et Joseph, sancti Donatiani decanus...

Testes : Alardus, prior sancti Andree - Johanes de Wasia, monachus ejusdem ecclesie - Hugo et Weitin, fratres predicti Willelmi - Moyses, filius Walteri, filii Lismod - Gosis, filius Immen - Willelmus, filius Losken.

Actum in domo Brugensis prepositi Anno gratie MCCXV, mense junio.

Oorsponkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7362 blauw. Voorzien van twee zegels hangend aan dubbel staart. Slechts de helft van de zegel van de deken van Sint-Donaas is bewaard gebleven.

Bijlage III - 1215, november

In nomine Patris et filii et Spiritus Sancti. Amen. Ego Gerardus, miles, dominus de Roden, notum facio universis presentem paginam inspecturis quod Riquardus Balca de Houtawe, de assensu et licentia tam mea quam ixoris mee et filiorum meorum, duodecimam partem decime de Houtawe quam de me in feodum tenuit, abbati et conventui Sancti Andree pro centum libris flandresis monete tytulo pignoris obligavit, ea cinditione quod infra quatuor annos dictam decimam eidem redimere non licebit. Anno vero quarto transacto, semper de anno in annum in purificatione beate Marie et non alias, redimendi ipsam licentiam obtinebit. De hac autum parte decime predicte solvitur annuatim Episcopo Tornacensi una virtala avene. Precavens ergo ne in posterum super hoc pacto contingat calumpniam suboriri, litteris decrevi mandari et sigilli mei cum omnibus eorum qui interfuerunt cartam hanc munimine roborari.

S. Radulfi, militis, filii mei - S. Gerbodi, militis de Alst - S. Egidii, militis de Hoenberga - S. Gozuini de Wendeca - S. Gisellines Balkes - S. Henrici, filii Geven.

Actum publice apud Sneldenghem in domo mea.

Anno domini MoCCoXVo, mense Novembri.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven R. A. Br., nr. 7360 blauwe nummers. Een groot zegel in lichtbruin was, hangend aan dubbel staart. Gehelmd en geharnast ridder, zoals in oorkonde nr. I. Randschrift : *Sigillum Gerardi de Roden.* Op de rugzegel : in het midden een hart en randschrift : et de Melne.

Rijkaard Balke bewerkte waarschijnlijk ook land, zoals Walter Bigge, in het grensgebied Houtave-Vlissegem. Er lagen daar inderdaad twee stukken land, waarvan het niet was uitgemaakt in welke parochie ze terecht te wijzen waren : ze droegen de naam van Coleswef (Coleswerf?) en Wunnamed. De tienden ervan werden tot in 1242 betwist tussen de Bisschop van Doornik en de Abt van Sint-Andries. In 1242 werd het geschil tussen Bisschop en Abt bijgelegd. (Zie Cartularium van Sint-Andries uit de eerste helft van de 17de eeuw. R. A. Br., Découvertes, 250, I, folio 99 recto, en Bijlage XXVI.)

Bijlage IV - 1216, april

In nomino Patris et filii et Spiritus Sancti. Ege Gerardus, miles, dominus de Roden, et Hildegardis uxor mea, notum fieri volumus presentem paginam inspecturis, quod Gosuinus de Versnara, de nostro assensu et licentia, octavam partem decime de Houthawe, quam de nobis in feodum tenuit, venerabili viro Waltero, Dei gratia abbati, et conventui B. Andree pro centum nonaginta libris flandrensis monete vendidit, et eam sicut debuit, nobis resignavit ; Nos vero consilio prudentium virorum ecclesie utilitati providentes, pro salute animarum nostrarum et antecessorum nostrorum eandem decimam Reverendo Patri Gossuino Torn. Episcopo resignantes, salvo in omnibus personatus nostri jure, per manum ipsius predicto abbati et conventui libere et absolute contulimus in perpetuum pacifice possidendam. Ne igitur in posterum super hac venditione cintingat calumponiam suboriri, litteris decrevimus mandari et sigillorum nostrorum cum nominibus eorum qui interfuerunt cartam hanc munimine roborari. S. Egidii Berthoud - S. Walteri...ejus, militum de Pithem - S. Bernardi Rufi - S. Heinrici, filii Geven - S. ...de ...denghem [Sneldenghem] - S Christiani, filii Reinfridi de Novo Templo - S. Giselini Balca - S. Randulfi de Havertuin - S. Obelini de Mella - S. Hugonis de Atrebato.

Actum publice apud Mella. Anno domini MoCCoXVIo mense aprili.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr.7363, blauwe nummers. Vroeger voorzien van twee zegels, hangend aan dubbel staart. De eerste zegel, in lichtbruin was, is bewaard gebleven. Het randschrift is niet leesbaar.

Boudewijn van Grammene, kamerheer van Vlaanderen, was gehuwd met Catharina van Belle.

Zij was de oudste van de twee dochters van Geeraard van Belle, burggraaf van Oudenburg en van Virginie van Eine, erfgename van de heerlijkheid van Oudenburg. Na het afsterven van Boudewijn van Grammene trad Catharina in het huwelijk met Egidius (Gilles) Berthout, Heer van Berlaar.

Door Novum Templum werd Nieuwmunster bedoeld, een parochie die paalde aan Houtave.

Havertuin is een plaatsnaam te Melle.

Bijlage V - 1217, april

Ego Gerardus miles, dominus de Roden, et Hildegardis uxor mea...

De getuigen waren: S. Gerardi, militis, filii mei - S. Godefridi de Hoesdin - S. Wilgelmi, capellani de Mella - S. Willelmi Vos - S. Johannis de Gant - S. Gossuini, militis, de Versnara - S. Rubin, militis, de Ettelgem - S. Woitin Bigs - S. Balduini de Walla - S. Heinrici, filii Geven - S. Gisellini Balsa.

Actum publice apud Mella. Anno Domini MoXXoXVIIo, mense Aprili. Anno primo Honorii pape.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7365, blauwe nummers. Vroeger voorzien van twee zegels hangend aan een dubbel staart. De eerste zegel is goed bewaard gebleven: gehelmd en geharnast ridder, zoals boven, met randschrift : Sigillum Gerardi de Roden. Rugzegel : in het midden een hart, en daarboven drie vogeltjes en als randschrift : et de Melne. Zegel in groen was.

Bijlage VI - 1220, 18 juni

Ego, R[adulfus], miles de Rodes...

Hec autum obligatio facta fuit presentibus venerabilibus viris, scilicet Radulpho, Tornacensis ecclesie et flandrensi Archidiachono - Ing. Abbate Sancti Nicholaj de pratis juxta tornacum - Jacobo quondam abbate ejusdem loci - Conone, abbate de Eechout in Brugis.

Actum Anno domini MoCCo vicesimo, Mense Junio, feria V ante nativitatem beati Johannis Baptiste.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 4527, blauwe nummers. Zegels (twee) verdwenen.

Bijlage VII - 1220, 22 juni

Walterus divina miseratione Episcopus Tornacensis, omnibus Xristi fidelibus presentes litteras inspecturis in domino salutem. Universitati vestre notum facimus quod Radulphus, dominus de Rodes, miles in presentia nostra constitutus, venditiones quas Gossuinus, miles de Versnara, Richebaldus de Hotawe, fecerunt ecclesie Sancti Andree, donationes quas ipse Radulphus et Willelmus, filius Berthildis, fecerunt dicte ecclesie de assensu bone memorie Gerardi de Rodes patris sui et Hildegardis, matris sue, benigne et amicabiliter creantavit.

Nos autum dictas vadiationes et venditiones, sicut juste et rationabiliter facte fuerunt, ratas habentes, eas sigilli nostri patrocinio duximus confirmandas, nominibus eorum qui creantationi interfuerunt inferius annotatis. Signum Radulphi Tornacensis ecclesie Flandrensis Archidiaconus; Inghel, abbatis sancti Nicholai de pratis; Jacobi, quondam abbatis ejusdem loci; Cononis, abbatis de Eechout in Brugis; Sigeri, viconiensi canonici.

Actum Tornaci, anno domini millesimo ducentesimo vicesimo, mense Junio, secunda feria ante festum beati Johannis Baptiste.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7374, blauwe nummers. Zegel verdwenen.

Bijlage VIII - 1220, juli

R[adulphus], dominus de Rode, et B[ertha], uxor ejus universis presentem kartulam inspecturis jn perpetuum. Cum certiora sunt que geruntur si litterarum testimonio confirmentur, universitati vestre presenti scripto declaramus quod nostra licentia venerabiles abbas et conventus sancti Andree juxta Brugis a Gosuino, milite de Versnara, ex consensu uxoris sue, quicquid ad ipsum de oblationibus et de minutis decimis ecclesie de Houtawa pertinere dinoscebatur, sibi venditione legitima appropriaverunt. Ne autum super hac venditione a superventuris contingat calumpniam suboriri, presentem kartulam, cum nominibus eorum qui interfuerunt, sigillorum nostrorum munimine duximus confirmandam. S. Riquardi de Straten - S. Walteri de Wostwinkala - S. Franconis de Morkerka - S. Danielis de Weda - S. Egidii de Honeberga - S. Barsel de Votenbrugga, militum - S. Heinrici, filij Gheven - S. Wojtinj Bigs - S. Willemi, f. Biodini clerjcj.

Actum publice apud S. Andream. Anno domini MoCCoXXo mense julio.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7379, blauwe nummers.

Vroeger voorzien van twee zegels, hangend aan dubbel perkamenten staart. De zegel van Radulphus is bewaard gebleven. Groot zegel, gehelmd en geharnast ridder, met rugzegel. Zegel in bruin was.

De eerste getuige, Rijkaard van Straten, was gehuwd met Adelisa van Varsenare, dochter van Gossuinus van Varsenare, en erfgename van Varsenare.

Votenbrugga of Votinbrugga is een onbekende plaatsnaam. In de volgende oorkonde verschijnt de ridder als Barsel van Votenbrucga. Karel De Flou schrijft in zijn groot woordenboek voor Toponymie: Votenbrucga: een onbekende heerlijkheid. Ook Westwinkala is niet terecht te wijzen. K. De Flou vermeld slechts Westwinckele uit 1351 met een vraagteken (?). Weda-Weede, een heerlijkheid in het land van Aalst. Morkerka is Moerkerke bij Brugge.

Bijlage IX - 1220, juli

Ego Radulfus, miles, dominus de Roden...

Getuigen : S. Gossuini de Windeca - S. Danielis de Weda - S. Egidii de Honeberga - S. Barsel de Votenbrucga - S. Noit de Risinga - S. Henrici, filij Geven - S. Willelmj, filij Balduini clerici - S. Boidekin, filij Jordan - S. Woitin, filij Arnin Trens - S. Balduini de Walla - S. Woitin Bicga.

Actum Brugis in claustro S. Donatiani, anno domini MoCCoXXo mense Julio.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7371, blauwe nummers. Voorzien van twee zegels in bruin was, hangend aan dubbel perkamenten staart. Groot ruiterzegel met randschrift : Signum Radulfi... Geen rugzegel. Kleine zegel van zijn vrouw met randschrift : Sigillum Berte de Melna. Geen rugzegel.

Risinga is een heerlijkheid te Maldegem.

Bijlage X - 1220, 21 december

Ego, Radulphus, dominus de Roden, omnibus presentes litteras inspecturis in perpetuum. Quia bonum est litteris commendare que in posterum convenit reminisci, universitati vestre presenti scripto intimamus quod, cum dimidietatem decime de Snelleghem a comite flandrensi tenebam in feodum, quicquid iuris in ipsa habebam, ad opus Gerardi, fratris mei, Hildegarde matre mea , et uxore mea Berta assensum prebentibus et dictam decimam mecum effesticantibus, resignavi, ea conditione quod ipsam decimam de me in feodum possidebit. Huic donationi interfuerunt homines mei et quidam alii, videlicet Egidius de Honeberga - Gosuinus de Hofstaden, milites - Heinricus Waia - Gerardus, monachus d'Aldenburg - Iohannes, monachus Sancti Andree - Nicholaus, capellanus meus.

Actum in domo mea apud Mella. Anno domini millesimo ducentesimo vicesimo, demo kalendas Januarij.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7006, blauwe nummers. Vroeger voorzien van drie zegels hangend aan dubbel perkamenten staart. De zegels van Hildegardis en van Bertha, in lichtbruin was, zijn bewaard gebleven.

K. De Flou vermeldt ten onrechte Hofstaden als een oudere vorm van Hoogstade, een gemeente in het arrondissement Veurne.

Hij verwijst naar de oorkonde nr. 7006. (Zie Deel 6, blz. 494.)

Snellegem was een oud grafelijk domein. De ridders van Roden hielden de tienden ervan nog rechtstreeks in leen van de graaf.

Bijlage XI - 1220, 21 december

Ego Gerardus,miles de Roden...

Getuigen : S. Egidii de Honeberga - S. Gosuini de Hofstaden, militum - Gerardus, monachus d'Aldenburg - Johannes, monachus Sancti Andree - Nicholaus, capellanus de Mella - Henricus Waia - Walterus, filius Heinrici de Mella - Heinricus, filius Geven - et Wilhelmus, filius Berthildis.

Actum in domo fratris mei apud Mella. Anno domini millesimo ducentesimo vicemo, decimo kalendas Januarii.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7013, blauwe nummers. De zegels zijn verdwenen. De oorkonde is in zeer slechte staat.

Bijlage XII - 1220, 21 december

Ego Radulphus, miles, dominus de Roden...

Getuigen : S. Aegidii de Honeberga - S. Gosuini de Hofstaden, militum - S. Gerardi, monachi de Aldenborgh - S. Johannis, monachi Sancti Andree et Nicolai, capellani de Mella - S. Henrici Waia - S. Walteri, filii Henrici de Mella - S. Henrici, filii Geven - S. Willelmi, filii Bertildis.

Actum in domo mea apud Mella anno domini millesimo ducentesimo vigesimo, decimo kalendas Januarii.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7007 blauwe nummers. Cartularium van de abdij van Sint-Andries, Découvertes 250, I, folio 76 verso.

Bijlage XIII - 1221, 27 januari

R. A. Br., nr. 7002, blauwe nummrs. Oorkonde uitgegeven door Dr. Theo Luykx, Johanna van Constantinopel, 1946, blz. 546.

Bijlage XIV - 1221, januari

Ego Radulphus de Roden notum facio omnibus hanc paginam inspecturis, quod ego de consensu uxoris mee Berte et matris mee Hildegardis et fratrum meorum Gerardi scilicet et Gerbode, decimam meam de Snellegem et sextamdecimam partem decime de Houtawe quas hereditario jure possidebam viro venerabili Johanni, dei gratia abbati beati Andree et conventui predicte ecclesie, pro quadringentis libris flandrensis monete legitime vendidi et assignavi. Considerans ergo predicte decime de Snellegem libertatem a domina mea comitissa flandrensi de facili non posse nisi per concambium adipisci, quia eandem ab ea in feodum tenui, valorem predicte decime computavi et in valorem ejusdem, redditus viginti librarum a predicta ecclesia cambiendo recepi, sicut in auctentico comitisse plenissime continetur. Insuper de Houtawa et de Novo Templo personatus cum pertinentiis suis pro salute anime mee et antecessorum meorum memorato abbati et ecclesie in elemosinam contuli perpetue possidendos. Utilitatem ergo predicte ecclesie bono zelo modis omnibus volens, consilio prudentium virorum predictas decimas et personatum cum pertinentiis suis in manu viri venerabilis W. Tornacensis episcopi resignavi ac demum prenominato Abbati et ecclesie ad petitionem ipsius tradidi. Ne igitur in posterum super hac venditione, concambio, donatione sive assignatione calumpniam contingat suboriri, presentem paginam sigili mei et uxoris mee B., matris mee H., et fratris mei G. appensione contuli roborari cum nominibus testium qui interfuerunt: S. avunculi mei Philipi - S. Goswini, militis de Hofstaden - S. Goswini de Wentica, clerici.

Actum apud Mella, anno domini millesimo ducentesimo vigesimo, mense Januario.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7378, blauwe nummers. Vroeger voorzien van 5 zegels, hangend aan dubbel perkamenten staart. Slechts een deel van de zegel van Hildegardis is bewaard gebleven.

De eerste getuige van Radulphus heet Phillipus. Hij is de oom van Radulphus.

Bijlage XV - 1221, maart

Ego Radulphus, dominus de Rodes, notum facio omnibus presentem paginam inspecturis, quod de consensu uxoris mee Berte et matris mee Hildegardis et fratris mei Gerardi militis, intuitu divine remunerationis ecclesie beati Andree juxta Brugis concessi ut quascumque decimas contra homines meos infra parochias de Houthawa et de Novo Templo, sicut in aucthentico domine mee Sybilie de Waverin continetur, poterit aquirere, ratum habeo et approbo, et in argumentum confirmationis, presentem paginam sigilli mei et uxoris mee, matris mee et fratris mei appensione feci communiri.

Datum apud Mella. Anno domini millesimo ducentesimo vigesimo, mense Martio.

Oorspronkelijk op perkament. R. A. Br., nr. 7372, blauwe nummers. Onuitgegeven.

Vroeger voorzien van vier zegels. De laatste drie, in groen was, zijn gedeeltelijk bewaard gebleven. Een dezer, een ruiterzegel met randschrift : Sigillum Gerardi de Rodes. Geen rugzegel.

Een afschrift van een Vidimus van deze oorkonde, afgeleverd door: *Nos Gerardus abbas de Echout et J. Ecclesie Sancti Donationi in Brugis decanus, et Wilhelmus, decanus Christianitatis in Brugis...* in het reeds vermeld Cartularium van de abdij van Sint-Andries, folio 8o verso.

Bijlage XVI - 1221, maart

Ego W. decanus Christianitatis in Brugis notum facio omnibus presentes litteras inspecturis quod litteras domini R. De Roden inspexi sub hac forma: Ego Radulphus, dominus de Roden, omnibus presentem paginam inspecturis in perpetuum. Universitati vestre notum facio quod de consensu uxoris mee Berthe et matris mee Hildegardis et fratrum meorum Gerardi militis et Gerbodi clerici, pro salute anime mee et antecessorum meorum, deciman meam de Beverna quam hereditario jure de proprietate terre libere possederam et siquid eandem decimam processu temporis contigerit augmentari, eccelesie beati Andree juxta Brugis in perpetuam elemosinam concessi possidendam. Ne igitur hujus elemosine concessio possit aliqua reclamationis calumpnia infirmari, presentem paginam sigillorum nostorum auctoritate duximus roborandam et nomine testium qui huic donationi interfuerunt subscribi feci. S. Gerardi, fratris mei - S. Goswini de Hofstaden - S. Roberti, presbyteri de Snelleghem- S. Heinrici, filii Geven - S. Goswini de Overvelda - S. Johannis Bigge et fratris sui Walteri.

Oorspronkelijk op perkament. Uitgegeven in de *Annalen van het Land van Waas*, 1953, blz. 150 - R.A. Br., nr. 7370, blauwe nummers. Geen zegels. Overvelda, een in West-Vlaanderen onbekende heerlijkheid.

Bijlage XVII - 1221, maart

Universis Xi fidelibus presentum paginam inspecturis Theodoricus, castellanus de Dixmuda, Radulphus, dominus de Rodes, salutem in salutis datore. Universitati vestre notum facimus quod nos, intuitu divini amoris, concambium quod dilectus et fedelis noster Heinricus, filius Geve, fecit contra ecclesiam beati Andree juxta Brugis de decima sua de Snellegem quam de nobis in feodum tenuit ad redditus triginta solidorum predicte ecclesie ratum habemus et approbamus et sigillorum nostrorum appensione confirmamus.

Actum anno domini millesimo ducentesimo vicesimo, mense martio.

Oorspronkelijk op perkament. Uitgegeven in de *Annalen van Land van Waas*, zelfde bladzijde als boven R.A. Br., nr. 7003, blauwe nummers. Voorzien van twee zegels op dubbel perkamenten staart. Beide zegels, ruiterzegels in groen was. Randschrift van de eerste zegel: *Sigillum* ... op de rugzegel: + *et castellani de Dixmuda.* Tweede zegel: voor de tweederden verdwenen. Nog leesbaar: *Rodes.*

Bijlage XVIII - Niet gedateerd

Omnibus presentum cartulam inspecturis R. De Roden salutem. Negotium meum promoveri volens presentium latori Heinrico, homini meo, filio Geve, causam quam habeo cum domina mea de Waverin commisi, ratum habens quicquid de predicta causa fecerit vel dixerit.

Oorspronkelijk op perkament. Uitgegeven in de *Annalen van Land van Waas*, blz. 151. R. A. Br., nr. 7021, blauwe nummers. Zegel van Radulphus - ruitertype, hangend aan dubbel perkamenten staart. Een kleine lange strook perkament, drie tot vier cm. lang en 29 cm. breed. Zeer opvallende oorkonde, waarbij Radulphus volmacht geeft aan een van zijn leenmannen of aan zijn klerk.

Bijlage XIX - 1222, december

Ego Radulphus, dominus de Roden...

Actum anno domini millesimo ducentesimo vicesimo secundo, apud Sanctum Andream, mense decembri.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7376, blauwe nummers. Geen getuigen. Voorzien van groot ruiterzegel in bruin was, hangend aan dubbel perkamenten staart. Randschrift: *Sigillum Radulfi de Rodes*. Rugzegel: een hart en drie vogeltjes. Oorkonde: 15 cm. breed en 17 cm. lang. Zegel zeer goed bewaard.

Bijlage XX - 1223, mei

Universis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis W. dei gratia abbas montis Sancti Quintini salutem in salutis datore. Universitati vestre notum facimus quod nos concambium vel emptionem quam dilectus noster Walterus, Sancti Andree juxta Brugis dictus abbas, fecit erga dominum Radulfum militem de Roden de decima quam in personatu nostro de Snellegem esse dinoscitur ad petitionem predicti W. abbatis et divine remunerationis intuitu concedimus et approbamus. Ut autem hoc factum ratum et firmum permaneat, sigilli nostri appensione fecimus communiri.

Datum anno Domini MoCCo vicesimo tercio, mense Maio.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7004, blauwe nummers. Zegel in wit was: abt met staf in de rechterhand en boek in de linkerhand. Randschrift: *Sigillum abbatis Sancti Quintini [de mon]te*. Zegel goed bewaard.

Het personaat van de kerk van Snellegem behoorde reeds sedert veel meer dan een eeuw toe aan de abdij van Sint-Quinten-ten-berge. De goedkeuring van de verkoop van zijn tienden door Radulphus van Roden aan de abdij van Sint-Andries gedaan, op 21 januari 1221 komt hier met een achterstand van meer dan twee jaren. Wij kunnen slechts gissen naar de reden die hiertoe aanleiding gaf.

Een gelijkaardig geval deed zich een paar jaren later voor. In juni 1224 stichte Diederik van Beveren, burggraaf van Diksmuide, met zijn tienden te Snellegem, een kapelanij in de Sint-Salvatorskerk te Brugge. In mei 1226 had de abdij aan de Bisschop van Doornik nog het schriftelijk bewijs niet geleverd dat deze tienden aan lekenhanden onttrokken waren. De Bisschop had hiertoe aangedrongen bij de abdij, doch er kwam geen antwoord. Hij schreef een tweede maal, en ook dan werd niet geantwoord, zodat de Bisschop uiteindelijk, zonder antwoord te hebben ontvangen, de stichting van de kapelanij goedkeurde... *de qua scripsimus abbati et conventui de Monte Sancti Quintini juxta Peronam, ut eam si vellent, de manu laica acquirerent, quia jus patronatus de Snelleghem spectat ad ipsos, qui tamen ut eam acquirerent, operam non dederunt, terminis post iteratam monitionem elapsis...* Arch. Bisdom Brugge, Cart. A. van de Sint-Salvatorskerk, folio 184 verso, en R. A. Br., zelfde Cart. - A 93, folio 239 verso.

Bijlage XXI - 1228

Ego Berta, uxor Radulfi, militis de Roden...
Actum anno domini MoCCoXXo octavo.

Geen getuigen. Het oorspronkelijk stuk berust te Rijsel, Arch. Départ. B. 1506/495. Een afschrift op perkament berust in het archief van het Sint-Janshospitaal te Brugge, nr. 10. De oorkonde is overgedrukt in MIAREUS et FOPPENS, *Opera diplomatica*, t. III, blz. 93.

Bijlage XXII - 1229, april

Ego Radulfus de Roden...
Actum anno Domini millesimo ducentesimo vicesimo octavo, mense aprili.

R. A. Br., Cartularium Sint-Salvatorskerk, A 93, folio 236 verso. Archief Bisdom Brugge, Cartularium Sint-Salvatorskerk, A 94, folio 187 verso.

Bijlage XXIII - 1235, februari.

Ego Johanna, Flandrie et Hannonye comitissa, universis presentes litteris inspecturis in domino salutem . Cum Gossuinus Banst et fratres ipsius Willelmus et Theodoricus et Ada, uxor ejus, Wietimus Hategot et Clemma, uxor ejus, soror dicti Goduini, sextam decimam partem decime tocius parochie de Houthawa quam sextamdecimam partem decime predictus Gosuinus et uxor ejus tenebant in feodum de Gerardo de Roden, milite, et quam

idem Gerardus tenebat in feodum de Radulpho de Roden, fratre suo, et quam idem Radulphus tenebat in feodum de Sibilla, domina de Wavrin, resignaverunt in manu dicti Gerardi de Roden...

Actum anno domini millesimo ducentesimo trigesimo quarto, mense februario.

R. A. Br., zelfde cartularium, folio 237 recto en Archief Bisdom Brugge, zelfde cartularium, folio 187 verso.

Bijlage XXIV - 1236, Zaterdag vóór Eerste zondag van de Vasten

Ego Radulphus, dominus de Roden, omnibus presens scriptum inspecturis notum facio quod ego Emergardem, filiam Lismodis de Ghistella, et liberos eius et omnes de dictis liberis procreatos, et in posterum procreandos, quitos clamo ab omni seruitute, qua tenebantur dilecto nepoti meo Gerardo de Barleghem, folio quondam Gerardi de Roden, fratris mei, pro viginti libris art. Ita quod si dictus Gerardus cum ad annos discretionis pervenerit quitationem dicte seruitutis ratam non haberet. Ego predictas viginti libras Jacobo, filio dicte Emergardis, vel heredibus suis intergraliter deberem restaurare.

Actum anno domini millesimo, ducentesimo, trigesimo quinto, Sabbatho ante Invocavit me.

R. A. Br., *Découvertes*, 250, II, Registrum terrarum, folio 215 recto.

Onuitgegeven.

Dezelfde vrijheid van dienstbaarheid werd verleend door de ridder Boudewijn van Beveren: *Ego Bald. de Bevera, notum facio uniuersis, quod Mergardis, filia Lismodis de Mora in parochia de Ghistella et liberi eius, et quidquid ab eis descenderit, a seruitute, qua mihi dudum tenebantur astricti, quitos dimitto, nunquam ipsos calumniandos. Datum anno domini millesimo, ducentesimo, trigesimo tertio in octava Sancti Nicholai.* R. A. Br., *Découvertes*, II, Registrum terrarum, folio 215 recto.

Bijlage XXV - 1220, 21 december

Voor deze oorkonde, zie Bijlage XI.

Bijlage XXVI - 1224, 28 november

Voor deze oorkonde, zie *Revue d'histoire et d'archéologie*, Deel II, blz. 211.

Bijlage XXVII - 1226, juli

Ego Gerardus, miles de Roden, et Margareta, uxor mea, notum fieri volumus universis presentem cartam inspecturis quod Heilawidis, relicta Willelmi, filii Bertildis de Suenkerca, de nostro assensu et licentia, consentiente quidem et assensum prebente Waltero clerico, folio suo, sextamdecimam partem decime de Houtawa quam de me in feodum tenuit, Waltero abbati Sancti Andree juxta Brugis et ejusdem conventui pro centum et quinquaginta libris flandrensis monete vendidit et eam sicut debuit in manus nostras resignavit. Nos vero utilitati ecclesie providentes pro salute animarum nostrarum eandem decimam viro venerabili Radulpho, tornacensi et flandrensi archidiacono, qui tunc vices domini tornacensis gerebat, resignavimus et per manus ejusdem predicto abbati et conventui libere et absolute contulimus in perpetuum possidendam. Ne igitur in posterum super hanc venditionem contingat calumpniam suboriri, litteris decrevimus mandari et sigillorum nostrorum cum nominibus eorum qui interfuerunt cartam hanc munimine roborari. S. Walteri, decani Sancti Donatiani - S. Walteri de Sancto Johanne. S. Magistri Giselini - Robberti, presbyteri de Snelleghem - Noid, militis de Risinga - Willelmi, filii Boidini clerici - Johannis, fratris ejusdem - Sigiri, filii Gerbodi - Weitin, filii Godild - Weitini, filii Lamberti. Actum apud Sanctum Andeam anno domini millesimo ducentesimo vigesimo sexto mense julio.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. R. A. Br., nr. 7381. blauwe nummers. Vroeger voorzien van twee zegels, hangend aan dubbel perkamenten staart. De ruiterzegel van Gerardus is gedeeltelijk bewaard. Zegel in bruin was. Randschrift: Sigillum Gerardi de Rodes.

Bijlage XXVIII - 1228, april

Ego Gerardus, miles de Roden, et Margareta, uxor mea, omnibus quibus presentes litteras videre contingerit, notum facimus et testificamur quod Gosuinus Banst et fratres eius Willelmus et Theodoricus et Ada uxor eius, Weitinus Hategot et Clemma, uxor eius soror dicti Gosuini, decimam jacentem in parochia de Houtawe, videlicet sextam decimam partem tocius parochie, quam Gosuinus Banst et uxor eius a nobis in feodum tenebant, ipsi Weitinus Hategot et Clemma, uxor eius, soror predicti Gossuini et fratres ipsius Gosuini prenominati, in manus nostras mera voluntate libere et absolute resignaverunt ad opus cuiusdam capellanie in ecclesie sancti Salvatoris in Brugis et omnino quicquid juris habebant penitus werpiaverunt coram hominibus nostris. Juraverunt etiam et fidem dederunt omnes predicti quod nichil iuris in predicta decima deinceps clamabunt nec aliquo modo super eadem decima dictam ecclesiam perturbabunt et si quis sepedictam ecclesiam de prefata decima aliquo modo inquietaverit vel molestaverit omne consilium et auxilium apponent sive dando de suo quatinus libere et absolute dictam possideat decimam ecclesia memorata. Ego etiam Gerardus scilicet, miles de Roden, decimam sepe memoratam in manus venerabilis patris

nostri Walteri tornacensis Episcopi dictam decimam et omne jus quod in ea habui contuli ad opus ecclesie sepius memorate de consensu et assensu uxoris mee Margarete, predictis Gosuino et fratribus eius astantibus et coheredibus eius. Juraverunt insuper quod si quis dictam ecclesiam super dictam decimam gravaret aut molestaret sive dando de meo consilium et auxilium apponam fideliter et libenter quod dictam decimam dicta ecclesia quiete et pacifice possidebit. Ut autum hec omnia firma permaneant et inconcussa, presentem paginam et sigillorum nostrorum appensionibus roborari fecimus et muniri.

Actum anno Domini millesimo ducentesimo vicesimo octavo mense aprili coram hominibus nostris: Riquardo Belard, Sygero, filio Alberti, Weitino, filio Godeldis, Boidekino, filio Mabelie, Michaele, filio Walteri, Willelmo, filio Biodini, Hannino, fratre eius, Sigero, filio Heile, Weitino de Briele, et coram aliis scilicet magistro Lammekino, presbitero de Dixmude, Roberto, presbitero de Snellegheem, Willelmo de Rughe et Daniele de Rosbais.

Onuitgegeven. R. A. Br., Cartilarium Sint-Salvatorskerk te Brugge, A. 93, folio 236 recto et verso. Archief van het Bisdom Brugge, dezelfde Cartularium, A. 94, folio 187. Voor de goedkeuring door Radulphus van Roden, zie Bijlage XXI. Pasen viel in 1229 op 15 april. De oorkonde kan ook uit dit jaar te dateren zijn.

Bijlage XXIX - 1228, mei

Ego Gherardus de Roden, miles universis scriptum hoc inspecturis notum facio quod Walterus Bighe et Johannes, frater ejus in presentia mea constituti, duodecimam partem decime de Hotawe, ac quartam partem oblationum altaris ejusdem loci ad eandem decimam pertinentem de consensu meo legitime vendiderunt fratribus Hospitalis Sancti Johannis in Brugis, ac quum ipsi predicta de me tenebant in feodum, prefati Walterus et Johannes ac uxores eorumdem necnon et Weitin filius sepedicti Walteri Bighe maior natu, in presentia hominum meorum, ea in manu mea legitime resignaverunt, guerpiverunt et effestucaverunt. Et hominibus meis sub fide quam michi tenebantur districte admonitis et sub fide iudicantibus quod ea legitime resignaverant, ac quod nichil iuris habebant ulterius in eisdem, et quod inde meam plenariam possem facere voluntatem, scilicet hospitali prefato conferendo. Ego diuino intuito et ad preces Walteri Bighe et Johanis fratris sui ac uxorum eorumdem et aliorum proborum virorum prefatam duodecimam partem decime et quartem partem oblationum altaris de Houtawe cum appendiciis suis prefato hospitali Sancti Johannis fratribus in Brugis ab omni uinculo donationis at ab omni seruitio quod michi et antecessoribus meis solebat impendi liberas legitime contuli libere et absolute in perpetuum possidendas. Hec autem uenditio et collatio facta fuit in templo Sancti Donatiani, presentibus domino Petro et domino Willelmo, presbyteris Sancte Marie in Brugis et domino Robberto, presbytero de Snelleghem et magistro Matheo, capellano hospitalis Sancti Johannis in Brugis et magistro Waltero Bruman, presentibus etiam decem hominibus meis, quorum nomina sunt hec: dominus Noyd de Risinghe - Boid. de Walla - Sigerus, filius domini Alberti - Weitin, filius Ghodilde - Johannes, filius Boidini clerici - Willelmus, frater eiusdem -

Weitin, filius Arnouds - Boidekin filius Jordans - Michael, filius Walter, custos. In cuius rei memoria presentes litteras scribi et sigillo fratris mei domini Radulfi de Roden et meo et uxoris mee, feci ad robur perpetuum communiri. Ego similiter Radulfus dominus de Roden, predictam uenditionem et collationem, quantum ad me et heredes meos pertinet, diuine retributionis intuitu approbo et presentium testimonio et sigilli mei appensione corroboro et confirmo.

Actum anno domini MoCCoXXo octavo, mense maio, sabbato post ascensionem.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven . Archief Sint-Janshospitaal te Brugge, nr. 6 (4-1). Voorzien van drie zegels, hangend aan dubbel perkamenten staart. Ruiterzegel in groen was met randschrift: sigillum Gerardi de Rodes. Tweede zegel: deze van Margareta, in groen was. De derde zegel: zegel van Radulphus - ruiterzegel met randschrift: sigillum Radulphi de Rodes - zegel in groen was. Rugzegel: in het midden een hart.

Een Vidimus werd afgeleverd door de Bisschop van Doornik: *W. Dei gratia Tornac Episc. universis salutem in Domino. Noverit universitas vestra quod litteras vire nobilis Gerardi de Rodes inspeximus sub hac forma:* - Volgt dan een afschrift van de oorkonde. Daarna: *Nos ergo... dictam venditionem de consensu abbatis et conventus Sancti Andree juxta Brugis in quorum personatus jacet decima... auctoritate pontificali in perpetuum confirmamus, salvo in omnibus jure nostro.*

Actum anno domini MoCCoXXo octavo,mense aprili.

Oorspronkelijk. Onuitgegeven. Archief Sint-Janshospitaal te Brugge, nr. 8, (4-1). Voorzien van een zegel in rood was. Zegel ongeschonden.

In de Vidimus staat Sneldeghem voor Snell' en Houtawe voor Hotawe.

Bijlage XXX - 1228, september

Ego Gerardus de Rodes, miles, et Margareta, uxor sua, Notum facimus presentibus et futuris presentes litteras inspecturis quod Woitimus, filius Godildis, vendidit fratribus domus hospitalis beati Johannis in Brugis 40 d. annuatim solvendos ad duos terminos scl. 20 d. infra Natale domini et 20 d. in natuitate beati Johannis baptiste et predictos denarios de consensu meo et uxoris mee Margarete assignavit fratribus predicti domus XII mensuras terre videlicet super fundum nostrum et super terram juxta illum jacentem quas de me tenet in feodum. Si uero dictus Weitimus denarios ad terminos prenotatos non solverit, ego teneor, si requisitus fuero, ipsum W. inde pandare et predictis fratribus de denariis satisfarcere. In cuius rei testimonium has litteras sigillis nostris roboravimus. hiis testibus: Willelmo f, Boid. - Wietino de Brile - Sigero, fil. Heile - Sacerdote de Snell. scil. Robeto Herebrando... famulo Radulphi, domini de Rodes et multis aliis.

Actum anno domini MoCCoXXo octavo, mense semtembri.

Oorspronkelijk op perkament. Onuitgegeven. Archief Sint-Janshospitaal te Brugge, nr. 5 (4-1). Vroeger voorzien van twee zegels hangend aan dubbel perkamenten staart. Slechts een deel van de zegel in bruin was - ruiterzegel - van Gerardus van Roden is bewaard gebleven.

De laatste oorkonden zijn niet zonder belang, want ze zijn daaromtrent de oudste oorkonden van het Sint-Janshospitaal te Brugge. In het licht van de gegevens die voorafgaan zullen ze beter worden begrepen.

Bronnen:

1. Bijlage I Oorkonde in het Rijksarchief te Brugge (R.A.Br.), nr. 7361, blauwe nummers.
2. J. NOTERDAEME, Het Oosthof te Snellegem, in *Handelingen voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, 1956, blz. 49 en vlg.
3. Piot, *Cartulaire de l'abbaye d'Eename*, 1881, blz. 262. De oorkonde is niet gedateerd. In het *Cartularium van de Sint-Pietersabdij te Gent*, uitgegeven door Van Lokeren, wordt in 1169 Sigerus de Rothen op blz. 44 vermeld. Uit het *Liber Traditinum*, uitgegeven door Fayen, verschijnen in 1178 als getuigen: Gerardus de Rothen, Willelmus, frater ejus. Indien deze Willem een vierde zoon was van Yderus, dan was deze Willem reeds overleden toen zijn vader stierf en is de oorkonde waarvan sprake, waarin de dood vermeld wordt van Yderus, na 1178 te dateren.
4. Piot, *Cartulaire de l'abbaye d'Eename*, 1881, blz. 77.
5. A. Van Lokeren, *Chartes et Documents de l'abbaye de Saint-Pierre*, 1868, blz. 244, nr. 460.
6. Piot, a.w., blz. 262. De Potter en Broeckaert vermelden reeds in Schelderode een Sigerus de Rothen in 1118, blz.5.
7. M. GASTOUT, *Béatrice de Brabant*, blz. 186
8. De SMEDT, *Cartulaire de l'abbaye de Cambron*, II. 2, blz. 942.
9. R. A. Br., oork. nr. 7370, blauw.
10. R. A. Br., oork. nr. 7378, blauw.
11. G. DEPT, *Les influences française et anglaise dans le compté de Flandre au début du XIII° siècle*, blz. 184: *Liste des chevaliers bannerets de Flandre*, 1204-1212. Registre de Philippe-Auguste.
12. L. Warnkoenig-GELDHOF, *Histoire de Flandre*, 1836, deel II, blz. 92.
13. DE POTTER en Broeckaert, *Geschiedenis der gemeenten der provincie van Oost-Vlaanderen, Melle*, blz.11.
14. SANDERUS, *Flandria Illustrata*, 2de uitgave, Deel III, blz. 152. Voor de tekst van de oorkonde van 1228: WARNKOENIG, *Flandrische Staats- und Rechtsgeschichte*, III, 2de deel, blz. 148, en *Histoire de la Flandre*, blz. 455. Zie nog : L. VOET, in *Belgisch Tijdschrift voor Philologie en Geschiedenis*, 1949, Deel I en II, blz. 250.
    Zie nog: Theo LUYKX, a. w., blz. 158.
15. R. A. Br., oork. nr. 6677 bl. en 6689 bl. Zie Dr. Theo LUYKX, *Johanna van Constantinopel*, blz. 545 en 546.
16. Karel DE FLOU, *Woordenboek der Toponymie*, Deel I, blz. 843: Berleghemsche, een Heerlijkheid te Iseghem.
17. *Chambre des Comptes à Lille*, Inventaire Godefroy, nr. 435.
18. LEURIDAN, *Les Sires de Cysoing et leur domaine féodal*, 1898, blz. 89.
19. LEURIDAN, a. w., blz. 89 en : *Chambre des comptes à Lille*, Inventaire Godefroy, nr. 543. Een afschrift van de oorkonde waaruit blijkt dat Gerardus van Roden, zoon van Radulphus, gehuwd was met een jonkvrouw die Katherina heette, zie: VAN LOKEREN, *Cartulaire de l'abbaye de Saint-Bavon*, nr. 279, 22 okt. 1252.
20. LEURIDAN, a. w., blz. 88-89.

21. WAUTERS, *Table Chronologique*, Deel IV, blz. 440.
22. VREDIUS, *Genealogia comitum Flandriae*, 1642, blz. 29.
23. L. PH. C. VAN DEN BERGH, *Oorkondenboek van Holland en Zeeland*, Deel I, nr. 468, blz. 254: „Gerardus de Rode blijft borg voor Floris wegens dezelfde som" (zie nr. 467).
24. Fr. VAN MEIRIS, *Groot Charterboek der Graven van Holland, van Zeeland en Heeren van Vriesland*, deel I, blz. 260.
25. J. NOTERDAEME, *Het kerkplein te Snellegem in de dertiende eeuw*, in: *Brugs Ommeland, - Handelingen van de Heemkundige Kring* „Maurits Van Coppenolle", Sint-Andries, 1961- 1e jaargang nr. 4.
26. J. NOTERDAEME, De Fuscus Snellegem, in *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, 1957, blz. 85-86.
27 J. NOTERDAEME, *De Heren van Beveren-Waas*, in *Annalen van den Oudheidkundige Kring van het Land van Waas*, 1953, blz. 152-153. De lezer zelf de tekst te verbeteren. Er werden geen drukproeven ter inzage gezonden.
28. R. A. Br., Liber redditus S. Salvatoris : „*Redditus capellanie alte misse quam fundavit W. de Stipula, quondam curatus hujus ecclesie: in Snellegh. tercia pars tocius decime de Snellegheem.*"

Het Oosthof te Snellegem voor de restauratie.

RIDDERS van RODEN en de WOLHANDEL

Jacob van Maerlant heeft zich tussen 1266 en 1270 te Damme gevestigd. Dr. Jan Te Winkel acht het waarschijnlijk dat de dichter in 1266 of 1267 Maerlant voor Damme heeft verlaten [1].

Dr. J. Van Mierlo dacht dat de dichter tussen 1266 en 1271 naar Vlaanderen terugkeerde, eerder omstreeks 1266 dan later [2]. Welk Maerlant hij voor Damme verliet, het Brugse Maerlant of Maerlant bij Den Briel, heeft nu voor het ogenblik geen belang.

Staat het jaartal waarop Jacob van Maerlant zich te Damme vestigde nagenoeg vast, hetzelfde kan niet worden gezegd voor wat betreft de reden waarom hij Maerlant verliet en een verblijfplaats heeft gekozen te Damme. Dr. J. Te Winkel schrijft: De reden van zijn verhuizing weten wij niet[3].

Ook Dr. J. Van Mierlo tastte in het duistere en schreef : "Om even onbekende redenen als waarom hij naar Voorne is vertrokken is Van Maerlant naar Vlaanderen teruggekeerd. Niets in zijn werk laat ons toe ook maar een waarschijnlijke gissing te wagen. Het kan eenvoudig zijn, dat Jacob door zijn eerste werken roem had verworven en dat zijn vaderland hem nu aantrok. Werd hem misschien de eervolle betrekking van schepenklerk te Damme aangeboden? Van Maerlant kan erop zijn ingegaan, zodat hij zich te Damme zou zijn komen vestigen, zonder daarom de goede betrekkingen met zijn vorige beschermers te verbreken. Was zijn positie ook zoveel zelfstandiger en onafhan-kelijker geworden dat hij het zonder hun steun voortaan kon doen? Of was het eenvoudig om gezondheidsredenen?"[4].

Iedereen zal toegeven dat tot nu toe nog geen enkel doorslaande uitleg werd gevonden voor het feit dat de dichter zijn verblijfplaats Maerlant verliet en zich te Damme vestigde. Het was echter geen toeval dat hij naar Damme kwam op het ogenblik dat Damme door het graven van de Lieve een voorhaven werd van Gent. Reeds in 1251 was er een eerste ontwerp voor het graven van de Lieve opgemaakt. In 1262 werd aan de Lieve te Damme begonnen. In 1269 [5] bestond

betrekken. Op het Zwin en Damme en niet meer op de Schelde en Antwerpen was de hoop van de kooplieden te Gent gevestigd. Geen betwistingen meer over tolrechten bij de doorvaart door Zeeland en geen gevaar meer voor de schepen bij de doorvaart te Rupelmonde. Is het niet kenschetsend dat Jacob van Maerlant die in zijn Alexander optrad voor de vrije doorvaart te Rupelmonde en de landsknechten van de gravin die er de schepen praaiden uitschold voor rovers, zich juist te Damme vestigt wanneer Gent een vrije doorvaart krijgt op de zee over Damme?

De kooplieden van Gent keken reeds sedert geruime tijd uit naar een kortere verbinding met de zee. Eerst hadden zij gedacht aan Aardenburg, doch Damme kreeg ten slotte hun voorkeur. In 1234 had de stad Brugge te Damme de eerste Speie gebouwd. In 1242 kwam te Damme, op de plaats waar later het stadhuis werd opgericht, de grote halle tot stand. In 1252 verkregen de Oosterlingen, die hun kantoor hadden te Damme, van de gravin van Vlaanderen, een nieuwe tolregeling.

Damme werd hoe langer hoe belangrijker en was een wereldhaven aan het worden.

De Westspeie te Damme was wereldberoemd[6]. Ze was de slagader van de handel die in het westen van Europa werd gedreven. Vanuit alle landen kwamen de zeeschepen hun lading lossen aan de Westspeie. Wie de Westspeie vermeldde dacht aan Damme. Heeft Jacob van Maerlant aan Damme gedacht toen hij schreef in zijn Alexander, een werk dat besteld werd door Heila van Roden, die in het bezit was van de tol te Schelderoden:

Also verre alst es vander zee
Tot Westphalen ofte me?

Jacob heeft niet geschreven Westphalen, maar zoals uit de tekst duidelijk blijkt, een plaats aan-geduid die op korte afstand lag van de zee. Een kopiist heeft de dichter niet begrepen en het onzinnige Westphalen in de plaats geschoven. Wij vermoeden dat Jacob geschreven heeft: Westspaye. Hij dacht aan Damme. Het woord Damme paste niet voor de versmaat. Hij heeft dan Westspaye genomen en geschreven: *Tot Westspaye ofte me.*

De Alexander werd gedicht in 1257 of daarna. Jacob kende de toestand te Rupelmonde en de nadelen die de kooplieden van Gent (en dan ook de heren van Roden) bij de doorvaart op de Schelde in Zeeland en voorbij Rupelmonde werden berokkend. Hij weet hoe Gent uitziet naar een verbinding met het zwin en met Damme. De vermelding van de roveren van Rupelmonde en van de Westspeie in één en hetzelfde werk - vermeldingen die niet in het oorspronkelijk werk dat hij vertaalde te vinden zijn - sluiten aan bij elkander en liggen in één en dezelfde lijn. Ze vertolken de zucht van het handeldrijvende Gent naar een uitweg op zee over Damme.

DE RIDDERS VAN RODEN

Gerardus van Roden en zijn twee zonen, Radulfus en Gerardus, waren op het einde van de twaalfde en in het begin van de dertiende eeuw, trouwe aanhangers van het verbond dat de graaf van Vlaanderen in 1197 met Engeland had gesloten. Ze verbleven jaren lang in Engeland en werden er door de koning rijkelijk beloond. Ze verkregen lenen en uitgestrekte landgoederen in de graafschappen Lincoln en Nottingham. Gerardus van Roden werd in maart 1208 door de koning naar Vlaanderen gestuurd om de Vlaamse steden ervan te overtuigen dat het in hun belang was bij Engeland aan te leunen[7]. Engeland leverde de wol, zonder dewelke ze niet konden leven. Economisch waren ze van Engeland afhankelijk. In september 1208 sluiten de steden Gent, Brugge, Ieper, Rijsel en Dowaai dan ook een verdrag met Engeland.

De ridder Gerardus van Roden had er zelf persoonlijk belang bij dat die steden en vooral Gent, Engeland zouden trouw blijven. Hij kocht immers de wol op in Engeland en leverde ze aan de steden in Vlaanderen.

In de "*Biographie nationale*" noemt Fris Gerardus van Roden samen met Simon Saphir, Walter Sproke en Boudewijn Braem kooplieden van de stad Gent. Hij was dus een van de grote Gentse wolhandelaars. Er werd zelfs verondersteld dat de Gentse kooplieden een

bijzondere Hansa voor Engeland hadden gevormd. Het moet niet worden bewezen dat de handel in de wol hier de hoofdrol speelde. "*Le 26 mars 1209*, aldus Fris in de Biographie, *Simon Saphir fut admis comme marchand de la cour, et obtint, outre un sauf-conduit, licence d'acheter quatre-vingts sacs de laine*"[8].

De ridders van Roden hebben in de tweede helft van de dertiende eeuw hun handelsbetrekkingen met Engeland nog verder uitgebreid. De wolhandel was hun bijzonderste bron van inkomen. In 1262 werd aan de Lieve te Damme begonnen. In 1265 gingen Gerardus van Roden, Roger van Mortagne, Hugo Bigot en Hendrik, zoon van de koning van Duitsland, een lening aan van 3166 ponden, 13 schellingen en 4 deniers Vlaamse munte met de steden Gent, Brugge, Ieper en Dowaai. De lening werd aangegaan met de schepenen van deze vier steden. De vier ridders ondertekenden een afzonderlijke schuldbekentenis. Deze van Gerardus van Roden en van Roger van Mortagne zijn bewaard gebleven[9].

Wij leren in deze oorkonden de ridders kennen die samen met Gerardus van Roden een handelsconsortium vormden.

De ridder Gerardus van Roden, die de oorkonde tekende, was Gerardus, Heer van Melle. Hij was gehuwd met Mabilie van Scheldewindeke, Vrouw van Winti (Scheldewindeke) en van Weede. M. Gastout schrijft in "*Beatrix van Brabant*", dat de naam van Roden bijna op elke bladzijde geschreven staat van de geschiedenis van Engeland en Vlaanderen in de dertiende eeuw en dat Gerardus, gehuwd met Mabilie, de belangrijkste rol onder hen schijnt te hebben gespeeld. Zijn grondbezittingen in Engeland, aldus de schrijfster, nog aangevuld door de bezittingen in Engeland van de Vrouw van Winti, vertegenwoordigden een groot deel van zijn fortuin[10].

Roger van Mortagne was de zoon van de burggraaf van Doornik. Hij was Heer van Spiere[11]. In 1266 werd hij door de graaf Gwijde van Dampierre naar de koning van Engeland gezonden. Roger van Mortagne dreef handel met Engeland. Reeds in 1252 had de koning van Engeland de gravin Margareta van Vlaanderen verzocht een bedrag uit te betalen van 1700 ponden 66 schellingen en 8 deniers parisis aan Roger van Mortagne, waarde van de goederen die waren aangeslagen bij kooplieden die te Londen verbleven. Het bedrag mocht worden uitbetaald omdat deze zich aan de koning van Engeland hadden onderworpen[12].

De goede verstandhouding tussen Gerardus van Roden en Roger van Mortagne blijkt uit het huwelijk van zijn zoon met Isabella van Nevele. Deze laatste was een dochter van Raoul van Mortagne, burggraaf van Kortrijk en broer van Roger[13].

Hugo Bigot schijnt te hebben behoord tot een geslacht uit het Brugse Vrije. Er werd een Bijgoet vermeld in 1234 in de "*Naemlijste der familien ofte geslachten van den Regimente van den Lande van den Vrijen sedert den jaere 1229*"[14]. Er was een Hendrik Bigot afgevaardigde van het Brugse Vrije in 1322[15].

Het vierde lid van het consortium was Hendrik, zoon van de koning van Duitsland. Is het toeval dat Andreas van Roden in 1273 notaris was aan het hof van koning Rudolf?[16].

Er kan worden opgeworpen dat in 1265, het jaar dat Gerardus van Roden een lening aanging met de Vlaamse steden, Jacob van Maerlant zich nog te Maerlant bevond en daar de

reden niet kan liggen waarom hij door hem naar Damme werd geroepen. Het jaartal ligt niet ver af van 1266. Het consortium waarvan Gerardus deel uitmaakte bleef ongetwijfeld ook de volgende jaren in leven.

In 1278 werd er een akkooord gesloten tussen de koning van Engeland en Gwijde van Dampierre in verband met de goederen van engelse kooplieden die in Vlaanderen door de gravin waren aangeslagen. Gwijde beloofde dat hij zich met enkele van zijn ridders aan de koning van Engeland zou gevangen geven te Montreuil voor het geval dat het bedrag door de Vlaamse kooplieden aan de koning van Engeland beloofd, niet zou worden uitbetaald. De overeenkomst werd bekrachtigd te Aalst "*sub sigillis septem magnatum Flandriae*". De zeven vooraanstaanden die borg stonden voor de uitvoering van het akkoord waren : Boudewijn van Avesnes, Willem van Vlaanderen, Geraard van Roden, Hugo, burggraaf van Gent, Jan van Ghistel, Olivier van Ayshove en Michiel van Auchy[17]. Gerardus van Roden schijnt hier een belangrijke rol te hebben gespeeld: hij tekent onmiddellijk na de leden van het grafelijk huis.

Het is niet duidelijk wie deze Gerardus van Roden was. Er waren toen drie ridders die dezelfde naam droegen in leven: Gerardus gehuwd met Mabilie van Winti, een tweede gehuwd met Isabella van Harnes en een derde gehuwd met Isabella, weduwe Siger van Heule. De eerste dreef handel te Gent en de tweede te Brugge. Deze laatste zou de zoon zijn geweest van Gerardus, Heer van Berlegem, bij wie Jacob de Coster te Snellegem vroeger in dienst was geweest. Hoe innig de banden tussen de ridders van Ayshove[18] en Gerardus van Roden die te Brugge verbleef, waren, blijkt uit het feit dat Olivier van Ayshove op 16 september 1290 borg stond tegenover Gwijde van Dampierre voor zijn schoonbroer Jan van Roden, zoon van Gerardus die te Brugge verbleef. Jan van Roden was gehuwd met Agnes van Ayshove en zijn broer Willem met Angèle van Ayshove, die beide de zusters waren van Olivier. Jan en Willem van Roden hadden veel bezittingen in Engeland. Auchy is een gemeente in de omgeving van Hesdin. De ridder Michiel van Auchy werd vermeld in 1275, 1282 en 1288[19].

De ridder Jan II van Ghistel verbleef te Brugge in het handelscentrum in een groot herenhuis genaamd: Het Ghistelhof. In 1275 vestigde hij zich in het midden van de stad. " *De riches alliances, aldus de Limburg Stirum, avaient porté la fortune de la famille de Ghistelles à un haut degré de splendeur. Jean II de Ghistelles par suite de son mariage avec Isabelle, dame de la Woestine, va se trouver mêlé à l'histiore commerciale de la ville de Bruges, car tout le tonlieu de cette ville se trouva réuni dans les mains du seigneur de Ghistelles*". Hij stierf in 1289. Isabelle overleefde hem, zoals blijkt uit de verkoop van het recht van het Heffegelt in 1293: Isabella ontving toen 2088 ponden en haar zoon Jan III van Ghistel 712 ponden[20].

Jan II van Ghistel was door zijn huwelijk met Isabella van de Woestine verwant met de ridder Gerardus van Roden, die te Snellegem en later te Brugge verbleef.

Ook Gerardus van Roden, gehuwd met Isabella, vrouw van Heule en van Heestert, dreef handel met Engeland. In 1282 beloofden hij en zijn vrouw, dat ze de graaf Gwijde zouden schadeloos stellen voor de 600 ponden sterling, waarvoor zich de graaf voor hen borg had

gesteld bij een koopman die te londen verbleef[21]. De naam van deze laatste is gekend: hij heette Robrecht van Bazingen, "*un gros marchand de londres*, aldus M. Gastout in Béatrice de Brabant, *avec lequel Gerard a souvent traité*". Gerardus van Roden had ook nog schulden tegenover een ander koopman te Londen: Jan van Grevelingen. De koning van Engeland Edward I, drong persoonlijk aan bij Gwijde van Dampierre opdat de twee kooplieden zouden worden uitbetaald. Grevelingen was een haven langs de Vlaamse kust. Grevelingen was ook de naam van een polder bij Damme[22].

De ridders van Roden hebben, zowel te Brugge als te Gent, in de tweede helft van de dertiende eeuw drukke handelsbetrekkingen gehad met Engeland en met de steden in Vlaanderen die de wol uit Engeland betrokken. Juist in dit tijdstip, op het ogenblik dat Gent langs Damme met de zee in verbinding werd gesteld, komt Jacob van Maerlant zich te Damme vestigen. Het is dan ook goed mogelijk dat de ridders van Roden hun klerk niet in de steek hebben gelaten, doch integendeel op hem beroep hebben gedaan om er hun belangen te behartigen. Wij komen des te meer tot dit besluit, omdat dit uit de werken van de dichter zelf kan worden opgemaakt. Wanneer Jacob van Maerlant zich nog niet te Damme had gevestigd, verdedigde hij reeds de belangen van de leke kooplieden (en dan van de Heren van Roden) op de Schelde. Ook te Damme neemt hij dezelfde houding aan en vertolkt hij er de desiderata van de leken die handel dreven.

De cisterciënsers, in casu de monniken van de abdijen van Ter Doest en van Vaucelles, waren geduchte mededingers van de ridders van Roden. De abdij van Ter Doest lag op een uur afstand van Damme. Ze was in het bezit van uitgestrekte polders in Oost- en West-Voorne. In 1175 kwam ze in het bezit van het eiland Bomne en van land in West-Voorne, en in 1220 had ze van Dirk van Voorne de polder Middellant verkregen in Oost-Voorne[23]. De abdij kocht in de tweede helft van de dertiende eeuw de wol op in Zeeland en bracht ze naar Vlaanderen. Jacob van Maerlant kwam te Damme in betrekking met de bemanning van de schepen die heen en terug naar West-Voorde voor rekening van Ter Doest vaarden. Van deze lieden zal hij vernomen hebben dat er op Bomne jacht werd gemaakt op de ratten, wat dan ook verklaart hoe hij te Damme in Der Naturen Bloeme schrijft:

In West-Vorne, te waren
Ne mach gheene ratte leven,
Dat weet hi die dit hevet bescreven.

De abdij van Vaucelles heeft, in de tweede helft van de dertiende eeuw, uitgestrekte moergronden gekocht te Lapscheure, Moerkerke, te Knokke en te Westkapelle, dus in de omgeving van Damme. Te Damme zelf kocht zij, op de hoek van de Koornmarkt en de Sint-Jacobsstraat, het huis Kranenburg. Het was geen toeval dat ze juist op de markt te Damme een huis aankocht[24].

De twee abdijen dreven handel en de dichter maakt er de monniken een verwijt van en schrijft in zijn *Spieghel Historiael*:

Wie es er die nauweren coepman siet
Dan die grauwe moenc? en weet, wie
Zee ende lant si doorlopen
Omme copen ende vercopen.

Jacob voegt er nog bitter aan toe, om de abdij van Vaucelles nog meer te becrediteren, dat ze alles opkoopt, zelfs het halsrecht. Te Damme had de dichter vernomen dat de abdij in de streek van Vaucelles-Crève-cœur en Pézières in 1286 dit heerlijk recht had gekocht. Hij kan de gelegenheid niet laten voorbijgaan om haar dit te verwijten en schrijft:

Ja die van vaucelle of dit wel zit
Hebben gekocht galghe ende pit.

De scherpe houding van de dichter krijgt kleur en klank, als wij veronderstellen dat hij te zorgen had voor de belangen van leke Heren en dat het verwijt dat hij tot de monniken richt gevloeid is uit de pen van iemand die zelf in de handel was betrokken.

Hoezeer Jacob zich te Damme tussen de kooplieden mengde blijkt uit het volgende vers uit "*Der naturen bloeme*". De kooplieden uit Oosterland, t.t.z. uit Duitsland, hadden zich sedert lang te Damme gevestigd. Van hen heeft de dichter vernomen dat de vogel de vanellus (de vaneel) bij hen kievit werd geheten[25], en hij schrijft:

Vanellus dat es dat vaneel
Een voghel wel bekennet een deel
Een kievit hetet in oestlant.

In de tweede helft van de dertiende eeuw hebben de steden Damme en Brugge het onmogelijke gedaan om de zware lasten te verminderen die op de handel drukten. Jacob heeft die strijd medegemaakt. De *tribune*, schrijft hij, *waren te swaer*. In 1269 kocht de stad Damme van Eustachius van Grammene het recht af van de weegschaal. In 1272 kocht dezelfde stad van Jan II van Ghistel het recht af van de Maelpennink waarmede elk geladen wagen was belast.

Reeds in zijn *Heimelicheit der Heimelicheden* had Jacob van Maerlant er een bewijs voor geleverd dat hij de handelswereld kende en ingezien hoe de tollen en belastingen de handel belemmerden:

Nu pleghet die coninc mede
Dat hi die overhorichede
Van den quaden lieden wreect
Dat hise ontlivet of te sticken breect
Ende verlicht dan mede daer
Tribute daer si sijn te swaer;
Ende verlicht van den coepman
Sine tolle mede dan.

Dat in de taal van iemand die de verzuchtingen van de handelswereld kent en in het voordeel van de kooplieden optreedt.

Jacob van Maerlant stierf te Damme. Hij werd er begraven. Op zijn grafzerk stond geschreven : Hic recubat Jacobus a Mellant. De dichter was geboren in de noordhoek van Houtave, Matland of Mallant genaamd[26]. In die noordhoek te Mallant, woonde in de eerste helft van de dertiende eeuw Weitkinus de Coster. Deze was een leenman van de ridders van Roden, die Heren van Houtave waren. Te Mellant lag de hofstede waarop het geslacht de Coster woonde. Dààr lagen de twee stukken land die toen reeds als Costerland bekend waren. Jacob de Coster van Maerlant behoorde tot die familie. Hij trad in dienst van de heren van Roden als klerk en heeft te Damme voor hun handelsbelangen gezorgd. Hij kan er terzelfvertijd schepenklerk zijn geweest, zoals men eeuwen na zijn dood heeft beweerd. Het een sluit het ander niet uit.

E.H. J. NOTERDAEME

Overgenomen uit Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent.
Nieuwe reeks, Deel XII, 1958.

BRONNEN

(1) J. Te Winkel, *Maerlant's Werken*, blz. 58

(2) J. Van Mierlo, *Jacob Van Maerlant*, 1946, blz. 52

(3) J. Te Winkel, a.w., blz. 57.

(4) J. Van Mierlo, a.w., blz. 52.

(5) J. Boes, De Lieve, in *Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent*, 1929, blz. 14 en in *Handelingen der Maatschappij voor Geschied- en Oudheidkunde te Gent*, 1956, blz. 117.

(6) Edw. Gaillard, *L'ancienne église de Sainte Walburge* in *La Flandre*, J, blz. 271: ... in villa de Dam... juxta Westpaye (lege Westspaye) a parte oost platee... anno 1361.

(7) Wauters, *Table chronologique*, Deel III, blz. 288.

(8) Fris, *Biographie Nationale*, Deel 21, blz. 384-385 : Saphir Simon.

(9) *Inventaire des archives de la Chambre des Comptes à Lille*, 1865, blz. 563. nrs. 1418 en 1419.

(10) M. Gastout, *Béatrice de Brabant*, blz. 184 en 185.

(11) Spiere, een gemeente in het arrondissement Kortrijk. Roger van Montagne maakte zijn testament in 1275 en stierf op 1 april 1276.

(12) *Invertaire des archives de la Chambre des Comptes à Lille*, 1865, blz. 563 nr. 1418.

(13) Zie uitvoering over Roger en Raoul van Mortagne: M. Gastout, a.w., passim.

(14) R. De Beacourt De Noortvelde, *Le Franc de Bruges*, 1906. - Riquardus Bigoet wordt in 1268 vermeld door A. Goethals in *Chronica Monasterii Sti Andreae* uitgegeven door J. Weale, blz. 81, en dat in verband met Jabbeke in het Brugse Vrije.

(15) *Inventaire Chartes Bruges*, I, blz. 336

(16) Wauters, a.w., Deel V, blz. 533.

(17) Rymer, Foedera, conventiones, litterae, etc., 1727, Deel II, blz. 111.

(18) Er kan zelfs een vierde Gerardus van Roden worden vermeld. De Heer van Berlegem (Gerardus van Roden die vroeger te Snellegem verbleef) heeft waarschijnlijk het Oosthof te Snellegem verlaten voor Brugge. Hij trad op in 1284 als getuige voor Gerardus van Roden, Heer van Melle, gehuwd met Isabella, vrouw van Heule, wanneer deze voor de pastoor van Heule zijn laatste wilsbeschikkingen kenbaar maakte vooraleer te vertrekken naar het Heilig Land. - *Inventaire sommaire des Archives Départementales*. - Nord. Dehaisne en J. Finot, Deel 1, 2, blz. 517. Carton B, nr. 1556.
Ayshove was een belangrijk leengoed in de gemeenten Ardoyen en Coolskamp.

(19) *Invent. Sommaire*, Le Glay, B. carton 134, 191 en 194.

(20) De Limburg Stirum , *Le Chambellan de Flandre, Les sires de Ghistelles.*

(21) Hyacinthe De Groulart, *Genealogie van de ridders van Roden*, Handschrift berustend in het kasteel te Eernegem, onuitgegeven, 1882, blz. 13 en *Inventaire Arch. Départ. du Nord*, Arch. Civ., Série B, T. I, carton 193.

(22) Wauters, a. w., Deel VII, 2, blz. 1135.

(23) In 1165 werd de abdij Ter Duinen door de Paus Alexander III in haar bezittingen bevestigd, waaronder : *Insulam bomne totam cum decima. Terram in wes:form quas castellana badaloga de dixamunda vobis in elemosinam dedit.* - Karel De Flou vermeldt in zijn *Woordenboek der Toponymie* : *Bonine insula*. Hij dacht dat het eiland vroeger in Westelijk Vlaanderen lag, en kon natuurlijk de ligging ervan niet bepalen. Hij las bonine in de plaats van bomne, t.t.z. Bomenede, dat in de dertiende eeuw in West-Voorne lag. In 1175 schonk de abdij van Ter Duinen deze bezittingen aan de abdij van Ter Doest.

(24) De hofsteden genaamd "De groote Keuvel" (te Knokke) en"De kleine Keuvel" (te Westkappele), werden in de *Répertoire Numérique* van Max Bruchet Arch. Dépard. du Nord, Série H, Lille, 1928 genaamd : *Grande Cuvelle en Petite Cuvelle*. In het latijn heet de hofstede Cucula = kovel.

(25) Het woord kiev't werd uit Noord-Duitsland (Oosterland) over Friesland en Zeeland naar Vlaanderen overgebracht.
Heimelicheden had Jacob van Maerlant er een bewijs voor geleverd dat hij de handelswereld kende en ingezien hoe de tollen en belastingen de handel belemmerden:

(26) J. Van Mierlo, Jacob die Coster van Merlant, in *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie*, 1952, blz. 70. J. Van Mierlo heeft ingezien dat de klerken in de dertiende eeuw nu eens Mallant, dan eens Marlant schreven. De Zeeuwse ridder Hugo van Marlant komt in de oorkonden uit de dertiende eeuw als Hugo van Merlant voor en ook als Hugo van Mallant. De oorkonde nr. 7430 bl. anno 1262, R.A. Brugge heeft : in suenkercke in Marlant en de oork. nr. 7429 bl. Matland in parochia de suenkerke. Matland = Malland

DE RIDDERS VAN RODEN en HUN BEZITTINGEN IN VLAANDEREN

Dr. E. WARLOP heeft destijds de eerste jaargang van de heemkundige kring Gentbrugge en Land van Rode boven de doopvont gehouden en bezorgde het genootschap een waardevol doopgeschenk met de bijdrage over de heren van Roden in de 12de en 13de eeuw.

De heemkundige kring kon zich voor de start tot niemand beter wenden dat tot de bevoegde Rijksarchivaris te Kortrijk. Hij kent de Riddergeslachten van Vlaanderen vóór 1300 beter dan wie ook.

De bedoeling van onderhavig artikel is gegevens over de Ridders van Roden samen te bundelen en in het licht te stellen.

De geschiedenis van de heren van Roden begint vrij laat. De vroegste vermelding is deze van Iderus (*) van Roden in 1101 *(E. Warlop, a.w. p. 19 en noot 6)* vermoedelijk de vader van Iderus I en de grootvader van Iderus II, *(E. Warlop, a.w. p. 24)*, de oudste gekende vertegenwoordiger van het huis van Roden.

E. Warlop schreef terecht in "De Vlaamse adel" dat een groot aantal adellijke geslachten rond de jaren 1000 ontstaan zijn uit de groep Gent-Aalst-Dendermonde . Hij heeft afdoende bewezen dat er een nauw verband bestaat tussen de vroegste heren van Dendermonde, Aalst en de burggraven van Gent. *(E. Warlop, a.w. I p. 43 en vlg.)*

IS HET ADELIJK GESLACHT VAN DE RIDDERS VAN RODEN ONTSTAAN UIT DE GROEP AALST - DENDERMONDE ?

Het feit dat de ridders van Roden een deel van het land van Rode in 1226 in leen hielden van de heer van Dendermonde, zou er kunnen op wijzen dat zij van het huis van Dendermonde afstamden. Merk op dat hun allodia - hun grondbezittingen - tot Gent reikten. Het is slechts in 1226 dat Rudalf van Roden zijn bezittingen die te Merelbeke lagen ruilde met de Gravin tegen andere gronden. Zelfs te Zwijnaarde bij Gent hield die ridder tot in 1232 goederen in leen van de abt en de Sint-Pietersabdij te Gent. Wij komen hier nog op terug.

De heer van Schelderode, heer van Rode, had het recht tol te innen aan de Brabantbrugge te Gent.

Al deze gegevens brengen ons dicht bij de burcht te Gent en verklaren misschien hoe het komt, indien zij afstammen uit het huis van Dendermonde, dat zij zo laat in de geschiedenis verschijnen.

HOE UITGESTREKT WAS HET GRONDBEZIT VAN DE EERSTE RIDDERS VAN RODE ?

Dit is niet te achterhalen. Bundelen we even wat ons wel bekend is.

Van Iderus I, gesteld dat hij de zoon was van Iderus van Roden (1101), weten wij slechts het volgende: vóór zijn afsterven (3de kwart van de 12de eeuw) schonk hij 6 bunder grond aan de abdij van Eename *(Piot, Cart. abdij van Eename nr. 292 p. 262)*. Deze ridder had ten minste 2 broers, eventuele zusters werden niet vermeld. In elk geval, het erfgoed dat zijn vader Iderus, 1101, naliet was reeds versnipperd en toch kon een van de kinderen het zich veroorloven 6 bunder van zijn allodium wet te schenken aan een abdij. Iderus I trad in het huwelijk met Gertrudis de Scalda *(Warlop, a.w. II nr. 196)*.

In 1184 schonk Gerbado de Scalda (van der Schelde) 15 bunder van zijn allodium gelegen te Sint-Maria-Horebeke aan de abdij van Eename *(Piot, a.w. p. 64)*. Het was een bloedverwant van Gertrudis van Scalda. Twee van zijn zonen treden op als getuige. Uit deze belangrijke gift kunnen wij afleiden dat hij zeer rijk was. Iderus van Roden echtgenoot van Gertrudis de Scalda was rijk. Hij bezat niet alleen zijn domein te Scheldrode maar bezat daarnaast nog nadere bronnen van inkomsten. Hij had onder meer het recht tol te heffen op de goederen die vervoerd werden op de Schelde en dat op 2 plaatsen nl. aan de Brabantbrug te Gent en te Schelderode.

Iderus I was waarschijnlijk ook in het bezit van een domein te Nieppe en inde er ook de tienden. Hij was verwant met de heren van Beveren-Waas, die burggraven van Diksmuide werden. Beiden waren in het bezit van de tienden zowel te Beveren-Waas als te Snellegem bij Brugge.

Te Snellegem bij Brugge bezat Gerardus I, zoon van Iderus I, de uitgestrekte fiscus Snellegem, met de centrale boerderij het Oosthof, dat in leen werd gehouden van de Graaf van Vlaanderen. Vermelden wij terloops dat Iderus I drie zonen had: Iderus, Gerardus en Henricus. De oudste is waarschijnlijk kinderloos overleden. In de geschiedenis is slechts als opvolger van Iderus I de 2de zoon nl. Gerardus I gekend Dominus de Roden, heer van Schelderode.

Nu komen wij op een veel vaster terrein want over deze ridders zijn heel wat meer gegevens overgebleven.

Geraard, zoon van Iderus, die wij Geraard I van Roden noemen, heeft veel bijgedragen om het geslacht der ridders van Schelderode te doen stijgen in aanzien en macht door zijn huwelijk met Hildegardis van Melle.

WAAR LAG HET OERDOMEIN van de RIDDERS VAN RODEN ?

De vraag kan worden gesteld: van welk domein is hier steeds sprake ? Er lagen immers in het Land van Rode twee plaatsen die Rothen werden genoemd, nl. Scheldero-de en Gontrode.

Hier is geen twijfel mogelijk, de ridders van Roden waarover wij het hebben, hadden Schelderode als oerbezit en aan dat domein hebben zij hun naam ontleend. Uitsluitsel hierover geeft ons het cartularium van Eename *(Piot, a.w. p. 77)*. In een oorkonde verschijnen aldaar Gerardus de Rodes, zijn vrouw Hildegardis van Melle, hun oudste zoon Radulfus (*) alsook nog Henricus van Roden, broer van Gerardus I, Zeger van Munte, Zeger van Aalst, Rainurdus van Roden en Henricus de Guntroden. Nog andere getuigen traden op, doch de laatste vermelde bewijst duidelijk dat er een onderscheid te maken is tussen Roden, het Roden van Gerardus I en Guntroden. Daar er nu slechts twee villa's Roden waren in het Land van Roden moet Schelderode aan Geraard I van Roden worden toegezegd.

Een ander bewijs is het volgende: het altaar van Guntrode behoorde toe aan de Sint-Baafsabdij te Gent en het altaar van Schelderode aan de Sint-Pietersabdij.

In 1220 verklaart Hildegardis van Melle, weduwe van Gerardus van Rode, in een oorkonde dat zij met de goedkeuring van de Sint-Pietersabdij te Gent in het bezit is van het patronaat Rode van Bottelaar, ervoor zal zorgen dat beide parochies voortaan hun eigen priester zullen hebben.

Tot dan toe werden beide kerken slechts door één priester bediend. Hildegardis zelf schenkt, om het mogelijk te maken dat het inkomen van de 2 priesters voldoende zou zijn, 12 ponden uit haar tienden te Melle en Heila de Roden zal er vier ponden bijvoegen om het verminderd inkomen van de priester van Schelderode, ingevolge deze scheiding, bij te passen *(A. Van Lokeren, Chartes abbaye de St.-Pierre, n° 460)*.

Uit de oorkonde van Hildegardis van Melle blijkt dus overduidelijk dat door Rode, Rod en Roden, Schelderode wordt bedoeld. Daar haar echtgenoot Gerardus van Roden heer was van Schelderode en niet van Gontrode. Het lijkt duidelijk dat de Rodes in het bezit waren van een uitgestrekt allodium, verspreid over de parochies Scheldrode en Bottelare, zij maakten trouwens voordien een parochie uit.

Wij durven zelfs aan te schrijven dat het grootgrondbezit van deze ridders in Merelbeke lag, verspreid in de moederparochie alsook in de 2 hulpkerken.

Sporen van allodia van de ridders van Roden vinden wij terug in de ruiltransactie die gravin Johanna van Konstantinopel in 1226 aanging met Radulfus van Roden, oudste zoon van Gerardus.

Radulfus ruilde toen alles wat hij bezat te Merelbeke en te Niepkerke bij Belle. Het ging in deze ruiling wel om de heerlijke rechten, grondeigendom, allodia en NIET over

tienden. Excepta navi ecclesiae, het schip of bodium van de kerk uitgezonderd, zoals in de oorkonde geschreven staat.

De ridders van Roden nl. Iderus van Roden en zijn zonen, hadden dus hun grondbezit in het oude Merelbeke (Schelderode, Bottelare, Merelbeke).

Hier ligt mogelijks de uitleg van het feit dat de ridders van Roden de tolrechten indien aan de Brabantbrugge te Gent en ook te Schelderode.

Door middel van de oorkonde is bewezen dat zij tolvrijheid schonken op beide plaatsen aan de abdijen van Sint-Baafs te Gent en aan deze van Affligem *(album J.De Smet, a.w. 1964, blz. 277 en 278)*

Het grootgrondbezit van Iderus van Roden, 1101, is niet meer terug te vinden. Wij moeten ons uitsluitend tevreden stellen met de weinige gegevens hieromtrent die ons zijn bewaard gebleven van een van zijn kleinkinderen nl. Gerardus I van Roden.

Wanneer men bedenkt dat het oerpatrimonium van deze ridders toen reeds fel versnipperd was, dat slechts een gedeelte van het grondbezit van Gerardus I gekend is nl. dat wat door de transactie gekend is, dan ligt het besluit voor de hand dat Iderus I van Roden en zijn voorvaderen een zeer uitgestrekt allodium bezaten en dat zij behoorden tot de oude grondadel van Vlaanderen.

GERARDUS van RODEN en HILDEGARDIS van MELLE

Gerardus trad in het huwelijk met Hildegardis van Melle, zij was vrouwe van Melle en dus erfdochter. Door dit huwelijk voegde Gerardus van Roden de heerlijkheid van Melle bij deze van Schelderode. Hildegardis noemde zich in de oorkonden: Domina de Melna *(Miraeus Opera diplomatica I p.575)*. Gerardus, haar echtgenoot, noemde zich zowel Dominus de Melna als Dominus de Roden. Aan het hof, de curia te Melle was een capella, een hofkapel verbonden, met een capellanus *(A. Van Lokeren, a.w. oorkonde van 1220, p.244, nr. 460)*.

Wij kunnen ons een klein beeld vormen van het grondbezit van Gerardus I van Roden door de oorkonden die bewaard zijn gebleven en door die van zijn 2 zonen Radulfus en Gerardus II van Roden uitgegeven.

Indien het mogelijk zou geweest zijn te achterhalen wat uit de erfenis van de 3 andere kinderen is gegeven, dan ware het mogelijk het oud grondbezit van Gerardus I te reconstrueren. Van de clerus Gerbode en van de 3de zoon vernamen wij niets en het is niet geweten met wie zijn twee dochters Beatrix en Alica, gehuwd waren noch wat zij hebben geërfd.

De OORKONDEN van RADULFUS van RODEN

In 1226 kreeg hij door ruiling van 2 eigendommen buiten het land van Rode nl. Merelbeke en Niepkerke, al het land dat de gravin Johanna van Constantinopel bezat te Melle, Gontrode, Landskouter, Bottelare, Munte, Melsen, Schelderode en Gentbrugge. Het doel is duidelijk, al de vermelde parochies lagen in het Land van Rode. Radulfus verkreeg door de ruiling nieuwe allodia in 8 parochies van Roden en maakte van zijn grondbezit in het Land van Rode één homogeen geheel.

In 1232: ruiltransactie waarbij Radulfus van Roden en zijn vrouw Bertha de Melna hun bezittingen ruilden die ze in leen hielden van de graaf van Vlaanderen te Zevergem en van de abt en abdij van Sint-Pieters te Gent, te Zwijnaarde, voor hetgeen de abdij bezat te Munte en te Badinghem (het patronaatsrecht en de tienden uitgezonderd).

Wij vinden hier dezelfde strekking terug als in de ruiltransactie met Johanna van Constantinopel. De heer van Roden doet afstand van goederen die hij bezit buiten het Land van Roden om deze te ruilen tegen andere die in de latere baronie van Roden lagen *(A. Van Lokeren, a.w. t. I m.263)*.

1252 - Gerardus II van Roden, gehuwd met Catharina van Cysoing, schenkt aan de abdij van Eename twee bunder van hun allodium liggende in de weide te Melsen en te Vurste.

Gerardus II was ook in het bezit van een allodium te Letterhoutem, genaamd Bursbeke waaraan verbonden was de hoge en lage rechtsmacht.

Gerardus van Roden, heer van Beerlegem, die te Snellegem woonde, hield dit alles in leen van Radulfus en verkocht het aan de Sint-Baafsabdij te Gent.

Gerardus van Roden, heer van Beerlegem, hield ook van zijn kozijn de voogdij van Sint-Lievens-Houtem in leen en verkocht ze aan dezelfde abdij.

Gerardus II zelf hield deze in leen van de graaf Gwijde van Dampierre. De graaf belast de baljuw van Dendermonde (bemerk: van Dendermonde) de verkoop aan de abdij in zijn naam te bekrachtigen.

1228 - In deze oorkonde, gedateerd in de maand februari, vernemen wij dat Radulfus van Roden in het bezit was van een allodium te Weterbeke *(P.V. Bets Leuven 1870, p. 219, Geschiedenis der gemeenten Oplinter, Runsbeke en Houthem)*.

Wij zagen dat het oerdomein van de Ridders van Roden lag te Schelderode, doch ook in andere dorpen van het Land van Roden en zelfs daarbuiten bezaten zij allodia. Wij spraken nog niet eens over de lenen die Gerardus I en zijn twee zonen Radulfus en Gerardus gekregen hebben van de koningen van Engeland voor de legerdienst die ze aldaar deden.

De ridders van Roden waren zeer rijk en beschikten over tal van bronnen van inkomsten. Zij stonden hoog in aanzien. Militair gezien heeft Gerardus I ongetwijfeld een grote rol gespeeld en dat niet alleen in Engeland. Hij verschijnt op de lijst van de Franse koning Filip in 1208 onder de titel: Militer Flandriae ferontes banerias. Hij was dus een der Vlaamse baanderheren en deze waren niet talrijk in het leger van de Graaf. Zij behoorden tot de hoge adel.

BEHOORDEN de HEREN van SCHELDEWINDEKE tot het HUIS van RODEN ?

Vooraleer wij uitgebreider terugkeren naar de ruiling van 1226, trachten wij een antwoord te vinden op de gestelde vraag.

Iderus II trad in het huwelijk met Gertrudis de Scalda *(Warlop 196)*. Tot welk geslacht behoorde zij ? Er is weinig nopens dit edel geslacht gekend en het is wellicht te gewaagd maar toch verleidend in hen het huis van Scheldewindeke - Wendeca - Winti te willen terugvinden.

Er verschijnt een Gerbod de Scalda in 1189 en twee zonen van Iderus II van Roden getuigen in de oorkonde waarin Gerbod de Scalda 15 bunder grond uit zijn allodium te Horenbeke Sint-Maria schonk aan de abdij van Eename *(cartularicum Eename a.w. p. 64)*. Dat deze grond niet in het land van Roden lag, doch niet ver van de abdij, bewijst niet dat Gerbod niet thuis hoorde in dit land. De ridder kan een verder afgelegen grond hebben weggeschonken om zijn allodium te Scheldewindeke, zo hij daar thuis hoorde, niet te schenden. Kenschetsend is ook dat de naam Gerbod van oudsher in dit huis gedragen werd. Gerbod I (986) - Gerbod II (1063) - Gerbod III (1067-1096).

Beide huizen hebben later elkander teruggevonden.

In 1212 schonk Godfried van Windeke een tiend van Oosterzele weg aan de kerk van de H. Pharaïldis te Gent. Godfried van Windeke was gehuwd met Beatriso Vrouwe van Oosterzele. De schenking werd gedaan in domo domini Geraldi de Melna in tegenwoordigheid van zijn echtgenote Hildegardis van Melle en haar zoon Radulfus. Gerardus zelf verbleef in Engeland waar hij zijn legerdienst deed *E. Mathieu, Les seigneurs de Naaste, dans Annuales Cercle archéologique de Soignies IV 1907. Godefroid de Rodes, seigneur de Winti, époux de Beatrice Dame d'Osterzele. Ils font des libéralités à l'abbaye de Cambron* - en verder, *Godefroid de Rodes, seigneur de Winti et d'Osterzele a épousé avant 1239 Juta (Ivette) de Noast, dans le Hainout. Ils éurent plusieurs enfants; Arnould et Jean, décédés avant leur père et inhumés à l'abbaye de Cambron et Godfroid II qui fut seigneur d'Osterzele).*

Waarom werd de zaak behandeld in de curia in het hof van Gerardus van Rode, Dominus de Roden en heer van Melle ? Omdat Godfried tot dit huis behoorde. Hij was gesproten uit het geslacht van Roden.

In 1227 verschijnen domina Mathilde de Winti en domina Mabilia filia ejus, ad quarum dominium predicta villa de Morsele spectare videtur *(cat. abdij van Eename a.w. p. 125)*

In 1235 verklaart dezelfde Godfried van Windeke (Godfried van Roden) dominus de Oosterzele dat de noblis matrova domina Mabilia de Winti 40 p schuldig is aan de kerk van Sint-Baafs te Gent en dat zij deze moet betalen. Zo vroeg mogelijk, met de tienden die ze opstrijkt in de parochie Scheldewindeke en dat hij zelf deze schuld erkent en belooft ze te betalen *(Commission royales pour la publication des anciennes lois et ordonnances de la Belgique VII ième Volume Bruxelles 1906, p. 249, Coutumes de Scheldewindeke).*

Veel later in 1272 schenken de ridder Gerard van Roden en zijn vrouw Mabilia, Vrouwe van Scheldewindeke en ter Wede, hun goedkeuring in een oorkonde waarin de ridder Godfried van Winti de giften bevestigt die door zijn vader gedaan werden aan de abdij van Cambron.

Gerard van Roden en Mabilia noemen Godfried van Windeke, heer van Oosterzele, hun vriend en vazal. Scheldewindeke is immers oud bezit van de Ridders van Rode *(Urretus T5, p. 150 en cart. de l'abbaye de Cambron, De Smet, p. 928. Cart. van Eename, a.w. nr. 113, p. 93 - 1212, 30 juli)*

WELKE GOEDEREN of HEERLIJKE RECHTEN WERDEN in 1226 GERUILD ?

In de oorkonden werden die niet beschreven. Er is daar sprake van "terra quam Radulfus habedat apud Niepeglice" - de grond die Radulfus bezat te Niepkerke en van "id quod habet in Merelbeke" - en wat hij bezit te Merelbeke - excepta navi eccleriae, wordt hieraan toegevoegd - het schip van de kerk - het bodium (in tegenstelling met het altaren) t.t.z. de tienden die aan het schip der kerk of het bodium toegezegd waren, uitgezonderd. De bezittingen van de heer van Roden in die twee plaatsen worden geruild tegen hetgeen de gravin bezat te Melle, te Gontrode, te Landkouter, te Bottelare, te Munte; te Melsen, te Schelderode en te Gentbrugge.

Er is dus geen sprake van een ruil van de dorpen Nieppe (Nieppéglise of Niepkerke) en Merelbeke, zoals reeds geschreven werd *(Th. Luykx, Johanna van Constantinopel, blz. 158)*, doch enkel van de eigendommen die in die dorpen lagen. Toevallig kennen wij althans een deel van de bezittingen van de heer van Roden te Nieppe.

In 1220 (dus vóór de ruil) oorkondt Radulf van Roden, dat hij aan zijn broer Geraard van Roden die te Snellegem woonde, de toelating verleent zijn tienden, grote en kleine, die deze van hem in pand houdt te verpanden aan Magriet, Burggravin van Kortrijk, voor 250 pond Vlaamse munt. Anderzijds oorkondde dezelfde Radulf in oktober 1226 (bemerk dat de ruil van hierboven ook plaatsgreep in dezelfde maand van hetzelfde jaar) dat hij met de toestemming van de gravin van Vlaanderen en Henegouwen zijn tienden van Niepkerke, verkocht heeft aan het klooster van Moortsele voor 350 pond Vlaamse munt, en dat hij wat de tienden meer waard zijn, als aalmoes heeft geschonken aan het gezegde Onze-Lieve-Vrouwklooster, tot zielerust van zijn vader *(D. Favorel, geschiedenis van de Guldenabdij te Wevelgem 1957 in Oudheidkundige Kring te Kortrijk. Vlaams Cartularium van Wevelgem, uit het laatste kwart van de veertiende eeuw berustende in het archief van het Groot Seminarie te Brugge, Fonds Wevelgem, werden twee oorkonden opgenomen* ([1]). *Tot zover voor de tienden waarvan de heer van Roden in het bezit was te Niepkerke).*

Hij was aldaar ook nog in het bezit van een herenhof met meer dan 30 gemeten grond. Ook dat blijkt uit een oorkonde van 1228, waarin er sprake is van Geraard van Roden, de vader van Radulf, die in 1220 reeds overleden was (hij stierf tussen 1218 en 1220). In een oorkonde van 1228 vernamen wij dat Michiel en Harnes, de oom van Michiel van Boelare, in het bezit was geweest van een herenhhof - het hof Wastine - met tien bunder grond en 1 bunder weide en dat die eigendom geruild werd voor het herenhof en het land dat vroeger te Nieppe in het bezit was geweest van Geraard van Roden. Er wordt slechts geruild wanneer de goederen van beide kanten omtrent dezelfde waarde hebben.

Onrechtstreeks vernamen wij dus hoe uitgestrekt de eigendom van de heer van Roden te Nieppe was; hij bezat er een herenhof met ongeveer 33 gemeten land en weide - een allodium dus dat reeds in aanmerking kan komen. Het is niet geweten of hij aldaar nog andere allodia bezat ([2]).

Over de bezittingen van Radulf van Roden te Merelbeke is niets te vernemen. Wij kunnen echter veronderstellen dat ze veel aanzienlijker waren dan deze te Nieppe. Vóór 1226 was hij er een grootgrondbezitter. Hoe komen wij tot dit besluit: allodia gelegen te Nieppe en Merelbeke, geruild tegen alllodia gelegen te Melle, Gontrode, Landskouter, Bottelare, Munte, Melsen, Schelderode en Gentbrugge. De bezittingen van de gravin, verspreid over 8 parochies in het Land van Rode ([3]) hadden omtrent dezelfde waarde en waren even uitgestrekt als hetgeen Radulf van Rode in slechts twee parochies bezat. De ruil is anders niet uit te leggen. De allodia van Radulfus in de twee dorpen waren dus zeer belangrijk vermits ze konden opwegen tegen de allodia van de gravin in 8 dorpen. We kennen benaderd de bezittingen van Radulfus van Rode te Nieppe: ze waren betrekkelijk klein. Het besluit ligt voor de hand: ze waren des te groter te Merelbeke. Als men nu bedenkt dat Schelderode en Bottelare hulpkerken waren van Merelbeke ([4]) en

dat de drie parochies dus oorspronkelijk één domein uitmaakten, dat langsheen de Schelde lag en van Schelderode reikte tot Gent, dan werpt dit een nieuw licht op het oerdomein van de heren van Roden.

Wij begrijpen des te beter hoe zij vroeger beschikten over de tolrechten aan de Branbantbrugge te Gent en te Schelderode. Wij kunnen ons zelfs afvragen: waar was hun eerste verblijfplaats: te Merelbeke of te Schelderode ? Kerkelijk gezien is Schelderode jonger. Daaruit kan echter geen besluit worden getrokken. Een domein vormde oorspronkelijk ongetwijfeld: Schelderode, Merelbeke en Bottelare. Dat Merelbeke de ecclesia matrice was van de andere twee parochies bewijst echter niet dat ze de oudste van de drie plaatsen was: de vroegste kom van het domein kan evengoed te Schelderode hebben gelegen.

G. Waeytens houdt er een andere mening op na *(Jaarboek Heemkundig tijdschrift van het Land van Rode, 1969, blz. 16)*: Radolf, heer van Rode, stond zijn bezittingen te Merelbeke en Nieppe af aan de graaf Ferrand van Portugal, in ruil voor de grafelijke rechten over de volgende dorpen. Hij noemt er zeven van de 8 Schelderode wordt niet vermeld. Wij vragen ons echter af: welke grafelijke rechten stond de graaf af ? De heerlijke rechten ? Radulf van Schelderode bezat deze reeds in twee van de 8 vermelde dorpen nl. te Schelderode en te Melle.

Schelderode ook Roden genaamd, is de verblijfplaats geweest van de heren van Roden, die er hun naam hebben aan ontleend. Ze verbleven bij ons tot in het begin van de dertiende eeuw, tot Geraard van Roden, gehuwd met Hildegardis, Vrouwe van Melle, zich aldaar in de curia van Melle vestigde. Waarschijnlijk bleef de nobilis matrona Heila van Roden het slot van Schelderode bewonen, vermits zij het was die instond voor de jaarlijkse 4 ponden die na de splitsing van Schelderode in twee parochies, aan de wedde van de pastoor van Schelderode werden toegevoegd (zie boven).

De voorvaders van de eerst vermelde Iderus van Roden zijn niet gekend. E. Warlop ziet de mogelijkheid in dat het huis van Roden en dat van Munte uit dezelfde stam zijn ontsproten (Munte en Baaigem vormden vroeger één domein) ([5]). In de loop der jaren zou deze stam zich hebben gesplitst.

Hetzelfde kan wellicht ook worden gezegd van de heren van Scheldewindeke - Oosterzele. Het is opvallend dat in de ruiling van 1226 bovenvermeld, geen van beide plaatsen voorkomen, zelfs Moortsele niet, dat in het bezit was van de heren van Scheldewindeke ([6]).

Het huis Oosterzele is zeer oud. Reeds in 986 verschijnt Gerbod I, voogd van Sint-Bertijns - in 1063 Gerbod II van Oosterzele, E. Warlop citeert een Gerbod III van Oosterzele, alias van Scheldewindeke - zie tabel 16 - in zijn aangehaald werk, deel II. Men heeft slechts deze tabel te overlopen om in te zien hoezeer beide heerlijkheden in elkander verstrengeld zitten: beide huizen (een en dezelfde), waren zeer oud.

Een afstammeling van Iderus van Rode was dus heer van Oosterzele geworden. Deze Godfried van Roden en zijn vrouw Beatrix begiftigden ook de abdij van Cambron en Godfried van Roden, heer van Scheldewindeke en van Oosterzele, gehuwd met Ivette (Guta van Naast) beter gekend als Godfried van Naast (hij was reeds met Guta van Naast gehuwd vóór 1239) was wellicht zijn zoon. Door het huwelijk van Godfried van Roden met Beatrix, Vrouwe van Oosterzele, kwam de heerlijkheid bij de "van Rodens" terecht. In dezelfde dertiende eeuw zou Gerardus III van Roden, heer van Schelderode en van Melle, de banden tussen dit huis en dat van Oosterzele nog nauwer toehalen door zijn huwelijk met Mabilia, Vrouwe van Scheldewindeke en van Ter Wede.

Hoe moeilijk het is de allodia van de ridders van Rode terug te vinden in de 17 dorpen van het Land van Rode, toont ons het volgende voorbeeld. Het blijkt dat in 1063 een zeker Gerbod van Oosterzele het derde deel van dit domein geschonken heeft aan de abdij van Sint-Bertijn. Zijn broer Arnulf was een "*vir illuster*" en bezat de andere twee derden van het domein. Blijkbaar stamden Arnulf en Gerbod af van de heer van Oosterzele. Deze andere twee derden kwamen later ook in handen van de abdij van Sint-Bertijn *(D. Haigneré, Charles de Saint-Bertin, I, n° 80, p. 30-31)*.

Welnu, in 1114 ruilde de abt van deze abdij het ganse domein Oosterzele met graaf Boudewijn VII voor een schaapsgrond in Veurne-Ambacht *(E. Warlop, a.w. I, p. 94)*. De abdijen gaven er de voorkeur aan schaapsgronden te bezitten omdat ze de schaapswol in hun kloosters zo goed konden gebruiken voor de klederen van de monniken.

Het was dus heel toevallig dat de graaf van Vlaanderen het domein Oosterzele in zijn bezit kreeg en dat de heren van Oosterzele het van dan af van de graaf van Vlaanderen in leen hielden.

De twee grootste brokstukken van het Land van Rode schijnen in de dertiende eeuw Schelderode - Melle en Scheldewindeke - Oosterzele te zijn geweest. Moet daar de uitleg worden gevonden van het feit dat het Land van Rode in twee lenen werd gehouden van het grafelijk Steen van Aalst ? ([7])

Ik geloof niet dat de graven van Vlaanderen vóór het midden van de elfde eeuw uitgestrekte allodia in het Land van Rode bezaten. Wel kunnen ze er in bezit van zijn gekomen in 1166, toen graaf Diederik van de Elzas het graafschap Aalst inpalmde. De ruiling van 1226 was beslist geen ruiling van 2 dorpen tegen 8. De graven van Vlaanderen bezaten toen geen 8 dorpen in het Land van Rode. Ze waren wel in het bezit van een domein te Oosterzele, maar juist dat domein komt niet onder de 8 geruilde dorpen voor. De dorpen Schelderode en Melle echter, komen er wel in voor en de dominus, de heer van die 2 plaatsen, was Radulf van Roden.

Kan men bewijzen dat hij de kastelen op die twee plaatsen en het domein er rond in leen hield van de graaf van Vlaanderen? Een bewijs hiervan heb ik nog niet gevonden.

E. Warlop schrijft terecht *(Jaarboek Heemkundig Tijdschrift 1969, a.w.* blz. 25): "men mag dan ook gerust aannemen dat het Land van Roden vóór 1300 al gevormd was". De ridders van Schelderode waren inderdaad, op Balegem na, reeds in de 17 dorpen van dit Land van Roden binnengedrongen. Door de ruil van 1226 en door huwelijken hadden zij grotendeels de schakels gelegd tussen de 17 dorpen die de baronie van Roden en later het markiezaat van Roden zouden worden *(Zie gemeld Jaarboek Heemkundig Tijdschrift 1969, voornamelijk E. Warlop, J. De Cocker en G.Waeytens).*

E. Warlop vermeldt op blz. 30 van het Jaarboek 1969 een tekst van 27 april 1797 ... messire Charles Joseph Antoine Rodrigus de Vega y Vega, marquis de Rodes, baron de Berleghem et souverain panetier de Flandre.

HOE KWAMEN de AFSTAMMELINGEN van deze SPAANSE FAMILIE in het BEZIT van het LAND van RODE ?

J. De Cocker heeft in zijn bijdragen in het boven vermelde Jaarboek deze vraag reeds beantwoord. Ook G. Waeytens is er op ingegaan en schrijft: in 1565 werd Rode tot baronie verheven. Door het huwelijk ging Rode in de eerste helft van de 16de eeuw over op François de Bourbon, verwant met de Franse koning. Zijn kleinzoon werd in 1598 koning van Frankrijk als Hendrik IV. Deze verkocht in 1602 (op 12 juni) de baronie van Rode aan een Portugees koopman, Simon Rodrigues d'Evora, die te Antwerpen verbleef. Zijn zoon Simon II werd opgevolgd door diens zuster, die huwde met Francisco de Vega, waarop het geslacht de naam Rodrigues d'Evora y Vega aannam. Onder haar zoon Lopez werd de baronie van Rode tot markizaat verheven *(Jaarboek 1969, blz. 17)* ([8]).

Zoals uit de mededeling van E. Warlop blijkt waren de heerlijke rechten over het markizaat van Rode in 1797 nog in handen van dezelfde familie. De boven vermelde markies Charles Joseph Marie Guislain, markies van Rode, geboren te Gent op 10 juni 1790, was de zoon van Charles Antoine Rodrigues d'Evora y Vega, markies van Rode, baron van Berleghem, heer van Terweede, Ter Saelen, Onappenaerde, Brouckestraete, Lecke, enz. den souverein erfelijk panetier van Vlaanderen *(Popliment Ch., La Belgique Héraldique, T IX, ad verbum Rodes, p. 270, alwaar overvloedige documentatie over het huis Rode)*.

Wij hebben een rondreis gemaakt van het Land van rode en iets van de geschiedenis ervan uit de dertiende eeuw in het licht gesteld. De aandacht werd uiteraard het meest getrokken op de ridders van Schelderode, Geraard I, zijn zoon Radulfus en zijn kleinzoon Geraard II.

E.H. J. NOTERDAEME (Overgenomen uit het jaarboek L.v. Rode 1983 Blz 7-21)

(*) E.H. Noterdaeme schrijft Yderus en Radulfus. Wij menen er goed aan te doen hier de schrijfwijze van E. Warlop te volgen die dichter bij onze huidige spelling staat.

(1) In de eerste oorkonde - van 1220 - liet Radulfus van Roden weten dat het land dat rechtstreeks door hemzelf gehouden werd, niet in deze regeling in aanmerking kwam.

(2) Inventaire des Archives de la Chambre des Comptes; Lille, 1865, p. 201, n° 487 - Actum anno Dei MCCXXVIII mense Octobri : Michel de Boulers, connètable de Flandre, reconnait qu'il est homme-lige, (sauve la ligité du comte de Flandre, de Guillaume de Dampierre et de Marguerite , sa femme) à cause de la demeure de Nieppe-Eglise, de la terre qui avait appartenu à Gerard de Roden, chevalier, et des la moitié des hôtes qui y demeurent, que Guillaume et Marguerite lui avaient donnés en échange de la maison de la Watine, qui avait appartenu à Michel de Harnes, son oncle, de 10 bonniers de terre et de 1 bonnier de pré derrière la maison, et promet pour lui et pour ses boirs, de leur en faire hommage, ainsi qu'a leurs boirs.

(3) In de ruil waren niet de dorpen zelf of de heerlijke rechten in de 8 plaatsen in het Land van Roden bedoeld: een duidelijk bewijs hiervoor is dat onder die 8 plaatsen ook Schelderode en Melle voorkomen, heerlijkheden die in het bezit waren van Radulf van Schelderode en niet van de gravin.

(4) A. Van Lokeren, a.w. p. 244, nr. 460: altare de Merlebecca cum appendicüs suis: Rothen et Bottelare. Cultureel Jaarboek van Oost-Vlaanderen Tweede Band. Het Parochiedomein der Gentse Sint-Pietersabdij tot de 14de eeuw, L. Reyntjes, p. 82.

(5) "in villa de Munte et in villa de Badigem (Baaigem) pertinens ad illud de Munte 1232", november, Van Lokeren, Chartes et documenti de l'abbaye de Saint Perzas, t.I p. 263.

(6) "domina Mathildis, domina de Winti et filiagus Mabila .... ad quarum dominium predicta villa des Morseles spectare vidatur", anno 1227, Piot, Cart. Eename, a.w. p. 125.

(7) Vriendelijk medegedeeld door Denie Huyghebaert: Voor de afstammelingen van Godfried van Roden, heer van Oosterzele: E.Warlop, a.w. T II nr. 161 - blz. 417 en J. De Cocker, Jaarboek Heemkundig Tijdschrift Land van Rode, blz. 34 - voor dd. 14de eeuw.
In latere tijden waren de vier leenhoven: Schelderode; Melle, Oosterzele en Scheldewindeke. W.Van Hille, Jaarboek 1969, Heemkundig Tijdschrift Land van Rode, blz. 44.

(8) Karel II, koning van Spanje, schonk de titel van markies van Rode aan Lopez Marie Roderigues d'Evora y Vega, derde baron van Rode en aan zijn nakomelingen in 1682.

E.H. J. NOTERDAEME

Op 24 oktober 1981 overleed E.H. Noterdaeme. Deze Van Maerlant- en De Rodenkenner, liet ons een belangrijke bibliotheek na. Bij het ordenen van al de geschreven nota's die mij ter beschikking werden gesteld door de heer Walter Notteboom, vond ik een ontwerp voor een artikel terug met betrekking tot de heren van Roden. E.H. Noterdaeme noemde het een rondritje in het land van Rode. Hierbij poogde hij het grondbezit van dit oud-adellijk riddergeslacht te reconstrueren. Hij is bij wijze van eerbetoon aan deze verdienstelijke persoon dat wij dit artikel publiceren. Wij bedanken in het bijzonder de heer Walter Notteboom om de verleende toelating.

E.H. Jozef Noterdaeme werd geboren te Brugge op 1 november 1882 en overleed er op 24 oktober 1981. Op 25 mei 1918 werd hij priester gewijd en werd achtereenvolgens aan-gesteld als onderpastoor te Dudzele 1918, Hondschote 1919, Vlissegem 1920, Sint-Michiels 1925, Sint-Andries 1931. In 1944 werd hij plechtig aangesteld als pastoor van Snellegem. In 1962 man hij er eervol ontslag en werd Co-adjutor te Sijsele tot 1978. Niet lang na zijn benoeming tot pastoor van Snellegem begon Noterdaeme zijn onderzoek in het kerkarchief, een speurtocht die uiteindelijk leidde tot zijn levenswerk, Jacob van Maerlant.

Wie was Jacob De Coster Van Maerlant en wat betekende hij voor het Land van Rode ?
De vader van de Dietse dichters kunnen wij evengoed Jacob de Coster, als Jacob van Maerlant noemen.

In zijn Merlijn heet hij Jacob de Coster Van Maerlant.
Het is onder deze bijnaam dat hij roem en bekendheid heeft verworven. Te Damme voor het stadhuis staat zijn standbeeld. Niemand twijfelt eraan dat Jacob van Maerlant te Damme gewoond heeft. In Dander Martijn schrijft Martijn: "Jacob du woen inde Dam". Door "Dam" werd de vroegere zeehaven van Damme bedoeld. De bijnaam De Coster

was voor pastoor Noterdaeme de aanleiding op op zoek te gaan naar de plaats waar het huis van de dichter stond. Meteen werd hij geconfronteerd met de vele vragen uit het Van Maerlant probleem. Was de dichter een leek of een geestelijke ? Welke Maerlant wordt hier bedoeld ? Heeft men te doen met Jacob De Coster of moet men lezen Jacob, Koster ? Noterdaeme toonde aan dat Jacob de Coster te Snellegem woonde. Hij kwam zich daar vestigen na zijn studies te hebben beëindigd in de kapittelschool van Sint-Donaas te Brugge. Hij verbleef er vele jaren en schreef er ook zijn eerste werken. De aanwezigheid van Jacob vanMaerlant te Snellegem vond Noterdaeme in een archiefstuk, bewaard in het kerkarchief te Snellegem nl. een copie uit de 17de eeuw van het obituarium van 1532. "Obiit dominus Geerardus Myles et Margareta Uxor eius, qui contulit presbytero ij solidos par. custodi XII denarios par. supra mensionem Jacobi custodi(s) infra artium". Het obituarium uit 1535 vermelt dat Geerardus en Margareta een stichting hebben gedaan op het huis waar Jacob de Coster woonde, gelegen binnen het kerkplein. Geerardus is niemand minder dan Geerardus II van Roden, gehuwd met Margareta van de Woestijne. Jacob de Coster is te vereenzelvigen met Jacob van Maerlant, die in de 1ste helft van de 13de eeuw naast het ridderhof, het Oosthof, van de heren van Roden te Snellegem. Jacob de Coster werd geboren in het Maerlant, in het noord-westen van Brugge, waar het geslacht de Coster woonde.

Weitkinus, Ghiselinus en Walter de Coster waren leenmannen van Geerardus II van Roden. Jacob de Coster behoorde tot deze familie. Geerardus II van Roden liet een zoon na, die in de oorkonden vermeld wordt als Geeraard van Beerlegem. Hij huwde Beatrise en hield Beerlegem in leen van zijn oom Radulphus van Roden, ,heer van Melle. Vanuit het Oosthof te Snellegem reisde Geeraard van Beerlegem regelmatig naar het land van Rode. Bij al deze reizen was hij vergezeld door Jacob van Maerlant.

Aldus kwam Jacob de Coster in kontakt met de heer van Melle en met de nobilis matrona, de edele vrouw Heila van Roden, in wiens opdracht hij Alexanders Yeesten schreeef.

In dit werk neemt Jacob van Maerlant het op voor zijn heer en vroeg de vrije doorvaart op de Schelde te Rupelmonde. In dit werk drukte hij ondermeer ook het verlangen uit van de kooplieden om te beschikken over een kortere weg naar zee. Toen de heren van Roden in 1257 Snellegem verlieten, keerde Jacob van Maerlant naar het Maerlant terug. Tussen 1266 en 1270 vestigde hij zich als schepen-klerk te Damme, waar hij er ca. 1300 zou overleden zijn. Van Maerlant vestigde zich te Damme op het ogenblik dat de stad Gent de wol uit Engeland gaat invoeren via de Lieve. Damme was als het ware de voorhaven van Gent, en niet meer op de Schelde, maar op het Zwin en op Damme was de hoop van de kooplieden gevestigd. Geen betwistingen meer bij de doorvaart te Rupelmonde en er was meteen een kortere weg naar zee. In de 2de helft van de 13de eeuw hebben de ridders van Roden dubbele handelsbetrekkingen gehad met Engeland en de steden in Vlaanderen, die hun wol van over het kanaal invoerden.

Opvallend is het wel dat uitgerekend in die periode Jacob van Maerlant zich te Damme gaat vestigen. Merken wij ook op dat de abdij ter Doest en de Cisterciënsermonniken geduchte mededingers waren van de heren van Roden in hun handelsbetrekkingen met Engeland. Het lijkt me niet uitgesloten dat de ridders van Roden beroep hebben gedaan op Van Maerlant om hun handelsbelangen te Damme te behartigen.

Door middel van deze summiere citaten uit het levenswerk van Noterdaeme, hebben wij willen aantonen doe belangrijk het werk van deze heemkundige is voor de kennis over de heren van Roden.

Korte bibliografie met betrekking tot de heren van Roden:

E.H. J. NOTERDAEME
- Jacob van Maerlant, klerk van de heren van Rode te Snellegem
  Handelingen van het genootschap voor geschiedenis Brugge, 1951.
- De heren van Beveren-Waas, tevens bruggraven van Diksmuide
  Annalen van de oudheidkundige kring van het Land van Waas, deel 58, 1953.
- Het Oosthof te Snellegem.
  Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, Nieuwe reeks, deel X, 1956.
- Bij het Maerlantprobleem, De ridders van Roden en de wolhandel.
  Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, 1958, blz. 52.
- Het Geslacht De Coster te Houtave.
  Ond Heem,1959
- Jacob de Coster van Maerlant.
  Handelingen Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor taal en letterkunde en geschiedenis, 1961.
- De ridders van Roden in de eerste helft van de 13de eeuw.
  Het Brugs ambachtalbum, Jos De Smet, 1964, blz. 273.
- De ridders van Roden en Jacob de Coster van Maerlant.
  Appeltjes van het Meetjesland, nr. 15, 1964.
- Jan Van Rode, heer van Ingelmunster.
  De leiegouw, 1972, 1 afl.

Lucien DE SMET

DE HEREN VAN RODE IN DE 12de en 13de EEUW

In de laatste tien jaar werden er over het middeleeuwse huis van Rode verscheidene waardevolle bijdragen gepubliceerd. Baanbrekend was vooral het werk van E.H. J. NOTERDAEME, die via zijn studies over Jacob van Maerlant terechtgekomen is bij de oude heren van Rode en in verscheidene opstellen de vrij ingewikkelde genealogie van deze familie heeft opgehelderd en op punt gesteld [1]. Onderhavig artikel heeft niet tot doel het werk van E.H. J. NOTERDAEME aan te vallen of grondig te herzien [2]. Dat is ook niet mogelijk, aangezien andere opzoekingen, die onafhankelijk van E.H. J. Noterdaeme uitgevoerd werden, tot vrijwel identieke conclusies aanleiding gaven [3].

Aangezien echter de bijdragen van E.H. J. Noterdaeme in verschillende en soms moeilijk te raadplegen tijdschriften verschenen en dus ipso facto verspreid zijn, is het nuttig aan de hand van deze opstellen een overzicht van de geschiedenis van de heren van Rode tijdens de 12de en 13de eeuw samen te stellen en waar het nodig bleek, enkele aanvullingen toe te voegen [4].

De plaatsnamen *Rodus* (Germ. *roda*, "gerooid bos") verschijnt al in 866 in de historische bronnen [5]. Het duurt echter tot in 1101 vooraleer er een *Iderus de Roden* vermeld wordt die misschien kan doorgaan voor een heer van de plaats [6]. Wellicht mag hij aangezien worden als de vader van de gebroeders Iderus I, Zeger en Bonifaas van Schelderode die in de eerste helft en omstreeks het midden van de 12de eeuw in de oorkonde verschijnen [7]. Hoewel heer Iderus I vermoedelijk het hoofd van de familie was, wordt zijn broer Zeger heel wat vroeger vermeld. Men vindt zijn naam in de getuigenlijsten van 12 oorkonden die dateren van 1118 tot 1270 [8]. Hij had een zoon Raymond [9]. Iderus I wordt pas genoemd in 1156-1157 [10]. Uit een ongedateerde oorkonde voor de abdij van Ename, vermoedelijk opgesteld in 1158-64, blijkt dat de edele ridder Iderus I van Rode op het einde van zijn leven lekebroeder geworden is in genoemde abdij en dit klooster begunstigd heeft met 6 bunder grond. Na zijn dood werd hij begraven voor de kerkdeur der abdij. Zijn vrouw Gertrudis van der Schelde en haar drie zonen Iderus II, Gerard I en Hendrik bevestigen de gift van hun echtgenoot en vader en gaven nog een zilveren schaal op de koop toe. In dezelfde akte worden ook Zeger en Bonifaas, broers van Iderus I, genoemd [11].

In 1172 en 1174 wordt een Boudewijn van Rode geciteerd [12], maar of hij met de reeds genoemden verwant was, is niet uit te maken.

Men kan dus aannemen dat de op authentieke documenten gesteunde geschiedenis van de heren van Rode aanvangt in het midden van de 12de eeuw [13]. Van zodra zij in de bronnen verschijnen, blijkt dat deze heren tot de adelstand gerekend worden [14].

Feitelijk begint de geschiedenis van deze familie vrij laat, vergeleken met die van andere edele geslachten uit dezelfde streek [15]. Het is echter opvallend dat verscheidene leden van het huis van Munte, parochie die later tot het land van Rode behoorde, dezelfde voornamen dragen

als leden van het huis van Rode en dat die homoniemen vrijwel gelijktijdig in de bronnen verschijnen. Zo

Schelderode	*Munte*
Iderus II (1158-64 ; 3e kwart 12e eeuw)	Iderus (1174) [16]
Bonifaas (1158-64)	Bonifaas (1174) [17]
Zeger (1118-1170)	Zeger I (1123-1174) [18]

Op het einde van de 12de eeuw verdwijnt het huis van Munte uit de geschiedenis. Munte kwam blijkbaar in handen van de graaf van Vlaanderen, want op 12 oktober 1226 stond gravin Johanna van Constantinopel al haar rechten op deze plaats af aan Radulf, heer van Rode [19].

Het is eigenaardig vast te stellen dat men, van zodra het huis van Munte niet meer in de bronnen verschijnt, over vrij overvloedig materiaal over de heren van Rode begint te beschikken. Betekent dit dat er een naamsverandering plaats gevonden heeft en dat het huis van Munte het huis van Rode geworden is ? Vermoedelijk niet, aangezien Munte vóór 1226 in handen van de graaf van Vlaanderen was. Men zou eerder veronderstellen dat Munte en Rode ooit samen één heerlijkheid gevormd hebben die in de loop van de eerste helft van de 12de eeuw gesplits werd. Op die manier zou de oude heerlijke familie in twee takken uiteengevallen zijn waarvan de ene de naam Munte, de andere de naam Rode aangenomen heeft, met behoud van een aantal voornamen die in beide families gedragen werden [20]. Op het einde van de 12de eeuw verdween de tak Munte en kwamen zijn goederen aan de graaf van Vlaanderen. De tak Rode bleef echter bestaan en slaagde er in 1226 in de goederen te Munte te recupereren. Hoewel sommige feiten in die richting wijzen, blijft dit een tot nog toe onbewijsbare hypothese.
Iderus II en Hendrik van Rode verdwijnen uit de geschiedenis zonder veel sporen na te laten [21]. Gerard I daarentegen werd na de dood van zijn vader het hoofd van de familie. Hij verschijnt in de historische bronnen van 1170 en 1218. In de oorkonden wordt hij uitdrukkelijk heer van Rode genoemd, edelman en ridder. Hij nam deel aan de kruistocht in 1191 en was gehuwd met Hildegarde, vrouwe van Melle. Gerard, Gerbod, Beatrix en Alix [22]. Over drie van deze kinderen is er weinig geweten. Gerbod, vermeld van 1218 tot 1221, was een clericus [23]. De dochters Beatrix en Alix worden slechts éénmaal vermeld [24].

Gerard, tweede zoon van Gerard I van Rode, voor het eerst genoemd in 1214 en overleden vóór 16 februari 1236, woonde op het Oosthof te Snellegem. Hij had de ridderslag ontvangen en was gehuwd met dame Margareta, die misschien afkomstig was uit het huis van de Woestine te Aalter [25]. Vermoedelijk had hij twee kinderen, namelijk Gerard, heer van Beerlegem, vermeld van 1236 tot 1258, ridder, gehuwd met Beatrix van Assebroek, en Margareta, die gehuwd zou geweest zijn met Willem van Maldegem [26].

Radulf, oudste zoon van Gerard I, werd na het overlijden van zijn vader, het hoofd van het huis van Rode. Hij verschijnt in de bronnen van 1189 en 1235, droeg de titels van heer van Rode en Melle en wordt uitdrukkelijk edelman en ridder genoemd. Radulf was gehuwd met een verder onbekende dame Berta en schijnt maar één wettig kind gehad te hebben, namelijk Gerard II [27]. Deze laatste wordt vermeld van 1226 af en overleed in 1284-85. Hij was heer

van Rode tot in 1265 en heer van Melle tot aan zijn dood. Gerard II droeg de titels van edelman en ridder en trad tweemaal in het huwelijk. Zijn eerste vrouw Katarina was afkomstig uit het huiis van Cysoing en schonk hem een zoon Gerard III. Na de dood van Katarina hertrouwde Gerard II met Isabella, vrouwe van Heestert, Heule en Speelt, en had bij haar nog een zoon Jan [28].

Gerard III verschijnt al in 1265 als heer van Rode, dus nog tijdens het leven van zijn vader, die slechts de titel van heer van Melle behield. De edelman en ridder Gerard III van Rode wordt vermeld van 1260 tot 1285 en was gehuwd met Mabilia II, vrouwe van Scheldewindeke, Oosterzele en ter Wede. Zij hadden als zoon Gerard IV [29].

Jan van Rode, halfbroer van Gerard III, wordt vermeld van ca. 1271 tot na 1309. Deze edelman was heer van Ingelmunster en gehuwd met Katarina van Maldegem [30].

Gerard IV tenslotte, zoon van Gerard III en Mabilia II van Scheldewindeke, wordt vermeld van 1287 af. In 1307 trad deze ridder op als een der ontvangers van het aandeel dat de kasselrij Kortrijk diende te betalen in de boeten die door de Franse koning opgelegd waren aan het graafschap Vlaanderen. Hij was gehuwd met Isabella van Nevele, zuster van Walter III, burggraaf van Kortrijk [31].

De genealogie van de heren van Rode tot 1300 is dus, vooral door het werk van E.H. J. NOTERDAEME, duidelijk en samenhangend geworden. Schematisch kan deze stamboom als volgt worden voorgesteld (zie blz. 182)

Omstreeks 1400 strekte het land van Rode zich uit over 17 parochies, namelijk Balegem, Bavegem, Beerlegem, Bottelare, Gentbrugge, Gontrode, Gijzenzele, Landskouter, Letterhoutem, Melle, Melsen, Moortsele, Munte, Oosterzele, Scheldewindeke, Schelderonde en Vlierzele [33].

Dat deze grote heerlijkheid niet ineens onstaan is, kan al uit de genealogie der heren van Rode afgeleid worden. Schelderode was ongetwijfeld het dorp waaraan de familie haar naam ontleende [34]. Melle en Scheldewindeke-Oosterzele kwamen in handen van de heren van Rode door huwelijken met de erfdochters van deze heerlijkheden [35]. Een belangrijke aanwinst boekte het huis van Rode toen Radulf in 1226 zijn bezittingen te Niepéglise en Merelbeke aan gravin Johanna afstond in ruil voor hetgeen zij bezat te Melle, Gontrode, Landskouter, Bottelare, Munte, Melsen, Schelderode en Gentbrugge [36]. Dat de heren van Rode heerlijke rechten hadden te Gijzenzele blijkt uit een oorkonde van 23 juni 1214 [37].

In 1252 verkocht Gerard, heer van Beerlegem [38], een allodium te Letterhoutem, de voogdij van de andere rechten te Sint-Lievens-houtem aan de Gentse Sint-Baafsabdij [39]. Over Moortsele is er sprake in de oorkonde van april 1269 voor dezelfde abdij [40]. Dat de heren van Rode zekere rechten hadden te Vlierzele blijkt al in mei 1214 [41].

Op Bavegem en Balegem na konden hier al de parochies die deel uitmaakten van het land van Rode, opgesomd worden. Man mag dus gerust aannemen dat het "Land van Rode" zoals men het later kende, vóór 1300 al gevormd was. De 13de eeuw is eigenlijk beslissend geweest voor de opbouw van deze grote heerlijkheid. Door huwelijken werden bij de oerheerlijkheid

Rode de heerlijkheden Melle en Oosterzele-Scheldewindeke gevoegd. De ruil van 1226 stelde de heren van Rode in het bezit van een complex van goederen die misschien vroeger de heerlijkheid van Munte vormden.

Men heeft dus alle reden om te besluiten dat het "Land van Rode" eigenlijk in de 13de eeuw ontstaan is. Vergeleken bij veel andere edellieden was de heer van Rode op het einde van de 13de eeuw een rijk man. Uit een schatting van omstreeks 1298-99 blijkt dat zijn inkomsten uit de heerlijkheid Schelderode, Melle, Oosterzele, Scheldewindeke en ter Wede, na aftrek van een doarium, 2051 lb. 12 s. 8 d. bedroegen [42]. Wanneer men dit inkomen vergelijkt met enkele prijzen uit die tijd [43], is het duidelijk dat men in het geval van de heer van Rode zeker niet mag spreken van een verarmd edelman...

Om het beeld van hun bezittingen in de 13de eeuw af te ronden, dient nog gezegd dat de heren van Rode tol hieven te Schelderode en aan de Brabantbrug te Gent [44]. Ook ten westen van de Schelde bezat de familie niet te verwaarlozen goederen. Hoewel het Oosthof te Snellegem en andere bezittingen in het Brugse Vrije in de loop van de 13de eeuw van de hand gedaan werden, mogen ze hier niet achteloos voorbijgegaan worden [45]. Ook te Emelgem en Kachtem bestond er een heerlijkheid Rode met achterlenen in de omliggende gemeenten. De heren van Rode waren al in het bezit van deze goederen in 1216 [46]. Tenslotte dient nog gewezen op die zij van het einde van de 12de eeuw af in Engeland genoten [47].

Het "Land van Rode" ontstond in de 13de eeuw en het bezit van deze grote heerlijkheid maakte van de familie van Rode een der machtigste huizen van het graafschap Vlaanderen. Het is onmogelijk in het beprekte kader van dit opstel - zij het dan beperkt - beeld te geven van de rol die de heren van Rode gespeeld hebben in het openbare leven van het vorstendom. Zij waren in het bezit van een der ambten van erfelijk panetier van Vlaanderen [48].
Ook op het gebied van de buitenlandse politiek speelden de heren van Rode een niet te onderschatten rol. Gerard I en zijn zonen Radulf en Gerard waren in het begin van de 13de eeuw belangijke figuren in de betrekkingen tussen Vlaanderen en Engeland. Zij reisden meermaals naar Engeland en verbleven er geruime tijd. Ook op het einde van de 13de eeuw zijn er nog sporen van de van Rodes in Engeland te vinden [49].

Twintig jaar geleden waren de heren van Rode voor de geschiedschrijvers van het graafschap Vlaanderen nog nobele onbekenden. Dank zij de studies van E.H. J. NOTERDAEME werden ze aan de vergetelheid ontrukt en zijn ze thans een van de best gekende middeleeuwse edele geslachten uit het graafschap Vlaanderen. In dit opstel konden slechts enkele hoofdlijnen geschetst worden [50]. De geschiedenis van de oude heren van Rode is daarmee echter niet uitgeput en ieder gegeven dat hier naar voor gebracht werd, roept vragen op en stelt problemen. Aan de leden van het "Heemkundig Genootschap "Gentbrugge en Land van Rode" deze aan te pakken en waar mogelijk, op te lossen.

·Dr. E. WARLOP (Overgenomen uit jaarboek Land van Rode 1969 blz 19-30)

1. Iderus
(1101)

2. Iderus I
(1156-1158/64)
Ridder
×
Gertrudis
van der Schelde

3. Zeger
(1118-1170)

Raymond
(1170)

4. Bonifaas
(1158/64)

5. Boudewijn
(1172-1174)

6. Gerard I
(1170-1218)
Heer van Rode
Ridder
Kruistocht 1191
×
Hildegarde
van Melle

7. Iderus II
(3de kwart
12de eeuw)

8. Hendrik
(1184-1189)

9. Heila (32)
(1220)

10. Radulf
(1189-1235)
Heer van Rode
Heer van Melle
Ridder
×
Berta

11. Gerard
(1214- †vóór
1236, 16 feb.)
Heer Oosthof
te Snellegem
Ridder
×
Margareta
(van de
Woestine ?)

12. Gerbod
(1218-1221)
Clericus

13. Beatrix
(1218)

14. Alix
(1218)

15. Gerard II
(1226-†1284/85)
Heer van Rode
Heer van Melle
Ridder
×
Katarina
van Cysoing
×
Isabella
van Heestert

16. Gerard van
Beerlegem
(1236-1258)
Ridder
×
Beatrix
van Assebroek

17. Margareta
×
Willem
van Maldegem(?)

18. Gerard III
(1260-1285)
Heer van Rode
Ridder
×
Mabilia II
van Scheldewindeke

19. Jan
(Ca. 1271-1309)
Heer van Ingelmünster
Ridder
×
Katarina van Maldegem

20. Gerard IV
(1287-1307)
Ridder
×
Isabella
van Nevele

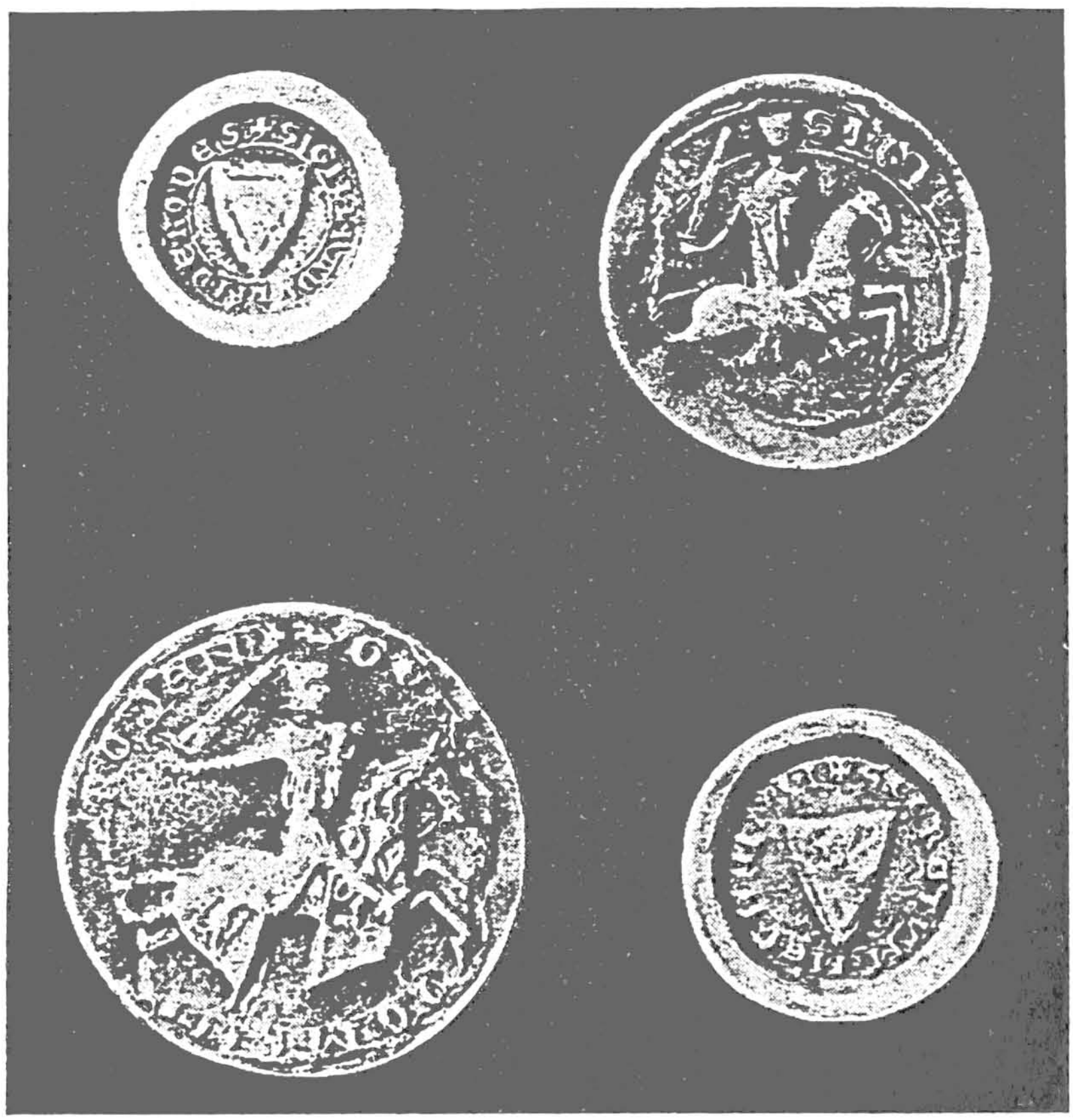

Bovenaan rechts : Zegel van Radulf van Schelderode (1223). Ruiterzegel (Ø ± 50 mm). Wapenschild onduidelijk. Randschrift : SIGIL...

Bovenaan links : Tegenzegel van Radulf van Schelderode (1223) (Ø ± 30 mm). Wapen onduidelijk (effen met zoom ?). Randschrift : † SIGILL'. RADULFI. DE RODES.

Onderaan links : Zegel van Gerard II van Schelderode (1282). Ruiterzegel (Ø ± 65 mm). Wapenschild : klimmende leeuw. Randschrift : † S'GER... DOMINI... RODEN.

Onderaan rechts : Tegenzegel van Gerard II van Schelderode (1282) (Ø ± 35 mm). Wapen : een klimmende leeuw (?) Randschrift : † SECRETUM MEUM MICHI. (Algemeen Rijksarchief, Brussel, zegelafgietsels n^ros 17314 - 17315 - 1506 - 1507.) Fotos Algemeen Rijksarchief, Brussel.

BRONNEN

1. Onder de meest recente en belangrijkste artikels van E.H.. J. NOTERDAEME vermelden wij hier : J. NOTERDAEME, *De ridders van Roden en Jacob de Coster van Maerlant*, Appeltjes van het Meetjesland, XV (1964), p. 45-109 (voortaan afgekort : J.N./I), J. NOTERDAEME, *De ridders van Roden in de eerste helft van de 13de eeuw in het Brugs ambacht*, Album archivaris Jos. De Smet, Brugge, 1964, p. 273-308 (voortaan afgekort : J.N./II), J. NOTERDAEME, *De ridders van Roden in de tweede helft van de dertiende eeuw*, De Leiegouw, VIII (1966), p. 313-329 (voortaan afgekort : J.N./III). De visie van E.H. J. NOTERDAEME, op het Maerlant-probleem vindt men ook o.a. J. NOTERDAEME, *Jacob van Maerlant, klerk van de heren van Roden*, Handelingen van de Société d'Emulation te Brugge, LXXXVIII (1951), p. 5-25, IDEM, *Jacob de Coster van Maerlant*, Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, XV (1961), p. 233-272, IDEM en H.P. SCHAAP, *Nieuwe Maerlantprobleem*, Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, LXXXII/2-3 (1966), p. 81-119. In deze twee laatste studies vindt men ook overvloedige verwijzingen naar andere literatuur betreffende het Maerlantprobleem.
2. E.H. J. NOTERDAEME was ten andere terstond bereid het handschrift van onderhavig opstel na te zien en waar nodig te corrigeren. Hiervoor wens ik hem mijn beste dank te betuigen.
3. De heren van Rode worden behandeld in E. WARLOP , *De Vlaamse adel voor 1300*, Handzame, 1969, I, p. 319, 326, 365, 372, 381, 398, 419, 421, en II, nr. 196 (genealogie). Hetgeen ik daar neerschreef wijkt vrijwel niet af van de bevindingen van E.H. J. NOTERDAEME.
4. Het gaat steeds om aanvullingen van ondergeschikt belang.
5. M. GYSSELING, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noor-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, Tongeren, 1960, II, p. 895, s.v. SCHELDERODE.
6. A. VAN LOKEREN, *Chartes et documents de l'abbaye de Saint-Pierre à Gand*, Gent, 1868-1871, I, nr. 172, p. 112, geeft Joerus de Roden. In het origineel dat berust in het Rijksarchief te Gent, fonds Sint-Pietersabdij, oorkonde nr. 172, staat er echter Jderus. De lezing wordt bemoeilijkt door een stempel (Archives de l'Etat à Gand) juist boven de naam (medegedeeld door dhr. J. Buntinx, Departementshoofd van het Rijksarchief te Gent, waarvoor beste dank).
7. Hij kan echter ook hun grootvader geweest zijn. Omdat de verwantschap niet duidelijk is, geven wij aan deze eerste Iderus geen rangnummer.
8. Eerste vermelding : 1118 (A. VAN LOKEREN, op. cit., I, nr. 194, p. 121) ; laatste vermelding : 1170 (A.FAYEN, *Liber Traditionum Sancti Petri Blandinienssis*, Gent, 1906, p. 191, c. 188).
9. A. FAYEN, *op. cit.*, p. 191, c. 188 (1170).
10. A. VAN LOKEREN, *op.cit.*, I, nrs. 251 en 256.
11. L. MILIS, *De onuitgegeven oorkonden van de Sint-Salvatorsabdij te Ename voor 1200*, Brussel, 1965, nr. 26, p. 19. Bonifaas wordt nog éénmaal vernoemd in een andere, ongedateerde (3de kwart 12de eeuw) oorkonde voor de abdij van Eename (C. PIOT, *Cartulaire de l'abbaye d'Eename*, Brugge, 1881, nr. 292, p. 262).
12. A. FAYEN, *Liber Traditionum*, p. 191 en 193.
13. Voor de oudste vermeldingen van de plaats van Schelderode zelf, zie het in voetnoot 5 aangehaald werk van M. GYSSELING, loc. cit.
14. Iderus I wordt *illuster* genoemd in 1158-64 (L. MILIS, *op. cit.* , *loc. cit.*) ; Zeger verschijnt als *illuster vir* in 1123 (A. VAN LOKEREN, *Chartes Saint-Pierre*, I, nr. 199, p. 124-125). In E. WARLOP, *De Vlaamse adel*, II, nr. 196, wordt telkens aangeduid waar leden van het huis van Rode edel (*nobilis*, enz.) genoemd worden.
15. Zie bij E. WARLOP, op. cit., II, de stambomen van andere edele families uit de omgeving. In sommige gevallen klimmen de genealogieën op tot de 10de of het begin van de 11de eeuw (bijv. Aalst, Gent, Gavere,

Petegem-Oudenaarde, Oosterzele-Scheldewindeke, enz.)

16. A. FAYEN, *Liber Traditionum*, p. 193.
17. IBIDEM, *doc. cit.*
18. A. VAN LOKEREN, *Chartes Saint-Pierre*, I, nr. 199, p. 124-125, (1123), A. FAYEN, *op. cit.* , p. 193 (1174).
19. Algemeen Rijksarchief Brussel, *Trésor de Flandre*, reeks I, nr. 12 (1226, 12 oktober, Gent), *Archives Départementales du Nord à Lille*, B. 1562, f° 188 r°, nr. 316 (1226, 12 oktober, Gent). Na de terugkeer van graaf Ferrand uit gevangenschap werd deze ruil op 9 mei 1228 bekrachtigd door de graaf en de gravin (L. WARNKOENIG, *Flandrische Staats- und Rechtsgeschichte bis zum Jahre 1305*, Tübingen, 1835-1842, III/2, nr. LXXXII, p. (148) ; A.E.GHELDOLF, *Histoire de la Flandre et de ses institutions civiles et politiques jusqu'à l'année 1305*, Brussel, 1835-1864, V, nr. LXXXI, p. 455-456).
20. Het feit dat dezelfde voornamen in de verschillende adellijke families gedragen worden, wijst dikwijls op verwantschap van die geslachten. Een zeer frappant voorbeeld vindt men in E. WARLOP, *De heren van Moortsele en Moorsele in de 12de en 13de eeuw*, Album Joseph Delbaere, Rumbeke, 1968, p. 229-250.
21. Iderus II wordt in 1158-64 (L. MILIS, Oorkonden Ename, nr. 26, p. 19) en in een ongedateerde oorkonde uit het derde kwart van de 12de eeuw (C. PIOT, *Cartulaire Eename*, nr. 292, p. 262) ; Hendrik verschijnt in hetzelfde stuk van 1158-64, in 1184 en 1189 (C. PIOT, op. cit., nrs. 71 en 94)
22. E. WARLOP, *De Vlaamse adel*, II, nr. 196/7 ; J.N./II, p. 274-278.
23. E. WARLOP, *op. cit.*, II, nr. 196/12.
24. IBIDEM, II, nr. 196/13 en 14.
25. IBIDEM, II, nr. 196/11 ; J.N./I, p. 54-70. Het zijn deze Gerard en zijn vrouw die vermeld worden in het obituarium van Snellegem en die de beschermers waren van Jacob van Maerlant. Zie ook J.N./II, p. 291-292.
26. E. WARLOP, *op. cit.*, II, nr. 196/16 en 17; J.N./I, p. 70-96.
27. E. WARLOP, *op. cit.*, II, nr. 196/10 ; J.N./II, p. 279-281, 287-291.
28. E. WARLOP, *op. cit.*, II, nr. 196/15 ; J.N./III, p. 313-325.
29. E. WARLOP, *op. cit.*, II, nr. 196/18 . J.N./III, p. 325-326.
30. E. WARLOP, *op. cit.*, II, nr. 196/19 ; J.N./III, p. 328-329.
31. E. WARLOP, *op. cit.*, II, nr. 196/20 ; J.N./III, p. 326.
32. Deze Heila, vermeld in november 1220 (A. VAN LOKEREN, *Chartes Saint-Pierre*, I, nr. 460, p. 244), kon niet aan de stamboom Schelderode "gehangen" worden. J. NOTERDAEME meent haar te mogen vereenzelvigen met de "enigmatieke Gheile, aan wie Jacob van Maerlant de "Alexander" opdraagt" (J. NOTERDAEME, *Jacob van Maerlant*, A.S.E.B., LXXXVIII (1951), p. 12-13, 20-21). Misschien was zij een (half)zuster van Iderus II, Gerard I en Hendrik van Rode.
33. J.N./II, p. 273. Zie ook de "Inleiding" van dit jaarboek.
34. J.N./II, p. 274.
35. Gerard I was gehuwd met Hildegarde van Melle (zie hoger, voetnoot 22 en E. WARLOP, *De Vlaamse adel*, II, nr. 145. MELLE/7) en Gerard III met Mabilia van Schelderode-Oosterzele (zie hoger, voetnoot 29 en E. WARLOP, op. cit., II, nr. 161. OOSTERZELE-SCHELDEWINDEKE/16).
36. Zie hoger, voetnoot 19. J.N./II, p. 280, kende de oorkonde van 1226 niet en geeft als datum voor de ruil 1216 op.
37. C. SERRURE, *Cartulaire de Saint-Bavon à Gand*, Gent, (1836-1840), nr. 109, p. 89-90 (1214, 23 juni. Sint-Baafs).
38. Zie de genealogische tabel, nr. 16 en hoger, voetnoot 26.
39. C. SERRURE, *Cartulaire de Saint-Bavon*, nrs. 273-281, 283-284.
40. Rijksarchief Gent, Sint-Baafs, supplement, doos I, nr. 1 (1268, april).

41. C. SERRURE, *op. cit.*, nr. 108, p. 88-89.

42. Rijksarchief Gent, oorkonden graven van Vlaanderen, verzameling de Saint-Genois, nr. 1053.

43. Zie E. WARLOP, *De Vlaamse adel*, I, p. 381-382.

44. Zie bijv. J.N./II, p. 277-281, *Archives Départementales du Nord à Lille*, 10 H 323, p. 94 (1271, mei), J. NOTERDAEME, *Jacob van Maerlant*, A.S.E.B., LXXXVIII (1951), p. 12

45. Deze bezittingen werden door E.H. J. NOTERDAEME zeer grondig bestudeerd in J.N. II, p. 284-294 en terloops behandeld in J.N./I en J.N./ III. Zie ook J. NOTERDAEME, *De heren van Beveren-Waas, tevens burggraven van Diksmuide*, Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, LVIII/2 (1952), p. 147-156.

46. J.N./II, p. 274 en 279, Rijksarchief Brugge, oorkonden met blauw nr., nrs. 6677 en 6689. Deze heerlijkheid droeg de naam Rode en bleef bestaan tot het einde van het Oud Regime.

47. J.N./I, p. 45-53, J.N./III, p. 323-324, Algemeen Rijksarchief Brussel, Trésor de Flandre, reeks I, nr. 1364 (1283 (n.s.), 24 februari).

48. Zie in J.N./I, II en III de verwijzingen naar de oorkonden betreffende het openbare leven van het graafschap Vlaanderen, waarin de heren van Rode vermeld worden. Betreffende het ambt van tweede panetier van Vlaanderen datgehouden werd door de heren van Rode (tak Snellegem-Beerlegem), zie J.N./I, p. 53-54. Dit ambt bleef tot het einde van het Oud Regime in handen van de heren van Rode (zie bijv. Rijksarchief Kortrijk, fonds d'Ennetières, reeks I, nr. 112, f° 1 r° : .... *messire Charles Joseph Antoine Rodrigue de Vera y Vega, marquis de Rodes, baron de Berleghem et souverain pannetier de Flandre* ... (1797, 27 april). Betreffende het ambt van panetier van Vlaanderen in het algemeen, zie E. WARLOP, *De dispensator van de graaf van Vlaanderen (1093 - einde 13de eeuw)*, De Leiegouw, V (1963), p. 31-45, met aanvullingen bij IDEM, *De Vlaamse adel*, I, p. 296, voetnoot 364.

49. Zie hoger, voetnoot 47.

50. Afgietsel van zegels van de heren van Rode vindt men in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, zegelverzameling :

- 6. Gerard I : nrs. 21043, 21044
  Hildegarde van Melle : nrs. 20930, 20932, 29903, 31765
- 10. Radulf : nrs. 17314, 17315, 21051, 21052, 21045, 21046, 20921, enz.
  Berta : nr. 20933
- 15. Gerard II : nrs. 21049, 21296, 1506,, 1507, 18144, 18672, 18673, 7553, 7554, 2752, 2753
  Isabella van Heestert : nrs. 660, 2754, 1508
- 16. Gerard van Beerlegem : nr. 21057
- 18. Gerard III : nr. 7665
- 19. Jan : Nr. 7746
  Katarina van Maldegem : nr. 4384

Ook in de verzameling DOUET D'ARO van de Archives Nationales te Parijs komen enkel zegels voor van de heren van Rode, namelijk :

- 15. Gerard II : nr. 10470
- 18. Gerard III : nr. 10471
- 19. Jan : nr. 10472

MELLE

(België, prov. Oost-Vlaanderen, arr. Gent)

1. Raas I.
   1035/1067 (LT, p. 123) — 1090 (VL, I, nr. 162, p. 108).

2. Boudewijn.
   1123 (VL, I, nr. 199, p. 124-125).
   «vir illuster» (Ibidem, loc. cit.).

3. Radulf.
   1122 (Verc. nr. 106, 107) — 1150 (VL, I, nr. 244, p. 145).
   «vir ingenuitatis» (VL, I, nr. 194, p. 121 (1118)).
   Broers : — Eggabert (Verc. nr. 106).
   — Raas ? } (VL, I, nr. 194, p. 121).
   — Walewein ? }
   Dochter : Hildegarde (haar oudste zoon droeg de voornaam Radulf) ?

4. Eggabert.
   1122 (Verc. nr. 106) — 1130 (VL, I, nr. 208, p. 128-129).
   «vir ingenuitatis» (VL, I, nr. 194, p. 121 (1118)).

5. Raas II.
   1118 ; *«vir ingenuitatis»* (VL, I, nr. 194, p. 121).

6. Walewein.
   1118 (VL, I, nr. 194, p. 121) — 1130 (VL, I, nr. 208, p. 128-129).
   «vir ingenuitatis» (VL, I, nr. 194, p. 121 (1118)).

7. Hildegarde.
   1214, 14 mei (S. Bavon, nr. 108, p. 88-89) — 1229, aug. (S. Bavon, nr. 167, p. 165).
   Vrouwe van Melle (S. Bavon, nr. 109, p. 89-90 (1214, 23 juni)).
   nob. (S. Bavon, nr. 167, p. 165).
   x *Gerard I van Schelderode* (S. Bavon, nr. 108, p. 88-89 (1214, 14 mei)).
   Kinderen : zie SCHELDERODE.

Plate 150. No. 143/7. HILDEGARDE OF MELLE (1220).
Oval seal (H. circ. 54 mm; B. 42 mm): a lady standing, holding a flower in her left hand, her right hand on her bosom.
Legend: † SIGILL' HIL.....IS DE MELNA (ARA. S. no. 20932).
Photograph ARA. Brussels.

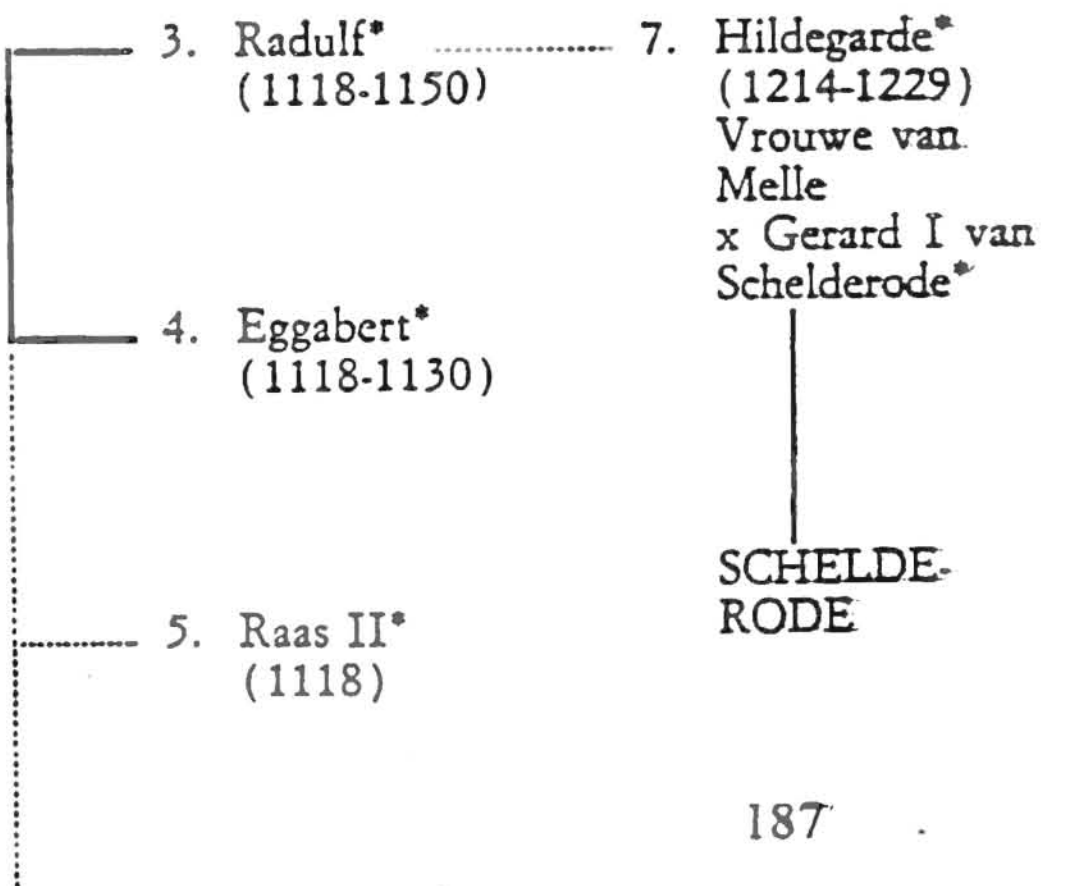

SCHELDERODE

I. II. III. IV.

- 1. Joerus (of Iderus ?) (1101)
  - 2. Iderus I* (1156-1158/64) Ridder x Gertrudis «de Scalda»
    - 6. Iderus II (3de kw. 12de e.)
    - 7. Gerard I* (1170-1218) Heer van Schelderode Ridder Kruistocht 1191 x Hildegardis, vrouwe van Melle*
      - 10.-14.
    - 8. Hendrik (1184-1189)
    - 9. Heila* (1220)
  - 3. Zeger* (1118-1170) Raymond
  - 4. Bonifaas (1158/64)
  - 5. Boudewijn (1172-1174)
  - Raymond

Plate 202. No. 193/7. GERARD I OF SCHELDERODE (1215).
Equestrian seal (Ø 62 mm). Shield: a shield of pretence (?).
Legend: SIGILL° GERARDI DE RODES (ARA. S. no. 21043).
Photograph ARA. Brussels.

Plate 204. No. 193/15. GERARD II OF SCHELDERODE (1282).
Equestrian seal (Ø 65 mm). Shield: a lion rampant.
Legend: † S' GER.... DOMINI .. RODEN (ARA. S. no. 1506).
Photograph ARA. Brussels.

Plate 205. No. 193/18. GERARD III OF SCHELDERODE (1295).
Armorial seal (Ø circ. 40 mm): a lion rampant, diffe

III. IV. V. VI.

7.

10. Radulf* (1189-1235) Heer Schelderode Heer Melle Ridder x Berta

15. Gerard II* (1226- † 1284/85) Heer Schelderode (tot 1265) Heer Melle Ridder 1. x Katarina van Cysoing* — 18. 2. x Isabella van Heestert* — 19.

11. Gerard (1214- † vóór 1236, 16 feb.) Heer Oosthof te Snellegem Ridder x Margareta (van de Woestine (?))

16. Gerard (1236-1258) Heer Beerlegem Ridder x Beatrix (van Assebroek (?))

17. Margareta x Willem van Maldegem* (?)

12. Gerbod (1218-1221) Clericus

13. Beatrix (1218)

14. Alix (1218)

V. 15.

1. x 2. x

VI. 18. Gerard III* (1260-1285) Heer van Schelderode Ridder x Mabilia II van Schelde-windeke*

19. Jan* (± 1271-1309) Heer van Ingelmunster Ridder x Katarina van Maldegem*

VII. 20. Gerard IV (1287-1307) Ontvanger in de kasselrij Kortrijk Ridder x Isabella van Kortrijk*

SCHELDERODE

(België, prov. Oost-Vlaanderen, arr. Gent)

1. Joerus (of Jderus ?).
1101 (VL, I, nr. 172, p. 112).

2. Iderus I.
1156-1157 (VL, I, nr. 251 en 256) — 1158/64 (Milis, nr. 26, p. 19).
Ridder ; *«illuster»* (Milis, loc. cit.).
Broers : — Zeger
— Bonifaas
x Gertrudis «de Scalda»
Zonen : — Iderus II
— Gerard I
— Hendrik
(Milis, loc. cit.).
Dochter : Heila?

3. Zeger.
1118 (VL, I, nr. 194, p. 121) — 1170 (LT, p. 191, nr. 188).
nob. (VL, I, nr. 199, p. 124-125).
Zoon : Raymond (LT, p. 191, nr. 188 (1170)).

4. Bonifaas.
3de kw. 12de eeuw (Ename, nr. 292, p. 262) ; 1158/64 (Milis, nr. 26, p. 19).

5. Boudewijn.
1172-1174 (LT, p. 191 en 193).

6. Iderus II.
1158/64 (Milis, nr. 26, p. 19) ; 3de kw. 12de c. (Ename, nr. 292, p. 262).

7. Gerard I.
1170 (ARA, Afflighem, cartul. f° 118, nr. 73a) — 1218 (n.s.), 26 jan. (Afflighem, nr. CCLXXXVII, p. 373-374) (a).
Heer van Schelderode (S. Bavon, nr. 108, p. 88-89).
nob. (Duvivier : Actes, II, nr. 127, p. 249-252).
Ridder (Ename, nr. 390, p. 364 (vóór 1190)).
Kruistocht 1191 (Ename, nr. 94, p. 77 (1189)).
x *Hildegardis, vrouwe van Melle* (Ibidem, loc. cit. (1189) ; S. Bavon, nr. 167, p. 165).
Kinderen : — Radulf
— Gerard
— Gerbod
— Beatrix
— Alix
(Afflighem, nr. CCLXXXVII, p. 373-374 (1218 (n.s.), 26 jan.)).

8. Hendrik.
1158/64 (Milis, nr. 26, p. 19) ; 1184-1189 (Ename, nrs. 71, 94).

9. Heila.
1220, nov. ; *nob.* (VL, I, nr. 460, p. 244).

10. Radulf.
1189 (Ename, nr. 94, p. 77) — 1235, mei (Afflighem, p. 530-531).
Heer van Schelderode (Brugge, Bisdom, S. Salvators, cartul. f° 236 v°).
Heer van Melle (Liber fund. Drongen, nr. 51, f° 13 r°).
nob. (S. Bavon, nr. 191, p. 194-195).
Ridder (Ename, nr. 113, p. 93 (1212, 30 juli)).
x Berta (RA. Brugge, Bl. nr. 4527 (1220, 18 juni)).
Zoon : Gerard II (D & F, I, p. 264-265, B. 395 (1226)).

11. Gerard.
± 1213 (SMYpres, II, nr. 80, p. 59) ? 1214, 14 mei (S. Bavon, nr. 108, p. 88-89) — † vóór 1236 (n.s.), 16 feb. (RA. Brugge, Découvertes 250/2, f° 215 v°).
Ridder (RA. Brugge, Bl. nr. 7361 (1215, 30 april)).
Heer van het Oosthof te Snellegem (J. Noterdaeme : De ridders van Roden, p. 291 en vv.).
x Margareta (van de Woestine ?) (Maldeghem, p. 237).
Zoon : Gerard van Beerlegem (RA. Brugge, Découvertes 250/2, f° 215 v°).

12. Gerbod.
1218 (n.s.), 26 jan. (Afflighem, nr. CCLXXXVII, p. 373-374) — 1221, jan.-maart (RA. Brugge, Bl. nrs. 7378, 7370).
Clericus (Afflighem, nr. CCLXXXVII, p. 373-374 (1218 (n.s.), 26 jan.)).

13. Beatrix en 14. Alix.
1218 (n.s.), 26 jan. (Afflighem, nr. CCLXXXVII, p. 373-374).

15. Gerard II.
1226 (D & F, I, p. 264-265, B. 395) — † tussen 1284, 8 aug. en 1285, 2 maart (NDCourtrai, nrs. CLXIV, p. 186-187 en CLXIX, p. 193).
nob. (Van den Bergh : Oorkondenboek Holl.-Zeel., I, nr. 514, p. 274-276).
Ridder (Duchesne : Guines, Pr., p. 519-520 (1246 (n.s.), maart)).
Heer van Schelderode (S. Bavon, nr. 274, p. 262 (1252, 13 aug.)).
Vanaf 1265 schijnt hij de titel van heer van Schelderode te hebben afgestaan aan zijn zoon Gerard III (Brugge, Bisdom, Urbanisten, oorkonde ad datum 1265, 11 aug.) en zelf slechts de titel van heer van Melle behouden te hebben (ADN. 12 H 2, f° 99 v°, nr. CXX (132) (1271, aug.)).

x *Katarina* (S. Bavon, nr. 279, p. 266 (1252, 22 okt.)) *van Cysoing* (D & F, I, p. 264-265, B. 395 (1226)).
Zoon : Gerard III (Versl. en Mededelingen Kon. Vl. Akad. voor Taal- en Letterkunde, 1934, p. 261-264, nrs. 5 en 6 (1260 (n.s.), maart)).
x *Isabella van Heestert,* weduwe van Zeger, heer van Heule (ADN. 12 H 2, f° 99 v°, nr. CXX (132) (1271, 19 aug.).
Zoon : Jan (RA. Gent, fonds Wyffels, nr. 59 (± 1271)).

16. Gerard van Beerlegem.
1236 (n.s.), 16 feb. (RA. Brugge, Découvertes, 250/2, f° 215 v°) — 1258 (n.s.), feb. (SMTournai, II, nr. 687).
Heer van Beerlegem (S. Bavon, nr. 274, p. 262).
Ridder (Ibidem, nr. 273, p. 261 (1252, 10 aug.)).
nob. (RA. Brugge, Bl. nr. 7417).
x Beatrix (van Assebroek) (S. Bavon, nr. 275, p. 262 (1252, 13 aug.) ; J. Noterdaeme : De ridders van Roden, p. 273-308).

17. Margareta.
x *Willem van Maldegem* (Maldeghem la loyale, p. 390-391) ?

18. Gerard III.
1260 (n.s.), maart (Versl. en Mededel. Kon. Vl. Akad. voor Taal- en Letterkunde, 1934, nrs. 5 en 6, p. 361-364) — 1285, 13 okt. (RA. Gent, Rijke Klaren, oork., doos 1, sub anno).
Heer van Schelderode (VL, I, nr. 817, p. 361).
nob. ; ridder («monseigneur» voor zijn naam (Cambron, II, p. 926-928 (1272, dec.)).
x *Mabilia II, vrouwe van Scheldewindeke en ter Wede* (Versl. en Mededel. Kon. Vl. Akad. voor Taal- en Letterkunde, 1934, p. 361-364, nrs. 5 en 6 (1260 (n.s.), maart)).
Zoon : Gerard IV (D & F, I, p. 272, B. 406 (1287 (n.s.), 31 jan.)).

19. Jan.
± 1271 (RA. Gent, fonds Wyffels, nr. 59) — 1309 (?) (Ename, nr. 426, p. 390).
Heer van Ingelmunster (D & F, I, p. 273, B. 407 (1289, 11 juli)).
nob. (Ename, nr. 426, p. 390).
Ridder (OLV-Doornik, cartul. D, f° 304 v°-305 v° (1285, 12 nov.)).
x *Katarina van Maldegem* (Ibidem, loc. cit. (1285, 12 nov.) ; D & F, I, p. 273, B. 407) ; *nob.* (OLV-Doornik, cartul. D, f° 300 r°-v°)).
Jan van Schelderode bezat veel goederen in Engeland (vb. ARA, Trésor de Flandre, série I, nr. 1364 (1282) ; D & F, I, p. 273, B. 407 (1289)).

20. Gerard IV.
1287 (n.s.), 31 jan. (D & F, I, p. 272, B. 406) — 1307 (mededeling van Z.E.H. J. Noterdaeme).
Ridder (Duchesne : Guines, Pr., p. 552-553 (1303)).
Ontvanger in de kasselrij Kortrijk in 1307 (mededeling van Z.E.H J. Noterdaeme).
x *Isabella van Kortrijk-Nevele* (D & F, I, p. 272, B. 406 (1287 (n.s.), 31 jan.)).

Plate 206. No. 193/19. JOHN OF SCHELDERODE (13
Armorial seal (Ø circ. 30 mm): a lion rampant, difference a bendlet.
Legend: . . IOHANNIS DE RO... (ARA. S. no. 7746).
Photograph ARA. Brussels.

(België, prov. Oost-Vlaanderen, arr. Gent)

en

SCHELDEWINDEKE

(België, prov. Oost-Vlaanderen, arr. Gent)

1. Gerbod I, voogd van Sint-Bertijns.
986 (Haigneré, I, nr. 64, p. 20-21).

2. Arnulf I.
993/994 (DB, I, nr. 78, p. 184-185) : «de Wentica» bijgevoegd in een tweede, schijnbaar origineel, dat een vernieuwing is van het midden der 12de en uitgegeven werd in VL, I, nr. 77, p. 65.

3. Arnulf II van Oosterzele .
1063 (Haigneré, I, nr. 80, p. 30-31) — † omstreeks 1067 (SS. XV, p. 598- 599).
«vir illuster» en *«vir dives et nobilis»* (zelfde plaatsen).
Broer : Gerbod (Haigneré, I, nr. 80, p. 30-31).
Neven («nepotes») : Arnulf en Gerbod (SS. XV, p. 598-599), hoogst waarschijnlijk zonen van zijn broer Gerbod.
Arnulf bezat twee derden van het domein Oosterzele, zijn broer Gerbod een derde (Ibidem, loc. cit.).

4. Gerbod II van Oosterzele.
1063 (Haigneré, I, nr. 80, p. 30-31). Hoogst waarschijnlijk is hij te vereenzelvigen met Gerbod, voogd van Sint-Bertijns, die optreedt van 1042 (Ibidem, I, nr. 71) tot 1067 (Ibidem, I, nr. 72) (Zie Deel I, p. 52 en vv.).
Misschien was het deze Gerbod die in 1071 graaf Arnulf III te Kassel doodde, vergiffenis ging afsmeken naar Rome en daarna monnik werd (Gislebert de Mons, p. 8).
Arnulf en Gerbod, neven («nepotes») van 3. Arnulf, waren waarschijnlijk zijn zonen.

5. Arnulf III van Oosterzele al. van Scheldewindeke.
±: 1067 (SS. XV, p. 598-599) — 1124/38 (Ename, nr. 22, p. 24).
Broer : Gerbod (Haigneré, I, nrs. 85 en 96).
x Adelaidis (B.C.R.H., Série IV, t. 2, p. 91 (1096)).

6. Gerbod III van Scheldewindeke al. van Oosterzele.
±: 1067 (SS. XV, p. 598-599) — 1096 (Blockmans : Geraardsbergen, Bijl. 2, p. 65-69).
«procer», «optimas» (Verc. nr. 12).

7. Albrecht van Scheldewindeke.
1123 ; *«vir illuster»* (VL, I, nr. 199, p. 124-125).

8. Boudewijn I van Scheldewindeke.
1142 (Cartul. Ninove, CCF II, p. 755) — 1179 (Hainaut Ancien, p. 619).
«baro» (Afflighem, p. 177).
Ridder (Liber fund. Drongen, nr. 123, f° 29 v° (z.d.)) ?
Afstammelingen : 11. Arnulf of Mathilde ?

9. Gozwin.
1169 ; *nob.* (VL, I, nr. 314, p. 177-178).

10. Leonius.
1179 ; ridder (Cartul. Ninove, CCF II, p. 777-778).

11. Arnulf IV van Scheldewindeke x Mathilde ?
Arnulf : 1190 (Afflighem, nr. CCX, p. 289-290).
Mathilde : 1227 (Ename, nr. 155, p. 125).
Dochter : Mabilia I (Ibidem, loc. cit.). Zoon : Boudewijn (Cambron, II, p. 899 (1218)).

12. Godfried I.
1195 (ADN. 1 H 44, nr. 492) — 1212, 30 juli (Ename, nr. 113, p. 93).
«homo francus» (ADN. 1 H 44, nr. 492).
nob. (Cambron, I, p. 112).
Ridder (Ename, nr. 113, p. 93 (1212, 30 juli)).
Waarschijnlijk heer van Oosterzele (Ibidem, loc. cit.).
Zoon : Godfried II ?

13. Boudewijn II.
1212, 30 juli (Ename, nr. 113, p. 93) — 1222 (Afflighem, nr. CCCXXIX, p. 414).
Heer van Scheldewindeke (Ename, nr. 113, p. 93).
nob. (Afflighem, nr. CCCXXIX, p. 414).
Ridder (Ename, nr. 113, p. 93 (1212, 30 juli)).

14. Mabilia I.
1226, juli (Eg. van Bredene, p. 157) — 1268, april : reeds overleden (RA. Gent, Sint-Baafs, supplement, doos I, nr. 1).
Vrouwe van Scheldewindeke (S. Bavon, nr. 191, p. 194-195) en ter Wede (Eg. van Bredene, p. 157 (1226, juli)).
nob. (Ibidem, loc. cit.).
x *Jan, heer van Machelen* (Eg. van Bredene, p. 157 (1226, juli)).
Dochter : Mabilia (RA. Gent, S. Baafs, supplement, doos I, nr. 1).

15. Godfried II.
1218 (Cambron, II, p. 899) — 1236, sept. (Ename, nr. 225, p. 194).
Heer van Oosterzele (S. Bavon, nr. 192, p. 195).
Ridder (Ename, nr. 199, p. 167 (1231, 30 nov.)).
x *Juta* (Ename, nr. 225, p. 194 (1236, sept.)) *van Naast* (Cam-

bron, II, p. 926-928), dochter van Nikolaas III van Rumigny ? (Gislebert de Mons, p. 52, voetnoot 2) (of was het Godfried I die met deze dame gehuwd was ?). Kinderen : Godfried III, Arnulf, Jan (Cambron, II, p. 926-928) ; *nob.* (Ibidem, loc. cit.).

16. Mabilia II.
1268, april (RA. Gent, Sint-Baafs, supplement, doos I, nr. 1) — 1276, sept. (Le Chambellan, P.J., nr. XXXVI, p. XLIV).
Vrouwe van Scheldewindeke en ter Wede (VL, I, nr. 817, p. 361).
nob. (Les Bouteillers, Pr., p. 62-63, nr. LIII).
x *Gerard III, heer van Schelderode* (VL, I, nr. 817, p. 361 (1268, dec.)).
Kinderen : — Zie SCHELDERODE.
— Vermoedelijk ook 20. Raas.

17. Godfried III.
1272, dec. (Cambron, II, p. 926-928).
Heer van Oosterzele ; ridder (Ibidem, loc. cit.).
x Beatrix (Ibidem, loc. cit.), dochter van Robrecht van Vierves (Baud. Avesnes, p. 585-586).

18. Arnulf V.
1254, 22 juli (RA. Gent, Rijke Klaren, oork. doos 1, sub a°) — † vóór 1256, 13 dec. (Ibidem, doos 1, sub a°).
Heer van Oosterzele ; ridder (zelfde plaatsen).
x Sofia (Ibidem, oorkonde in doos 1, sub a° 1256, 13 dec.).

19. Jan.
Clericus ; † vóór 1272, dec. (Cambron, II, p. 926-928).

20. Raas.
1280, 30 oktober (RA. Gent, fonds Gailliard, nr. 178) — 1291 (n.s.), 14 jan. (SA. Gent, oork. nr. 166).
Heer van Oosterzele (RA. Gent, fonds Gailliard, nr. 178), van Scheldewindeke (de Reiffenberg : Monuments, I, p. 410-411) en van Naast (D & F, II, p. 255, B. 1259).
nob. (de Reiffenberg : a.w., I, p. 417-418).
Ridder (Ibidem, loc. cit.).

MUNTE

(België, prov. Oost-Vlaanderen, arr. Gent)

1. Fredegardis.
1012 (SS. XV, p. 616).

2. Cilia.
ca. 1001, 7 okt. ; «matrona» ; zoon : Ansbold (LT, p. 99).

3. Belegardis x Ansbold (zoon van 2. Cilia ?).
ca. 1025 ; zoon : Ansbold (LT, p. 104).

4. Ansbold.
ca. 1025 ; dochter : Cilia (LT, p. 104-105).

5. Cilia.
ca. 1025 (LT, p. 104-105).

6. Askrik I.
1072 (Verc. nr. 2) — 1118 (VL, I, nr. 194, p. 121) ?
«vir magnae ingenuitatis» (VL, I, nr. 187, p. 118).
«procer», «optimas» (Verc. nr. 12).
Kinderen : — Boudewijn
— Willem
— Askrik II
— Viviaan
— Jonas
— Arnold
(VL, I, nr. 187, p. 118 (1114)).
— Zeger I (VL, I, nr. 199, p. 124-125 (1123)).
— Utberga (VL, I, nr. 202, p. 126-127 (1124)).

7. Raas.
1107 ; ridders (SS. XV, p. 853).

8. Boudewijn I.
1093, 6 jan. (Verc. nr. 12) — 1118 (VL, I, nr. 194, p. 121).
«procer», «optimas» (Verc. nr. 12).
Zoon : Boudewijn II ?

9. Willem.
1114 (VL, I, nr. 187, p. 118) — 1144 (Duchesne : Guines, Pr., p. 75).
Ook een Willem van Munte vernoemd in een ongedateerde oorkonde voor de abdij van Ename (Ename, nr. 370, p. 354 : ca. 1150 ?).
«vir illuster» (VL, I, nr. 199, p. 124-125.

10. Askrik II.
1114 (VL, I, nr. 187, p. 118) — 1150 (VL, I, nr. 244, p. 145).
«vir illuster» (VL, I, nr. 199, p. 124-125).

11. Viviaan.
1114 (VL, I, nr. 187, p. 118) — 1150 (VL, I, nr. 244, p. 145).
«vir illuster» (VL, I, nr. 199, p. 124-125).
Burggraaf van Gent van 1144, 14 maart (Duchesne : Guines, Pr., p. 75) tot in 1150 (VL, I, nr. 244, p. 145).

12. Jonas.
1114 (VL, I, nr. 187, p. 118) — 1174 (LT, p. 193).
«vir illuster» (VL, I, nr. 199, p. 124-125).
Ridder (VL, I, nr. 270, p. 156 (1162).

13. Arnold.
Abt van de Sint-Pietersabdij te Gent van 1114 tot 1132 (VL, I, van p. 118 tot 129 ; LT, p. 130).
«de nobilioribus tocius Bracbantie oriundus» (Guérard : S. Bertin, p. 286).

14. Zeger I.
1123 (VL, I, nr. 199, p. 124-125) — 1174 (LT, p. 193).
Ridder (VL, I, nr. 271, p. 156-157 (1162)).
Zoon : Zeger II ?

15. Utberga van Zwijnaarde.
1124 (VL, I, nr. 202, p. 126-127).
x *Erpolf van Zwijnaarde ?* (vernoemd vlak na de broers van Utberga in 1114 (VL, I, nr. 187, p. 118)).
Zoon : Walter van Zillebeke (vernoemd als neef («nepos») van 14. Zeger I in 1162 (VL, I, nr. 271, p. 156-157)) ?

16. Boudewijn II.
1167 (LT, p. 184-185) — 1187 (Gros Brief, p. 143-144).

17. Bonifaas.
1174 (LT, p. 193).

18. Iderus.
1174 (LT, p. 193).

19. Zeger II.
1189 (Ename, nr. 94, p. 77).

20. Walter van Zillebeke («Silbeke»).
1162 (VL, I, nr. 271, p. 156-157). Misschien te vereenzelvigen met de in maart 1217 vernoemde Walter van Zillebeke, leenman van de heer van Komen (Chartes Zonnebeke, nr. 40, p. 45).

154. NEUVILLE

(= Neuville-sur-Escaut ? France, dép. Nord, arr. Valenciennes)

Eustaas, ridder (Duvivier : La dîme au moyen âge, ann. XI, p. 209-210 (1221, 30 dec.)).

I. 1. Fredegardis (1012)

2. Cilia (±1001)

II. 3. Ansbold (± 1001) x 3. Belegardis (± 1025)

III. 4. Ansbold (± 1025)

IV. 5. Cilia (± 1025)

V. 6. Askrik I* (1072-1118 ?) «procer» «optimas»

7. Raas (1107) Ridder

VI. 8.-15.

V. VI. VII.

6. — 8. Boudewijn I (1093-1118) «procer» «optimas» — 16. Boudewijn II (1167-1187)

— 9. Willem* (1114- midden 12de eeuw)

— 10. Askrik II* (1114-1150) — 17. Bonifaas (1174)

— 11. Viviaan* (1114-1150) Burggraaf van Gent (1144-1150)

— 12. Jonas* (1114-1174) Ridder — 18. Iderus (1174)

— 13. Arnulf* (1114-1132) Abt van Sint-Pieters te Gent

— 14. Zeger I (1123-1174) Ridder — 19. Zeger II (1189)

— 15. Utberga (1124) x (Erpolf (?)) van Zwijnaarde* — 20. Walter van Zillebeke (1162-1217 ?)

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP
LAND van RODE

Gesticht 7 juni 1968

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Verantwoordelijke uitgever : Roger DE VOCHT

Ruildienst : Lucien DE SMET
Zoekdienst : Lucien DE SMET
Redactieraad : Lucien DE SMET en Werner CALLEBOUT

RAAD van BEHEER :

Ere- Voorzitter : Gerard WAEYTENS - Stichter
Ere-Secretaris : Oscar VAN WITTENBERGHE - Medestichter

Voorzitter	: Roger DE VOCHT	Gentbruggekouter 15	9050 GENTBRUGGE
Secretaris	: Werner CALLEBOUT	Emanuel Hielstraat 48	9050 GENTBRUGGE
Penningmeester	: Dirk WAMBACK	Oude Brusselsesteenweg 145	9050 GENTBRUGGE
Commissaris	: Lucien DE SMET	Sportstraat 83	9880 AALTER

JAARLIJKSE LIDMAATSCHAPSBIJDRAGE:

Gewone leden : 300 fr.
Steunende leden : 500 fr.
Beschermleden : 1000 fr.
Buitenland : + 200 fr.
Te storten op rekening nr. 880 - 2732621 - 81
Land van Rode , Oude Brusselseweg, 145 , 9050 GENTBRUGGE